

הגיוור בצפון אמריקה

פתיחה

במאמר זה נבקש לבחון כיצד התקיימו הגיוורים בצפון אמריקה, במאות ה-19 וה-20. נבקש לעמוד על הצורה שבה פוסקי ההלכה והרבנים מתארים את המנהג המקל בגיוורים, ולאחר מכן לראות האם נוכל לזהות במקצת את הרבנים שהקלו, ולבחון את נימוקיהם. המסקנה שנסיק במאמר זה היא שלאורך עשרות שנים המנהג המרכזי בצפון אמריקה הוא לגייר בידיעה ברורה שרוב המתגיירים לא ישמרו מצוות, ואולי אף לא את החשובות שבהם, ואף על פי כן הגיוורים המשיכו להתקיים מתוך שיקולים של מניעת התבוללות ושעת הדחק.

אין בכוונתנו במאמר זה לטעון שלא היו רבנים רבים וחשובים בצפון אמריקה שהחמירו בשאלה כבדת משקל זו. כלל לא, ברור לחלוטין ששתי הדעות היו רווחות ומשמעותיות שם. דבריהם המלאים לא הובאו כאן לא בכדי להעלים אותם, או להציג תמונה חד צדדית. מטרתנו היא רק להציג את המנהג הרווח בגיוורים שם, ולהביא עד כמה שידיו משגת את דברי המקילים. התמונה הנכונה שתצטייר בעקבות מאמר זה היא שהגיוורים המקילים רווחים ונפוצים בארצות הברית כבר מאמצע המאה ה-19, ורבנים רבים תמכו וציידו בהם, ומנגד, לכל אורך הדרך היו גם רבנים חשובים שהתנגדו להם. כיוון שאנו מתחקים אחר המקורות, רוב רובו של המאמר יהיה ציטוט של מקורות. השתדלנו עד כמה שניתן לצטט את המקורות במלואם ולמעט עד כמה שניתן בחיתוך המקורות. ובכל זאת, לעיתים בשל האריכות הרבה או חזרתיות על מקורות ידועים עשינו זאת, ואנו מזמינים את הקורא לעיין במקורות בפנים.

אנו מקווים שמאמרנו יעורר תלמידי חכמים וחוקרים בעלי ידיעות מקיפות בספרות התורנית באמריקה לתת את הדעת על שאלה זו ולהעשיר את העולם כולו בממצאיהם.

תוכן עניינים:

1. המנהג להקל ודעות המקילים במאה ה-19
2. תיעוד המנהג להקל במאה ה-20
3. המקילים לגייר בידיעה שהגרים לא ישמרו באופן מלא
4. מקורות עמומים שיתכן שכוונתם לקולא
5. סיכום

1. המנהג להקל ודעות המקילים במאה ה-19

כדי לתת תמונה מקיפה וברורה של המאה ה-19 בחרנו להביא את הדברים בצורה רצופה, ובלי להפריד בין תיעוד המנהג המקל לבין הרבנים שבפועל הקלו, כפי שנעשה בפרק על המאה ה-20. הסיבה לכך היא שלעת עתה מקורות המידע שלנו מן המאה ה-19 דלים יחסית, ומרוכזים במספר מצומצם של מקורות ופולמוסים. הדרך היחידה להבין באופן שלם את דברי המקילים היא להשוותם עם המחמירים ולראות את הדברים באגודה אחת.

1. גיור לשם אישות בסוף המאה ה-18 בקהילת 'מקווה ישראל' בפילדלפיה

נפתח במקרה המתועד הראשון לדעתנו של גיור לשם אישות באמריקה, אירוע שהתרחש בשנת 1793 בחודש אוגוסט. קהילת 'מקווה ישראל' בפילדלפיה שולחת מכתב אל בית הדין של 'קהל קדוש שער השמים' בלונדון ובו הם מבקשים עצה באשר לדרך הנכונה לנהוג במקרה של 'יהודי חבר בקהילה שחי כמה שנים עם גויה וכבר ילדה לו שלושה ילדים, ועתה הוא רוצה לגייר. וזה לשון השאלה:

Philadelphia, August 7th, 1793 (5553).

To the beth din of K.K. shagnar¹ a Shamiam ["court of the Holy Congregation Gate of Heaven"], of london, whom God augment. Gentelman:

We, the parnass and adjuntas ["board members"] of K.K. Mickvey Israel, of this city, have the honor to adress your respectable board on buisness of importance to Jewdaisme at large, and to our young and rising congregation in particular, and we flatter ourself you will, as soon as it may be convenient, favor this congregation with your answer and advice.

The case is this: A yahid [member] of this congregation has lived in a public way with a goyah ["gentile"] woman who has kept house for him about eight yeaars and has had by her three children, two of which are boy, which he had nimmolim ["circumcised"] at the 8th day. The same person now applies to us, with the consent of the woman, to make her a giyyoret ["convert"], as also to grant him permission to marry said woman with huppah u-kedushin [jewish ritual marriage].

We must say in favor of the above yahid that he has and **does keep up, as far as we know, to our rules and contributes toward the support of our congregation as others do.**

We have represented, to the best of our knowlidge, the case and conduct of the person, and therefore request your opinon on the subject and what we have to do. Your answer will much oblige this congregation, in whose behalf we are, gentelman.

Your most obeidient, humble servants,

Benjamin nones, parnass

כלומר, במקרה הזה מדובר באשתו של מי שנחשב בקהילה לשומר מצוות וחבר נאמן בקהילה, לכן אין מכאן שום ראייה לשאלה המרכזית במאמר זה והיא שמירת המצוות, ואף על פי כן, הדברים הובאו כאן משום שמדובר כפי הנראה במקרה שמהווה את אות הפתיחה לשאלת הגיורים של בני זוג של יהודים מתבוללים. מכתב התגובה מבית הדין בלונדון לא אותר עד היום, אולם לפי התיעוד שבידינו במאי 1794 נרשם אותו יהודי מתבולל (משה נתנס) לנישואין עם אישה היהודיה בשם 'שרה אברהם', שם מתאים לגיורת כמובן, בקהילת 'מקווה ישראל' הנ"ל.²

2. ויכוח ציבורי בנושא גירות בשנת 1850 על דפי כתב העת The Asmonean

הפולמוס הפומבי הראשון שנתאר במאמר זה הוא חילופי מכתבים משנת 1850. ב-25 באוקטובר התפרסם מאמר של הרב שמואל מאיר יצחק (S. M. Isaacs), רב קהילת 'שערי תפילה' בניו יורק בגיליון 53 של כתב העת The Asmonean, אשר גרר תגובות שונות באותו עיתון בגיליונות שיבואו אחריו.

הרב יצחק מבקר בצורה חריפה ביותר את תעשיית הגיורים ('Manufacturing of Neophytes'). הוא מתאר את האסון הנורא שמתרגש על עם ישראל, ומדבריו אנו לומדים על כך שהתופעה כבר החלה להתפשט. הוא מאשים את המגיירים בבצע כסף וקלות דעת, ואומר מפורשות שאילו היינו רואים איזה שינוי במצבם הדתי של המתגיירים לאחר הגיור - התנגדותו הייתה פוחתת משמעותית, אבל לא כך המצב:

"As for me and my household we will serve the Lord".

¹ כך במקור, אולם כפי הנראה צריך לומר shaghar, כלומר 'שער'.

² לתיאור המפורט של המקרה ראו: 'The History of the Jews of Philadelphia: from Colonial Times to the Age of Jackson', אדווין וולף השני, מקסוול וייטמן, 1975, עמ' 127.

Divorce and proselytism.

Fellow israelites: - we have arrived at a crisis in our history, which threatens to remove the land marks erected by prudence and caution and which forbodes evil to the collective welfare of the house of Israel. We allude to the granting bills of divorce and to the manufacturing so-called proselytes. We hazard nothing in the stating that the former could be prevented by a process at law; - the latter by a union of all the congregations. Still, as sinners should ever be warned ??? they are punished, we buckle on our armor to fight the battle of the lord, and to denounce the evil doer, in the hope that great lasting benefit may thus accrue to the collective body...

We have another evil which requires a strong hand to extirpate, that is the manufacturing of neophytes! We have denounced it from the Palpit, as others have; we have refused them admission in our synagogues, and yet a man of ability and some standing in New York makes them as readily and as easily as if a soul were an article to be modeled and made in a day.

There would be some redeeming quality in the matter, if the proselytes gave any evidence of religion; or if they were made Jewesses without purchase or without price; but where such is not the case, the scheme is fraught with danger. The words of Isaiah are strictly applicable: מהרסיך ומחריבך ממך יצאו

גם בהמשך המאמר שלו, הוא מציין במפורש כי כשבוחנים את הגרים לאחר הגירות לא מוצאים שום התקדמות מוסרית:

The testimony of the very parties that have been inducted into the forms of Judaism, could it be obtained, would confirm our opinion, **that they are no better now than they were before their initiation...**

לבסוף, טוען הרב יצחק, הדיינים מסכימים לגייר עבור בצע כסף - "Enrich their purse", והקהילות הוותיקות והגדולות לא מסכימות ולא יסכימו לקבל את הגירים האלה:

Unhesitatingly we assert that the sooner the practice is discontinued the better will it be for all parties, **as it is proselytes find no admission in the older and larger synagogues**, and the time will assuredly arrive when all parties engaged in making proselytes will receive their verdict from an indignant community, but whatever the result, we will continue to agitate the question, and show in its various phases, that the parties engaged in making those so called proselytes, **so it solely to enrich their purse**, without a care or a thought regarding the welfare of the Jewish religion, and that such beings are totally unfit to hold any religious office amongst that community whose feelings they constantly wound, and whose happiness they disturb.

כשבוע לאחר מכן, בפרסום הגיליון הבא (1 בנובמבר 1850), מגיב לרב יצחק כותב אנונימי בשם 'A Friend of Truth' ('חבר האמת') מניו יורק. מתגובתו ניכר שהוא חש פגוע ומוכפש מדבריו של הרב יצחק, ולא מן הנמנע שמדובר ברב המגייר בעצמו שבחר לשמור על אנונימיות בכדי להמעיט עד כמה שניתן את המתקפות על גיוריו.

ראשית לגבי השינוי הדתי אצל הגרים מציין 'חבר האמת' כי אם נחפש, נגלה שאכן יש עדויות לדתיות בקרב רבים מהמגיירים בימינו, וטוען שרק אטימות והתנשאות מביאה את התוקפים לפקפק בכוונותיהם של גרים שבאים בכוונות טובות. הוא מאחל לרב יצחק מעט מסבלנות של הלל הזקן שהסכים לגייר אפילו גר שרצה ללמוד את התורה על רגל אחת:

We will not deal in empty words but in fair arguments, because the wholesale accusation against those that have joined our faith, and who have partaken of our sorrows and our wrongs are unjust, and we may add improper, **for while there is testimony enough, if looked for, that there is evidence of religion in many proselytes to our faith.** It brings come to them a charge of selfishness and hypocrisy, without discrimination, that must be exceedingly harrassing to the feelings of those that were honest and sincere in their intentions, our respected brother, the rev. mr. Isaacs takes a very ultra stand in a matter, whereon so much weight of reason and feeling are against him. **Indeed, we might wish him some patience of our venerated Rabbi Hillel,** who even condescended to convert the heathen, whilst he stood on one leg.

בהמשך דבריו הוא מכיר בכך שתהליך ההכנה לגיור כיום לוקה בחסר וייתכן שניתן בעתיד לשפרו, אך הוא מסביר שמבחינתו הגיור הוא רק תחילתו של תהליך, והוא איננו מופתע מכך שעל גרים רבים איננו רואים סימני דתיות אחר הגיור, כל עוד בשעת הגיור הגר הוא אדם מוסרי וישר:

If there are excesses committed, our endeavours should be directed to correct abuse, to provide for proper spiritual training of the candidates, but not against the principle itself... It matters not **if they have become better since they were admitted to Judaism, suffice it, that they were upright and honest at the time and remained so.**

עם זאת, הכותב מדגיש שהוא דורש ומצפה שהגר יתגייר מתוך כנות וסטנדרט מוסרי גבוה, ומבקש להעביר מסר לנוצרים שאף שהיהדות איננה מחפשת לגייר אף אחד – היא אינה דוחה את הדופקים על שעריה, וגם אם יש כמה קהילות שיסרבו לקבלם – רוב מניין ובניין של היהודים יקבלו אותם, משום שדרכה של התורה היא שאיננו דוחים את מי שרוצה להצטרף לשורותינו:

Let our christian brethern know that we are not hunting for proselytes, but if any one comes and wishes to enter the beautiful tents of Jacob, we will welcome him, **let them know however, that in order to be admitted, their motives must be pure, and their moral standing high,** let them know that although some synagogues refuse them admittance, the bone and sinew of the Jews will gladly admit them, let them know that although some have denounced the scheme from the pulpit, such denunciation was individual scope of vision, and by no means embodies fundamental doctrines or universal assent amongst Israelites. Finally, let our christian brethern know, that although we urge upon no one our particular creed, if any one chooses to join our ranks we will not deny him.

בהמשך דבריו הוא כותב כי אם הגר הוא אדם ישר, אסור לפקפק בהצהרתו, וקובע שפקפוקים אלה אינם דרכה של היהדות, ואין בנו שום פחד להושיט יד אל גרים כמו אל יהודים מלידה, וכך חשים רוב היהודים:

Suppose a person desires to turn Jew, he states his reasons for so doing, **has any one a right to doubt his statement if he is known to be a honorable man? Certainly not,** you may tell him that in turning Jew he subjects himself to all the sufferings of the race, yet if he persist in going on, you dare not refuse him. The assumption of an aristocratical air, such as tarnishing our standard is opposed to sound doctrine, usage and common sense; it is overbearing and Anti-Mosaic, as well as Anti-Judaic. **The truth is we fear no degradation from our shaking the proselytes' hand as brothers,** and the mass of our people share the same feeling on this subject.

לבסוף הוא מוחה על הפיכתם של מקרים בודדים ל'תופעה', ואומר שגם אם היו מקרים בהם בתי דין גיירו בצורה רשלנית לשם בצע כסף – הרי שאלו מקרים יחידניים:

In conclusion, I might remark that the charge of "interestedness", of individuals enriching their purses is too sweeping and diffused to deserve consideration. Such a charge if not openly challenged might indeed cast reproach on Israel. **There may be individual cases that are open to enquiry, and which were carried out less scrupulously than such important affairs should be, but against making the charge general we must protest.**

אם נסכם את תגובתו של 'חבר האמת' נראה שהוא אינו מכחיש בצורה ישירה את העובדה שלא חש שינוי קיצוני ברמת דתיותם של המתגיירים, שכן הוא רק אומר שאם **נחפש** נראה **עדויות** לשינויים בקרב גרים רבים, ולא אומר את הדבר הפשוט שהיה לו להגיד "ברור שהגרים נעשים דתיים". והוא אף מוסיף שהגיור הוא רק תחילתו של תהליך, ודי בכך שבשעת הגיור הגר הוא אדם ישר ומוסרי, וזה לא השתנה לרעה אחר הגיור. כלומר 'חבר האמת' אינו מנסה להכחיש לחלוטין את תיאורו של הרב יצחק לגבי העדר השינוי הדתי שמתחולל בגרים, אלא הוא בגדר 'מודה במקצת'.

עדיין ניתן לומר ש'חבר האמת' דורש כוונות טהורות, אולם יש לזכור שאחת מההאשמות של הרב יצחק הייתה שהגרים באים לשם אישות, ולא מצאנו ש'חבר האמת' מכחיש עובדה זו. לכן, לדעתנו ניתן להעלות על הדעת ש'חבר האמת' מגדיר את המושג 'כוונות טהורות' באופן שונה, ולדידו, גם אם הגר מגיע לשם אישות, כל עוד קיימת בו נטייה של חיבה לעם ישראל ולאמונתו – יש לקבלו. אולם, דבריו עדיין צריכים עיון.

כמובן, זהותו של 'חבר האמת' איננה ידועה לנו, ואף שניכר מדבריו שהוא מן העוסקים בגיורים אלו – איננו יודעים מה היה מעמדו הציבורי.

במאמר תגובה שהתפרסם שבועיים לאחר מכן, ב-15 בנובמבר, מגיב עמנואל גולדשמידט ומסכים עם הרב יצחק שבית הדין המגיר חייב להיות בטוח בצדקתו של הגר ולשלול אינטרס של 'גיור לשם אישות' או כל אינטרס אחר, ואם התשובות שבית הדין מקבל אינן מספקות, עליו לדחות את הגירות, ומי שמקבל גירות במצב כזה הוא עוכר ישראל:

Now for the modus operandi, in the first place it is necessary that the proselyte appear before a בית דין consisting of three learned and worthy persons. It is then duty of the בית דין to examine into the character of the applicant and question him or her as to the motive for the contemplated conversion. **They must be positive that it is not done for the purpose of contracting a matrimonial alliance** or for any other motive except a pure conviction of the truth of the faith he or she is about to espouse. If the answer be not satisfactory it is instrumental in making such kind of proselytes is a עוכר ישראל "one that creates trouble in Israel".

גולדשמידט מוסיף ואומר שאם מתגלה בדיעבד שהיה אינטרס פסול לגיור, אזי הגיור כשר בתנאי שבית הדין לא ידע את ההלכה על הצורך בבדיקת הגר, אך אם בית הדין היה מורכב מדיינים שידעו את ההלכה והתעלמו ממנה, הוא אומר באומץ שהקהילות צריכות לסרב לקבל גרים שכאלה, ויש לסמן באות קלון את הדיינים שגיירו אותם:

There is a law however, that if a beth-din neglects to ask the necessary questions, receives the applicant who goes through the necessary ceremonies and it is found out afterwards that his motives were for a matrimonial purpose "that he is a lawful proselyte." This is only on case the beth-din consists of three who are ignorant of the laws and who erred unwittingly, **but where the beth-din knew the laws and their duties, but wilfully neglected to comply with the requisite conditions, I say boldly that no congregation should receive such proselytes**, and those that make them should be marked with contempt and infamy.

בהמשך גולדשמידט מתאר בפני הקוראים מקרה של גיור לשם אישות שהתרחש תוך יממה:

The readers of the asmonean are probably acquainted with the late divorce case... But I doubt if they are so well acquainted with the following case of proselyte making: A certain jewish (nominal of course) young gentelman paid his addresses to a certain gentile young lady (not altogether educated in the temple of vesta). on a certain Tuesday she went to a certain Rabbi and was made a jewess on the next day. The happy couple were married by the hasan of one of the attorney street synagogues.

ממכלול המקורות שראינו עד כה, ומהלשון הקשה והחריפה שגולדשמידט נוקט נגד דיינים שיגירו גיורים לשם אישות תוך התעלמות מדרישת ההלכה – ניתן ללמוד שהייתה זו תופעה רווחת מספיק שדרשה מהמחמירים להתקומם כנגדה. נמצאנו למדים שכבר בשנת 1850 רווחו במידת מה גיורים לשם אישות שהיה ברור שלאחריהם הגרים אינם שומרים מצוות באופן מלא.

לבסוף, ב-22 בנובמבר 1850, סוגר את הדיון מאמר נוסף של הרב שמואל מאיר יצחק, בו הוא מגיב ל"חבר האמת". הרב יצחק חוזר על טיעונו בנוגע לבצע כסף ושוב מדגיש שאם היינו רואים איזשהו שינוי במצבם הדתי של הגרים בעקבות הגיור אולי היינו מסתייגים מעט מן ההתנגדות, אבל לא זה המצב. מעבר לכך, הוא מסיים ומזהיר את בתי הדין שמעתה הגיורים במדינה הולכים להיות מפוקחים:

There would be some redeeming quality if they were made without purchase or without price, **or if they (the so called Neophytes) gave any evidence of religion**, but when such is not the case, the whole scheme is nefarious and impolitic...

Let us hope that the painful agitation of the subject may lead to beneficial results, that it may teach the converter and so-called converted, **that an all-seeing eye is even now watching their conduct**, before His scrutinizing gaze there can be no motive concealed, and to that august tribunal we appeal for the sincerity of our motives, and the earnestness of our endeavours to uproot that system, which we conceive to be injurious to the cause of Israel, and to the happiness of posterity.

3. הרב גבריאל אדלר (מתוך 'שומר ציון הנאמן', מחברת ד, תרי"ב, גיליון קכה, עמוד 94 באוצר) נוכל למצוא מעט רקע לטענות על גיורים מרובים ולא רציניים בדברים שכתב הרב גבריאל אדלר אב"ד אבערדארף שבגרמניה. במענה לשאלה האם מותר למול קטן שנולד לאב יהודי ואם גויה הוא משיב כדברים האלה:

בנדון הזה יש לי פלפול עם אחי הגאב"ד מהרנ"א בק"ק לאנדן נר"ו וזה לשונו בקצור: הנה במדינות קאליפארניען ואוסטראליען נמצאים כמה יהודים אשר שמו זהב כסלם ונשאו נשים נכריות. אם להתיר למול בניהם בלי טבילת אמם...

אך יפה דבר בתשובה להתאמץ בכל כח שישאו פוחזים הללו ישראלות או **שיטבלו הנכריות לשם גרות** וכאשר צוה עליהם עזרא אך ובנים לא יענשו על אביהם וה' ישיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם באם אליהו משיב הבנים שמה.

הצורה הסתמית שבה הרב אדלר מבקש מהרבנים המקומיים לדאוג שהפוחזים ישאו ישראליות או לכל הפחות יטבלו את נשותיהן הנוכריות לשם גיור מעלה חשש כבד שמדובר בגיורים 'לא רציניים' שהגיורות לא יקיימו אורח חיים דתי לאחריהן. ואף שהדברים לא מפורשים, לפחות היה לו להרב אדלר להזהר בלשונו ולהזהיר על המורכבות והקושי בעריכת גיורים כאלה. יתכן שדבריו של הרב אדלר שעסקו במציאות בארה"ב – התגלגלו לידיהם של רבנים באמריקה ותרמו ליצירת מדיניות גיור קלה ונמרצת שלא מדקדקת בכוונותיו של הגר.

4. הרב ד"ר אהרן גינצבורג, בולטימור, 1853-1855

הקטע הבא שנעסוק בו הוא מאמרו של הרב ד"ר אהרן גינצבורג מבולטימור, שפורסם בכתב העת The Occident מחודש אפריל בשנת 1853 ועד חודש פברואר בשנת 1855. למעשה מדובר במאמר בן תשעה חלקים³ שבו הרב גינצבורג מניח את היסודות ההלכתיים והרעיוניים להקל בגיור.

הרב גינצבורג כותב באריכות מופלגת ומעלה טיעונים רבים נגד הגיורים האלה, אולם נתמקד בשני טיעונים החשובים לענייננו. הראשון, הגירות חייבת להיות ממניעים טהורים אך קשה מאוד להגיע לוודאות בהקשר זה, ולפי כיוון זה יש לאסור גיורים בכלל:

But wheres a complete conviction in this matter is but rare, nay, almost impossible, it is therefore altogether interdicted to accept proselytes.

טיעון שני נגד גיורים הוא שהגרים האלה וודאי לא יהיו שומרי מצוות באותה רמה כמו יהודים מלידה, וכלל לא ניתן לצפות לזה שכן הם אינם בקיאים בהלכות ומנהגים כראוי, והדבר ישפיע על חינוכם של ילדיהם:

It is, finally, objected, that through a marriage with new israelites, the children might not be educated as strict jews; **since a proselyte cannot be expected to be thoroughly familiar with the ordinances and observances, which are obligatory on a Jew**, in an equal degree with the one who has been born an israelite; and that this defect may have an injurious tendency on children born of such a marriage.

ובניסוח נוסף:

We will now concede that children born from a male or female proselyte may not be so well instructed, as others, in the minutiae which are usually deemed to belong to the practical part of the Jewish religion, or that they may possibly be less strict in the observance of them

על מנת להתמודד עם הטיעונים ועם המקורות השונים של חז"ל הוא יוצא להראות מה קורה בענייני "גירות" בדת האסלאם ובדת הנוצרית הפרוטסטנטית (הרווחת אז בארה"ב) על מנת שיהיה ברור ההבדל העצום בין מיסיונריות נוצרית לבין גיור.

לאחר המהלך הזה הוא מניח מספר יסודות מהותיים ביחס לתהליך הגיור הנכון:

- הליך הגיור חייב להיות מהיר ומידי. ברגע שהוא מכריז על רצונו להצטרף לעם היהודי ולשמור את המצוות – אין שום סמכות לעכב את התהליך אף ברגע:

A later period; as soon, therefore, as a man requests to be received into the Israelitish covenant, declares himself ready to share the lot of the Jews in common with them, and promises voluntarily to live according to the ordinances of the Jewish religion, **no one has any authority to detain him a single moment** even from a participation in the God and religion of Israel; and whoever does this is either a fanatic or ignorant, a zealot or a hypocrite; but an enlightened Jew he is not;

- לא להערים קשיים על הגר בלימוד מדוקדק של חובות הלכתיות:

Consequently only a portion, it is manifest that it is wrong to heap up difficulties in the way of a proselyte's admission; for the injunction under review evidently means that **the instruction given him should be of that kind as not to frighten him from the accomplishment of his pious design by an undue cumulation of religious burdens**, and thus to induce him to abandon our religion again for his ancient persuasion; and

³ בחלק התשיעי מצוין כי יהיה המשך למאמר, אך לא מצאנו חלק זה.

this is also apparent from the concluding words "ואין מדקדקין עליו and they should not be too particular for him".

- הפרטים שמלמדים אותו בהגיעו להתגייר הם לפי התלמוד ענייני המוסר והערבות הדדית בישראל, ולפי הרמב"ם מצוות יחוד ה' ואיסור עבודה זרה, ולאחר שהגר מקבל כל אלו – הרי הוא יהודי:

The particular portions of the commandments, however, which is to be impressed on the proselytes, which is to give him a correct understanding of the most essential precepts of Judaism, are, according to the Talmud "the droppings of the harvest, the forgotten sheaf, the corners of the field, and the tithe for the poor". which are all to be left for the needy, or those precepts mainly which concern Israelitish benevolence, the like of which, in its full beauty, is not found in any other nation. This also is in accordance with the express teaching of the prophet Micah vi, 8. that kindness and benevolence are the cardinal duties of Judaism, characterize the son of Israel, and are more pleasing to the Lord God than burnt-offerings and sacrifices; **wherefore he who is desirous of embracing Judaism must, before anything else, acquire the virtue of a benevolent and sympathetic heart;** for without the exercise of this noble virtue everything else without any value, and is only a worship of outward ceremonies; **wherefore the one that enters on the new life of a Jew ought to comprehend at his first entrance into the Jewish religion that as we read in prov. iii 17 "all her ways are ways of pleasantness"**, and that he is then bound to live and act in accordance with the guidance of our faith.

Thus far we have treated the views of the Talmud on this important topic. but Maimonides in Issure Biah ch. xiv, proceeding upon the principle that the proselyte, in leaving one and embracing another religion, ought to be acquainted above all with the principles in which the two religions mainly differ, lays it down as a rule that ...ומודיעין אותו עיקרי הדת שהוא ייחוד ה' ואיסור ע"ז but this is all the matter of belief which the proselyte is bound to adopt; so soon, however, as he does this, **he is a Jew (הדגש במקור)**. from this it will appear clearly that neither the Talmud, nor any other authority among us, is opposed to the reception of a proselyte; and we therefore believe that we have answered the first objection with a sufficiency of proof.

- הוא מאשים בחוסר מוסריות את הפקפוק של הרבנים המגיירים בנוגע לגרים, כי רוב ככל הגרים הם אנשים ישרים (9 מתוך 10):

For it is not morality to presuppose that every man is guilty of lying and hypocrisy, and deceit and pretended conviction, and that he is actuated by bad and ignoble motives; it is not morality, **because there may be one of ten who is not honest in his intentions**, to turn our backs on nine honest persons, and refuse them that for which their heart yearns, their spirits thirsts, and on which depend the tranquility.

- איננו בוחני כליות ולב, ולכן כל עוד לא הוכח אחרת, יש לדון את הגרים לכף זכות: Assumes to judge, not alone the actions but also the thoughts of his fellow-men; yea, to condemn and to exclude others, and to constitute himself the vicegerent of God on earth, but this is morality, yes morality of an Israelite, **"to judge as favorably as possible of all men", so long as we are not convinced of the contrary;**

לסיכום, הרב גינצבורג מעמיד כמה יסודות: 1. מיד לאחר שהגר מצהיר על רצונו להצטרף לעם ישראל ולשמור מצוות מקבלים אותו מיד ובלי דיחוי. 2. אין לדקדק עם הגר בלימוד פרטי הלכות וחובות דתיות

מכבידות. 3. תהליך הלימוד בגיור עוסק דווקא בעיקר היהדות – מצוות בין אדם לחברו ואהבת ישראל, ועיקרי אמונה וע"ז, וזוהי קבלת המצוות, ומעת שהוא מקבל יסודות אלו – הרי הוא יהודי. 4. אין לפקפק על ההצהרות הכנות של הגרים, ואין סמכות לעשות כן. איננו יודעים מה בליבו של אדם, ועלינו לדון לכף זכות. 90% מהגרים באים בכנות ואינם מרמים.

בלי ספק, הנחות אלו מובילות בצורה בלתי נמנעת לעריכת גיורים רבים שבהם הגרים לא ישמרו את פרטי המצוות, שהרי תורף הגיור, קבלת המצוות, כלל לא עוסק בפרטי מצוות בין אדם למקום. אילולא ההקשר ההיסטורי של ההתכתבות משנת 1850 יכולנו לחשוב שבאמת בתקופה זו רוב מוחלט של הגרים באו ממניעים טהורים ועליונים, ורצו לדקדק בכל המצוות.⁴ אולם כל העדויות מן השנים הסמוכות מעידות שהגיורים מונעים מענייני אישות או הטבות אחרות. גם אם יכולנו לקבל מחלוקת מסוימת במציאות – בלתי אפשרי להניח שאל מול המציאות שמתארים המחמירים, הרב גינצבורג אכן משוכנע ש-90% מהגרים אינם באים לשם אישות. על כורחנו, אנו מוכרחים להניח שהרב גינצבורג מודע לכך שגרים רבים מתגיירים גם לשם אישות, אך הוא משוכנע שרובם המוחלט בכל זאת מעוניינים ביהדות ויש בהם איזו חיבה לדת. ממילא, הבחירה שלו להאמין לגרים ולקבלם מיד, ולהגדיר את קבלת המצוות הנדרשת בגיור כקבלה של יסודות המצוות בין אדם לחברו ועיקרי האמונה מכוונים להגדיר את הגיור הלכתחילאי והטהור בצורה שונה מן המחמירים. לדידו, אדם שמתגייר מתוך קבלה מלאה של יסודות המוסר של עם ישראל ועיקרי האמונה, הרי הוא גר כן ורציני שיש לקבלו מבלי לנסות להרתיעו בגלל חובות דתיות. ניתן בהחלט לראות בתשובה חשובה זו, של אחד הרבנים הבולטים בארה"ב באותה תקופה,⁵ כמקור הרציני הראשון שתומך בגיור מקל בארה"ב, ואף מניח לכך יסודות הלכתיים והשקפתיים איתנים.

5. רצון להגדיר כללים ברורים בענייני גיור בשנת 1863 בידי עורכי The Occident וד"ר

יונה בונדי

על מנת ללמוד עוד על מצב הגיורים בארה"ב במאה ה-19 נעסוק כעת בקריאה ציבורית מינואר 1863, של רב בשם ד"ר בונדי ושל עורכי כתב העת, לייצר מדיניות ציבורית אחידה בנוגע לקבלת גרים. העורכים מבכים על המצב באמריקה בה כל קהילה עושה כרצונה, אך אינם מקבלים את טענתו של ד"ר בונדי שהגיורים אינם תקפים, משום שלדעתם אין מקום לבחון לאחר מעשה התנהלות של בתי דין אחרים ולבטל את מעשיהם:

Dr. bondi argues not so much against the legality of the practice, as against the manner in which it has been done in this country, contending that the persons who have acted as judges were not competent to do the needful in the premises, though they might have had the code before them, and followed literally every rule and regulation laid down there. He even doubts whether the children born from a mother thus admitted are israelites in the full sense of the word, which would place them in the category of goyim who require acceptance and Tebilah, before entering the congregation of israel. We must be candid, that while we condemn the method pursued in this country for every one to set himself up as judge, we cannot, would not if we could, review acts that are passed, and pronounce them as of no effect. **But can we go behind the acts of a Beth Din composed of incompetent persons even, when they have acted according to the strict letter of the law? Can we put a person once accepted and baptized again in the line of goyim, and tell whom he has no share in**

⁴ לסיכום של סטטיסטיקה על אותם השנים ראו בספר 'היהודים באמריקה', יונתן ד' סרנה, ירושלים 2004, עמ' 61-62.

⁵ אנו למדים כך מהיותו הרב השני המוזכר ברשימת הרבנים המשתתפים בכינוס הרבנים האורתודוקסיים 'שלום על ישראל' שפורסמה ב-The Asmonean 24 August 1855. אגב, גם הרב יששכר-בר אילואי, תלמיד החתם סופר, שיוזכר בהמשך המאמר, הוזכר שם.

the hopes of Israel? We for our part are too little versed in the niceties of the casuistic questions which might be raised here by deeply learned men; but we only point out, with due deference to their superior wisdom, the difficulties which are lying on the threshold if Dr. B's ideas be literally carried to their legitimate end.

והם חוזרים ומחזקים זאת, שלדעתם אכן יש לקבוע כללים ברורים בכל המדינה בנוגע לקבלת גרים, ובכל זאת, מעת שאדם התקבל כגר – גם סנהדרין לא תוכל לבטל את גיורו:

We deplore deeply the state of non-cohesion in this country, where every little kahal is an independent sovereignty, and where everyone that chooses can gather such a body round him, and be then a ruler and judge in Israel... this point is of far more importance than overhauling matters which may be regarded as *res adjudicate*, **and not to be undone by any subsequent revision by even the most competent tribunal, be it a Sanhedrin of seventy men.**

הם מצרפים מכתב ששלח ד"ר יונה בונדי לכתב עת אחר, שם הוא מפקפק בגיורים שנערכים במדינה:

Tis very doubtful whether the marriage of an Israelite to a proselyte be valid according to the Jewish law, when the admission of the latter has been effected through incompetent persons, and, consequently, whether the offspring of that marriage, especially when the mother is the convert, can be considered as Israelites. This subject, however, I will not discuss in the present communication.

והוא מציין שישנן קהילות שלא מסכימות לקבל גרים לשורותיהן ולחתן אותם, והדבר עלול לגרום לנעילת דלת בפני הגרים הטובים. לכן הוא דורש קביעה של כללים מחייבים בכל המדינה:

The proper course to pursue for those congregations who wish to correct the abuses of which I complain, **would be to adopt laws in their constitutions clearly defining the conditions on which they will recognize the legality of those acts**, or to appoint one who is competent to perform those functions according to the established laws of Israel.

מכלל הדברים למדנו עד כמה הגיורים השנויים במחלוקת היו רווחים בשנים אלו. ואמנם לא ברור ממקורות אלו מהי בדיוק הבעייתיות שבגיורים, האם מדובר בסתם 'גיור לשם אישות' או בגיור ללא שמירת מצוות כראוי, אולם מן העובדה שד"ר בונדי קורא לבטל גיורים אלו גם בדיעבד, מוכח שלא מדובר בסתם גיור לשם אישות, שהרי אם כך – הרי הוא טועה בדבר משנה (יבמות כד, ב): "א"ר יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב הלכה כדברי האומר כולם גרים הם".

6. "גירי קופידון", פולמוס בשנת 1865 בכתב העת The Occident

בשנת 1865 ב-1 אפריל, פולמוס הגיור מתחדש בכתב העת The Occident והעורכים מפרסמים מאמר של הרב ד"ר יששכר-בר אילוני מניו אורלינס⁶ ומאמר תגובה של הרב שבתאי מוראס, רב קהילת 'מקווה ישראל' בפילדלפיה באותם זמנים. הם מציינים עובדה מעניינת שאכן יש פקפוק גדול בקהל בגרים, ושהסיבה לכך היא נטיית הדיינים להאמין לבאים לפנייהם:

However many may have doubted the propriety or expediency in particular cases. For it is in the nature of things that, where men sit in judgment on the honesty of motives professed by others, **they may be deceived by fair representations**, and give credit for sincerity of views where none exists,

הרב אילוני פותח את מכתבו בהשערה כי באותו הזמן ארצות הברית היא המדינה עם הכי הרבה גרים בעולם:

⁶ (מכתבו פורסם לאחר מכן בספרו שיצא לאור לאחר מותו שו"ת מלחמות א-לוהים, עמ' 205–209).

Dear sir: there is, perhaps, no country in the world where the Hebrew communities are so frequently increased by numbers of proselytes, as in this country;

ואז הוא נכנס לתאר את הגרים בזמנו, ומתאר שהם מצטרפים לאומה אך בהחלט לא לדת, והמניע לגיור הוא 'חיצ' קופידון' כלומר אישות:

To find or please a husband whom they love, the daughters of the gentiles join our nation, but by no means our religion; and we must not deceive ourselves, since we are convinced in our heart that it is not the power of truth **but the sharp arrows of cupid** to which this rapid increase of our nation, by the sons and daughters of Edom, is to be attributed; for as headlessly as they often run away from the fatherhouse, following the man of their choice without the consent and blessing of their parents, so they abandon, yet with much less scruple, their church, kneeling at the altar of the synagogue, where the heedless maiden expects to be united to the subject of her love.

תיאורו של הרב אילווי על כמות הגיורים העצומה ועל העובדה שהם אינם מצטרפים לדת אלא רק ללאום מוכיחה למעלה מכל ספק שגיורים אלה היו רווחים מאוד בארה"ב, ומספקת את הרקע ההיסטורי הברור שמסייע לנתח את שאר המקורות מן המאה ה-19.

בתגובה למכתבו של הרב אילווי, הרב שבתאי מוראס מפילדלפיה כותב מכתב תגובה המלמד זכות על הגיורים, ומצדד בהם. בראשית דבריו הוא מציין שאם נמשיך בקו של הרב אילווי של חשדנות כלפי מתגיירים – היה נכון שנמנע לגמרי מקבלת גרים:

To the editors of the "Jewish messenger".

Dear sirs: whoever has a thought on the letter from New Orleans, published in your issue of the 21st ultiom must certainly have asked himself if the following question: **if proselytes were looked upon by the sages of Israel with so much distrust, why were they at all accepted?** Would it not have been more becoming in us, and more just towards them, to refuse their admission, than to continually suspect their motives?

הוא כותב שהוא מבין את הסיבות שהובילו את הרב אילווי להתנגד לגיורים כפי שהם נערכים בארצות הברית, אולם חבל שבגלל זה הוא נדחק לעקם מימרות של חכמים:

I appreciate Dr. Illowy's reasons for discouraging proselytism, as generally exhibited in America; but I lament that his zeal should have led him, involuntarily, to commit a great injustice and to misapprehend many sayings of our ancient teachers...

הוא מוסיף לבאר את פרשיית הפרדת הנשים הנוכריות על ידי עזרא הסופר, ודרכה מספק לנו כלי מבחן באשר לשאלה מתי יש לבצע גיורים לשם אישות. הוא מסביר שהסיבה שעזרא הסופר בחר להפריד את הנשים היא שאלת השפה. השפה בה אנחנו מדברים מחברת אותנו לזהות הלאומית שלנו ולמדינתנו. עזרא הסופר ראה שהילדים והנשים בחרו 'בכוונה' לדבר בלועזית ולא עברית, והבין שהזוגות האלה נגררו לחלוטין אחר האישה הנוכרית, והבעלים היו רופסים מכדי לתת צביון עברי כלשהו לביתם. משכך, גיור של נשים כאלו ימיט אסון פנימי על עם ישראל. אבל אם עזרא היה מאמין בכוונותיהם הכנות – הוא לא היה נמנע מלגיייר את הנשים. וכך גם עלינו לעשות, אם אין סיבה לחשוד במניעיהם של הבאים להתגייר – יש לקבלם.

and now to close a communication which has, unintentionally, grown lengthy under my hand. The measure adopted by Ezra, the priest, after the return from the Babylonish captivity, was harsh, but it was rendered imperatively necessary through existing circumstances. I will be more explicit. **The preference we give to our national language donates the love we bear our country, and evinces our attachment to its**

institutions. on the contrary, our familiar converse in a foreign tongue indicates our leaning to the manners and habits of the stranger.

Ezra and his synod heard the children of gentile women, married to Israelites, speak not the Hebrew, but exclusively the native language of their mothers. these far-sighted men perceived in it a powerful obstacle against the spiritual progress of newly enfranchised Israel. they saw that such women, among the rising generation would counteract the effect of any wise and holy precept. They saw that their Jewish husbands were, seemingly, incapable of exercising a proper control around their firesides, and they arrived at the conclusion that the preservation of the Hebrew People demanded the dissolution of such marriages.

Thanks and praises are due to a zeal so ardent and to an ordinance so salutary. Nevertheless, had the priestly leader of our ancestors been urged upon by those very women, and **had he believed their professions, he must have accepted them,** and placed their offspring in the category of "righteous proselytes". In like manner should we act. **We ought to be exceedingly chary in admitting into the household of Jacob the son or the daughter of the stranger.**

לבסוף הוא מציין שכל עוד אין לנו סיבה לחשוד בסיבות שהביאו לבקשת הגיור – עלינו לראות חובה לעצמנו להגיש עזרה וסיוע ולבצע את הגיור, ומברך שנזכה בקרוב לראות בהתגשמות נבואת ישעיה (מה, כג): "כִּי לִי תִכְרַע כָּל בֶּרֶךְ וְתִשָּׁבַע כָּל לָשׁוֹן".

If our mindes harbor any suspicion regarding the earnest sincerity of the applicant, we ought unhesitatingly to refuse becoming a party to the profanation of religion; **but if we have no reason to doubt the conviction which prompted the request, we should deem ourselves in duty bound to lend our countenance and assistance,** in order that others, like ourselves, may take shelter beneath the protecting wing of the Lord God of Israel.

Fervently praying that the happy day predicted by Isaiah may speedily dawn, when every knee shall bend before our sovereign maker, and every tongue swear by his name, I remain yours and your correspondent's, very truly,

S, Morais, Philadelphi, 2d adar, 5665

אם כן, הרב מוראיס מודע לכך שמדובר כמובן בגיורים לשם אישות, ומודע לטענתו של הרב אילוי שמדובר בגרים שמצטרפים ללאום אך לא לדת בשום אופן, ובכל זאת הוא מנסח גישה שתומכת בקבלת הגרים האלה. נשים לב שבבואו לבאר את פרשיית הפרדת הנשים הנוכריות בידי עזרא הוא לא בחר להסביר שעזרא ידע שנשים אלו לא ישמרו מצוות, כפי שקל היה להסביר, אלא נימק זאת בצורה יותר 'לאומית', והסביר שהניתוק שלהם מעם ישראל ומהמדינה שהשתקף מהבחירה לדבר שפות זרות היה כה משמעותי שעזרא העריך שתהליך שילובם לא יצלח, ויזיק לתחייה הלאומית. ואילו המצב היה שונה – עזרא לא היה נמנע מלגיינם. משכך, הוא מנסח שכאשר אין לנו סיבה לחשוד במניעיהם של הגרים – עלינו לגיינם בלי חשש. ברור אם כן שהרב מוראיס לא דורש ודאות שהגרים ישמרו מצוות אחר הגיור, אבן הבוחן שלו היא החיבור הלאומי, וכאשר לדעתו יש מגמה בסיסית להצטרף לעם ישראל – יש להגדיר זאת ככוונה טהורה וכנה ואין להגדיר זאת כ'גיור לשם אישות'. סביר מאוד שהרב מוראיס מצפה שמתוך ההצטרפות לעם ישראל, הגרים יתחברו גם לשמירת מצוות כראוי, אבל זוהי מגמה כללית בגיור ולא תנאי ספציפי שיש לוודא בשעת הגיור.

7. סיכום

גיור לשם אישות הוא תופעה קדומה מאוד באמריקה, ושורשיה כבר בשלהי המאה ה-18. במאה ה-19 התופעה נעשתה נפוצה וקהילות רבות התמודדו עם מחלוקות ומריבות סביב נושא זה. באמצע המאה אנו מוצאים מסה כבדה של דיונים בנושא הזה, כאשר המחמירים מצביעים באופן עקבי על כך שהגרים אינם מתכוונים לשמור מצוות והם מתגיירים לשם אישות. המקילים מעוניינים בכל זאת לקבל את הגרים, ונימוקם העיקרי הוא שיש להתמקד בצדדים החיוביים של המתגיירים, ולא לפקפק ולערער על הצהרתם אלא לקבלה כאמת. יש שקבעו שקבלת המצוות בגיור כלל לא עוסקת בפרטי מצוות אלא רק בענייני בין אדם לחברו ובעיקרי האמונה, ויש שנראה שמסבירים שעצם ההצטרפות לתרבות ולרוח הלאומית היא החלק החשוב בגיור, והיא התנאי המעכב.

למרות האמור, ניכר שהדיונים בשלב זה עדיין אינם בשיא בשלותם, וההתייחסות לעניין קבלת המצוות ושמירתם לאחר הגיור עדיין נעשית בצורה מרומזת וחלקלקה יותר. מסתבר, שבחלוף השנים (כפי שנראה מהפרק הבא והלאה) המציאות נעשתה ברורה וגלויה לכל, והמקילים כבר לא יכלו לדרוש 'אמון מוחלט בהצהרות הגרים' וכדי לנמק את המשך הגיור במדינה הם נצרכו לתת מענה מקיף יותר, שלוקח בחשבון את חוסר הכנות הגלויה של המתגיירים בתחום הדתי.

מתוך כך, בפרק הבא נעסוק במאה ה-20 ונסה לנתח הן את תיעוד המנהג והן את הדעות המקילות בפועל.

2. תיעוד המנהג המקל

נביא כעת את רצף המקורות שמתעדים את המנהג לפי סדר כרונולוגי, וכאשר יש צורך נסביר את צורת ההסקה מהמקור.

1. הרב יהודה אליעזר אניקסטר, שיקגו תר"מ. תר"מ – חידושי אב"י עמוד 18

הרב יהודה אליעזר אניקסטר, היה רב קהילת אוהבי אמונה ובית המדרש החדש בשיקגו. בספרו חידושי אב"י (עמוד 18, 174 באוצר החכמה) דן בעניין גר שרצה רק לטבול ולקבל מצוות, אך לא רצה למול. הרב השואל סבר שיש מקום להתיר, וכנגדו הרב יהודה אליעזר אניקסטר מתנגד נחרצות לדעתו, ועל הדרך הוא מבקר בכלל את הנטיה לגייר ומצביע על כך שברור שבמציאות באמריקה בה היהודים אינם שומרים מצוות ברור שכך גם הגר ינהג, ואין שום טובה בלגירו. סביר אם כן שהערכתו היא שהגירים שכן מתקיימים במדינה – נעשים מבלי שהגר באמת מקבל עליו עול מצוות:

ואם בדעתם היה להתדמות לאברהם אבינו עליו השלום שגייר גוים הלא הוא מל אותם ועוד מי ביקש זאת מידי רבנים ד"ק⁷ כאלה להרבות גרים מבני עמים אחרים ולספחם על בני יעקב וישראל הלא טוב היה להם לעשות מבני עמנו ליהודים וישראלים גמורים, מאלה אשר חלילה לנו לאמר עליהם פה במדינתנו שהם כמומרים חס ושלוה או כנכרים גמורים, שמחללים שבת ויו"ט אוכלי נבלות וטרפות כדומה וכדומה.

ועתה אם לבני עמם לא יזכו כל שכן וכל שכן לבני עמים אחרים – ומי המה הצדים ציד להביא בנים משחיתים להשחית כל חלקה טובה ביעקב ולספח קדקוד ישראל בספחת גרים כמאמר ר' חלבו יבמות מ"ז ע"ב קשים גרים לישראל וכו'

2. הרב דוב בר אברמוביץ', ניו יורק תר"ס. דת ישראל חלק ב עמוד קנד

במקור הבא הרב דוב בר אברמוביץ', רבה של סנט לואיז ונשיא תנועת המזרחי בארה"ב, מתאר שיש חומרא רבה בגיורים כאלה שסופם שהגרים חוזרים לסורם ועובדים עבודה זרה ונעשים מומרים, ומכאן אזהרה גלויה להדיוטים שמגיירים לשם אישות, שהם מרבים מומרים בעם ישראל. מדבריו ניכר שלדעתו הגיורים האלה תקפים, אלא שלא כדאי לערוך אותם משום שמרבים בזה מומרים בעם ישראל. בתגובה, הרב שלום אלחנן יפה, אב"ד בברוקלין, מעיר על הכתוב ואומר שהגרים הללו שעמי

⁷ הכוונה דוקטורים. הרב אניקסטר מזלזל בעובדה שהרב השואל הוא בעל תואר דוקטור פעמים רבות בתשובה. אמנם, לא נראה שהוא מתייחס אליו כרפורמי.

ארצות עושים אינם כלום, כי הם לא מקבלים לשמור את המצוות, והוא מוסיף לתאר שרוב הגרים במדינה הם כאלה, וכ"ש הגרים של הרפורמים, ולכן דינם כגויים.

ואם לא בדקו אחריו, או שלא הודיעוהו שכר המצות ועונשן ומל וטבל בפני שלשה הדיוטות, הרי זה גר, אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר, הואיל ומל טבל, יצא מכלל הא"י וחוששים לו עד שתתברר צדקתו, ואפילו חזר ועבד אלילים הרי הוא כישראל מומר שקדושו קדושין (ש"ע יו"ד סי' רס"ח סעיף י"ב), ומדברי רבותינו אלו למדנו אזהרה גלויה לאלה ההדיוטים המזדקקים לגייר איש או אשה מעם אחר, אשר רק האהבה לנשואי התערובות תביאם להחליף דתם, ובזה מרבים המה מומרים בעמנו וקשים המה לנו כספחת וכל מס"ק (מסדר קידושין) לא ימכור כבוד עמו בכל הון אם בעל נפש הוא.

(הוספה והערה⁸. – באמת לא צריך לזה דאלו הגרים שע"ה בארץ הזאת עושים בלא זה רובם אינם כלום ובדיעבד ג"כ עכו"ם גמורים המה, כי לכל הדעות אם אינם מקבלים עליהם עול כל המצות בשעת גרות, דהינו שמתגייר על מנת שגם אחר כך לא ישמור את השבת או לא יניח תפלין, או אשה וכן איש שלא ישמרו דיני אישות כראוי פשוט שגם בדיעבד אינם גרים כלל, אפילו אם קבלת המצות הוא בלילה ג"כ דעת הרא"ש ז"ל וכן לרוב הפוסקים גם בדיעבד אינו גר כלל, וכמבואר בסימן הנ"ל סעיף ג', ומכ"ש וקו"ח כשאנינו מקבל כל עיקר עול המצות בודאי דגם בדיעבד אינו גר כלל, ובפה המדינה רוב גרים אלו גם בשעת קבלת הגרות אינם מקבלים להיות ככל ישראל הכשרים בשמירת השבת וכל קדשי דת ישראל וכ"ש הגרים של הרעפארם, וע"כ דינם כמו גוים גמורים גם אח"כ ואסורים בבית ישראל ודבר זה לכאורה מבואר גם בש"ס בכורות דף ל' עכו"ם שבה לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלים אותו כו'...)

ניתן להבין שהם עוסקים בגיורים שנערכים על ידי עמי ארצות של ממש, כלומר אנשים ללא השכלה תורנית וללא הסמכה רבנית, ואפשר שכוונתם היא ללעוג לרבנים פחותים בעיניהם שעורכים את הגיורים האלה. כך או כך, אנו למדים שהדבר כל כך נפוץ כבר בשנת תר"ס, עד שהרב יפה מתאר גיורים שבהם המתגייר כלל לא מתכוון לשמור שבת וכו' כ'רוב הגיורים במדינה'.

3. הרב אברהם אהרן יודלביץ', בעיאן ניו יורק, תרע"א. בית א"ב, חלק ז אבה"ע סימן ב'

דן בעניין הצורך בשלושת חודשי הבחנה, וכותב שגם אם בעבר במציאות שונות היה מקום להקל כי הייתה סברה שהגירות תתהפך אחר התשמיש כדי לא להתעבר, זה ודאי לא רלוונטי בימינו, שהגרים באים לשם אישות ואין ספק שלא ידקדקו בהלכות עד כדי כך. וכך הוא כותב:

שאלה: גירות שהתגיירה בשביל בחור אחד שהיתה קרובה אליו והתנהגו זה כמה כמו כל חתן וכלה בקירוב הדעת וגם שני שבועות קודם הגירות נשאה לאשה בחוקי המדינה שקורין גירעדזשעסט ואח"כ נתגיירה אם צריכה להמתין ג' חודשי הבחנה או לא... ומה גם בדורנו אלה אשר לא כהימים הראשונים הימים האלה מלפנים בישראל אם בא גר או גיורית להתגייר הלא היה לבם לשמים והיתה אצלם חביב וחשוב דת ישראל ולכן היה שייך שפיר לומר דכיון דהיה דעתה לאיגורי מתהפכת כדי להבחין בין זרע בקדושה לזרע שלא בקדושה משא"כ בדורנו זה דור עקש ופתלתול הלא גם אם יהיה איזה סיבה שתסכים להתגייר זהו באמת לא מצד חשיבות האמונה בד' א-להי ישראל רק מצד משפחת החתן אביו ואמו וכדומה סבה חצונית ולכן אע"ג דאח"כ כשתתגייר תשמור התורה והמצוה ככל בנות ישראל הכשרות בכל זאת קודם שנתגיירה דנימא דהיא זהירא כל כך לדקדק שמהפכת עצמה בשביל כדי להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שלא נזרע בקדושה זהו דבר של בטילה ומביא רק לידי גיחוך ולכן ודאי דבעי הבחנה לכולי עלמא, ובנידון שאלתנו דשני שבועות קודם הגירות נשאה לאשה כפי חקי המדינה שקורין גירעדזשעסט פשיטא ופשיטא דזהו נשואה שהוזכר בשו"ע ואינה חוששת להתהפך, דאטו אנן בעינן שתהא נשואה אצל הכומר דוקא אין זה אלא תימה, והמיקל בזה הוא רק מחשש מינות שאומר הנה ככל הגוים הנם המון בית ישראל

⁸ בעמוד קנב שם כתוב: "הוספות והערות מיד"נ הרב הגאון הנ' מוהרש"א יפה שליט"א הגאב"ד בברוקלין, ומכאן והלאה בכ"מ שיהא נרשם 'הוספה והערה' הוא מהרה"ג הנזכר." וכפי הנראה הכוונה לרב שלום אלחנן הלוי יפה (תרי"ח - תרפ"ד), שהיה אב"ד בסנט לואיס ובברוקלין.

⁹ למעשה הקטע נדפס בתרע"א בכתב עת המצפה שנה ה' כרך א עמוד 3, ורק מאוחר יותר שוב בבית א"ב.

ואינו מאמין בקדושת ישראל שהבדילו מן העמים זהו הנלפע"ד, וחתמתי שמי, נאום הק' אברהם אהרון יודעלאוויץ, רב ואב"ד דק"ק בעיאן, נד"ז.

ניתן לכאורה להביא ראיה נגד דברינו מהמילים: "אע"ג דאח"כ כשתגיייר תשמור התורה והמצוה ככל בנות ישראל הכשרות", אולם הדברים דחויים מכמה סיבות:

1. הרב יודלביץ' לא אמר שום דבר על כלל או רוב הגרים במדינה, אלא רק על זו שעליה נשאל. ואם כן יתכן שההערכה הזאת שלו היא נקודתית.
2. שנית, הרב יודלביץ' פותח בדבר הברור: הגיורים שנעשים כיום באמריקה, ואולי בכל העולם, הם 'לשם אישות', מפני שדורנו 'דור עקש ופתלתול', והדבר שמניע את הבחורה להתגיייר זה רק אבי החתן ואמו וכדומה, מפתיע שלאחר רקע ירוד שכזה הוא משוכנע שהיא תשמור מצוות כהלכה. ויתר על כן, יש כמה 'ריעותות' משמעותיות בגירות הזו: א. הרב יודלביץ' מתאר שהיא מתנהגת עם הבחור היהודי שאיתה כ'חתן וכלה' ודן אותה כגויה נשואה שמתגיירת שצריכה ג' חודשי המתנה ולא כפנויה שלפי פסיקת השו"ע (אבה"ע יג,ה) איננה זקוקה להמתנה. כלומר, להערכתו ברור שהיא מקיימת יחסי אישות עם הבחור היהודי שלה תדיר, גם בסמוך ממש לגיור. זו ודאי אינה התנהגות שמעידה על יראת שמים, שהיא ממשיכה להכשיל את הבחור שלה בנשג"ז עד הרגע האחרון. ומדוע לא ידרוש ממנה בית הדין לחדול לחיות עימו כהוכחה לרצינותה וכתנאי לביצוע הגיור? אם הורי החתן הם אדוקים והם ידאגו שהזוג ישמור מצוות לאחר הגיור – מדוע הם לא עושים זאת עד רגע לפני הגיור ומונעים מהם לחיות יחד? ב. עוד הוא מתאר ששבועיים לפני הגיור היא הלכה ונישאה בנישואים אזרחיים. ניתן היה לומר שכל היהודים באמריקה היו חייבים ברישום בערכאות, אולם מדוע עשתה זאת רגע לפני הגיור ולפני החופה וקידושין כדת משה וישראל? האין זו 'בגידה' מסוימת בתהליך הגיור? האם לא יכלה להמתין עד לאחר הגיור וסידור החו"ק כדי להרשם? ניכר מדברי הרב יודלביץ' שמעשה זה הגיע בהפתעה לבית הדין. ג. הבחירה שלו להדגיש שהיא תשמור את המצוות 'ככל בנות ישראל הכשרות' היא הדגשה מעט מוגזמת שמעלה את החשש שהוא אומר זאת בנימה של תקווה או אפילו ציניות מריה. מטעמים אלו, קשה לומר שהוא אכן היה משוכנע שהגיורת הזאת תשמור את המצוות, וסביר בעינינו שכוננתו הייתה 'אפילו אם תשמור את המצוות אחר הגיור', וכך קושיות אלו מתיישבות, ומתברר שהרב יודלביץ' היה מודע לגיורים 'המפוקפקים' האלה ולכל הפחות לא הביע אליהם התנגדות. בכל מקרה, בשל סיבה מספר 1 ברור שמקור זה איננו קושיה על שיטתנו.

4. הרב חיים הירשזון, הובוקן, ניו ג'רזי, תרע"ח. אלה דברי חברי חלק ג עמוד פרק כא סעיף א, עמוד 140 הרב הירשזון מתאר כדבר נפוץ שמקבלים גרים שרובם מחללי שבת, כמו היהודים: כאשר מקבלים גרים היום באמריקא אשר לדאבון לבבנו רובם הם מחללי שבת אח"כ מפני שרואים שרוב ישראל בעוה"ר מחללים את השבת דבריו המלאים יובאו בפרק הבא.

5. הרב יוסף קסלר, דראקווי לונג איילנד, תש"ג. שו"ת תפארת יוסף, א,א המקור הבא שנביא הוא דברים של הרב יוסף קסלר, הרב של דראקווי לונג איילנד. הוא קובע שניתן להתייחס לאדם שהוא בחזקת גר אפילו אם הוא לא מדקדק במצוות שבת וכשרות, אם הוא שולח את הילדים לתלמוד תורה ומוכר על ידי סביבתו כיהודי – די בזה כדי להתחזק כיהודי מבחינה הלכתית. לקביעה זו השלכה במקרים של ספק הנוגע למעמדו של הגר, ואנו לא יודעים האם אכן התקיים גיור. אגב כך הוא כותב שכך הוא מנהג הגרים בארה"ב שאינם מדקדקים במצוות כמו שבת וכשרות. יש לשים לב, שבדרך אגב נובע מדבריו שהוא כלל לא מטיל ספק בכשרותם של גיורים אלו:

יש לחקור מה נקרא מוחזקת לישראלית או מוחזקת לגיורת, או דמוחזקת היא בדת ישראל, שמדקדקה במצוות כדרך גרים לשאול כל דבר קטן וגדול, אבל בזמננו לדאבוננו הגרים אינם מדקדקים בכל המצוות, כמו שבת, כשרות ועוד... אך צריך עיון בזה, כיון דצריך התנהגות והכא לא הי' שום התנהגות כדרך גרים לשאול דבר קטן וגדול כדרך הגרים שבאמריקה וכו'... ואפשר בנ"ד כיון ששלחה לה ללמוד בת"ת תורת ישראל, סגי לנו להחזיקה אותה בישראלית גם בזמנינו ועוד הביא בחלק השני של ספרו תפארת יוסף (סימן י"ג) תשובה מהרב משה רוזין שגם היא מתעדת את הנוהג המקובל של הגרים, והרב רוזין מסכים עם הצעתו של הרב קסלר בעניין חזקת גרים:

¹⁰תשובה מהגאון הר"מ ראזין שליט"א בנוגע לענין גיורת המדויין בחלק ראשון במה שכתבתי לחקור אם די"ל דכיון שכבר הוחזקה לישראלית או לגיורת מחמת אמה... ובמדינתנו הגרים אינם מדקדקים בכל המצות שבת וכשרות, אם זה הוי מוחזק, כתבתי בזה לידידינו הגאון העצום ר' משה ראזין שליט"א. וזה אשר השיב לי: ב"ה, יום אדר"ח אייר תש"ג וע"ד השאלה בענין העובדא. בענין הגיורת - ... הכא שאני מטעם החזקה שהוחזקו ביהדות עפ"י המנהגים לפי מדינה זו. ... אבל האם אין להחמיר בגירות מטעם כי כבר יצאת בהיתר, ונתחזקה לגיורת.

6. הרב יעקב הכהן מסקין ניו יורק תש"ד. אבן יעקב - חגיגה, סימן מד (עמוד נד)

הרב מסקין, תלמידו של ר' איצלה מפוניבז', ידידו הקרוב של הרב פיינשטיין ומחשובי הרבנים בניו יורק, מתאר שבאים גרים להתגייר במעשים בכל יום, וליבו נוקפו מפני כמה חששות. במהלך המאמר הוא הולך ופורט מהם החששות הללו, ואחד החששות הוא שאינם משמרים את המצות אחר הגיור. אם כן, זה מצבם של הגרים בזמנו - הם אינם שומרים מצוות

המנהג באמעריקא ומעשים בכל יום שבאים נכרים ונכריות אצל הרבנים להתגייר עצמם, ובכל פעם שבא לידי מעשה גירות לבי נוקפי מפני כמה חששות, ואמרתי לעיין בזה העניין לענ"ד... ויש שרוצים לומר דכיון דאינו משמר את המצות לאחר מילה וטבילה וקבלת המצות הוי כאילו אינו מקבל את כל המצות.

דבריו המלאים יובאו בהרחבה בהמשך.

7. נזר הקודש - בכורות, הרב משה רוזין, עמוד 130 (ניו יורק נדפס בתש"ה)

לעיל הבאנו מקור מהרב יוסף קסלר, ותשובת הרב משה רוזין אליו. במקור ההוא ראינו שהרב רוזין מסכים שכדי להתחזק כגר בארה"ב די בכמה סממנים חיצוניים, כי כך מנהג הגרים והיהודים במדינה. מתוך דברים אלו, יובנו דבריו הבאים של הרב רוזין, נשיא איגוד הרבנים בארה"ב דאז, שכתב בספרו שנדפס בשנת תש"ה כך:¹¹

לא. שם, ת"ר הבא לקבל דברי חבירות וכו' עכו"ם שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו. והנה בזמן הזה בעוה"ר אשר רבים מאחב"י אינן משמרים דברי תורה והבא להתגייר, וביותר במדינות אשר יש לישראל זכות החופש. - אין בדעתו להיות יותר נזהר מסתם יהודי. - וממילא אפילו אם מלמדין אותו ומקבל, אבל האומדנא אם מוכיח שלא ישמור יותר מהסתם יהודים שבמדינה אם לקבל גרים האלו, יש להסתפק טובא, וגם בדיעבד אם דינם כיהודי גם לענין קדושי אשה וצ"ע.

הרי להדיא שהמציאות הפשוטה כפי שמתאר אותה הרב רוזין היא שהגרים 'אין בדעתם להיות יותר נזהרים מסתם יהודי', וממש כדבריו של הרב הירשנזון שהובאו לעיל. למעשה, הרב רוזין מסתפק אבל לא מכריע לחומרא, ובהמשך המאמר ננסה לסקור את שיטתו ולהראות שלמעשה למרות ספקותיו הוא לא פסל גיורים כאלה, וגם לא מחה במקילים כלל.

8. הרב יהודה ליב קאגאן, ברוקלין ושיקגו, תש"ו. הפרדס כ, חוברת ג עמוד 30

במקור הזה, הרב קאגאן, ראש ישיבת 'עטרת יעקב' יוסף' ורב קהילה חשוב בניו יורק, מבקש ללמד זכות על הגיורים הנהוגים במקומו, והם כחזון נפרץ, שלפי דעתו נתונים במחלוקת הפוסקים בין האחיעזר לבין ה'דבר אברהם' מקובנה. נביא כאן רק את הפתיחה שבה הוא מתאר את הבעיה, ולאחר מכן את הציטוט שהוא מביא מדברי הרב אברהם מקובנה שמערער על כך שבגיורים בימינו אין הגר מוכרח לשמור מצוות לאחר הגיור, כיוון שגם היהודים לא שומרים ואין מי שיכפה אותו על כך,

¹⁰ תשובה זו נדפסה גם בשו"ת נזר הקודש סימן ל (עמוד 290) בשינויים קלים. ולקמן נביא עוד כמה מקורות מהרב רוזין, ונדון בשיטתו בהרחבה.

¹¹ ועיין בהמשך המאמר שם תובא תשובה של הרב רוזין משנת תש"ו המעידה שכפי הנראה למרות הספק הרב רוזין לא פסל גיורים שכאלה.

ומשכך הגיורים לא תקפים. העולה מדבריו היא שהגיורים בימיו גם הם נתונים באותה בעיה – הגר לא מתכוון לשמור מצוות, וגם אין מי שיכפה אותו על כך, כי היהודים עצמם אינם שומרים. דבריו המלאים יובאו בהמשך.

אם כי יראתי בפצותי ולהכניס ראשי בין שני הרים גדולים הללו, אמנם מכיון שהדבר הלזה נוגע לא רק להלכה אלא ובעיקרא גם למעשה, כי מקרים לא בודדים הם גרים וגירות כאלו. וחזון נפרץ הוא בימינו אלה. ועלינו, איפוא, לחתור ולמצוא כחא דהיתרא. ואני מרשה לי, בכך, לדון ולהעיר על דברי הגאב"ד מקובנה ז"ל...

וא"כ מה שייך לומר גבי גירות אגב אונסי' גמר ומקבל, הא הרי בידו הוא שלא לקבל בלבו ושלא להחזיק אח"כ בדיני היהדות ומי יכריחו ע"ז ומאי סברא הוא לומר חזקה דגמר וקבל, וצ"ל שזה קאי על גרים שבימי שלמה וכו' שהיתה יד ישראל תקיפה לעונש העוברים על דת, ואפילו בזמן שאין יד ישראל תקיפה מ"מ כיון שנפשו חשקה באשה זו ועליו לדור עמה (בסביבה יהודית) וידוע לנו שאם לא יתנהג ביהדות לא תאבה האשה לדור עמו (והסביבה היהודית לא תקליטהו) ולא יוכל להשיג את מאוייו אלא ע"י קבלת עול היהדות וההתנהגות בכשרות ואגב אונס זה גמר ומקבל, כל זה היה שייך בזמנים בימים מקדם דאכשורי דרא, משא"כ עכשיו שגם אשה זו וגם חלק גדול מהסביבה אינם נוהגים ביהדות, וגם אחר הגירות לא יהא אונס כלל משום צד לקיים מצות התורה, לא שייך איפוא, לומר אגב אונסי' גמר ומקבל כיון דבלאו הכי נמי ישיג מאוייו'.

ניתן היה להסתפק לכאורה שמא הגרים שהרב קאגאן מתאר בראשית דבריו כ'חזון נפרץ' שיש למצוא לו היתר בכוחא דהיתרא הם רק גרים לשם אישות, אולם מהמשך ההתפלמסות שלו עם טענותיו של ה'דבר אברהם' אנו למדים שהוא עוסק בגרים שאינם מתכוונים לשמור מצוות כלל.

9. הרב שם טוב גאגין, אנגליה, תש"ח

בספרו 'כתר שם טוב', חלק ג' עמוד 109, הרב גאגין, שהיה אז אב בית דין של קהילת הספרדים בלונדון, דן בעניין אמירת ההגדה על ידי גר. לאחר שהוא מסביר שגם בקריאת ביכורים מצאנו שגר יכול לקרוא הוא כותב:

ומעתה גם בקריאת ההגדה נראה לי שיכול לקרותה כישראל גמור, ולמה יגרע זכותו לומר אותה. ועוד שאם נמנע ממנו קריאתה יתחרט על מעשיו שקבל על עצמו דת משה. ומה גם שמל את עצמו, וסוף כל סוף אינינו נחשב כישראל גמור. ובפרט בימינו אלה שפשטה המספחת באלו הארצות ובארצות אמריקא לקבל גרים וגירות למכביר, והרבנים יודעים כי אלו הגרים מקבלים עליהם להתגייר משום שנפלו ברשת האהבה הגשמית, ולא למען אהבת ה' והתורה, והם הולכים בהממשלה המקומית ושם נעשים הנשואין ביניהם, ואז הרבנים מוכרחים להטפל לגיירם, שאם נעלים עין לגיירם ישארו הבנים גויים גמורים אם האם היא גוייה, ובכדי לטהר זרע ישראל הקלו בדבר ומקבלים אותם לגיירם ה' הטוב יכפר בעד.

למרות שהרב גאגין לא חי באמריקה, כפי הנראה בשבתו בלונדון היו לו קשרים רבים מעבר לים. ואמנם, בעדותו הוא לא מדבר בפירוש על כך שהגרים אינם שומרים מצוות, ולכן מדובר על עדות חלשה יחסית בהקשר שלנו. אף על פי כן, נראה שניתן להסיק מהתשובה שכך הוא המצב, שכן הוא מתאר בבירור שבגרים האלה אין 'אהבת ה' ותורה' והרבנים 'מוכרחים להטפל לגיירם', והם עושים זאת רק כדי 'לטהר זרע ישראל'. אילו היה מדובר בגרים כשרים ששומרים מצוות אחר נישואיהם סביר להניח שהיה יכול לנמק את ההיתר על תירוצו של תוספות המפורסם שהקלו לקבל גרים כאשר ידעו שסופם שיהיו לשם שמים, כמובא בבית יוסף יו"ד סימן רסח ובש"ך שם ס"ק כ"ג. אף על פי כן, מדובר בעדות עמומה יחסית.

10. הרב משה פיינשטיין, ניו יורק, תש"י.

המקור הראשון המוכר לנו מהאגרות משה שעוסק בגיורים שבהם ברור שלא תהיה קבלת מצוות נמצא ביו"ד אקנז, והוא נכתב בליובאן – רוסיה, בשנת תרפ"ט. במקור זה הרב פיינשטיין נשאל על ידי ידידו הרב שמעון טרבניק מהאדיץ' מה דינם של גרים כאלה. הרב פיינשטיין משיב שלדעתו הם אינם גרים, ומתלונן על הרבנים שמגיירים גרים כאלה. מדבריו אנו מבינים בבירור – רבנים טועים בזה ונוהגים לקבל גרים כאלה שאנן סהדי שלא ישמרו:

בגר שאנן סהדי שלא קבל מצות אף שאמר בפיו שמקבל... במה שנסתפק כתר"ה אם גר שלא קבל עליו מצות אם נחשב גר, פשוט וברור שאינו גר כלל אף בדיעבד... ובכלל איני יודע טעם

הרבנים הטועים בזה דאף לדידהו עכ"פ איזה תועלת הם מביאין בזה לכלל ישראל שמקבלין גרים כאלו דודאי לא ניחא ליה להקב"ה ולעם ישראל שיתערבו גרים כאלו בישראל. ולדינא פשוט שאין זה גר כלל.

בתשובה זו הרב פיינשטיין לא מתחשב כלל בדעת המקילים, וחותרם באופן ברור שאין בגיורים האלה ממש. 8 שנים לאחר מכן, בשנת תרצ"ז, הרב פיינשטיין מהגר לאמריקה, ומתחיל להתייחס למנהג בארה"ב להקל בגיורים.

משנת תש"י יש לנו שלושה תשובות של האגרות משה בנושא זה. העמדות המובעות בתשובות אלו הן קצת שונות זו מזו, אבל כולן מביעות את העובדה הברורה שרוב הגיורים במדינה נערכים בידיעה שלא ישמרו מצוות, שכן הגיורות לא יהיו טובות יותר מבעליהן היהודיים, וגם רואים כך בפועל לאחר הגיור שהן מיד מחללות שבת ועוברות באיסור נידה ועוד.

יורה דעה חלק א סימן קצד, י"ב טבת תש"י

אבל אף אם נימא כדבריהם שטוב לבקש עצות אף שאינם אליבא דכו"ע מ"מ הוא רק בבן ישראל ודאי אבל הגיורת הזאת שמסתמא היא כרוב גיורות שבמדינה זו שרק בפיהן אמרו שקבלו המצוות אבל האמת שרוב המצוות ואולי כל המצוות לא קבלו כמו שרואין שתיכף מחללות שבת ואין שומרות איסור נדה כי גם בעליהן היהודים בעוה"ר הם מופקרים לעבור כל מצוות התורה שלע"ד יותר נוטה שאינן גיורות כלל ועדין הן נכריות כגר שלא קבל מצוות ואף רק מצוה אחת אינו גר

מקור נוסף מדברי הרב פיינשטיין הוא האג"מ יו"ד א, קנט. הרב פיינשטיין מתאר את אותה המציאות כמו התשובה הקודמת, אלא שכאן באופן מפתיע הרב פיינשטיין מתרשם שמדובר בעמדה כל כך נפוצה ומשמעותית בקרב רבני ניו יורק שהוא לא מעוניין לכפות על השואל לנהוג כשיטתו ולומר בזה איסורים, אבל הוא מביע את הסתייגותו:

בדבר הב"ד לגרות אם צריך שיהיו כולם ת"ח ד' אדר תש"י. מע"כ ידידי הרה"ג ר' נחמן יוסף גאלדשטיין שליט"א שלו' וברכה.

...וברוב הגרות שבמדינה זו שבשביל אישות אין מקבלין המצוות אף כשאומרים בפיהן שמקבלין דהוא כנודע שמרמין דהא לא תהיה עדיפא מבעלה שהוא מופקר ועובר על כל דיני התורה. אך מ"מ אולי גיורת זו תקבל המצוות ולכן איני אומר בזה כלום לכתר"ה כי יש הרבה רבנים בנוא יארק מקבלין גרים כאלו וממילא אין לי לומר בזה איסורין אבל אני אין דעתי נוחה וגם דעת אבא אמרי /מארי/ הגאון זצ"ל לא היה נוחה מזה אבל לא אמינא איסורים בזה וכתר"ה יעשה כפי הבנתו ודעתו וכפי הדוחק. וספר אחיעזר שהביא כתר"ה לא ראיתיו עדין.

הנימוק שהרב פיינשטיין מציע להקל כאן הוא "אולי גיורת זו תקבל מצוות", אך כפי שהוא מבאר בתשובתו הבאה, אין הכוונה שאין אומדן דעת ברור גם בגיורת שעליה השאלה היא לא תשמור מצוות, אלא שלמרות שרוב הגיורות אינן שומרות מצוות – בכל זאת לעיתים נדירות 'מתרחש ניסא' וגיורת שלא חשבנו שתשמור מצוות אכן שומרת. לאירועים הנדירים האלה יש השלכה חשובה על כלל הגיורים – הם הופכים את ה"דברים שבליבו ובלב כל אדם" – שהם מחייבים מבחינה הלכתית ל"דברים שבלב" – שאין להם השלכה הלכתית. אמנם הרב פיינשטיין לא השתכנע מן הנימוק ברמה האישית, אבל הכיר בו כלימוד זכות על המקילים.

המקור האחרון מהרב פיינשטיין בשנת תש"י הוא האגר"מ יו"ד א, קס. מדובר בתשובה מו' אייר תש"י, והיא מיועדת לרב אלעזרי מאוהיו. הרב פיינשטיין נשאל על גיור קונסרבטיבי, ומשיב שזה איננו תקף. מתוך כך הוא בא לומר שהוא מפקפק גם על הגיורים שיש רבנים שמקבלים למרות 'אנן סהדי' שלא ישמרו מצוות. כאן הוא מציע כמה נימוקים לרבנים אלו, כדי שלא להוציאם גרועים מהדיטות, והוא מצוין שיש לזה מקום, ואף מציע לשואל שבפעם הבאה שבאים לפניו מועמדים לגיור שאם לא יגירם הם ילכו לרפורמים – מוטב שישלח אותם לרבנים המקילים, אלו שהרב פיינשטיין מסופק בכשרות הגיורים שלהם. אינני בא לדון כאן בשיטתו המלאה של הרב פיינשטיין, אלא להצביע על כך שהוא ראה בעמדה המקילה עמדה מבוססת של רבנים רבים וחשובים שיש ללמד עליה זכות, וכפי שהצגנו לעיל – רוב הגיורים בארה"ב היו גיורים כאלה.

בגרות שלא כדין ולענין קבורה בקברות ישראל ו' אייר תש"י. מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם מוהר"ר חיים אלעזרי שליט"א הגאב"ד קענטאן, אהיא.

בדבר הגרות שהיה אצל ראב"י קאנסעוואטיווער שלא היה בקבלת מצות כראוי והטבילה לא היתה לפני הב"ד אלא לפני נשיהם. הנה פשוט שהגרות אינה כלום דהא קבלת מצות מעכב הגרות ואפילו קבל כל דיני התורה חוץ מדבר אחד מעכב כדאיתא בבכורות דף ל'. וגם צריך שתהיה קבלת המצות בפני ג' ומעכב אפילו בדיעבד כדאיתא בש"ך /יו"ד/ סי' רס"ח סק"ט.
ולכן בעצם יש לפקפק על הגרות שיש רבנים שמקבלין הא אנו סהדי ברובן שאין מקבלות המצות כדהוכיח סופן וגם שלא תהא עדיפא מבעלה היהודי שנתגיירה בשבילו שהיא רואה שגם הוא מחלל שבת ומופקר להרבה איסורין. אך עכ"ז יש מקום לומר שהוא גרות בדיעבד מאחר שאמרה לפני הבית דין שמקבלת מצות התורה ואירע גם כזו שמקבלת באמת לכן אולי דנין אף באלו שאין שומרת אח"כ דיני התורה שברור לנו שאף בעת הגרות לא קבלה בלבה, רק כדברים שבלב. אף שלדידי לא מסתבר שבשביל איזו יחידות לסלק האנו סהדי ולהחשיב לדברים שבלב אבל אולי זהו טעמייהו ויש עכ"פ מקום לזה.

ועוד יש מקום לומר טעם גדול דמה שבעלה שנתגיירה בשבילו הוא מחלל שבת ומופקר בכמה איסורין עושה שהיא סבורה שאין חיוב כ"כ לשמור המצות וא"כ הוא כגר שנתגייר בין העכו"ם שמפורש בשבת דף ס"ח שהיו גר אף שעדין עובד ע"ז עיי"ש והטעם משום שקבל עליו להיות ככל היהודים שנחשבה קבלה אף שלא ידע כלום מהמצות ידיעת המצות אינה מעכבת הגרות ורק בידע ולא רצה לקבל הוא עכוב בגרות דהא א"צ ללמד כל התורה כולה קודם שנתגייר דרך מקצת מודיעין. ולכן אף שהב"ד אמרו לה שצריך לשמור שבת חושבת שהוא רק הדור בעלמא אבל גם מי שאינו שומר השבת וכדומה טועה לומר שהוא יהודי כשר נמצא שלטעוה קבלה כל המצות שיהודי מחוייב שהוא גרות אף שמחמת זה לא תקיים עכ"פ המצות וזהו טעם שיש בה ממש להחשיבה לגיורת והוא למוד זכות קצת על הרבנים המקבלים שלא יחשבו עוד גריעי מהדיוטות...

ולהבא ודאי טוב שיפעול כתר"ה שיתגירו אצל רב היודע בדיני גרות ועושה כדין אף שגם הם ספק אם נחשבו גרים כדלעיל וטוב להרחיק מהם את שומרי תורה. ואולי יפעול כתר"ה גם אלו שכבר נתגירו אצל הראב"י שיטבלו פעם שנית כדין.

והנה באלו שמתגירין שלא לש"ש ובאים המקילין לדון מכח דברים שבלב ודאי יש לחוש שיחזרו בהם ולכן אף להמקילין צריך שיקבלו המצות ממש סמוך לטבילה וא"כ מוכרח שיהיו ב"ד אצל הטבילה כדי שאז תהיה הקבלת מצות. ידיו, משה פיינשטיין

גם בשנת תשי"ב הרב פיינשטיין משיב תשובה בסגנון דומה מאוד (אבן העזר א, כז). הוא מציין בפני השואל שיש בעיה גדולה בגיורים לשם אישות בימינו כיוון שמדובר בבני זוג של יהודים מתבוללים שאינם שומרים מצוות, וכפי הנראה גם הגרים לא ישמרו מצוות, ויש על כך 'אנו סהדי'. על כך הוא משיב שאולי אם יסבירו לגיורת שהיא חייבת לשמור מצוות והיא תבטיח שתעשה כן – נוכל לקבל אותה. הוא מפרט שיש רבנים רבים שלא רוצים לעסוק בגיורים, אבל יש רבנים תלמידי חכמים שכן עוסקים בגיורים כאלה וניתן להפנות אליהם:

נשוי לנכרית ונתגיירה אם מותר לו לישאנה ט"ז טבת תשי"ב. לרב אחד סמוך לפיטסבורג.

בדבר אחד שנשא נכרית ודר עמה בפרהסיא הרבה שנים והוליד בן ממנה ועתה נתגיירה אם יש בה האיסור לו שישאנה מדין נטען על הנכרית ונתגיירה לא ישאנה שתנן ביבמות דף כ"ד... ולכן מסתבר כטעם שבארתי שודאי לא שייך בהיתה נשואה לו שהוא בפרהסיא כדבארתי. וגם לשיטת רש"י בבא ודאי לא אסרו כלל, ולכן יש להקל בזה.

ולהמתין ג"ח אחרי שתתגייר להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לשלא בקדושה ודאי צריך קודם שתתקדש לו כדמו"י ותהיה אסורה להתייחד עמו עד אחר הג"ח.

אך עיקר הנידון הוא על עצם הגרות שצריך שתקבל עליה כל המצות והאיסורים שבתורה וכן אף התקנות דרבנן ואם לא אין מקבלין וגם אינו גרות ולכן אף שכיון שכבר ח' שנים ויותר שהיא אשתו ויודעת שלא יגרשנה אף שלא תתגייר מ"מ אולי יש סבה אחרת שמכריחה להתגייר וכיון שרק בשביל הסבה מתגיירת יותר נוטה שאינה מקבלת המצות שזה מעכב ואין

הגרות כלום. ובפרט שבעלה היהודי הוא פרוץ באיסורים כחלול שבת ונדה וכדומה ותחשוב שאין לה להיות טובה מבעלה היהודי והוא כא"ס שאינה מקבלת המצות שבעלה פרוץ בהם. אך אולי אם תסבירו לה שהיא צריכה לקבל כל מצות התורה ולפרט שמירת שבת ונדה וכדומה ולא תשגיח על בעלה ואם לא תקבל אף שתראה להרבנים שמקבלת לא יהיה הגרות כלום ותבטיח שתשמור כל דיני התורה ולא תשגיח על בעלה וחבריו אולי נחשב קבלה ואז אף שג"כ אין לקבל לכתחלה ואין רוח חכמים נוחה מזה כיון שאינו לשם שמים עכ"ז יהיה גרות ויש איזה רבנים שבשביל איזה צורך מקבלין ולא איכפת להם להקרא הדיוטים. עכ"פ אם תחליטו לקבלה תראו ליסע לפיטסבורג אצל רב זקן וחכם שיתרצה להתעסק בזה כי הרבה רבנים ת"ח יראי ה' אין רוצים להתעסק בעניני גרות אך יש קצת רבנים ת"ח שמתעסקים ובידעי שבהעירות יש לפעמים שא"א להרב לדחות לגמרי לכן לא רציתי לומר לכתר"ה בהחלטה שידחה הדבר שאולי א"א לפניו לכן יראה שתקבל כל המצות כדלעיל ואם תקבל יראה עוד רב זקן וחכם ובצורפו דוקא תסדרו הגרות. ידידו, משה פיינשטיין.

לא מסתבר שהרב פיינשטיין חושב שלאחר הסבר קצר על החיוב לשמור מצות וקבלת הבטחה מהגירות יש ודאות שהגירות תשמור מצוות, הרי בדיוק את הגיורים האלה הוא שלל לכתחילה בתשובה זו ובתשובות הקודמות שראינו. אלא ברור שכוונתו שלמרות שידוע שברוב המקרים הבטחה שכזאת לא תועיל – בכל זאת יתכן שכן, ודי בזה בשביל לגייר, וממש כלימוד זכות' שהוא ציין ביו"ד א, קס.

יש להעיר שמדבריו של הרב פיינשטיין ניתן לדייק נתון חשוב – רבנים רבים בוחרים שלא לעסוק בגיורים בשלב הזה, אולם מקצת הרבנים כן עורכים, והרבנים המחמירים לעיתים רבות מפנים אליהם את המקרים הקשים, מפני שלדחות גיורים כאלה מכל וכל זה בלתי אפשרי.

כפי הנראה מעת שהגיע לאמריקה נוכח לדעת עד כמה הגיורים האלה נפוצים ורבנים תלמידי חכמים עורכים אותם, והוא כבר מתייחס לדעה המקילה בצורה הרבה יותר מכילה, ואפילו מנסה לנמק אותה הלכתית וללמד זכות על המקילים, ואף מציע במקרים קשים של חשש שהגרים ילכו אל הרפורמים – ישלחו אותם אל הרבנים המקילים¹². השינוי הזה בעמדתו מובן מאוד על רקע המנהג הנפוץ בארה"ב כפי שמשקף מהמקורות עד כה. ואמנם, נדגיש שוב שלא באנו להקיף את שיטתו של הרב פיינשטיין, וישנן עוד תשובות בהם דעתו נשמעת נחרצת יותר לחומרא (לדוגמא אבה"ע ב, ד משנת תשכ"ב, ועוד), אלא רק לעסוק ביחס שלו למנהג ובתיעוד של המנהג שמשקף מתוך תשובותיו.

11. הרב יקותיאל יהודה גרינוולד, קולומבוס אוהיו, תשי"א. כל בו על אבלות (שו"ת) חלק שני עמוד 69 במקור הבא הרב יקותיאל יהודה גרינוולד, רב ואב"ד בקולומבוס אוהיו, מתאר שהוא נמנע לגמרי מלסדר חופה וקידושין לגרים כי הוא לא סומך על הגיורים, שנעשים בידיעה שהגרים לא ישמרו מצוות. נשמע מדבריו שכך רוב ואולי כמעט כל הגיורים באמריקה נעשים:

ועוד יותר תמצא בסנהדרין צ"ט ע"ב שנענשו האבות שדחו את תמנע שבאה אליהם להתגייר... עם כל זאת ב"ה הגם שהנני משמש זה יותר משלשים שנים ברבנות, מעודי לא נכנסתי באלה המצוות ואפילו אלה שנתגירו לפני בי"ד של שלשה רבנים ת"ח, לא רציתי אפילו לסדר להם קידושין בזמנו... והסיבה שמנעתי, ועד היום אני מונע לקבלם ובאופן זה הנני משיב לכל רב ששאלני על זה, לפי שכל אלה ההיתרים מחז"ל ומספרי הפוסקים נאמרים דוקא בגר או בגיורת שנראה עכ"פ בשעת קבלתם, שאחרי שיקבלו אמונת ישראל

¹² תמיכה בנוהג הזה של רבנים מחמירים להפנות גרים אל רבנים מקילים ניתן למצוא במאמר "Conversion and American Orthodox Judaism: a research note" שכתבו Fenster c. Abraham – i ehrman albert, jewish journal of sociology, june 1968 p. 53. המאמר מזכיר שחלק מהרבנים חברי הסתדרות הרבנים (RCA) בחרו לא לגייר באופן אישי אלא להפנות את הגרים לבתי דין אחרים.

¹³ ועייין ב"Conversion in modern rabbinic responsa", מאת oscar wackstock, yeshiva master thesis, university, 1969, עמוד 74-75 שעמד גם הוא על השינוי בגישתו של הרב פיינשטיין, והסביר אותה כפי שהסברנו אנו.

יתנהגו כתורה ויהי' נזהרים מחלול שבת ומאכלות אסורות, אבל לדאבוננו, זה האיש אשר למענו היא אומרת להתגייר עובר בעצמו כמעט על כל מצוות שבתורה, א"כ הלא ברור כיום שלא תשמרה חוקי התורה יותר מבעלה, ולא הי' בדעתה כלל לשמור דת קדשנו, כן נראה לי.

12. הרב מוריס מקס, שיעור בישיבה יוניברסיטי ב1 בפברואר 1961

הרב מוריס מקס היה סגן נשיא של ארגון RCA, ורב קהילה בפורסט-הילס, קווינס. בשיעור שהעביר בYU הוא מתאר את הדרך הנכונה לגייר, ומציין שמעולם לא גייר גברים, מפני שלדעתו הם לא היה ראויים לכך, והוא לא השתכנע מרצינותם וכנותם. אף על פי כן, הוא מציין שתמיד היו רבנים אחרים שגירו את הגרים שהוא דחה, והדבר כמובן מעיד על גישתם המקילה של הרבנים במקום, שתמיד היו כאלה שהסכימו לגייר את הגרים שהרבנים המחמירים יותר דחו:

I was never successful in getting a man (as opposed to a woman. DS) to becoming a ger as the lord wanted him to, as the halakha required, **it doesn't mean he didn't become a ger, but I didn't have anything to do with it.**

13. הרב אפרים יאלעס, פילדלפיה, תשכ"ב. כתב עת 'המאור', יג, עמוד 3

הרב יעלעס, אב"ד בפילדלפיה נשאל בשנת תשכ"ב האם יש חשש 'מסייע בידי עוברי עבירה' בנתינת המקווה לצורך ביצוע גיורים, שרבים מהם אינם מתבצעים כהלכה:

אי הוי מסייע יע"ע בטבילת גרים שלא כהלכה, הרב אפרים אליעזר ההכהן יאלעס אב"ד פילאדלפיה

תשובת שאלה לכבוד ידידי הרבנים הגדולים בתורה ויראת ה' טהורה אנשי שם, ר' אלי' שוועי ור' שמואל קאמעניצקי שיחיו ראשי ישיבתנו הק' דפילאדלפיה.

ע"ד השאלה שהציעו לפנינו מנהלי המקוה החדשה דעירנו יצ"ו, עיינתי במה שעוררו בזה הרבנים ר' ליב ור' אורי שיחיו, שיש לחוש לאיסור מסייע ידי עוברי עבירה אם ניתן רשות להשתמש במקוה בשביל טבילת גרים, כי בעוה"ר רבים מהם אין הגירות כהלכה. וזאת תשובתו בעזה"ש...

יש ספק מסוים האם הרב יעלעס מדבר על גיורים רפורמים או על אורתודוקסים. מפני שניתן לומר שחלק מהגיורים הם אורתודוקסיים והם כשרים, וחלק נעשים על ידי רפורמים ואינם כשרים. אולם, אם הספק היה רק על גיורים רפורמיים - קשה להאמין שהיו משתמטים מלכתוב כן. אולם לא ניתן להכריע.

14. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן קו, תמוז תשכ"ט

ראינו כבר עדויות של הרב פיינשטיין משנת תרפ"ט ושוב משנת תש"י. כעת נראה שבשנת תשכ"ט הוא מתאר שהמנהג נתפרץ בהרבה מקומות להקל, וכאן הוא אף מוסיף שהרבנים שמגיירים כך הם 'רבנים יראי ה' שלדעתו עושים כך בשל הלחץ שבעלי בתים מפעילים עליהם. בשלב זה הרב פיינשטיין מעודד את רבני הולנד לגדור את הפרצה הזאת, מה שלא מצאנו שהוא עשה בארה"ב:

...וברוב הפעמים ואולי גם כל הפעמים הרי הבן ישראל שרוצה בנכרית ובת ישראל הרוצה בנכרי אינם שומרי תורה בעצמם, שלא מסתבר שהנכרי והנכרית שמתגיירין בשבילם ישמרו דיני התורה יותר מהם שהיו כאן סהדי שאין מקבלין המצות בודאי שלכן צריך ישוב הדעת גדול בקבלת גרים. ובעוה"ר נתפרץ כל כך בהרבה מקומות שמקבלין אותן גם רבנים יראי ה' מפני הלחץ והדחק מבע"ב עליהם, ולכן הרי נחוץ מאד לתקן ולגדור בעד הפרצה הגדולה, ובודאי בשביל זה עשו רבני האלאנד תקנה שלא לקבל גר וגירות אלא בהסכמת כל הרבנים, והוא בכלל תקנות לגדר ולסייג לתורה ולדבר מצוה שאין יכולין להתיר כמפורש /שו"ע יו"ד/ בסימן רכ"ח סעי' כ"ח וכדכתב כתר"ה.

15. הרב משה פוגל, ברוקלין-ניו יורק, תשל"ד. המאור, כו, עמוד 13.

בשנת תשל"ד, הרב משה פוגל מברוקלין-ניו יורק כותב לכתב העת 'המאור' מכתב מחאה חריף בצורה יוצאת דופן כנגד הגוים שנערכים בארצות הברית ללא שמירת מצוות, ולטענתו מדובר ב'כמעט כל הגוים של זמנינו'.

הר"ר משה פאגל, ברוקלין נ'.

אודות ראבייס המקבלים גרי שקר...

ומדברי הנמוקי יוסף למדתי **שכמעט כל הגוים של זמנינו אינם גרים אפילו בדיעבד** שכמעט כל מי שנתגייר עכשיו הוא רק לשם חיתון, או בשביל ממון שיטול, דהיינו בשביל תועלת והלא טעמו של הנימוקי יוסף שכשר בדיעבד דכיון שנתגיירו וקבלו עליהן חזקה הוא דאגב אונסייהו גמרו וקבלו וזה הטעם לא שייך בימינו שגם החפשיים אינם שומרים תורה ואין שייך לדבר מאונס (ובפרט במדינת ישראל שכפי' דתית הוא איסור חמור מטעם ממשלת הציונים). **והלא גם האשה שלוקח, היא עוברת על כל התורה כולה** וכיון דליכא אונס, א"כ פשיטא דאינו מקבל על עצמו קבלת המצוות וכבר נתבאר שהעובד כוכבים שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו **וכש"כ עכו"ם שאינו מקבל על עצמו אפילו דבר אחד מן התורה....**

ואחרי כל הדברים האלה **איני מבין את הראבייס שמתפארים שהם מצטיינים באהבת ישראל למה עושים הם רע לכלל ישראל ע"י מעשיהם המכוערים שמכניסים גרי שקר בתוך כלל ישראל, גרים שאין בדעתם לקבל המצוות ואין רוצים להאמין באמונת ייחוד ד' ואיסור ע"א** (כבר הבאתי מהמגיד משנה שהוא עיקר היהדות, והדת, והגירות) הטרם ידעו אלו הראבייס שעל ידי אלו מעשים המכוערים יאבד שם ישראל מן הארץ שהם עושים התבוללות.

ולא לחנם צוח הכתוב. רע ירוע (רעה אחר רעה) כי ערב זר (המערב זרים גרים בישראל) רעה אחר רעה תבא למקבלי גרים (דהיינו שמשיאין אותן להתגייר או שמקבלין אותן מיד).

וכי אינם יודעים אלו הראבייס שקודם הגירות צריך לעשות בדיקה אחריו שמא אין כוונתו לשמים ויש לו פני' בזה הגיור.

ועל אלו צווח שלמה המלך שועלים קטנים מחבלים כרמים כרם ד' צב-אות בית ישראל וכי אין די לנו מנשואי התערובת מה שעושין המתבוללים שמנתחים נתחים חיים מהכלל ישראל ועוד **רבתה רשעתם של אלו הראבייס שמכנים עצמן שהם ארטאדאקס**. הראבייס הללו במעשיהם המכוערים עושים חוכא וטלולא וליצנות מהלכות גרים.

לא אוכל הבין למה שותקין גדולי ישראל למה אין הם יוצאין בחרם חמור נגד אלו הראבייס וכפי ששמעתי שגם הגאון הצדיק ר' ישראל סלאנטער הסכים על חרם נגד קבלת גרי שקר.

וראיתי בספר איגרות משה שגם הוא קרא תגר על אלו הראבייס שמקבלים גרים שאחר הגירות אין שומרין תורה ומצוות עיי"ש. מי יכול הי' אפילו לצייר על מצב כזה לפני חמשים שנים בעוה"ר, והלואי שאלו הראבייס יעשו תשובה. ובמעשיהם הללו גורמין לסילוק השכינה מעל ישראל שאין השכינה שורה אלא על משפחות המיוחסות שבישראל כפי' הר"י על קשים גרים לישראל כספחת. וכבר אמרו לנו חז"ל שהגירי שקר יתחברו עם גוג ללחום עם בני ישראל.

האם אין די פושעים וכופרים בישראל שאלו הראבייס עושים אימפורט גם מגוים לכלל ישראל, למה לנו זה הצרה.

דבריו של הרב פוגל ברורים לחלוטין, ישנם רבנים אורתודוקסיים (שהוא טוען שהם 'קוראים לעצמם אורתודוקסיים' כיון שלדידו מעשיהם פסולים ואין להחשיבם אורתודוקסיים) שמגיירים למרות שידוע וברור בלי ספק שהגרים לא ישמרו מצוות, וגדולי ישראל אף אינם מוחים בהם.

16. הרב יצחק שחיבר, בואנוס איירס ארגנטינה, תשל"ה. מאור, שנה כז חוברת ב עמוד 15

באופן חריג, למרות ההתמקדות שלנו בגיורים בצפון אמריקה נביא כאן שאלה שנשלחה מארגנטינה לכתב העת המאור היו"ל בניו יורק. ואף שהעדות היא רק על המנהג בארגנטינה ולא בצפון אמריקה, שאלה זו היא בסיס לתשובתו של הרב מאיר אמסל מניו יורק שתובא בהמשך המאמר, ולכן יש לה חשיבות לנידון דידן. הרב השואל, הרב יצחק משה שחיבר, הרב הראשי לעדת הספרדים, בואנוס איירס, ארגנטינא, מתאר שרבנים חרדים ומומחים, מוכרים ואורתודוקסים, רבים מגיירים למרות שהגיוור הוא אחיזת עיניים ותוך ידיעה שהגיוור לא ישמור מצוות, והוא פונה לרבני ניו יורק והעולם שיביעו את חוות דעתם על העניין:

א"כ השאלה, גיור כעין זה האם מועיל אפילו בדיעבד לפי נקודת ההלכה, אם לא, הגם שאמרו בש"ס יבמות וכלם גרי אמת הן, היינו דוקא מאשר הגם שנתגיירו לא לש"ש אלא מפני אישות וכיוצא, אבל עכ"פ קבלו ושמרו מצות, וכהסבר התוס' ביבמות וחולין וכאשר כתב הרב צ"ל בהסכמתו בענין הגיור בספר דבר שאול, אבל אלו שאנו עדים בדבר שלא ישמרו כלל וכל מה שעושים ומתגיירים רק אחיזת עינים, פשוט שיש לומר שאין כל גיור נחשב זה, והנה באגרות משה להגר"מ פיינשטיין יו"ד קנ"ו פסק משם אביו זלה"ה, שאפילו בדיעבד אין גיורם גיור כלל, ויעויין בחמדת שלמה הובא בפת"ש יו"ד ס"ס רס"ח בהסבר דברי המחבר, ובכן כל רבני עולם היושבים על מדין, מתבקשים שיעשו לכ' ה' ותורתו הקדושה, להעמיק בענין ולתת חו"ד בארוכה ולא בקצרה, בכדי לשים סוף וקץ להמגיפה הזאת ההולכת ופושטת מיום ליום, כי לצערנו הרב גם רבנים חרדים ומומחים מגיירים כעין זה ומחשיבים אותה כדיעבד, ובכן יש לדעת האם באמת, אפילו בדיעבד מהני גיור זה או לא. יש מי שהגיד לי שבס' אחיעזר ח"ד כתב בענין ופסל גיור כעין זה, אבל אין הספר מצוי אצלי.

ולא נעלם שגיור כזה, הידוע מראש שכולו זיוף ורמאות וחוכא ואטלולא הנעשה ע"י רבנים מוכרים ואורתודוקסים, בעוה"ר נתן ונתן יד לפושעים להצעירים המונים להדבק בהנכרית הקשורה בו ככלב, ובמקום שהיה מתבייש לישא אותה באופן רשמי, הנה כעת אומר שהתירו הפרושים הדבר וגם אני אעשה כחברי ואגייר אותה כדת וכהלכה בהכרנת ראש ובפטומי מלי וכיוצא.

תשובתו של הרב מאיר אמסל, עורך כתב העת המאור, לפנייתו של הרב שחיבר, תובא בהמשך.

17. הרב אברהם אהרון פרייס, משנת אברהם לא תעשה קט"ז, עמוד רע"ד, שנת תשל"ח

הקטע הבא נכתב על ידי הרב אברהם אהרון פרייס, תלמיד של האבני נזר וחסיד גור, ומי שנחשב לרבה של טורונטו וממנהיגי יהדות קנדה. הספר פורסם בשנת תשל"ח אבל יתכן שנכתב שנים קודם. מדובר כפי הנראה בתיאור החריף ביותר של עוצמת 'אי קבלת המצוות' של המתגיירים בארצות הברית וקנדה¹⁴:

מה דינם של המתגיירים לא למען האמת אלא לשם נגיעה או לשם איש או לשם אשה (ב) והנה עד כאן דברנו מגיור שהמתגייר באמת רוצה להיות יהודי ולהתנהג על פי חוקי תורתנו הקדושה והטהורה או כבשאלת הרב הגאון והצדיק ר"י הענקין זצ"ל שהבנים הם יראים ושלמים כל ימיהם. אולם כעת יש תופעה חדשה הן בישראל והן אמריקה וקנדה, היינו שלארץ ישראל באים מארצות הגולה ורוצים להתיישב בקביעות בארץ ישראל מפני חמת המציק שבגולה, והם יודעים שאם לא יתחשבו כיהודים לא יהי' להם כל הזכויות שיש לו שם לכל תושב יהודי ומה גם אם ירצו להתחתן ביהודים שבארץ ישראל יהי' להם קישורים גדולים ומשום כך הם מתגיירים בבואם לארץ ישראל או על הדרך לארץ ישראל כגון בעיר ווינה או עיירות אחרות. ובכאן במדינות ארצות הברית וקנדה מעשים בכל יום שמתגיירים לשם אשה או לשם איש. אבל אין מהם אחד (חוץ מאחד בשנים רבות) שמתגייר מחמת שבא להכרת האמת שהדת הישראלית היא האמיתית וגם אין בדעתם כלל לקיים את מצות התורה לאחר שיעברו את 'הפארמליא' של גיור, ובכן השאלה מופיעה מה דינם של גרים הללו בזמנינו?

דבריו המלאים יובאו בהמשך.

¹⁴ דבריו המלאים יובאו בהמשך המאמר.

18. הרב יצחק אייזיק לייבעס, בורו פארק ניו יורק, תש"מ¹⁵. שו"ת בית אב"י חלק ב, אבן העזר סימן קכט במקור הבא, הבית אב"י מתאר שכל הגרים בזמן הזה אינם מקבלים שום מצוה, וסופם הצפוי מוכיח על תחילתם:

...ובפרט כל הגרים בזה"ז המה גרי עריות ואינם מקבלים עליהם שום מצוה שזה עיקר בהגרות קבלת המצות בפני בי"ד של שלשה ואפילו אם אומרים בפיהם שמקבלים עליהם הרי בודאי שאין בדעתו כן, ואין פיו ולבו שווין ואעפ"י שבישראל כשר ששחט סתם ואח"כ חישב לזרוק דמה ולהקטיר חלבה לע"ז מבואר בש"ס חולין דל"ט שהוא ספק זבחי מתים וכ"ה בש"ע יו"ד סי' ד', ולפי"ז בני"ד ג"כ יש ספק שמא רק אח"כ התחרט ומעיקרא כוונתו לקיים והוי עכ"פ ספק גר או ישראל מומר, אך במק"א דנתי בזה על הגרים הללו דהיא דאנו רואין שאינם מתנהגים כישראל גמור בקיום המצות אזלינן בתר חזקה דהשתא שבודאי גם מעיקרא לא קבלו עליהו עול המצות... (ראיה מדין חזקה בנתקדשה ואז נמצאה בוגרת)...
כמו כן יש לומר בגרים גרורים שלנו כיון שאנו רואין שאינם מתנהגים בדת ישראל מסתמא גם מעיקרא לא קבל עליו המצות ולא הי' להם חזקת כשרות מעולם, לכן אזלינן בתר חזקה דהשתא...

19. הרב אהרן סולוביצ'יק, שיקגו וניו יורק, תשמ"ו. 'הדרום' כרך נה, עמוד 30
המקור האחרון בפרק זה יהיה דבריו של אהרן סולוביצ'יק שגם הוא מעיד שבעונותינו הרבים יש רבנים אורתודוקסיים שמגיירים נגד ההלכה:

וכאן בעירנו בשיקגו כשהמקוה החדשה נוסדה לפני איזה שנים היתה הצעה מצד איזה יחידים **כדי למנוע גיור שלא כהלכה ע"י רבנים קונסרבטיבים ורפורמים או ע"י רבנים מסרתיים (traditional) או בע"ה על ידי רבנים אורתודוקסים** שכל גיור יהיה תחת הפקוח של ועד ההלכה של המקום וששום רב בשיקגו אפילו היותר חרדי לא יוכל לעשות גירות בלי הרשות וההסכם של ועד ההלכה - הרבנים החרדים והבעלי בתים מיאנו לקבל את ההצעה הזאת משום השאיפה לשלום ואחדות...

סיכום הפרק:

ראינו זה עתה מקורות רבים המתארים החל משנת תר"ס ועד שנת תשמ"ו את המנהג הנפוץ באמריקה לגייר גרים שידוע שרוב הסיכויים (או שאף ברור לחלוטין) שלא ישמרו מצוות, כמו בני זוגם החילוניים או את מנהגם של הגרים באמריקה שלא לשמור מצוות אחר הגיור. בשלב זה אין אפשרות אלא להסיק שכך סברו ונהגו בפועל רבנים רבים מספור, וכפי שמעידים להדיא האגר"מ ועוד, שאם לא כן, כיצד היה זה מנהג נפוץ ומרכזי כל כך לאורך שנים רבות ובכל רחבי המרחב היהודי בצפון אמריקה? כמובן, להתחייב שמדובר ב'רוב' זה דבר קשה מאוד, כי יתכן שרוב הרבנים פשוט שתקו ולא עסקו בנושא, אבל עדיין למדנו עד כמה המנהג היה נפוץ ומקובל כפי הנראה על רבנים רבים בכל מקום. לעצם העובדה שכך היה המנהג הנפוץ יש חשיבות גדולה, שכן בתחומים הלכתיים רבים מקובל לתת משקל כבד למנהג המקובל, והדברים פשוטים וידועים. ובכל זאת, 'כל חזקה שאין עימה טענה אינה חזקה'¹⁶, ולכן בפרק הבא נביא פוסקים רבים שביצעו או הסכימו לביצוע הגיורים האלה, ואת נימוקיהם.

3. המקילים לגייר בידיעה שהגרים לא יקיימו אורח חיים דתי

בפרק זה נביא דברים מגדולי ישראל שהקלו לגייר תוך שהם מתארים ששמירת המצוות של הגרים היא חלקית או פחות מכך, או שפסקו שגירים אלו כשרים לפי ההלכה לפחות בדיעבד. מטבע הדברים, כל פוסק תיאר את המציאות מעט אחרת, ולכן אף שנכלול את כולם בפרק אחד, למעשה מכל אחד ניתן לנסח עיקרון מעט שונה. כזכור, דבריהם של המקילים מן המאה ה-19 הובאו בפרק הראשון ולא יובאו כאן שוב.

¹⁵ למעשה השואל של שאלה, הרב שמואל דוד וולקין, נפטר שנה קודם. לכן תשובה זו נכתבה לכל המאוחר בתשל"ט, ויתכן שגם הרבה לפני כן.

¹⁶ בבא בתרא כח, ב.

כאן המקום לומר שלא היה קל לאתר את הפוסקים המקילים, שכן הם כמעט שלא הוזכרו בספרי הלכה פופולריים מן השנים האחרונות, אולי מחוסר הכרות עם דבריהם ואולי בשל רצון להתעלם מקיומם של דעות אלו. גם הכמות הנכבדה של הפוסקים שיובאו במאמר הזה היא כפי הנראה רק חלק קטן מהפוסקים שהקלו.

יתכן שיש סיבות עמוקות יותר לקושי לאתר את הפוסקים האלה: המציאות הדיעבדית הקשה של ההתבוללות בצפון אמריקה שהולידה את הצורך לבצע גיורים שכאלה איננה סיבה לגאווה, וסביר שפוסקים שעסקו בגיורים שכאלה לא רצו לפרסם דבריהם בריש גלי, כאילו היה מדובר בפסק לכתחילתי מהודר. יתכן גם שרבנים לא רצו להציב זרקור על הגיורים שהם עורכים כדי למנוע התנגדויות ומתקפות שהיו מביאות להפסקתם של הגיורים האלה, כפי שראינו לעיל (פרק 1 תת-פרק 2) וכפי שמתרחש בארץ ישראל תדיר, ולכן הם העדיפו לא לפרסם את דעתם בנושא. כך או כך – דבריהם של הפוסקים המקילים יובאו בפרק זה, תוך ניתוח קצר של דבריהם.

1. אלה דברי הברית, חלק ג עמוד פרק כא סעיף א, עמוד 140

הראשון שנביא הוא הרב חיים הירשנזון, רבה של הובוקן שבניו ג'רזי, שבשנת תרע"ח פרסם בספרו את הדברים הבאים:

הרב הירשנזון שואל כיצד ניתן להסביר את העובדה שאיזבל התגיירה, שהרי היא ודאי התגיירה על מנת לעבוד את הבעל או ללכת בחטאות ירבעם ובחקות עמרי, ולכאורה זהו 'גיור חוץ מדבר אחד'. על כך הוא משיב שאפשר שכל מה שאמרו שאין לקבל גוי שלא רוצה לקבל דבר אחד זה כאשר הוא לא רוצה לקבל דבר שכל ישראל מחזיקים בו, וכיון שעיקר הגיור הוא להיכנס בברית עם ישראל – צריך להחזיק את מה שישראל מחזיקים. ולכן, בתקופה זו שרבים בישראל עבדו את הבעל או הלכו בחקות ירבעם – ניתן לקבל גיורת שגם היא מתכוונת לעשות כך. ומכאן הוא מסביר שהגרים שמקבלים באמריקה, ורובם מחללי שבת – אולי מקבלים אותם כי הם לא פורשים מהכלל, שהרי רוב ישראל מחללים שבת. הוא מסיים באמירה שהדבר צריך הכרע. אם כן – הוא בלי ספק מתאר את המנהג לגייר כך לכתחילה ומצדד בו לקולא, ואף על פי כן – מסיים שהדבר צריך הכרע.

וכבר הראתי בספרי 'ימים מקדם' סוף פרק ט', כי עתליה לא היתה בת איזבל רק בת עמרי אחות אחאב אשר עשתה מעשה איזבל ואחאב בעבודת הבעלים והי' יואש ניר מבית דוד הבא מביתך בת ישראל גמורה אם שעבדה הבעל אבל אע"פ שחטאה ישראלית היא, אמנם לו היתה בת איזבל הי' נכרת ח"ו ניר לבית דוד, שאפי' אם נאמר שאיזבל נתגיירה אבל היא נתגיירה ע"מ שתעבוד את הבעל כנאמר על אחאב ויהי הנקל לכתו בחטאת ירבעם בן נבט ויקח אשה את איזבל בת אתבעל מלך צידונים וילך ויעבוד את הבעל וישתחו לו (מלכים א' ט"ז ל, ל"א), א"כ התגיירה על מנת שתעבוד את הבעל או עכ"פ שתלך בחטאת ירבעם ובחקות עמרי ואמרו בבכורות ל' ע"ב, עכו"ם שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו, ר' יהודה אומר אפילו דקדוק אחד מדברי סופרים ומכש"כ שקבלה על מנת לעבוד ע"ז הרי היא כעכו"ם גמורה, ובנך הבא מביתך קרוי בנך ולא הבא מן הגויה כדאי' ביבמות כ"ג ע"א, ובארתי שם שמצד סתירת הפסוקים אפשר לישב שהיא בת איזבל עיי"ש, אבל מצד הניר לבית דוד מוכרחים לומר שהיא בת עמרי ולישב לפי זה הפסוקים שם עיי"ש. אבל אפשר לומר שמה שאמרו עכו"ם הבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו, היינו אם לא חפץ לקבל דבר אחד אשר כל ישראל מחזיקים בו שהגירות היא להכנס בברית עם ישראל צריך להחזיק כל מה שישראל מחזיקים, אבל אם מוציא את עצמו בדבר אחד כזה מן הכלל כבר כפר בעיקר הגירות ואין מקבלין אותו, אבל במקום אשר בדבר אחד רוב ישראל חוטאים בו והוא נכנס בברית עם ישראל לפי מנהג מקומו לעם ישראל, כאשר מקבלין גרים היום באמעריקא אשר לדאבון לבבנו רובם הם מחללי שבת אח"כ מפני שרואים שרוב ישראל בעוה"ר מחללים את השבת, אולי מקבלין אותם שלא פירשו את עצמם בזה מן הכלל, והדבר צריך הכרע בשאלת הגרים באמעריקא, ואם כן הוא הדבר יכולים הפסוקים להתפרש שהיתה עתליה בת איזבל ונתגיירה...

2. הרב שמואל ילוב, סירקיוז ניו יורק, תרפ"ב. תבונה (שנה א) – קובנה, סימן י"ג.¹⁷

מקור שני שנביא הוא מכתבו של הרב שמואל ילוב, רבה של סרקיז שבמדינת ניו יורק. בשנת תרפ"ב הוא שלח שאלה לכתב העת 'תבונה' היו"ל בקובנה, ובו הציע שיש להקל בגיור לבני זוג של יהודים למרות שכפי הנראה לא ישמרו שבת. הוא מציין שיש בעיה בגיורים כאלה מצד הגמרא בבכורות שאוסרת לגייר 'חוץ מדבר אחד', אולם מכתבו כפי שפורסם בכתב העת נקטע במילים 'המשך יבוא',

¹⁷ המכתב נדפס גם ב'שלמי שמואל' עמוד כ"ח.

אולם ההמשך לא בא. לכן, אין בפנינו את תירוץ שלו לקושיא, אבל אנחנו יודעים שהצעתו הייתה להקל, והוא ציפה לתשובותיהם של רבנים אחרים בנידון. תשובות הרבנים לשאלתו היו שניתן להקל, והרב ילוב אכן הדפיס בספרו 'שלמי שמואל' עמוד כ"ח את שאלתו לצד תשובת הרב אברמסקי. מכאן

אנו לומדים שזו הייתה עמדתו למעשה.

סימן י"ג

שאלה להלכה למעשה

על אדות הדבר המצוי מאד בארצנו שיהודי נושא עכו"ם עפ"י חוקי המדינה היינו אצל שופט השלום ואח"כ חפץ הבעל לגיירה ולעשות נשואין על פי דת משה וישראל. והנה לכאורה פשוט הוא הדבר שאין מקבלין אותה שהרי משנה מפורשת היא ביבמות כ"ד ע"ב הנטען וכו' על הנכרית ונתגיירה הרי זה לא יכנס וכן נפסק הדין בעה"ז¹⁸ סימן י"א סעיף ה' ואפילו הגירות עצמה בכה"ג כבר נפסק הדין ביו"ד סימן רס"ח סעיף י"ב גר שבא להתגייר בודקין אותו וכו' שמא עיניו נתן באשה יהודית ואם אשה היא שמא עיניה נתנה בבחורי ישראל עכ"ל והכא הלא ידעין בברור שכל ענין הגירות הוא בשביל זה. ועוד אחרת הרי לכל הדעות צריך הוא לקבלת מצות כל התורה וש"ס ערוכה היא בבכורות דף ל' ע"ב עכו"ם שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו ר' יוסי בר"י אומר אפילו דקדוק אחד מדברי סופרים ע"כ ובמדינה זו רובם הם מחללי שבת ר"ל ולכתחילה אינם מקבלים עליהם עול כל התורה מפני שהרבה דברים כבר נחשב להם להיתר.

אבל אחרי שהדבר זה שכיח הוא ביותר במדינה זו שהבנים והבנות הולכים לבית הספר ביחד והדבר נוגע לחלק גדול מאחינו בני ישראל על כן אמרתי להציע הדבר לפני רבותינו אשר מימיהם אנו שותים אולי ימצאו איזה דרך לבל ידחו אלו הנדחים. דהנה שם ביבמות אמרין דאם כנס לא יוציא גם אמרין שם בגמרא הלכה כדברי האומר כולם גרים הם ורק משום עקשות פה ולזות שפתים מרחיקים אותם ופסקין שם ביו"ד ס"י רס"ח סעיף י"ב שאם מל וטבל הרי זה גר אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר ובנידן דין אחרי שעל פי חוקי הממשלה אי אפשר לו להוציאה אולי נדון זאת כדיעבד וכמו אם כנס דאין מוציאין אותה מידו ומוטב שיאכלו בשר תמותות שחוטות משיאכלו בשר תמותות נבילות. והרי כל עיקרו של דבר הוא משום קנס והכא אם נקנס אותו יהי עמה באיסור כל ימי חייו.

והנה בענין אם קונסין אותו במקום שידעין שעל ידי הקנס לא נחזירנו למוטב ועוד יוסיף חטא על חטאתו מחלוקת היא בין הרמ"א והט"ז ביו"ד סימן של"ד סעיף א' דהרמ"א כתב ומנדין למי שהוא חייב נדוי אפילו יש לחוש שע"ז יצא לתרבות רעה והט"ז שם חולק עליו ועיין בחמדת שלמה על אבן העזר שכתב מפורש דהיכא דאיכא חשש שיצא לתרבות רעה מותר לנושאה וגם היכא שמפורש והכל יודעים דליכא חששא משום לזות שפתים עיי"ש ועיין עוד בתשובת רע"א סימן קכ"א במה שעוסק בדין זה (המשך יבא).

לצערנו, ההמשך מעולם לא בא, והשלמת דבריו של הרב ילוב אבדה. בגיליון הבא שלושה רבנים מפרסמים את תגובתם להצעתו של הרב ילוב. ברור לנו לגמרי שעמדתו של הרב ילוב לא הייתה רק בגדר שאלה אלא גם עמדתו למעשה כיוון שבספרו 'שלמי שמואל' עמוד כ"ח שפורסם בשנת תשכ"ח הוא סידר את שאלתו לצד תשובת הרב אברמסקי (שהשיב להתיר – עיין לקמן) באופן שממנו ברור שמבחינתו הוא קיבל מענה חיובי לשאלה. למעשה, הראשון שמגיב הוא הגרב"צ נטלוביץ', תלמיד של הרב חיים עוזר גרודז'ינסקי (האחיעזר), אז רב בשאדווא שבליטא, ומאוחר יותר מגאוני אמריקה הבולטים, רב של האריסבורג ועוד ערים באזור ניו יורק.

3. הרב בן ציון חיים נטלוביץ', שאדווא ליטא. תבונה שנה ב - פרנקפורט, סימן ט"ו

הרב נטלוביץ' מאריך להסביר שגיר שחזה מותר לכתחילה ואינו מוגדר 'לשם אישות' כיוון שהם כבר נשואים באופן אזרחי. בסוף מאמרו הוא מתייחס לנקודה שהעלה הרב ילוב על כך שהגרים לא ישמרו שבת, וכותב שאין בזה לפסול או למנוע את הגיר:

בתבונה חוברת ג' סימן י"ג בענין הלכה למעשה שיהודי נושא עכו"ם עפ"י חוקי המדינה היינו אצל שופט השלום ואח"כ חפץ הבעל לגיירה ולעשות נשואין עפ"י דת משה וישראל וכו' יעיי"ש.

¹⁸ כך במקור, אבל כמובן צריך להיות 'אעה"ז'.

א) מאי דמדמי השואל לנטען אפשר לדון דדין דנטען הוא רק היכא שבא עלי' תחלה או במקום שיצא עליו קול מתחילה שהוא חי עמה והוא אומר ששקר הדבר וכמו שמבואר בפה"מ להרמב"ם יבמות כ"ה וז"ל נטען הוא חשוד. וכן מבואר בח"א שם ובתוספתא פ"ד דיבמות מבואר בהדיא כן וז"ל עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל אע"פ שחזר העכו"ם ונתגייר ה"ז לא יכנוס אותה וכן ישראל שבא על הנכרית ובטוש"ע סי' י"א ג"כ הובא כעין זה. ובאמת יש להעיר בבא עלי' מקודם מאי לזות שפתיים איכא והרי כבר ידעין שבא עלי' מקודם ואולי מזה הוא הוכחת הרשב"א דמפרש דהא דלא יכנוס בנטען משום שמא יאמרו שבשבילו נתגייר הובא דברי הרשב"א בב"י סימן י"א אע"ה וזה שייך גם בבא עלי' בודאי מתחלה והכנה"ג סימן י"א כתב דהעיקר כהרשב"א. אבל בסתם אם איש הביא כותית לגייר אז הוא מותר לכנוס אותה לכתחלה ולדעת רש"י דמפרש דהא דלא יכנוס משום חשד שמפרש דלא יכנוס לא שמא יאמרו שבשבילו נתגיירה אבל עיקר הגזירה דלא יאמרו דבא עלי' בודאי דאין לא שייך זה רק בנטען ואפילו לדעת הרשב"א יכנוס אינה רק היכא דנטען ואם בנדון הרב השואל לא בנטען אפשר לכאורה להתיר גם לכנוס לכתחלה אם כבר נתגיירה וטבלה.

ב) ולענין לקבל אותה לכתחילה נראה לי דהא דמבואר ברמב"ם וכן בש"ע דאין מקבלין לכתחילה היכא דבאת להתגייר בשביל איש. זהו דוקא אם בעת ששואלין אותה היא אומרת ומעמדת על דעתה דבאת להתגייר רק בשבילו אבל אם היא אומרת דבאת להתגייר בשבילו ומ"מ היא נתגיירה לש"ש דהרי אפשר היתה לה לחיות עמו בלא נשואין כדת משה וזה שהיא רוצית בנשואין כדת משה מפני שכונסה לשם שמים מקבלין אותה גם לכתחלה. וכמו הא דמנחות מ"ד שבאת לבית מדרשו של ר' חייא אמרה לו רבי צוה עלי' ויעשוני גיורת כו' אמר לה לך זכי במקחך והכי קבל אותה ר' חייא לכתחילה (ועיין בתוס' יבמות דף ק"ט ד"ה רעה ודף כ"ד תוס' ד"ה לא בימי ובח"א שבת דף ל"א ד"ה אמר) ועוד הבאתי ראיה דסתמא היכא דלא ידעין אם לש"ש נתגיירה או לשם אישות מותר בה לכתחלה מהא דבתוספות פרק החולץ דף מ"ב הובא דעת י"א דגר אסור בגיורת כשנשאה משום שלא יחזרו לסורם, ותו"ס דחו זה מהא דתניא גר וגיורת צריכין להמתין ג' חדשים יעו"ש ולכאורה קשה דהיה להם לאסור הנשואים, משום שכשנתגיירו איש ואשתו אין אנו רואים שנתגייר לש"ש רק אחד אבל השני מהם אולי כוון לשם אישות שלא נתרצית להפרד מבעלה. ומדלא מפרשי התוס' מפני טעם זה משמע דמסתמא מותר בה. ועיי' מדרש נשא פ' ח על מקרא אשתך כגפן פוריה זה אשתו שנתגיירה עמו אעפ"י שאינה מב".

והנה זה מכבר הערתי על מה דפריך הגמ' יבמות ד"ה הא גיורת מיהו הוי וכו' ויש להעיר מהיכן מוכח דגיורת הוי דכיון דאסרינן לה להנשא לכתחילה ולא תנשא רק לאחר, א"כ בהנטען על הנכרית ונתגיירה הלא ידעי דאסור לכונסה ולכתחילה לא שרינן, א"כ תו מהיכא נידחש שמא נתגיירה לשם אישות, והאור שמח ג"כ העיר כעין זה. ולפי שהוכחתי לעיל אתי שפיר דהרי דינא דלשם אישות לא יכנוס ליכא רק במקום דמעמדת על דעתה שלשם אישות נתגיירה. ונהי דהיא יודעת דאסור הוא לכנוס אותה לכתחילה מ"מ הרי אמרה דלא לש"ש כונתה ולהכי פריך הגמ' שפיר והא גיורת מיהו הויא, ובזה שפרשתי מדוקדק היטב לשון הרמב"ם פ"ב מה"ל א"ב בודקין אותם שמא ימצאו עולה היינו אם היא מעמדת על דעתה דאין כונתה לשם שמים רק לשם איש ואז מרחקין אותה. אבל אם היא אומרת דכוונתה לשם שמים וזה גופא לישא יהודי כדת משה וישראל הרי זה מוכיח שלש"ש כונתה. וכדומה לזה מצינו (יבמות מ"ו) מי לא טבלה לנידתה והטבילה עולה לה לגירות. והיכא שטבלה לנידתה ודאי זה לשם איש הוא, אלא דזה גופא מוכחא דלשם דת יהודית כיון שרוצה לעשות את הדבר בהיתר והכי משמע בירושלמי שם דמקשה האיך תעלה טבילה קלה שהיא לשם קרי לטבילה חמורה שהיא טבילת גירות וכו' ופריך א"ר יוסי ב"ר בון כיון שזו וזו לשם קדושת ישראל עלתה לו, כלומר דאילו לא היו משום ישראלית לא היו טובלין לא לקרי ולא לנדות. עיי' בנימ"י, וכן הכא שהיא באת לגייר הרי בזה יש הוכחה שכונתה לש"ש וכן יש לעשות סמוכים לזה מהא דאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שתתגיירי דפריך הגמ' קדושין ס"ב ע"א דבידו הוא לגייר אותה וכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי ומשני כיון דאמר ר"י גר צריך ג' לאו בידו הוא. ומאי פריך הגמ' לימא כיון דבעת שבאת להתגייר הרי בודקין אותה או אותו והם אומרים שלשם איש או אשה ואינן מקבלין אותן לכתחילה ונקראת זה לאו בידו. אלא דגם היכא שהיא אומרת דלשם איש וכונתה לש"ש מקבלין לכתחילה. ודוקא במעמדת על דעתה אז אין מקבלין אותה לכתחילה אם היא אומרת שאינה מתכונת לש"ש אבל במקום שהיא אומרת שלשם כונתה וגם היא רוצית לישא אותו אז בודאי מקבלין אותה גם לכתחילה. וכיון מעתה בנידן דידן בעת קבלת הגירות אומרת שהיא מקבלת המצות עליה, ולאשה עוד אומרים הוי זהירה בנידה בחלה ובהדלקת הנר כמו שמבואר במס' גרים והיא אומרת שמקבלת עליה וקבלת המצות הם קודם טבילה, אפשר לדון בזה אולי לקבל אותן גם לכתחילה.

והא דרצה הרב השואל לדון דהם כעכו"ם מפני שלא קבלו עליהם כל התורה דהם סוברים דזה היתר. לדעתי אין עכוב בזה דדוקא אם משיירים הם בעת הקבלה שמתנה בפירוש שאין מקבל עליו זה נקרא עכו"ם שבא לקבל חוץ מדבר אחד שאין מקבלין אותו אבל אם הוא מקבל עליו הכל ואין משייר בקבלתו הרי הקבלה היתה בשלמותה שהעיקר היא קבלת המצות והוא קבל הכל ולא משייר וחוצ' בכל מקום שיור דוקא.

בן ציון נאטעלעוויץ
החוב"ק שאדאווא

דבריו של הגרב"צ נטלוביץ' ברורים - רק אם הגר משייר בפירוש בשעת הקבלה שהוא לא מקבל מצוה מסוימת הוא נקרא 'חוץ מדבר אחד' שאין לקבלו, אבל אם הוא מקבל הכל ולא משייר בקבלתו - די לנו בזה. ואין עיכוב בכך שהוא מתכוון לחלל שבתות, כפי שמתאר הרב ילוב שאליו מגיב הרב נטלוביץ'.

יטען הטוען שהביטוי 'סוברים דזה היתר' עוסק בגרים ויהודים שכלל אינם יודעים על שמירת השבת. לענ"ד מדובר בהסבר מופרך מכמה סיבות: 1. אם הגרים אינם יודעים - מדוע שדייני הגיור לא יודיעו להם ויזהירו אותם על שמירתה? 2. רבים מהיהודים בארצות הברית בשלב הזה היו מהגרים מאירופה, ובעיקר מזרחה, והיו ביניהם גם שומרי מצוות. בלתי סביר לכלול כלל הטוען שהם כולם תינוקות שנשבו שכלל אינם יודעים על איסור שבת. 3. הרב נטלוביץ' מגיב לרב ילוב, שתיאר את המציאות ולא אמר שהם 'אומרים מותר' אלא ש'הרבה דברים כבר נחשב להם להיתר'. לכן, ברור שכוונתו היא שהם חשים שפרטי המצוות אינם מחייבים אותם, ומרגישים בנוח לחלל שבת, אף שהם ככלל 'מאמינים'.

מעבר למכתבו של הרב נטלוביץ' פורסמו בתבונה עוד שני מאמרי תגובה לשאלתו של הגר"ש ילוב, שם בסימנים כ' (תשובת הרב שלמה נתן קוטלר) וכ"ה (תשובת הרב יחזקאל אברמסקי). שניהם הסכימו עימו שיש להתיר את הגיור, אולם שניהם התעלמו לחלוטין מהעובדה שהגרים לא ישמרו שבת, ועסקו רק בדין הנטען ובגיור לשם אישות. יתכן שנשמט בהם פרט בולט זה במכתבו של הרב ילוב ואילו היו שמים לב אליו לא היו מתירים (הסבר שהוא לא סביר, אבל אפשרי), וייתכן שהיה פשוט להם שאין זה לעיכובא, אולי משום שהם זיהו בין גיור לא לשם שמים לבין גיור שאין אחריו שמירת מצוות, ומאחר שהם התירו גיור לא לשם שמים - פשוט שהדבר כולל את זה שהגר לא ישמור מצוות באופן מלא אחר הגיור. לגבי הרב קוטלר ניתן להוסיף עוד הסבר - למעשה הוא לא השיב תשובה מקורית אלא העתיק תשובה ישנה שכתב שנים רבות לפני כן, והמקרים היו דומים בעיניו באופן מספק, גם במציאות שבה עסק בתשובה המקורית היה ברור לו שלא ישמרו שבת כראוי. ועדיין הדברים צריכים עיון.

4. הרב שלמה נתן קוטלר, תבונה שנה ב - פרנקפורט, סימן כ' (עמוד 42 באוצר החכמה)

הרב קוטלר, מגאנוני ליטא וארה"ב ויד ימינו של רבה של ניו יורק הגאון הרב יעקב יוסף חריף וממלא מקומו, מגיב לשאלתו של הרב ילוב, וכותב שגם הוא עסק בנושא זה בעבר, וכתב תשובה בנושא שהיא דומה מאוד לתשובה של הרב ילוב, והוא מעתיק את תשובתו מט"ו חשון תרנ"ח, שכתב בהיותו בניו יורק. יתכן שמדובר במקור המוקדם ביותר מאמריקה להקל בגיורים שכאלה שיש בפניהם. בתשובתו הוא מסביר מדוע אין בגיור שכזה בעיה של הנטען וגיור לשם אישות, ומוסיף לנמק שגם במצבים בהם חששות אלו קיימים יש להקל משום ש'מוטב יאכלו תמותות שחוטות':

בתבונה סימן י"ג בשאלה להלכה למעשה מהרב דסירקוזי והנה ת"ל שהשבת על השאלה הזאת בעת היותי באמריקה ואעתיק אות באות מה שנמצא בידי מכבר ואף שקצת דברי הן כדברי הרב כותב השאלה אך אין שני חכמים כותבים בסגנון אחד. העתקה מתשובה הנ"ל:

יום ד' וירא ט"ו חשון תרנ"ח ניוארק

כבוד ידידי ה"ה הרב הג' וכו' מוהרר חיים דוד בכרך נ"י!

מכתבו עם שאלתו הופיע בבית הרב הגאון ר' יעקב יאסעף נ"י 'כעת ז"ל', והנה באשר שאני עתה המנהל לביתו על כל עסקיו שאני המו"ץ בביתו ע"כ מסר לידי לעיין, והנה עיינתי בזה. והנה שאלתו שאלת חכם חצי תשובה ולענ"ד להעיר בזה לפי יסוד הגמ' שעיקר הטעם דלכתחלה לא תנשא הוא מפני הסר ממך עקשות פה והנה תוס' כתבו שם להדיא שבהגירות אין חשש כלל והוא גר גמור כמו דאיתא בתוס' שם ד"ה אי הכי וכו' וכן מוכח בגמ' ועיקר החשש דלכתחלה הוא משום הסר ממך עקשות פה.

והנה רש"י כתב שם במתק לשונו דאתי' לאחזוקי לקלא וזה לא שייך רק בדבר שהיה רק קלא בעלמא דזה לא היה בודאי להעולם ע"כ אסור להחזיק על עצמו לעשות לודאי ויהיה עתה

לשיחה בפי הבריות בתורת ודאי אבל בעובדא דידן שלא היה רק קלא וכל העולם כולו יודעין לודאי ע"כ אפילו אם לא ישא אותה עתה ויפריש עצמו מאתה ג"כ יהיה לודאי בעיני העולם ואינו מחזיק על עצמו אם תשאר אצלו ביותר לודאי משי' בת ויפריש עצמו מאתה ולא ישא אותה בד"ת כי כבר מפורסם לודאי במה שנשא אותה בקארט ע"כ אין לנו לחקור אם זה נקרא בדיעבד אפילו אם היה אופן שלא היה בדיעבד מכ"מ הטעם דהסר ממך וכו' לא שייך בזה כיון דכבר מפורסם לודאי. ואף שאפשר לא פלוג אך לענ"ד דאין לנו לומר מעצמנו לא פלוג היכא שלא מצינו בחז"ל בעצמם ובפרט באיסור קלא שרק לכתחלה אסור ע"כ הדין נוטה מצד זה הסברא להיתר (ולא ראיתי בחמדת שלמה כי אין ת"י זה הספר ות"ל שכונתי אז לדעתו הגדולה) ולכאורה יש לסתור זה הסברא מהנמוקי יוסף שם דכתב דאפילו בעל בודאי דאין מוצאין בדיעבד אם נשאה מידו א"כ אדרבא עושה זאת לאפילו לרבותא לענין דיעבד א"כ מכש"כ דאסור לכתחלה אפילו בודאי א"כ לכאורה נסתר זאת ההיתר. אך לענ"ד אין סתירה כלל מזה דהנמו"י מיירי דהידיעה דבעל בודאי הוא עפ"י עדים אבל לא בפרסום בזה באמת רבותא להקל בדיעבד ופשיטא דאסור לכתחלה אבל באופן פרסום כנדון דידן לא שייך כלל הסר ממך וגו' שבלא"ה מפורסם ולא יתחזק ביותר. ואין לדחות שאם לא ישא ישתכח הדבר ועי"ז שישא יזכור תמיד זאת זה אין לנו לומר מעצמנו דמרש"י משמע שיחזיק הקלא דקודם, שקודם היה רק ספק בעיני האנשים (דאף אם היו עדים כמו דברי הנמו"י מכ"מ לאו כ"ע יודעים מהעדים) ועכשיו יהיה הוכחה ואמת בעיני האנשים אבל היכא שגם קודם היה ודאי בעיני האנשים לא חיישין במה שהי' זכור תמיד.

ולענ"ד ראיה לזה מדוד שהיה מחזיק בת שבע אח"כ אף שבזה יהיה תמיד שיחה עליו אלא מוכח שהיכא שבלא"ה נתפרסם לודאי בזה לא שייך הטעם דהסר ממך וגו' ובזה נסתר קושית כתר"ה מרבי בר רחל האיך נשאת רחל שהיא בתה דשמואל אצל איסור גיורא עלי' דישראל לזות שפתיים אבל לפי זה ניחא דהיה מפורסם אך בלא"ה יפה תירץ כתר"ה דהתם אנוסה היתה ועל איסור גיורא לא שייך לעז דהיה נכרי קודם. נחזור, דלענ"ד היתר נכון דהיכא שמפורסם לא שייך הסברא דהסר ממך וכו' (לאחר שהעליתי זאת הראני אחד מחבורה בספר שו"ת להגאון ר' חיים צאנזער זצ"ל שהעלה ג"כ כדברינו).

וכן יש להתיר מטעם דנקרא דיעבד אף שקדושין בקארט לא נקרא כלל בדיננו דיעבד ועוד בנכרית לא תפסו קדושין אבל זה כלל בהפוסקים דשעת הדחק כדיעבד דמי ואין לך שעת הדחק גדולה מזו כיון דהיא יכולה לעכבו ע"י קארט שלא ישא אחרת. ויעי' בתוס' כתובות דף י"ד ע"א בתוד"ה חדא הא וכו' בסוף דבריהם שם דכיון דלא יכול לישא לא בת ישראל ולא ממזרת הוה כדיעבד דו"ק שם ע"כ בנידן דידן נמי כיון דיכול לבא לידי היזק רב אם ישא אחרת אין לך שעת הדחק גדולה מזו ועוד מטעם שהעיר כתר"ה מטעם מוטב וכו' בודאי זה הערה נכונה ועיין בספר משיב דבר להגאון הנצי"ב זצ"ל בחלק שני סימן מ"ד לענין להתיר לאשה לטבול ביום שמיני ביום שאם לא, לא תטבול כלל ואין מחליט בזה לא לאיסור ולא להיתר ע"כ זה סניף גדול. וכן יעי' בח"ס ביו"ד בסוף סימן מ"ב שמצדד להיתר בזה אף שחולק על הט"ז בסי' של"ד מכ"מ בענין זה פוסק דמוטב וכו' אך יעי' בח"ס באה"ע בחלק א' סימן ל"ו החליט להיפך דאין אומרים לאדם חטא באיסור קל כדי שינצל מאיסור חמור. ועוד כיון דהרב מסדר קדושין ומייחד עדים אין אומרים לו חטא שיזכה חבירו א"כ לפי"ז נופל גם הצירוף הנ"ל דמוטב וכו' אך יעי' בנוב"י לענין מינקת מופקרת שהעיר בהפירוש דהרמ"א פירוש אחר דאינו מתיר בשביל מוטב וכו' וטענת הנוב"י מפני שאין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חבירו ע"כ מפרש פי' אחר בהרמ"א דסובר הרמ"א דזה שיזכה בחירו נקרא שעת הדחק ובזה יש לסמוך על המתירין (כדאיתא בגיטין דף י"ט ובשא"מ כדאי היחיד לסמוך בשעת הדחק באיסור דרבנן) אבל אם לא הי' דעת מתירים כלל לא הי' מתיר בשביל שאין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חבירו אבל זולת זאת הסברא הי' מותרת בשביל מוטב וכו' אף שהיא פושעת א"כ מוכח דלהציל פושעים גופא יכולים להתיר איסור קל כדי שינצל מאיסור חמור ואף לסייעם דהיינו לסדר קדושין ולייחד עדים דלא כהחתם סופר באה"ע א"כ יש לנו עמוד גדול לסמוך בנדן דידן.

ועוד כיון דהנוב"י סובר דאפילו היא פושעת לחוד והבעל אינו פושע מכ"מ בשביל מוטב וכו' נקרא שעת הדחק ושעת הדחק כדיעבד דמי ע"כ בנידן דידן שבדיעבד אם כנס לא תצא ושעת הדחק כדיעבד דמי.

ובזה יש להעיר על המשיב דבר הנ"ל כיון דבשעת הדחק מתירין לטבול ביום השמיני יעי' בסי' קצ"ז סעי' ד' א"כ בנידן דידן אף שהיא פושעת יש להתירה לטבול וזה מלתא חדתא דהיכא דבשעת הדחק מותר, מותר להורות לפושע שיעשה לכתחלה כדי שינצל מאיסור חמור. גם יעי' במהרי"ק שורש קכ"ט שסובר כן שזה נחשב שעת הדחק. ע"כ מכל הנ"ל יש להתיר. והעיקר שלענ"ד יסוד ההיתר הראשון מפני שיודעים העולם לודאי אין בזה משום

הסר ממך וכו' זה יסוד גדול. ונ"מ אפילו אם רק דר עם נכרית כאיש ואשתו ולא היתה קדושין בקארט שנופלים הסניפים האחרים ג"כ מותר רק לענין הפרט לגיירה לכתחלה שנוגע להדין דשו"ע בהלכות גרים שאין לגיירה לכתחלה בזה צריכין לבא להסניף האחרון בשביל מוטב כדהארכתי לעיל.
כ"ז העליתי בידי יד כהה מעזה"ת.
שלמה נטל בלא"א מוהרר יצחק אהרן ז"ל קאטלער

5. הרב אברמסקי - תבונה ב, פרנקפורט, עמוד 75 (באוצר), סימן כה(?) אות ג

התשובה האחרונה לשאלתו של הרב ילוב היא תשובתו של הרב יחזקאל אברמסקי, אז רב בסלוצק שברוסיה, ומאוחר יותר ראש בית הדין בלונדון וחבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל. תשובתו כפי שכבר הזכרנו היא להיתר ועוסקת בשאלת הנטען וגירור לשם אישות, אולם הרב אברמסקי כלל לא מתייחס לנקודה שהעלה הרב ילוב בנוגע לשמירת השבת, וכבר הצענו את האפשרויות השונות להבין פער זה:

בנידון השאלה להלכה למעשה של הרב ר' שמואל ילוב מסירקוזי בחוברת ג' סי' י"ג מה שהוא מצדד דאולי יש להתיר מטעם כיון דאי אפשר להוציאה מוטב שיאכל בשר תמותה שחוטה וכו'.

הנה טעם ההיתר הזה כבר נאמר בענין דין דמתניתין 'דהנטען' בתשובת הרמב"ם ז"ל סי' ק"נ וזה לשונו... אך עיקר היתר הרמב"ם ז"ל מטעם מוטב שיאכל רוטב וכו' נאמר להועיל רק אדינא דמתניתין דהנטען, ובשפחה כנענית, אשר אפילו אם נשתחררה בעל כרחו הרי היא כישראלית גמורה, מה שאין כן בנכרית שבאה להתגייר, דבכהאי גוונא חוששין לעצם הגירות כמו שכתב הרמב"ם בה' איסורי ביאה פי"ג הלכה ט"ו והלכה י"ז. ולכאורה משמע דהאי 'וחוששין להם' שכתב שם, היינו שחוששין לעצם גירותם ולא לענין נאמנות לבד נאמר. ובאמת דין הנידון לפנינו לא שייך למתניתין 'דהנטען' דהא כיון שנשאה בחוקי הממשלה הרי כודאי בא עלי' ולא שייך כאן הטעם האמור 'בהנטען' שאסור לכונסה משום לזות שפתים היינו משום דאתי לאחזוקי קלא קמא (רש"י שם) והשאלה שנשאלה לפנינו יש לדון עליה רק מהא דתני בתוספתא ישראל הבא על השפחה ועל נכרית אע"פ שנתגיירה הנכרית ונשתחררה השפחה הרי זה לא ישאנה, וכן העיר גם גיסי הגאבד"ק איהומן שליט"א.
והנה בבא עליה ודאי טעמא בעי למה אינו רשאי לכונסה, דהטעם משום דאתי לאחזוקי קלא קמא לא שייך הכא, אך יש לומר דהטעם הוא משום שמא יאמרו שבשביל כך נתגיירה כמו שכתבו הרמב"ם והרשב"א ז"ל בחידושיהם למס' יבמות בטעמא דהנטען והובאו דבריהם בב"י, אך התייחס בנכרית ונתגיירה, אבל בשפחה ונשתחררה ליתא להאי טעמא, דהא אפילו אם נשתחררה בע"כ נמי הרי היא כישראלית גמורה, גם בתשובות רעק"א סי' קכ"א תמה אטעמיהו, והקשה דהא בנטען על שפחה שאינו שלו ונשתחררה לא שייך לומר שמא יאמרו שבשביל כך נשתחררה, ותיירץ שם דבשפחה דאיכא לאו מדאורייתא ודאי הטעם משום לעז שיאמרו שבא עליה ועבר על 'לא תעשה', אבל בנכרית דליכא איסור דאורייתא לא סבירי להו לאסור בשביל כך דאתי לאחזוקי קלא קמא ויאמרו שבא עליה, ולא יכנסנה רק משום שמא יאמרו שבשביל כך נתגיירה, אך תירוצו ניתן להאמר רק בהניטען על השפחה אבל לא בדינא דתוספתא דשם מיירי שבא עליה ודאי ולא שייך הטעם משום לעז שמא יאמרו שבא עליה ועבר על 'לא תעשה', ועוד דהמחבר סתם באה"ע סי' ט"ז כדעת הרמב"ם דגם בשפחה ליכא איסור דאורייתא ואפילו בהנטען ליתא להך טעמא שכתב רעק"א בתשובתו, וע"כ צריכים אנו לומר דבדאי בא על השפחה ונשתחררה ועל הנכרית ונתגיירה אח"כ אסור לכונסה משום קנסא דעביד איסורא ולא משום לעז.

סוף סוף אם באה להתגיירה כדי שתהיה נשואה לו בדת ישראל (ואין זה גירות בשביל אישות. דהא דאמרינן דבשביל אישות אין מקבלין היינו אם מתגיירת משום שחוששת דבלאו הכי לא ישאנה) וגיסי הגאבד"ק איהומן שליט"א העיר **כיון דהיא נשואה לו מקודם בחוקי הממשלה ואינו יכול להציאה לא שייך עוד החשש בשביל אישות או אם לפי ראות עיני הב"ד סופה לעשות לשם שמים** (ועיין ביו"ד סי' רס"ח בש"כ אות כ"ג) מקבלין אותה ומותר לכונסה אחר כך מטעם שכתב הרמב"ם ז"ל בתשובתו מוטב שיאכל רוטב וכו'.
יחזקאל אברמסקי, אב"ד סלוצק (רוסיה)

נבקש להסב את תשומת ליבו של הקורא לשתי האופציות להתיר את הגירור שמציב הרב אברמסקי בשם גיסי הגאבד"ק איהומן: 1. אינו יכול להוציאה וכבר לא שייך חשש לשם אישות. או: 2. לפי ראות עיני בית הדין סופה לעשות לשם שמים. כלומר, אם כבר אינו יכול להוציאה זו סיבה להתיר את הגירור גם אם לפי ראות עיני בית הדין אי אפשר לקבוע האם סופה לשם שמים. כלומר יש להתיר את הגירור

גם כשלא ברור לבית הדין שסופה לשם שמים. בין אם הכוונה לכך שסופה לשמור את המצוות כראוי, ובין אם הכוונה לכך שסופה להזדהות עם התורה והמצוות באמת – מדובר כאן בקולא גדולה, שמנתצת לחלוטין את התפיסה הרווחת שבית הדין צריך להיות משוכנע בכנות כוונותיה של הגיורת וברצונה לשמור מצוות ולהזדהות בכנות ובלב שלם עם ישראל ותורתו. וכל זה מגיע כמובן על גבי תיאורו של הרב ילוב שהגרים האלה אינם עתידים לשמור שבת. למעשה, למרות דבריו של הרב אברמסקי כאן, יהיה זה שגוי למנותו עם המקילים, כי מאוחר יותר שינה את גישתו בעניין גיור וצייד שיש להמנע מגיורים שבהם נראה שהגרים לא ישמרו מצוות (עין מלך ביפיו עמ' 327-329, ומאמר שלו בספרו 'קובץ מאמרים' עמ' קה-קט). לא בהכרח שחזר בו מבחינה הלכתית, אבל יתכן שמבחינה מציאותית סבר שבלונדון ובישראל גיור במצב כזה הוא מעשה לא נכון שרק יעודד התבוללות ולא יצמצם אותה. בכל מקרה, לא נוכל במסגרת זו לפרוש את כל שיטתו של הרב אברמסקי ולדון בה, ונאלץ להסתפק בדברים קצרים אלו. הבאנו את דבריו כאן משום שהוא חלק חשוב בהתכתבות של הרב ילוב בכתב העת 'תבונה'.

6. הרב יעקב מסקין, ניו יורק, ת"ש

המקור הבא הוא מהרב יעקב מסקין שכבר הוזכר לעיל, וכתב על נושא שמירת המצוות בגיור שלוש פעמים, וכך הוא כותב:

הדרת מרדכי, עמוד 34, הדרן למסכת קידושין, ניו יורק ת"ש¹⁹

אגב פלפול שהרב מסקין עושה על הדין של 'חציץ מקודשת שלי' – אינה מקודשת' הוא מסביר מדוע לפי ההלכה אדם שאומר שרוצה לקבל התורה 'חוץ מדבר אחד' – זו איננה קבלה, לדוגמא אם לא רוצה לקבל מצות שבת. וכעת הוא מתאר כיצד באמריקה המצב גרוע, שיהודים רבים מחללים שבת בפרהסיא והולכים לעשות קניות. ואנשים רבים אמרו לו שהם שומרים את כל התורה חוץ משבת. ורק אם אדם אומר שהוא מקבל את התורה בשלמות, ורק אם פגעי הזמן והאונס יגרמו שיעבור על התורה – זה נחשב קבלה, כמו 'התקדשי לחצי' – מקודשת. וזה מה שהקב"ה מעיד על אברהם ששמר את התורה והמצוות והחוקים – שאברהם אירס את התורה בשלמות גמורה.

וכיון דקיי"ל דאם אמר התקדשי לחצי מקודשת, אבל אם אמר חציץ מקודשת לי אינה מקודשת דאיתתא לבי תרי לא חזיא, ניחא מה דכתיב תורה צוה לנו משה מורשה, ודרשו חז"ל ברכות דף נ"ז אל תיקרי מורשה אלא מאורסה, בכנ"י אירס את התורה, דוגמא כמו החתן שקידש את הכלה, לכן אם אחד רוצה לקבל על עצמו כל מצות התורה חוץ מדבר אחד בודאי הדין דאינו קבלה, בכורות דף ל', והטעם דהוה כאומר להאשה חציץ מקודשת לי דאינה מקודשת אשה אמר רחמנא כי יקח איש אשה ולא חצי אשה, כמו"כ גבי קבלת עול תורה ועול מצות אם רוצה לקבל על עצמו המצות שיכול לשמור אותם והמצות שאינו יכול לשמור אותם כמו מצות שבת ויו"ט. - ולדאבוננו במדינת אמעריקא נוכל לומר כי אין שבת בתורה ח"ו ומחללים שבת בפרהסיא ואנשים זקנים ונשים זקנות הולכים בפרהסיא בשוק לקנות צרכי אוכל ובגדים ונעלים, והשבת עיקר ההכנה ליום א' ליום חגם של עכו"ם ואוי לעינים שכך רואות ואזנים שכך שומעות. ואנשים רבים אמרו לי כי נשמור כל מצות התורה חוץ ממצות שבת ויו"ט, וזהו חצי תורה ולא תורה שלימה תורת ד' תמימה, למחצה לשליש ולרביע לא שמענו על הר סיני, רק קול של תורה שלימה בדקדוקיה ופרטותיה שמענו על הר סיני.

אבל אם אמר אני מקבל את התורה בשלימותה ובתמימותה רק אולי פגעי הזמן יטרידוני שלא אוכל לקיים את כל מצות התורה ואהיה אנוס לא חלילה ברצון לבי ובזדון רק מטעם אונס וגלות של שונאי ישראל שהם יעכבוני מלעשות את כל מצות התורה אז הוה כאומר לאשה התקדשי לי לחצי ומקודשת, דאנוס רחמנא פטריה. וזהו שמעיד הקב"ה על אברהם עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרת מצותי חוקותי ותורותי. דאברהם אירס את התורה למאורסה בשלימותה ותמימותה תורה שבכתב ותורה שבעל פה עם הגדרים והסייגים.

יש שרצו לדייק מכאן שהרב מסקין מחמיר ופוסל גיור שבו הגר לא מתכוון לשמור את כל התורה (אוצר ברית אברהם – הלכות גרים עמ' תטז), אולם דיוק זה איננו מוכרח, ולמעשה איננו נכון. הרב

¹⁹ נדפס שנית לאחר מותו באבן יעקב - שו"ת עמוד סד, הדרן על מסכת חולין, תשי"ט (אחרי מותו בתשט"ז)

מסקין עוסק כאן בגר שאומר בפירוש שאיננו מקבל, ומבאר שקבלה שנעשית בפירוש על דעת שלא לקבל את כל המצוות איננה נחשבת קבלה (וגם בזה, לא מבואר בדבריו האם זה מעכב בדיעבד, מכיון שהוא רק עוסק בהסברה רעיונית-למדנית מדוע זו איננה קבלה) אבל עדיין לא מבואר בדבריו מה הדין כאשר הגר אומר שיקבל אולם ההערכה הסבירה של בית הדין על סמך ניסיון העבר וכדומה שהגר לא מתכוון לשמור מצוות. החילוק הזה מפורש בדבריו הבאים של הרב מסקין בחידושו על מסכת חגיגה:

אבן יעקב - חגיגה, סימן מד (עמוד נד) תש"ד

המנהג באמריקא ומעשים בכל יום שבאים נכרים ונכריות אצל הרבנים להתגיייר עצמם, ובכל פעם שבא לידי מעשה גירות לבי נוקפי מפני כמה חששות, ואמרתי לעיין בזה העניין לענ"ד.

דאיתא ביבמות דף כ"ד ע"ב ה"טען... ומסיק הגמ' הלכה כדברי האומר כולם גרים הם... וכן פסק הטור ו"ד סימן רס"ח דהלכה כרבנן דאחד שנתגיייר לשם איש או לשם אשה הוה גר רק לכתחלה אסור לקבלם משום דבעינן קבלת גרות לשם שמים לכתחילה עכ"ל. ונראה לענ"ד דכיון דבעת שבאים להתגיייר עצמם הם כבר נישאו בערכאות שלהם והם מתנהגים כדרך איש ואשה וכבר נתמלאו חפצם ותשוקתם בלא גירות ומדוע הם באים להתגיייר עצמם ולעשות חופה כדת משה וישראל, א"כ הכוונה שלהם רק לשם יהדות להיות יהודים ולהוליד בנים כשרים ולכך מותר לגיירם דאומדנא דמוכח דלשם יהדות הם מתכוונים.

ויש להסביר יותר דכיון דהוא נכרי והיא ישראלית או איפכא אי אפשר להם לחיות ח"י משפחה כיאות וכנכון דזה מושך לכאן וזה מושך לכאן, ולפי זה אם הוא יהודי והיא נכרית ורוצה לחיות עמה ח"י משפחה כיאות היה יכול להשתמד ולהמיר דתו ואם היא יהודית יכולה היא להשתמד ולהמיר את דתה ויח' ח"י משפחה כדרך כל הנכרים וכיון דאנו רואים שהוא או היא רוצים דוקא להתגיייר כדי שיהיו יהודים לחיות ח"י משפחה בקדושה וטהרה וקבלת מצוות לפני ב"ד של שלשה ומילה וטבילה כדיון, א"כ מוכח בבירור בלא שום ספק דמתגייירים לשם יהדות, והעיקר דאינם מתגייירים רק לשם איש זה ולשם אשה זו בלבד דכיון דנישאו כבר בערכאות שלהם והם מתנהגים כדרך איש ואשה כבר נתמלא תאותם אלא דהם רוצים להתגיייר לשם יהדות ולחנך את הבנים שלהם בדרך היהדות וליכנס בקהל ישראל, וז"פ.

ומצאתי בטוב טעם ודעת מהדו"ק ס' ר"ל... א"כ מוכח מדברי הטוב טעם ודעת דהיכא דיש אומדנא דמוכח דלש"ש נתגייירו מותר לקבלם לכתחלה.

ועוד כתב הטו"ט... ואם בודאי בא עליה דעשה איסור ודאי ישאנה לכך גזרו אך בבא עליה מכח גזירה הא אטו הא אלא כיון שאם לא תתגיייר יחזור עמה לדתה, וא"כ נראה דדעתו להשתמד בזה ודאי מותר לישאנה עכ"ל הטוב טעם ודעת.

א"כ כמו כן גבי גרים באמריקא אם לא נקבל אותם להתגיייר יחזור כל אחד לדת עכו"ם, כיון דהם רוצים אמונה אחת או יהודית או עכו"ם כדי שיוכלו לחיות ח"י משפחה כדרך כל אנשים ולחנך את בניהם לצד אחד של יהדות מותר לקבלם דליכא לזות שפתים דבודאי בא עליה כמ"ש הטו"ט גם נתמלא תאותם כמ"ש הטו"ט.

והרמב"ם בפ"ג מאיסורי ביאה הלכ' י"ז כתב וז"ל גר שלא בדקו אחריו... עכ"ל הרמב"ם. -

וכתב המ"מ וז"ל זה פשוט שאין הודעת המצות מעכב דיעבד וכ"כ הטור ס' רס"ח, ובפ"ד

הלכ' ח' כתב הרמב"ם אבל בזמן הזה אפילו קיבל עליו כל התורה כולה חוץ מדקדוק אחד אין מקבלין אותו עכ"ל הרמב"ם. והוא גמ' בכורות דף ל' ולכאורה כיון דפסק הרמב"ם דאין קבלת המצות מעכב בדיעבד, א"כ אם אינו מקבל מצוה אחת לא גרע מאלו לא קבל כלל דמהני בדיעבד דע"כ אם לא קבל מצוה אחת מיירי אפילו במל וטבל נמי לא מהני, אלא ע"כ צ"ל

דאם לא קבל כלל ומל וטבל הוי גר דאינו מעכב אבל אם קבל שאר מצות ופירש בפירוש

שאינו מקבל מצוה אחת התם גרע מסתמא, ועוד י"ל דכיון דמל וטבל לשם גירות הוי כאילו

קבל כל המצות ולא הוי מחוסר קבלה דסתמא לשמה קאי, אבל אם אמר בפירוש שלא

לשמו פסול, כמו"כ גבי גר נמי הכי דבפירוש שאינו מקבל גרע מסתמא דודאי קבל עליה.

ויש שרוצים לומר דכיון דאינו משמר את המצות לאחר מילה וטבילה וקבלת המצות הוי

כאילו אינו מקבל את כל המצות, ואמנם הקבלה היתה על כל המצות ואח"כ כשאינו

משמר את המצות הוא נענש על זה כמו ישראל גמור מבטן ומלידה שנענש על שאינו

שומר מצות התורה אבל בעת מעשה מקבל על עצמו ליכנס תחת כנפי השכינה דהא

מניח את עצמו למול לשם גירות ומקבל להיות יהודי גמור לאלקיו ולתורתו ולעם ישראל,

ולכך מהני. ויש להביא ראיה מיבמות דף מ"ה ע"ב עבדיה דר' חייא בר אמי אטבלה להי"א

עובדת כוכבים לשם אנתתא ופירש"י לשם טבילת נדה ולא לשם גירות הוי גיורת גמורה

ואע"פ שלא טבלה לשם גירות וכן אם טבל לקרי' נמי מהני לגירות. - ותוס' ישנים ותוס' חד מקמאי פירשו דהוי קבלה למפרע אבל מגמ' מוכח דלא הוי קבלה אבל מהראשונים מוכח דהוי קבלה מטעם דאמרינן דכיון דמל וטבל או דהיא טבלה מסתמא קבלו עליהו מצות התורה דסתמא לשמה קאי דאומדנא דמוכח דקבלו עליהו מצות התורה ע"י מילה וטבילה ואומדנא דמוכח הוי כאילו פירש תוס' קידושין י"ב, וכן הוכיח האחרונים דאומדנא דמוכח הוי כאילו פירש.

נסכם: הרב יעקב מסקין מתאר שמעשים שבכל יום שבאים גרים להתגייר לשם אישות, וליבו נוקפו מכמה טעמים. לאחר שהוא מסיים לדין בגיור לשם אישות הוא מוכיח מהרמב"ם שסובר שקבלת המצוות לא מעכבת, ובכל זאת כותב שלא מקבלים גר שבא לקבל חוץ מדבר אחד – שהדין של 'חוץ מדבר אחד' הוא דווקא כאשר הגר אומר בפירוש. לאחר מכן כותב שאחד הטעמים הוא 'כיון דאינו משמר את המצוות לאחר מילה וטבילה וקבלת מצוות', נשמע מדבריו שמדובר בתיאור שגרתי, שכך הוא דרכו של עולם, שכן הוא לא דן על מקרה יחידאי או יוצא דופן שבו הגר עזב את דרך המצוות לאחר הגיור, אלא על הדבר הרגיל בכל יום, שעליו ליבו נוקפו. הוא משיב שהקבלה היא אכן על כל המצוות, ובשעת הקבלה הגר אכן מסכים להכנס תחת כנפי השכינה שכן הוא מניח עצמו למול ומקבל להיות יהודי גמור לאלקיו לתורתו ולעם ישראל, ולכן זה מועיל. לא סביר לטעון כי כוונת הרב מסקין לגר שבשעת הגיור אכן ברור לבית הדין שישמור מצוות כראוי, ולאחר הגיור הוא חוזר לסורו ולא שומר, כי אם בגיורים כאלה מדובר – מדוע ליבו נוקפו על כך? ומיהם הטוענים שגיור זה הוא כמו בגיור בלי קבלת המצוות כלל (ואינו תקף)? הרי הלכה פסוקה היא ברמב"ם (איסורי ביאה יג, ז): גר שלא בדקו אחריו, או שלא הודיעוהו המצוות ועונשן, ומל וטבל בפני שלושה הדייטות – הרי זה גר. ואפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר, הואיל ומל וטבל – יצא מכלל הגוים. וחוששין לו עד שיתבאר צדקותו. אפילו חזר ועבד עבודה זרה – הרי הוא כישראל משומד, שקידושיו קידושין ומצוה להחזיר אבדתו, מאחר שטבל – נעשה כישראל. ולפיכך קיים שמשון ושלמה נשותיהן, ואף על פי שנגלה סודן.

והרי זה כמבואר.

אמנם, יש לציין שהרב מסקין מעיד עשר שנים מאוחר יותר שלמרות הפסיקה ההלכתית שלו – הוא עצמו כבר איננו עורך גיורים שכאלה (אבן יעקב ר"ה, סימן קעג. נדפס בניו יורק תשי"ד): והמנהג באמריקא ומעשים בכל יום שבאים נכרים ונכריות אצל הרבנים להתגייר עצמם ובכל פעם שבא לידי מעשה גירות לבי נוקפי מפני כמה חששות ולכך גדרתי גדר בעדי שלא לקבל בשום אופן מעשה גירות אף שכתבתי בספרי אבן יעקב על מס' חגיגה בחלק שו"ת סימן מ"ד טעמים ומקורים להיתר קבלת הגרים אבל את נפשי הצלתי ב"ה ואיני רוצה לקבל לא הן ולא שכן.

כלומר, הרב מסקין איננו חוזר בו מפסיקת ההלכה שלו, אבל הוא מציין ש'את נפשו הציל' והוא אינו מעוניין לעסוק בגיורים יותר. התיאור הזה רק מחזק את ההבנה שלנו שהגיורים אכן היו מאופיינים בשמירת מצוות ברמה נמוכה ביותר ולא סתם 'גיורים לשם אישות' עם שמירת מצוות מהודרת ומלאה, וזו הסיבה שהביאה אותו להפסיק לערוך גיורים כאלה.²⁰

7. הרב יהודה ליב קאגאן, ניו יורק, תש"ו. הפרדס כ, ג, סימן י"א, עמוד 30.

במקור הבא נראה את דבריו של הרב יהודה ליב קאגאן, שהיה ראש ישיבה ואב בית דין באנטוורפן, ראש ישיבה ורב קהילה בניו יורק, סגן נשיא תנועת המזרחי בניו יורק וחתן פרס שניידרמן לספרות תורנית. בשנת תש"ו הרב קאגאן מפרסם בהמשכים מאמר בנושא גיור שידוע שהגר לא ישמור אחריו תורה ומצוות בכתב העת 'הפרדס'. את מאמרו הוא מפרסם שוב בספרו הליכות יהודה (חלק ב פרשת יתרו אות ב) בשנת תשכ"ז בשינויים קלים אך משמעותיים שיוצגו בכתב נטוי, ונדון בהם בהמשך.

במאמרו הרב קאגאן טוען שגיורים רבים בימינו נעשים באומדן שהגרים לא ישמרו מצוות ובניגוד לדעתו של הרב אברהם דוב כהנא שפירא מקובנה, שהתפרסמה בתגובה לתשובותיו המפורסמות של האחיעזר. הוא מוכיח שגם כאשר הגר מקבל מן השפה ולחוץ וליבו בל עימו והוא אינו מתכוון לשמור מצוות, וגם אין שום דבר שיכריח אותו לשמור אחר הגיור כי היהודים שחיים סביבו לא שומרים מצוות בעצמם – הגיור עדיין תופס. הוא מוכיח זאת מסוגיית 'תליוהו וזבין' באריכות ובבקיאות. בסוף המאמר הוא מתלבט כיצד הוא הדין לכתחילה וכותב דבריו מעט עמומים שנסובים בעיקר על מקורות שיש בהם

²⁰ ועיין בהמאור שנה ו כרך א עמוד 3 בתשובה שהשיב הרב מסקין לגבי ביטול דין הבחנה בגיור שנעשה במהירות ובאופן מפקפק (הרב לא בירר האם הבעל הוא כהן). הרב מסקין לא מפקפק בשום צורה על הגיור אלא רק מצדיק את העובדה שלא צריך דין הבחנה, כיון שהמתגיירת הייתה בהריון.

נטיה להקל, כדברי הרמב"ם בשו"ת פאר הדור ועוד. לאחר מכן כשהוא מדפיס את המאמר הזה בספרו 'הליכות יהודה' כעשרים שנים מאוחר יותר הוא מוסיף פסקה נחרצת שבה הוא מבהיר שוודאי לא התכוון שכך יש לעשות לכתחילה. ונדון בתוספת זו בסוף.

סימן י"א הלכות גרים

נדפס רק בהליכות יהודה: ויש עוד דין ותנאי מסוים בגירות, והוא קבלת מצוות. כמו במתן תורה שישראל קבלו עליהן כל המצוות כולן כן כל נכרי הבא להתגייר, הרי לבד מילה וטבילה וקרבן צריך הוא לקבל עליו כל המצוות כולן. וכן תנינן בש"ס בכורות דף ל', נכרי שבא לקבל עליו דברי תורה חוץ מדבר אחד, אין מקבלין אותו. ר' יוסי ב"ר יהודה אומר אפילו דקדוק אחד מדברי סופרים - חומרא דרבנן - אם אינו רוצה לקבל על עצמו אין מגיירין אותו דאין שויר ותנאי בגירות. (הערה 4: ראו לדעת ולהעיר שהאי דינא קבלת מצוות בשעת גירות, הוא לא רק בשביל שידע הגר או הגיורת להתנהג כישראל אחר שיתגייר, אלא שזהו תנאי עיקרי בחלות הגרות ומעכב. וכמו שמילה וטבילה גורמים לחלות הגירות כן הוא קבלת מצוות, ובלאו הכי לא חל הגירות. ולא עוד אלא שזהו תחילת הדין ויותר עיקרי בהגירות. אשר כן מבואר בתוספות, קידושין דף ס"ב ד"ה גר, שכתבו שם, דהא דאמרין דגירות צריך בי"ד של שלשה, כי משפט כתיב ביה זהו רק בקבלת המצוות, אבל הטבילה בחד סגיא, אם כבר קיבל עליו המצוות. ומשמע שם לשיטתם, דגם מילה סגיא בחד. והמעין בדבריהם שם יראה דס"ל לתוספות דקבלת המצוות הוא העיקר בחלות הגירות. המילה והטבילה הן רק בגדר הכשר.

מהאי טעמא אתי שפיר הא דפסק הרמב"ם בפרק י"ג הלכה ו' מהלכות איסורי ביאה, דטבילת גר כשרה בדיעבד גם בלילה. ומשמע מדברי רבינו ז"ל דגם במילה כן הוא. אבל קבלת מצוות צריכה להיות דוקא ביום ודוקא בפני שלשה... הנה כל זה הוא בגירי צדק וכן לשון הרמב"ם שם בפרק י"ד הלכה א': כיצד מקבלין גירי הצדק כשיבוא אחד להתגייר מן העכו"ם ויבדקו אחריו ולא ימצאו עילה וכו'. כלומר נכרי שבא להתגייר מטוהר לבו ולהתדבק בבורא עולם, בתורתו ועמו וכמעשה שהיה ברות המואביה שכתוב על נעמי חמותה 'ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה' (רות א-יח) אשר מזה ילפינן בש"ס יבמות מ"ז שמודיעין לגר עונשן של מצוות. אחרי שכתב הרמב"ם ז"ל להלכה כשבא עכו"ם להתגייר צריכין לבדוק אחריו אם אין אצלו עילה וסיבה אחרת לגירות. אשר בכך נראה ונתבונן נא, מה על אלו הגירים שבזמננו אנו, שרובם ככולם הם גירים לשם אישות, דאין מקבלין אותם לכתחלה, וכתוב ברמב"ם וכן בשו"ע י"ד סימן רס"ח שאם בי"ד הדיוטות קבלו אותן חוששין להם עד שתתבאר צדקותם. איך עלינו להתייחס לגירות וגירים כאלו, אשר כמעט ברור שלא מטוהר לב באו להתדבק אלינו. ברבעון 'תלפיות' שנה ב' חוברת א-ב נדפס מכתב תשובה מהגאב"ד דקובנה הגרא"ד כהנא שאפירא צ"ל למרן הגר"ח ע' גזוזדינסקי צ"ל, ווילנא, על אודות גרים שבזמננו אלה, אשר רובם ככולם גירות לשם אישות הם. מרן הגר"ח ע"ז"ל בחלק שלישי מספרו 'אחיזר' מראה פנים להתירא בנדון זה, והגאב"ד מקובנה חולק ע"ז. ודעתו לאסור אפילו בדיעבד גירות וגירים הללו. והנה בשאלה עתיקה זו כבר דנו בה גדולי האחרונים בתשובותיהם, ויראתי בפצותי ולהכניס ראש בין שני הרים גדולים הללו.

אם כי יראתי בפצותי ולהכניס ראשי בין שני הרים גדולים הללו, אמנם מכיון שהדבר הלזה נוגע לא רק להלכה אלא ובעיקרא גם למעשה, כי מקרים לא בודדים הם גרים וגירות כאלו. וחזון נפרץ הוא בימינו אלה. ועלינו, איפוא, לחתור ולמצוא כחא דהיתרא. ואני מרשה לי, בכך, לדון ולהעיר על דברי הגאב"ד מקובנה ז"ל, ואך שאין משיבין את הארי לאחר מיתתו, כי יסוד דבריו שכתב בתשובתו ההוא, להחמיר ולאסור אפילו בדיעבד גירות אלו, אתי שפיר רק אליבא דחדא שיטתא מן הראשונים, ולא כן הוא דעת רוב הראשונים הפוסקים אשר מפיהם אנו חיינן. וכמו שאבאר בעז"ה. מקור הדברים הוא ביבמות כ"ד, פלוגתא בין ר' נחמיה ורב. ר"נ סובר אחד איש שנתגייר לשם אשה ואחד אשה שנתגיירה לשם איש אינן גרים, ורב אמר הלכה כדברי האומר כולם גרים.

מסקנת הש"ס שם כרב דכולם גרים הם. וכדמוכח שם ממתניתין דתנן 'ואם כנס אין מוציאין מידו' והקשו שם בש"ס אי הכי לכתחילה נמי, ותירצו משום דרב אסי דאמר ר"א הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים הרחק ממך.

ובכוונת תירוץ הגמרא איתא מחלוקת בין הראשונים, - רש"י פירש שם דהלזות שפתים הוי, אם ישאנה לכתחילה, משום דאתי לאחזוקי קלא קמא שהי' נטען על אותה הנכרית, והרמב"ן

והרשב"א מפרשים דהלזות שפתיים יהיה משום שיאמרו שנתגיירה שלא לשם שמים. ויעוין בבאור הגר"א לאבה"ע סי' קע"ז.

ומאי בינייהו בין שני אלו הפירושים, לדעתי, ההבדל ביניהם, לגבי להנשא לאחר, לא להנטען, אם מותרת לכתחילה. ועיין בחידושי מהר"מ שם.

נמצינו למדים משיטת רש"י ז"ל בדביעבד ודאי אין כל חשש על גירות לשום איש או לשום אשה. והלזות שפתיים הוא רק דמכוער הדבר שהיה נטען עליה ואתי השתא לאחזוקי קלא קמאי. רק שהרמב"ן רשב"א סוברים דלכתחילה לא ישא גירות כזו.

פשטות סוגית הש"ס מוכחת יותר כשיטת רש"י, דלאינך הראשונים שפירשו דהלזות שפתיים הוי על הגירות, יקשה מהא דאמרו שם הנטען על השפחה ונשתחררה, דה"ה ג"כ דלכתחילה לא ישאנה משום לזות שפתיים, ומה שייך לומר בשפחה ונשתחררה לזות שפתיים, שנתגיירה שלא לשם שמים, הלא האדון משחררה בעל כרחו, וכמו שמבואר ביבמות מ"מ, והסוגיא בדף כ"ד לא מיירי שהאדון היה הנטען, אלא אחר ה' הנטען וא"כ מה שייך בה לזות שפתיים על הגירות.

וכבר כתובה קושיא זו על הספר בתשובות ר"ע איגר סי' קכ"א יעו"ש תירוצו. אבל בכל אופן שיטת רש"י היא ברורה דגרים גמורים הם אפילו לכתחילה, ואפילו באופן שיודעים אנו שנתגיירו לשום אישות, דהיינו בנטען, דמצד הגירות מותרת להנשא אף לכתחילה ואפילו להנטען עצמו. וא"כ אין בדיעבד כל חשש לשיטת רש"י.

ובנוגע לעצם ההלכה דמסקינן בש"ס 'הלכה כדברי האומר דכולם גרים הם'. ומהו גדר של הלכה זו, מבואר הוא בראשונים שם, בריטב"א בחידושי ובנמוקי יוסף בשם הרמב"ן.

וז"ל הריטב"א: 'הלכה כולם גרים גמורים הם, דכיון שנתגיירו וקבלו עליהם 'חזקה הוא דאגב אונסייהו גמרו וקיבלו עלייהו' ואע"ג דמחמת האונס הוא גירות הוא. וכן לשון הנמוק': 'כיון דנתגיירו וקבלו עליהם 'חזקה דאגב אונסייהו גמרי וקבלו'.

נמצא דגדר הלכה זו הא דקיי"ל 'כולם גרים גמורים הם' בנוי בעיקרו על דברי הש"ס בבא בתרא מ"ח דשנינו שם 'תליוהו וזבין זביניה זבינא' משום דאגב אונסא וזוזי גמר ומקנה, כמו כן הוא הכא בנדון דידן, דאגב אונסא גמר וקבל היהדות, והנשואין הוא במקום זוזי.

על יסוד זה סובב הולך פלוגתת הני תרי הגאונים הנ"ל זצ"ל. מרן הגר"ע ז"ל תפס, עפ"י דברי הריטב"א והרמב"ן הנ"ל, בפשוטו, והוא דאעפ"י דאומדנא דמוכח הוא דכוונתו לשום אישות, מ"מ משום אונס הרצון גמר וקנה וקבל הגירות בלב שלם, ואיכא אומדנא שגמר ומקבל את היהדות בכל אופן. ובדין זה מבואר בראשונים ובש"ע דאפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר, אבל הואיל ומל טבל יצא מכלל הנכרים וחוששים לו עד שתתברר צדקותו, כיון דאין כאן אומדנא שאינו מקבל בלב שלם. לו יהא שבאמת אינו מקבל בלב שלם, מה בכך. הרי דברים שבלב אינם דברים ואומדנא דמוכח אין כאן, ואדרבא הרי אומדנא שכוונתו בלב שלם משום אונסייהו גמר ומקבל, כסברת הרמב"ן והריטב"א הנ"ל. כל זה מבואר ב'אחיעזר' שם.

ועל זה בא הגאב"ד דקובנה ז"ל ומשיג עליו זצ"ל: 'יסוד הדבר דכולם גרים גמורים הם, הלא הוא עפ"י דברי הריטב"א דאגב אונסייהו גמרו וקבלו, והנה בתלוהו וזבין שזביניה זבינא שהוא המקור ליסוד זה דאגב אונס' גמר ומקני, הסבר הדבר ברור, כיון שאינו יכול להסיר מעליו את האונס אלא בהקנאות הדבר הנדרש ממנו ע"י שיחתום על השטר או קנין אחר בפני עדים, ויודע הוא שאחר מעשה הקנין או המסירה לידו לא יוכל עוד להוציא מדי המאנס, אם מצד שהוא לאים אם מצד שלא יזכה בדין שהרי הלה מוציא שטרו או מוכיח בעדים שמכר לו, או מצד חזקה שכל מה שבידי אדם שלו הוא (במטלטלין) ולכן גמר ומקני וכו', אבל אם יודע האנוס שבעבור האונס יכול הוא להוציא מיד המאנס בודאי לא גמיר ומקנה מתחילה, וא"כ מה שייך לומר גבי גירות אגב אונס' גמר ומקבל, הא הרי בידו הוא שלא לקבל בלבד, ושלא להחזיק אחר"כ בדיני היהדות ומי יכריחו ע"ז ומאי סברא הוא לומר חזקה דגמר וקבל, וצ"ל שזה קאי על גרים שבימי שלמה וכו' שהיתה יד ישראל תקיפה לעונש העוברים על דת, ואפילו בזמן שאין יד ישראל תקיפה מ"מ כיון שנפשו חשקה באשה זו ועליו לדור עמה (בסביבה יהודית) וידוע לנו שאם לא יתנהג ביהדות לא תאבה האשה לדור עמו (והסביבה היהודית לא תקליטהו) ולא יוכל להשיג את מאוייו אלא ע"י קבלת עול היהדות וההתנהגות בכשרות ואגב אונס זה גמר ומקבל, כל זה היה שייך בזמנים בימים מקדם דאכשורי דרא, משא"כ עכשיו שגם אשה זו וגם חלק גדול מהסביבה אינם נוהגים ביהדות, וגם אחר הגירות לא יהא אנוס כלל משום צד לקיים מצות התורה, לא שייך איפוא, לומר אגב אונס' גמר ומקבל כיון דבלאו הכי נמי ישיג מאוייו'. (לרגלי חשיבות הענין העתקתי רוב דברי מכתבו הנחוצים להנדון).

היוצא מדבריו אלו הוא: דמה שרוצה מרן הגר"ח"ע אף בזמננו, עפ"י סברת הריטב"א והרמב"ן, בא הגאב"ד דקובנה ז"ל לדחות, ודעתו לאסור אף בדיעבד, משום דבזמננו מכיון

דלאחר הנשואין אין על הגר שום אונס ודחק לא מצד האשה ולא מצד הצבור היהודי וממילא לא שייך בזמננו סברת הראשונים הנ"ל, וכי הסברו שלו בדין של תלויה וזבין זבני' זבינא. והנה עצם סברת הגאון המנוח ז"ל, אשר עליה סובב ציר השגתו להחמיר בהחלט בגירות אלו, דכיון דידוע האונס שכעבור האונס ויהיה בידו לקיים רצונו הוא, אז אינו גומר ומקנה ולא גמר ומקבל, אם כי סברא נכונת והגינית היא, אכן לא כן הוא דעת רוב הראשונים והפוסקים, ואינה מותאמת לפי ההלכה, וכמו שאבאר.

והנה דעת בעל העיטור קשה, לכאורה, להולמה אמאי נחלק בין אנסוהו לקנות לבין אנסוהו להקנות הלא אותו הטעם שבש"ס בתליוהו למכור דמשום אונסא וזוזי גמר ומקנה הולם הוא ושייך גם באנסוהו לקנות איזה דבר ולא עוד אלא שקו"ח הדברים, וכבר הקשה עליו הרשב"א בחדושו לקידושין, ומובא באבני מלואים סימן מ"ב, וז"ל הרשב"א שם דאי אגב אונסא גמר וזבין כש"כ דגמר וקני', אחרי שהוא מקבל ומתעשר בנכס חדש.

וראיתי בחכמת שלמה להגר"ש קלוגער בהגהותיו לחו"מ סי' הנ"ל, שהעלה דדוקא כשאנסוהו לקנות במעות אינו קנין, לפי דעת בעה"ע, אבל כשאנסוהו לקנות מתנת חנם גם בעל העיטור מודה דגמר וקנה אמנם מכל הראשונים שהביאו את דברי בעה"ע מוכח להדיא לא כדעת מוהר"ק ז"ל, אלא דגם במתנה כשאנסוהו לקבל בחנם ג"כ פליגי בעה"ע, וכן מוכח להדיא מדברי הרמ"א הנ"ל.

ובב"י סימן הנ"ל מסיים על דברי בעל העיטור, 'כדאמרינן מודה שמואל היכא דיהיב זוזי'. ולכאורה אין הבנה לדברים אלו, דמאי ראי' מהא דאמרינן מודה שמואל היכא דיהיב זוזי להא דבעה"ע דאנסוהו לקנות לא קנה. וצ"ע.

והנה כמעט כל הראשונים חולקין עליו על בעל העיטור. ושנויה הויא מחלוקת זו גםבאבה"ע סי' מ"ב. כתב שם המחבר 'האיש שאנסוהו עד שיקדש בעל כרחו הרי זו מקודשת, וי"א שאינה מקודשת, הלכך הוה ליה ספק'.

וכתב שם הבית שמואל, דטעם פלוגתא שתי אלו הדיעות, הוא עפ"י הרמב"ם ובעל העיטור. הדעה הראשונה היא דעת הרמב"ם דאנסוהו לקנות קנה, דכמו שגומר ומקנה אגב אונסו וזוזי כמו"כ הוא גומר לקנות. ותקנת אפקעינהו רבנן לקידושין לא תיקנו באנסוהו את האיש לקדש, והטעם לחלק בין אונס האיש לאונס האשה מבואר בהה"מ בפ"ד מאישות ומובא שם בב"ש.

וטעם הי"א הוא דעת בעל העיטור הסובר דאנסוהו לקנות לא קנה, ומשו"ה לא קנה את האשה כשאנסוהו את האיש לקדש ולפיכך אינה מקודשת. ותמה שם הב"ש וכן בחלקת מחוקק על הרמ"א שפסק בחו"מ כדעת העיטור וכאן מבורר לדעת הפוסקים דקונה את האשה בעל כרחו.

וכן הוא מפורש בחדושי הרשב"א לקידושין, וז"ל: 'האיש שאנסוהו לקדש כתב הרמב"ם קידושו קידושין והרב בעל העיטור כתב דאין קידושו קידושין, דתליוהו וזבין אמרו אבל תלויה לקנות לא אמרו, ונראין דברי הרמב"ם דאי אגב אונסא גמר וזבין כל שכן גמר וקני'. ובאבני מלואים שם סי' מ"ב הקשה קושיא נפלאה על העיטור, לדבריו דתליוהו לקנות לא קנה ומשו"ה אנסוהו לקדש לא מהני א"כ היכי משכחת לה הא דאמרו אונס שותה בעציצו, ומבואר בתוספות כתובות פ"ג. דכופין אותו בע"כ לקדשה ולישאנה, ולדברי בהע"ט האיך מהני, הא הוי תליוהו לקנות דלא קנה. ול"ל דמטעם מצוה מהני, דהא מבואר שם בחזקת הבתים דהא דכופין על המצוה ג"כ אינו אלא משום דתליוהו וזבין זביני' זבינא, אבל לפי דברי בעה"ע דלקנות לא מהני אונסא וזוזי לא מהני גם מצוה, ואנסוהו לקדש הוי תליוהו לקנות ולא קנה, וא"כ האיך כופין אותו לקדש את אנסוהו.

האב"מ כוון כאן לדברי המאירי בחידושו בריש קידושין, שכתב שם: 'וגדולי המחברים כתבו שהאיש שאנסוהו לקדש קידושין, ונראה לי כעין סעד לדבריהם, שהרי מצינו באונס שכופין אותו לכנוס'.

והאב"מ מפלפל שם לתרץ דשאני קידושי אשה דאין גופה קנוי לבעל בקנין גמור ממש, כדמוכח בקדושין ו', גבי המקדש בהנאת מלוה דהוי רק הערמת רבית, ואמאי אין בזה רבית גמור, ופירשו שם הראשונים משום דאין גופה קנוי לבעל, ובקנין כהאי גם בעה"ט מודה דקנה בע"כ, והוי כמו תליוהו וזבין, יעוי"ש באורך.

ואת הלחץ זו הדחק גלוי בתירוץו לכל מעיין שם, והוא בעצמו נשאר בצ"ע. והלא ברשב"א ובב"ש הנ"ל כתוב להדיא דלבעה"ע לא מהני כשאנסוהו לקדש וכמו דאנסוהו לקנות דלא קנה, והרי הוא בהדיא דלא כדברי האבני מלואים.

ולמען להסביר דברי בעל העיטור קימתי מנפשי סברת הגאב"ד דקובנה ז"ל, אשר בזה תתיישבנה שיטתו וכל הקושיות עליו, והיה העקוב למשור.

הבעל העיטור תפס בסברת הש"ס בב"ב שם, דמשו"ה אמרו להלכה תליוהו וזבין זביני' זבינא, דכיון דחומסים ונוטלים ממנו את החפץ וגם נותנים לו מעות עבור זה, ובזה שלא יתרצה האנוס להקנות את החפץ להאנס לא ישיג שום תועלת ולא ירויח כלום מזה אלא שהלוקח את החפץ ישאר גזלן, וכיון דבאי-רצונו ואי-הקנאתו לא יהי' לו שום תועלת דסו"ס לוקחים ממנו את החפץ. ומשו"ז אמרו בש"ס, היכא שלא עשה מסירת מודעה מקודם, דבאמת גמר ומקנה כי מה בצע לו אם לא יגמור להקנות ובתליוהו ויהיב אף שאין להאנוס שום ברירה אחרת, בכ"ז לא אמרינן דגמר ומקני, כי זהו גזילה ממש וגזלן הוא כפשוטו וכמשמעו, אבל כשנותנים לו זוזי בעד הדבר הנלקח ממנו וגם אין לו שום תחבולה האריך להשתמט מהאנוס אשר ע"כ אמרו דאומדנא יש בזה שהמוכר הקנה באמת את החפץ להאנס, אחרי שבכל אופן נוטלין ממנו את החפץ.

וע"ז תפס ופסק בעל העיטור, דכל זה שייך רק בתליוהו וזבין דבין כך ובין כך נוטלים ממנו את החפץ, ואין לו שום אופן לקיים את רצונו אז גמר ומקנה. אבל בתליוהו לקבל ולקנות הרי אין לו הכרח לקנותו באמת, וכי משום זה שעכשיו מכריחים אותו לקחת את החפץ בידו או ברשותו הרי מוכרח הוא לקנותו באמת, הלא יוכל הוא לאחר זמן, כשיעבור האנוס ממנו להשליך מאתו ולזורקו את החפץ ההוא לחוץ, ואין לו, ממילא, שום אומדנא לומר שהסכים באמת לקנות מחמת האנוס, אחרי ששמענו מפיו ויודעים אנו ברור שאין הוא רוצה לקנות וגם יש להאנוס תחבולה לקיים רצונו, ומשו"ה אמר בעל העיטור תליוהו לקנות לא קנה. לפי"ז נוכל בפשיטות לומר, דאם יצויר אופן כזה שיכריחו את המקבל תמיד כל הימים, שיהי' ושישאר החפץ אצלו ושישתמש בו ולעולם לא יעבור האנוס ממנו באופן שאין להמקבל שום תחבולה להשתמט מהאנוס, אז גם בעל העיטור מודה דגמר וקנה, דהוי כמו בתליוהו וזבין. לפי הבנה בדברי בעה"ע, הרי מובן מאליו, דלא שמיך להקשות עליו הקו"ח של הרשב"א שהקשה עליו, אם להוציא מעות אמרינן דגמר וקנה מחמת אונסא וזוזי כש"כ כשנותנים לו חפץ או מעות, דלשיטת בעה"ע אין חשיבות הממון מכריע כאן ולא זהו הגורם העקרי, אלא כלל הדבר הוא: הכל היכא דאין להאנוס עצה ותחבולה נגד האנוס אז אמדינן דעת האדם דבאמת גמר והקנה משום אונסא וזוזי, אבל כשאנסוהו לקנות ויודע הוא שכעבור ממנו האנוס אינו מוכרח הוא אז להחזיק את החפץ וא"כ הרי יש לו תחבולה לקיים רצונו הוא, אז אין לנו אומדנא דגמר לקנות, אלא אדרבא ברור הדבר שלא גמר לקנות מכיון שצווק ואומר שאינו רוצה בזה.

ומעתה מיושב שפיר קושית האבני מלואים על בעה"ע מהא דאנוס שותה בעציצו וכופין אותו לקדשה, דהי באנוסה הלא יש דין' לא יוכל לשלחה כל ימיו' ואפילו אם גירשה הרי בי"ד יכופו אותו להחזירה אליו, ובעמוד והחזר קאי, וא"כ הוא קאי תמיד כל ימיו באנוס זה, והיכא שאין לו עצה ותחבולה האריך להשתמט מהאנוס אז הוי כמו בתליוהו וזבין, ובאופן כזה גם בעל העיטור מודה דגמר וקנה, ושפיר מקודשת אליו האנוסה שלו ע"י כפיה, וכמבואר בתוספתא כתובות הנ"ל... (עובר לדון בעוד פרט בשיטת העיטור, קושיית קצוה"ח עליו בדיני רבית, ובדיני כפיה על חטאות ואשמות, אבל לא מחדש לדינא אלא רק מיישם את העיקרון שכבר ביאר)...

והנה כל זה הוא שיטת בעל העיטור ותפיסתו בהסבר דברי הש"ס בתליוהו וזבין, ומשו"ז הבדיל בין להקנות לבין לקנות, אבל הרמב"ם והרשב"א ושאר הראשונים חולקים על בעה"ע, המה סוברים שבכל אופן תליוהו לקנות קנה אף במקום שהאנוס יעבור ממנו תיכף, ויהיה לו תחבולה לעשות אח"כ כרצונו ובכ"ז אמרו דמפני האנוס והחפץ שמקבל גמר וקנה, יוצא לפי"ז שסברת הגאב"ד מקובנה יש לה מקום רק לפי שיטת בעה"ע, אבל לפי שיטת הרמב"ם והרשב"א, דההלכה כמותם, אין כל מקום לסברא זו, כי בתליוהו לקנות, באופן שהאנוס יעבור ממנו לאחר זמן הרי לא שייך הסברא הנ"ל ובכ"ז אמרו דקנה משום אונסא וזוזי. אשר ע"כ יוצא מכל זה, דאחרי שנקטינן פירושם של הריטב"א והרמב"ן דמשו"ה אמרו 'הלכה כולם גרים הם' דמשום אונסא גמר ומקבל עפ"י יסוד דברי הש"ס, תליוהו וזבין זביניה זבינא, ממילא אין כל חלוק לומר מה שרצה הגאב"ד מקובנה ז"ל להחמיר, משום דאח"כ כשיעבור ממנו האנוס ואז לא יהי' אנוס ומוכרח לקיים מצות יהדות וממילא אינו גומר ומקבל, כי הלא בכל תליוהו לקנות כן הוא ואעפ"כ ההלכה היא דתליוהו לקנות קנה כמו בתליוהו וזבין.

אלא ודאי מכיון שעפ"י האנוס שיש לו עכשיו הוא גמר ומקנה וכן גומר וקונה, כן הוא ג"כ באנוס גירות לשום אישות, שהוא או היא אינם רוצים להנשא אלא א"כ יתגיירו, ואחרי דמשום אונס זה תפסו הריטב"א והרמב"ן דגמר ומקבל הגירות אין לנו איפוא לומר דאין מקבל באמת היהדות, משום שיהי' לו אח"כ עצה ותחבולה להשתחרר מהאנוס, אנו אין לנו אלא מה שאנו

שומעים עכשיו מפיו, כי לא משום אומדנא של ההכרח התמידי אנו דנין בתליוהו וזבין אלא משום דכך אנו שומעין מפיו וזהו מספיק, ולא איכפת לנו כלל מה שיתהווה אחר זמן, אלא נקטינן דכמו דתליוהו וזבין גמר וזבין ותליוהו לקנות גמר וקנה, כן הוא גמר להתגייר וקיבל עליו את היהדות.

וצדקו דברי מרן הגר"ע זצ"ל, דכיון שאנו שומעים מהעכו"ם שמקבל עליו גירות לו יהא דמשום אונס האשות הוא עושה כן, אבל עכ"פ הגירות גירות גמורין הן

המשך, הפרדס כא, חוברת ד סימן נ"א, עמוד 30.

ברם עלינו עדיין להבין טעם פלוגתתן של הרמב"ם ובעל העיטור. ונראה בהבנת דבריהם. דהנה בטעם הדין דאמר 'תליוהו וזבין זבינא' זבינא, יש להבין בשני אופנים: או דאמר 'דמשום אונסא וזוזי גומר בדעתו להקנות באמת ברצון גמור, ואף דבלא האונס לא רצה בשו"א אבל אחרי האונס וקבלת הזוזי נתרצה באמת ברצון גמור להקנות. או ד"ל דאין כוונת הגמרא לומר שיש לנו אומדנא דמחמת אונסא וזוזי הסכים למכור ברצון. ולא בעינן באמת לגמרי שיהי' לו רצון למכור, דבמכירה וקנין לא בעינן כלל רצון, ולא בעינן יותר אלא שמעשה המכירה והקנין שתעשה תהא בגמירות הדעת למכור, וכשנעשה המעשה הגמירות הדעת זה מספיק לחלות הקנין אבל לא בעינן שגם רצונו יהיה לזה. והנראה דבזה תלוי פלוגתת הראשונים הנ"ל. הבעל העיטור תפס כצד הראשון, דהסכמה גרידא למעשה המכירה עדיין אינה מספקת אלא דבעינן גם רצון ממש במכירה. וטעם הדין בתליוהו למכור דהוי זבינא' זבינא, הוא משום דאמרין דעת המוכר שנתרצה באמת וברצון גמור למכור מחמת האונס ומשו"ז פסק דרך בתליוהו למכור מהני דאז יש לנו אומדנא על רצונו אבל בתליוהו לקנות דאז כבר אין לנו אומדנא על רצונו כפי שביארנו לעיל, ממילא אין הוכחה על רצונו ומשו"ה לא מהני. אבל הרמב"ם ושאר הראשונים נקטו דאין כוונת הגמרא דיש לנו אומדנא שהוא רוצה באמת למכור, כי אין אנו זקוקין כלל לרצונו אלא דאם הוא גומר על מעשה המכירה ומסכים להקנות ולמכור, אף אם הוא עושה זאת בע"כ, זהו כבר מספיק שהמכירה תהא מכירה גמורה, ומשו"ה אין הבדל בין להקנות לבין לקנות... (ואז מאריך לבסס את זה על חילוק בלשון הרמב"ם שבגיטין כתב שכופין אותו עד שיאמר 'רוצה אני' וכן בקרבנות, אבל בקנין לא צריך שיאמר רוצה אני).

שוב כתב שם הגאב"ד דקובנה במכתבו באות ב': 'וע"ד שכתב דאין לנו ענין עם מה שחושב בלבו, משום דדברים שבלב לא הוי דברים, זה הי' שייך רק בימים מקדם, אבל איך נשלה את נפשינו כשאנו יודעים, ברוב המקרים, באומדנא דמוכח שלא יקיימו אח"כ את המצוות ואין לבם כלל לזה ובדאיכא אומדנא דמוכח אף דברים שבלב הוי דברים, כמו שהזכיר גם הדר"ג בשם בית יצחק'.

אמנם לפי האמור לעיל, הרי פשט הדבר דאין דבריו מוכרחין, כי אין הדבר תלוי באומדנא רק לפי שיטת בעל העיטור והרי"ף (כמו שהטור הביא זאת גם בשמו) הסוברים דהא דתליוהו וזבין זבינא' זבינא הוא משום דאמרין דעתו שהוא רוצה באמת למכור, ולשיטתם בעינן ג"כ שיאמר רוצה אני, אבל כפי שהוכחנו בדעת הרמב"ם ושאר הראשונים דהא דזבינא' זבינא לאו משום דהוא רוצה באמת למכור, אלא אם הוא רק מסכים ועושה מעשה המכירה, אפילו כשידעין בפירוש שאינו רוצה ג"כ מועיל המכירה, ומשו"ה לא בעינן שיאמר רוצה אני, א"כ מה מקשה הגאב"ד דקובנה, דלא תועיל הגירות משום שיש לנו אומדנא דמוכח שלא יקיים אח"כ את יהדותו, אבל זה לא מגרע כלל, דהלא בכל תליוהו וזבין או תליוהו לקנות יש לנו אומדנא דאינו רוצה ואעפ"כ מועיל המכירה, ואחרי דבהלכות גירות שנינו 'הלכה דכולם גרים הם' עפ"י יסוד הש"ס בב"ב, וכדברי הריטב"א והרמב"ן א"כ מה איכפת לנו האומדנא שאין בדעתו לקיים אח"כ את מצוות התורה, הלא בכל תליוהו לקנות יודעין אנו שאין בדעתו לקיים את החפץ ברשותו כעבור האונס ואעפ"כ מועיל ואמרין דקנה לכל מילי, וא"כ בגירות נמי הכי הוא, ומה שלא יקיים אח"כ את מצוות התורה, עברין יקרא, אבל אין זה חסרון בגירותו ויהדותו, ובדאי דמועיל ומהני הגירות. וכדעת מרן הגר"ע ז"ל.

ומהאי טעמא יש נמי לדחות מה שכתב שם במכתבו באות ג'. שהקשה מהא דבכורות (ל') עו"כ שבא לקבל ד"ת חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו ריב"י אומר אפילו דקדוק אחד מד"ס, וכן פסק הרמב"ם (פי"ד מא"ב) וכיון שברוב המקרים הם נטענין זע"ז ואסורים הם להנשא זל"ז מדרבנן (מהא דיבמות כ"ד) והרי אין שום נדנוד ספק בדבר שאפילו אם יקבלו עליהם כל המצוות בכ"ז איסור דרבנן זה בודאי לא יקבלו שכל עצמם לא באו להתגייר אלא כדי לישא זא"ז.

ומרן הגר"ע ז"ל יצא לידון בכחא דהיתירא ואומר, דדין זה אם אינו מקבל אפילו דקדוק אחד מדברי סופרים אין מקבלין אותו להתגייר, הוא רק במתנה שלא לקבל איזה מצוה אז אין מקבלין אותו, משום דאין שיעור ותנאי בגירות, משא"כ כשמקבל עליו בפירוש כל המצוות אלא שבדעתו לעבור על איזהו מצוה מן המצוות לתיאבון אין זה חסרון בקבלת הגירות. והגאב"ד מקובנה מפקפק על דבריו וחוכך להחמיר. אבל לפי מה שביארתי הרי מוכרח דעת מרן הגר"ע ז"ל בהחלט. דאם רק אינו מתנה בהדיא על איזה דין, מצוה או דקדוק דברי סופרים ואינו עושה שום תנאי בגירותו אז בהכרח שמועיל הגירות, ולא איכפת לנו כלל למה שבלבו ודעתו, כי הלא בכל תליוהו לקנות כן הוא הדבר ואעפ"כ מועיל הקנין והוא קונה את הדבר, וכפי המבואר לעיל.

(הערה 7 שהובאה ב'הליכות יהודה': מתוך דברי מרן הגר"ע ז"ל לנו למדים בנתיים את הפשט הנכון, בש"ס בכורות דף ל' הנ"ל: עכו"ם שבא להתגייר ולקבל ד"ת חוץ מדבר אחד דאין מקבלין אותו, אין הטעם דהוי חסרון בקבלת מצוות, אלא דהוי שיעור בגירות וזה מפסיד את כל הגירות, וכמו שיעור בגט פוסל את הגט כך שיעור בגירות פוסל את עצם הגירות, וזהו ביאור נחמד בכוונת הגמרא שם.)

ולעצם דברי הריטב"א והרמב"ן הנ"ל ה' נראה לי, לכאורה, לומר כוונה אחרת בדברים והוא: דהלא בגירות אין עליו שום אונס מן החוץ אלא שהוא לבדו מכריח ומאנס את עצמו להתגייר משום רצונו לישא אשה זו, והרי זה דומה להא דאמר שם בב"ב מ"ז 'כל דמזבין אניש אי לא דאנוס הוא למעות לא הוה מזבין ואפילו הכי זביני' זבינא, אלא משום דשאני אונסא דנפשיה מאונסא דאחריני' והלא בגירות לשום אישות הרי לעולם אונסא דנפשיה הוא, כי היא הישראלית אינה מכריחה אותו להתגייר אלא הוא שהוא רוצה בה, והוי כמו במכירה שהוא רוצה בכסף וממש אונסא דנפשיה הוא, והאיך נימא שלא יועיל משום מחשבת לבו, הא באונסא דנפשיה לעולם מועיל הקנין וכמו שנפסק להלכה בטור ושו"ע חו"מ שם בס' ר"ה. וזהו כוונת הריטב"א והרמב"ן, דאגב אונסא גמר וקבלי הגירות, ואם כן מה לנו למה שמחשב בלבו, כקושית הגאב"ד מקובנה ז"ל, הלא באונסא דנפשיה' בודאי שדבריו שבלבו ומחשבותיו, אפילו באומדנא ברורה, לא מגרע ואינו מזיק למעשה הקנין או הגירות. כי אין זה כלל ענין של תליוהו וזבין.

תו אני חוכך לומר, דאפילו אם נתפוס כדעתו בפירוש דברי הראשונים הנ"ל, עדיין יש מקום לומר דדבריו שבלב, אפילו באומדנא דמוכח לא יועילו בין לבטל הגירות שלו, והוא: דע"כ לא מצינו דדברים שבלב עפ"י אומדנא, מועלים לבטל מעשה רק היכא שהאדם עשה את הדבר מצד עצמו ורצונו, ויש לנו אומדנא שהוא עשה את הדבר על תנאי כך וכך, אז אמרינן דאעפ"י שלא התנה בפירוש את התנאי מועיל כמו שהי' מתנה מחמת האומדנא, וכמו בההוא דזבין נכסיו ע"מ למיסק לארעא דישראל, וכמבואר בתוס' קידושין ו', אבל היכא שהוא מוכרח על הדבר ע"י האנס והוא עושה את הדבר על דעת אחרים דהיינו ע"ד האנס או ע"ד האשה הדורשת ממנו שיתגייר, ומה שייך איפוא, לומר דאומדין דעתו ודבריו שבלבו יבטלו את המעשה, הלא הוא לאו הבעלים בדבר זה. ודמאי לא (כנראה הכוונה 'להא' ד"ש) דאמרינן בנדרים כ"ה ובשבעות כ"ט, דלאו על דעתא דנפשיה משתבע אלא אדעתא דידן. והא הבי"ד אומרים לו כשמשיבין אותו 'הוי ידוע שלא על תנאי שבלבך אנו משיבין אותך', אין זה אלא משום לאפוקי דילמא אסיק שמא זוזי לאיסקונדרי, וכמבואר שם באורך בכל הסוגיא. ועוד הלא מבואר להדיא בשבעות ל"ט, דכשהשביע משה רבינו את ישראל השביע גם 'לגרים העתידין להתגייר' מדכתיב 'ואת אשר איננו פה'. וא"כ האיך מהני דבריו ומחשבותיו שבלבו של הבא להתגייר, אפילו באומדנא דמוכח, לבטל את מעשה הגירות, מכיון שהוא עושה זאת ע"ד אחרים. והא ראוי, הלא בכל תליוהו לקנות יש אומדנא על דבריו שבלבו שאינו רוצה לקנות ואפילו הם מועיל, וכמו כן הוא הדין בגירות.

ומה שנוגע לגבי לכתחילה אם לקבל גרים חשודין כאלו, לכאורה הלא דין פשוט הוא דאין מקבלין לכתחילה, וכמבואר ברמב"ם פ"ג הלכות איסור' ובטוש"ע יו"ד סי' רס"ח 'ואם אשה היא בודקין שמא עיניה נתנה באחר', אכן כבר הכריע שם הב"י דתלוי הכל לפי ראות עיני הב"י דאם שבסופו יהיה רצוי, ודעתו תהא לש"ש מותר לקבלם. וכן דעת תוס' ביבמות כ"ד ובמנחות מ"ד גבי ההיא דאתא לקמיה דר' חייא ואמרה גיירני ע"מ שאנשא לאותו תלמיד. וכן פסק הש"ך להלכה בס' רס"ח ס"ג דמכאן יש ללמוד דתלוי הכל לפי ראות עיני הבית דין. הרי דאפילו אם באו להתגייר מחמת אהבה לאיש או מחמת כבוד ג"כ תלוי בראות עיני הב"י ד', כההיא גיירני ע"מ שאהי' כ"ג או ע"מ שאנשא לאותו תלמיד. ובירושלמי קידושין, פ"ד הל' א' וז"ל: המתגייר לשם אהבה וכן איש מפני אשה וכן אשה מפני איש רב אמר הלכה גרים ואין דוחין אותן כדרך שדוחין את הגרים תחילה אבל מקבלין אותן וצריכין קירוב פנים שמא גיירו לשם. ומשמעות מדברי הירושלמי שלגרים כאלו צריכים להראות קירוב פנים יותר

כדי שיתקרבו לשם שמים, ועיין במפרשי הירושלמי שם שפירשו שאין לומר לגרים כאלו, חומר המצוות וענשם יותר מדי.

דבר נפלא ראיתי להרמב"ם כמו כן ידועים דברי הרמב"ם ז"ל בשו"ת 'פאר הדור' סי' קל"ב שכתב בנידון כזה, באחד שהיה נטען על שפחתו 'שישתדלו בי"ד בכל עוז ותעצומות שישחררנה וישאנה'. ומסיים שם הרמב"ם ז"ל בתשובה ההוא וז"ל: "ואף כי הנטען על השפחה ונשתחררה אינו יכול לישאנה לכתחילה, אכן כאשר פסקנו בדברים כאלו שיגרש וישא ופסקנו כך מפני תקנת השבים" (הערה ב שם: והנה לשון הרמב"ם בתשובה ההיא שיגרש אותה וישאנה, קשה הבנה הוא. ומצאתי לאחד הגדולים למהר"ש עדני בפירושו 'מלאכת שלמה' ליבמות שתיקן הגירסא על פי העתקה מדויקת מלשון ערבי, ושם איתא הלשון 'אבל כבר הורינו פעמים רבות דומה לנידון זה שישחרר אותה וישאנה מפני תקנת השבים') (השבים)

ובגופא דעובדא בתשובת הרמב"ם ב'פאר הדור' לא מיירי בשפחה שטבלה לשם עבדות כפי דינא דגמרא אלא מיירי באמה שהיתה גויה ממש ואף על כגון דא התיר הרמב"ם ז"ל ולא עוד אלא שכתב שעל הבי"ד להשתדל שתתגיר וישאנה, ולא רק אחר אלא אפילו הנטען בעצמו.

בהפרדס כתוב: מכל הלין יוצא עכ"פ, דבדיעבד בודאי שאין לאסור גירות וגרים כאלו. ובעיקרן של דברים הלא תלוי הכל לפי ראיות עיני הדיינים כפסק הב"י והש"ך המובאים לעיל. (ויעיין בס' בנין ציון להגר"י עטלינגער ח"א-קמ"ט מה שהעיר על דברי הב"י הנ"ל). **כמובן שתלוי הדבר בתנאי המקום, הזמן ומצבי הנדונים, ומסור דבר כזה לדיינים כאלו שמובהקים הם, מומחים ומוחזקים לחכמי הדור.**

בהליכות יהודה כתוב: ודאי שאין להוכיח מכל מה שכתבתי, שכדאי להזדקק או להקל, למעשה, על גירות כאלו לכתחילה, הס מלהזכיר כזאת. ומה גם בזמננו אלה, אשר רובא דרובא מהם עיניהם נשואות לבנות אל נכר, או להיפך. ברור שכל רב בעל נפש יסתייג בשבעים שערים של היתר, ויתרחק כמטחוי קשת מלסייע אף בגרמא דגרמא בגירות כאלו. ערמות תקלות ומכשולים יוצאות מרוב נשואי גר או גירות לישראל, תקלות המפסידות להיחיד כלהכלל כולו. כל מה שהארכתי במאמרי זה הוא רק להלכה, בדיעבד וכשרבנים מובהקים גדולי תורה יסכימו על זה.

אם כן, במאמרו הראשון הרב קאגאן סיים לדון לגבי דיעבד, ואז הציג שלעניין לכתחילה זה כראות עיני בית הדין, אולם הוסיף להביא את הירושלמי שסובר שלשם אישות אף לכתחילה יש לקבל, ואת דברי הרמב"ם בפאר הדור שאומר שמצווה לגייר את השפחה ושישאנה בהיתר, ועל כך הוא מסיים שזה מסור לדיינים מומחים ומוחזקים לחכמי הדור שיחליטו כיצד לעשות לפי הזמן ולפי המקום. אולם עשרים שנה לאחר מכן הוא חש צורך להוסיף סיומת שונה לגמרי, שבו הוא שולל לחלוטין עריכה של גיורים כאלה לכתחילה, ואומר שודאי אין להוכיח ממה שכתב שיש לעשות כן לכתחילה בשל התקלות שזה מביא. והוא מסיים שדבריו הם רק להלכה (כלומר לא למעשה) בדיעבד ובהסכמת גדולי תורה נוספים. אם כן, אפילו את דבריו לעניין דיעבד הוא מסייג מעט, וקובע שיש צורך בהסכמת חכמים אחרים לדבריו. אין לנו דרך לדעת בבירור מהי הסיבה לתוספת זו, אולם העובדה שמיד לאחר הפסקה שבה הוא דן ביכולת לערוך גיורים שכאלה לכתחילה (למרות שאין לאחריהם שמירת מצוות לפי המתואר לאורך המאמר) – הוא כותב שאין להוכיח מדבריו שהוא דיבר לעניין לכתחילה 'הס מלהזכיר זאת'. הרי זהו שטר מזויף מתוכו שחייב להעיד על כוונה נסתרת של המחבר. לכן אציע שתי אפשרויות להסברת הסתירה: 1. הרב קאגאן אכן הכשיר גיורים שכאלה בדיעבד בלי פקפוק, וגם לעניין לכתחילה נטה לכך שבמצבים מסוימים ניתן לערוך אותם. אולם, במהלך השנים שאחר פרסום המאמר יש להניח שקיבל תגובות שליליות מאוד מעמיתיו הרבנים או מגורמים קנאים, וכדי להפחית את הלחצים שהופעלו עליו פירסם את הפסקה המאוד מסוייגת הזאת, למרות שלא האמין בה בלב שלם, וכפי שהצגתי שדבריו בפסקה האחרונה ממש מכחישים חזיתית את דבריו כמה פסקאות קודם לכן. גם לשונו החרפה והמצטדקת בסיום מעידה על ניסיון להצטדק בפני מאן דהו. ויש לשים לב שלמרות הכל הוא לא חזר בו מעמדתו לעניין דיעבד אלא רק סיים שהיא זקוקה להסכמת גדולי תורה (מה שהוא כלל לא אמר במאמר עצמו כפי שפורסם בתש"ו). ואכן מצאתי שבכתב העת 'קול תורה' הנדפס בשנת תש"ז בירושלים הרב ישראל זאב מינצברג, מרבני העדה החרדית בירושלים, הגיב לדברי הרב קאגאן וחלק עליו. אולם לשונו שם אינה חריפה ומבזה כלל ולא היינו מצפים שהדברים שם יגרמו לרב קאגאן לחזור בו. ולכן עדיין צריך עיון בזה. 2. הרב קאגאן סבר בתחילה שהגיור יחולל תהליך מסוים, אולם במשך הזמן נוכח שהגרים באמריקה אינם עוברים שום תהליך, ואינם מזדהים כמעט עם העם היהודי, ולכן חזר בו. וכפי שמצינו רבנים שאמרו שבארץ ישראל המצב שונה, ולכן בארץ צריך לגייר לכתחילה כדי למנוע התבוללות.

הרב חיים רוזין (ראזין), שהיה רב בית כנסת בברוקלין וראש כולל בפאר ראקווי²¹, חבר אגודת הרבנים ובנו של הגאון הרב משה רוזין נשיא אגודת הרבנים, (שצוטט כבר במאמר זה כמי שמעיד על המציאות הרווחת שמגירים בידעה שלא תהיה שמירת מצוות כראוי), כתב בשנת תשכ"ה פסקה קצרה שבה הוא מוכיח מהרמב"ם שאין אפשרות לבטל גיור על סמך הטענה שהגר אומר שהוא לא התכוון לשמור מצוות, כי דברים שבלב אינם דברים:

מה שכתב בהא דמבואר ברמב"ם פ"י ממלכים ה"ג - בן נח שנתגייר ומל וטבל שאם רצה לחזור מאחר ד' אין שומעין לו אלא יהי' כישראל או יהרג - וקשה לבאר בזה, - ומתוך חומר הקושיא נראה לבאר, דהכוונה באופן שחוזר מגירותו ואומר כי בשעת קבלת המצות לא קבל עליו באמת ובתום לבב, וממילא כשחסר קבלת המצות אין זה גירות ורוצה לבטל את גירותו לגמרי, ועל זה מבואר אין שומעין לו, כלומר אין מאמינים אותו על זה, ומטעם דדברים שבלב אינם דברים ואינו יכול להכחיש הבי"ד אלא יהי' כישראל, ואם יעבור על איזה דבר של חיוב מיתה יהרג, והיינו דאולי יש לחוש שמא האמת כמו שהוא אומר עתה ולא קבל עליו המצות באמת, וממילא כשיודע בבירור, הרי לגבי עצמו יודע שהוא בן נח, וממילא היאך יכולים לחייבו מיתה בשעבר על חיוב מיתה וכדומה, שהרי ספק נפשות להקל, על זה משמיע לן דאין לחשוש בזה, ויהרג, דאין לאחר מעשה בי"ד כלום, ואפשר דאפי' לגבי עצמו הברי לי שלו לא יהי' ואסור לו לעשות שום דבר איסור, כיון דע"י הדין הוא כישראל, ובי"ד לא יניחו לו לעשות דבר איסור ואם לגבי עצמו אם יתנהג כב"נ אם חייב. צ"ע.

ניתן לטעון שהוא אומר זאת כטענה כללית לגבי גיורים, אבל לא לגבי גיורים שנערכים כיום בידעה שלא תהיה שמירת מצוות אחר הגיור. אולם השימוש בביטוי 'דברים שבלב אינם דברים' מצביע על טענה כללית שנוגעת גם בימינו. כמו כן, קשה מאוד לנתק את דבריו של הרב רוזין מההקשר ההיסטורי שבו הם נכתבים, ובמיוחד על רקע דברי אביו שהובאו לעיל. ואם כך הייתה כוונתו - היה לו לסייג שדין זה אינו שייך בימינו. מצאנו עוד מקור שבו הרב רוזין עוסק בנושא זה:

ביכורי חיים חלק ד עמוד פא, סימן מד

דברים דומים מאוד כתב הרב רוזין כמה עמודים לפני כן, לגבי אשת יפת תואר. הגמרא שם דורשת: "ולקחת - ליקוחין יש לך בה", ורש"י מסביר: "ליקוחין יש לך בה - קידושין תופסין ואע"פ שהיתה עובדת כוכבים שהרי אינה מתגיירת מדעתה". הרב רוזין שואל מה החידוש בכך, הרי היא למעשה הסכימה להתגייר וזה נחשב ברצון. ואם נאמר שמצב כזה הוא בעייתי, שהיא מסכימה להתגייר אבל בליבה כלל לא מתכוונת לקבל עול מצוות - אזי גם בגירות רגילה שחשבה בליבה שאינה מקבלת באמת עול מצוות הגיור לא יהיה תקף, כי בשלמא לגבי קנין די באמירת 'רוצה אני' אבל לגבי קבלת מצוות אם באמת לא רוצה מה תועיל אמירתה בכפיה? ואם לכך כוונת רש"י - אז באמת הקושיא חזקה ולכאורה היא לא גיורת. ואפשר לתרץ שדברים שבלב אינם דברים, וכל מחשבותיה מבוטלות בעצם זה ששמענו ממנה שהיא מקבלת, וזה מה שרש"י מבקש לחדש לנו. וכך יש להסביר מדוע תוספות מכנה את אשת יפת תואר 'בשר תמותות' כי הגירות 'ממש' של קבלה אמיתית של המצוות חסרה, ויש כאן רק קבלה חיצונית שלפי ההלכה תקפה.

שם כ"ב בפירש"י ליקוחין יש לך בה קדושין תופסין ואעפ"י שהיתה עכו"ם שהרי אינה מתגיירת מדעתה - וקשה דהרי ע"כ שהסכימה לקבל עלי' עול מצות דאל"ה גירותה לאו כלום הוא, וע"כ דאמרה רוצה אני וזה הוי הסכמתה. וא"כ מה לי אם אינו מדעתה סו"ס הסכימה והוי לרצון ממש, ואם בתחילה באתה לגייר את עצמה שלא ברצונה אבל אח"כ היתה ברצונה - גם יש להעיר בגירות שחשבה בלבה שאיננה רוצה בעול מצות ורק אמרה רוצה אני מה שייך קבלת עול מצות כיון שבדעתה ההיפוך, בשלמא גבי קנין די בזה כיון שאמר רוצה אני זה די להסכמה להיות ברצון, אבל קבלת עול מצות אם בדעתה ההיפוך מה מהני כפיייתה או אמירת רוצה אני בע"כ כיון שבאמת כוונתה להיפוך ואם זהו כוונת רש"י, א"כ לא הוי גיורת גמורה. ואפשר כיון דאין שומעין שאומרת רוצה אני א"כ די בזה שהיית גיורת, אבל בכל זה הספק דלמא בלבה אחרת, וממילא היתה סברא דלא להיות תופס בה הקדושין. לזה משמיע לן דהעיקר מה ששומעין, וגם לגבי זה דברים שבלב לא הוי דברים ומבוטל כל מחשבותי' להיפוך, וזהו הכוונה שהרי אינה מתגיירת מדעתה, ואפשר בזה ליישב מה

²¹ עיין בהפרדס' כרך מ"ה עמוד 172.

שהקשו התוס' אמאי קרי לה בשר תמותות - ובזה אתי שפיר משום דחסר כאן גירות ממש, וזה מבואר לקמן בתוס'.

הרי לנו שהרב רוזין סבר שגיוּרים שבהם חשבה בליבה לא לקבל מצוות תקפים בדיעבד, ואף לא ראה לנכון להזהיר שלא לעורכם לכתחילה למרות ההקשר ההיסטורי הבולט שהוא נמצא בו. ואמנם כמובן, איננו יודעים דבר על שיטתו לכתחילה.

9. רב אלמוני, סינסינטי תשכ"ח

המקור הבא לקוח מהמאמר "[Conversion and American Orthodox Judaism : a research note](#)" שכתבו Fenster c. Abraham – ehrman albert ופוסם בכתב העת, jewish journal of sociology, june 1968 p. 53. במאמר הם מתארים מחקר שהם ערכו בקרב מאות רבנים מהסתדרות הרבנים של אמריקה (RCA) בנושא גיור. בסוף המאמר הם מביאים תגובה של רב אלמוני מסינסינטי (המחקר אינו מציין את שמם של הרבנים המשתתפים כלל) שלדעתם מסכמת את יחסם של הרבנים המשיבים לגיור של קטינים או במצב של משפחות מעורבות שכולל גם את גיור הקטינים וכך דבריהם :

"All rabbis concurred in accepting adopted children for conversion. a cincinnati rabbi summed up the feelings of his rabbinical colleagues in this matter. after informing us that he had converted three non-jewish women, he added: 'in each case there were minor children involved with great likelihood that these children would marry jewish partners eventually. My reasoning was that there was nothing to be gained and a great deal to be lost in not converting the non-jewish women and their children. even if "gerus" [conversion] did not help for the adult, it would help for the child (ger-katon). i consulted a noted rosh-yeshiva on this problem and followed his advice'."

ובתרגום חופשי שלי: כל הרבנים הסכימו לקבל ילדים מאומצים לגיור. רב אחד מסינסינטי סיכם את התחושות של חבריו הרבנים בעניין הזה. לאחר שסיפר לנו שגייר שלוש נשים נכריות הוא הוסיף: 'בכל המקרים היו ילדים קטינים מעורבים בתמונה, שהיה סיכוי גדול שילדים אלו ינשאו ליהודים בבוא העת. הסיבה שלי לקבלם הייתה שלא היה שום דבר להרוויח והרבה מאוד להפסיד מאי גיורם של נשים אלו וילדיהן. אפילו אם הגירות לא עזרה למבוגרים (כלומר לנשים אלו. דוד) היא תועיל לילדים. התייעצתי בנושא זה עם ראש ישיבה חשוב בנושא זה, והתנהלתי לפי הנחיותיו.'

כלומר, אותו רב, חבר 'אגודת הרבנים', אלמוני מסינסינטי מתאר שלפי הנחייתו של ראש ישיבה חשוב, במקרים בהם היה חשש גדול שהבנים הגויים של אותה גויה יתחתנו עם יהודים בעתיד הוא נהג לגייר את כל המשפחה, תוך ציון שאף אם הגירות לא תעזור למבוגרים הגיור יועיל לילדים, שכפי הנראה יגדלו בסביבה יהודית ואולי יגדלו להיות יהודים כשרים. ברור שאין כוונתו שהוא מסופק אם הגירות של הנשים תקפה לפי ההלכה – שאם כך הוא מדוע הוא עורך את הגיור? הרי בזה הוא מרבה איסורים ומכשולים חמורים הקשורים בענייני אישות. אלא ודאי כוונתו שמהותית הגיור עשוי לא לשנות שום דבר בארחות חייהם והתנהגותם של נשים אלו, והוא מודע לכך, אלא שלגבי הילדים הגיור עשוי להוביל לשינוי משמעותי ולמניעת התבוללות, ולכן הוא מוכן לערוך גיורים משפחתיים שכאלה. יש לשים לב שעורכי המחקר היו סבורים שזוהי עמדה שמסכמת את עמדתם של שאר הרבנים, וגם הוא עצמו מעיד שהתייעץ בעניין זה עם ראש ישיבה חשוב.

10. הרב עמנואל רקמן ועוד רבים מרבני ארה"ב

בשנת 1969 פירסם הרב אוסקר ווקסטוק (oscar wackstock) מאמר תזה לקבלת תואר שני בשם "conversion in modern rabbinic responsa", ובו בין היתר הוא סוקר את הגישות בנוגע לגיור של גרים שידוע שלא ישמרו מצוות. בדבריו הוא מציג את עמדתו של הרב הרצוג, שקובע שבימינו קשה לגייר כאשר רבים מהיהודים אינם שומרים מצוות, ולגרים אין שום מוטיבציה לשמור מצוות בעצמם. לאחר מכן הוא מעיד שרבים מרבני ארה"ב הברית, וביחוד הרבנים הצעירים המשתייכים לזרם

המודרן-אורתודוקס²² אינם מזדהים עם גישה זו, ותומכים בגיור של גרים שכפי הנראה לא ישמרו מצוות באופן מלא אחר גיורם, מתוך תקווה שעצם השליחה לבית ספר יהודי וההשתתפות במסגרות הקהילה היהודית יביאו לאיזו התקרבות ליהדות. הוא מציין גם שכך נוהג אחד מגדולי הרבנים בארה"ב – הרב עמנואל רקמן, נשיא הסתדרות הרבנים (RCA):

Rabbi Herzog also asks, "what does it mean for a gentile man or women to declare that they accept Judaism, and why should they accept and keep the mitzvot when so many jews do not keep them (ש"ת היכל יצחק, כ) ?

The question that really bothers many rabbis is seeing that the majority of jews are non-absorvent, why should we demand that the convert either be a complete somer mitzvot or else we shall not accept him. Naturally, the answer given by some Rabbis such as Rabbi Max and Rabbi Schechter is that we always demand more, for example. of prospective citiziens than we do of native citizens. **This, however, fails to satisfy many Rabbis, particularly the young modern orthodox Rabbis** who are deeply concerned by the vast spread of intermarriage and its evils. **many feel that if we accept such converts we have a chance with the children. such a feeling is especially strong in some sectors of israeli religious life.** Rabbi zechariah Hakohen in his reply to prime minister david ben gurion writes: "I have already reffered to the changes that have taken place in the procedure of accepting proselytes and in the obsevanace of jewish precepts in the actual day-to-day life of jews. we cannot demand that the proselyte observe all of the six hundred and thirteen precepts at a time when most of those who are resettling him are themselves far from observong this number or even part of it. in a period of revolution and upheaval in all spheres of life even the faithful fall into error because of the innovations in the world, unlike the past.

however, jews in israel must not be presented in a bad light, g-d forbid. the house of israel is not devoid of good deeds; it is full of them as even the seeds of pomegranates, as in any evolution, there are shortcomings as well as the good. how can we demand that the proselyte observe the sabbath and the dietray laws, etc.? such would be saying: do as i say, but not as i do".

He places great reliance on the influence of the yeshivot and of the israeli environment: "there is no doubt that they (the children of such marriage of mixed couples who were then converted) will merge to become good jews... there is no doubt, too, that the children will exert influence on their parents to draw them closer to judaism, ultimately persuading them to accept its responsibilities and embracing it out of interested or disinterested motives. there have already been many such cases in israel of the children influencing the parents. they converted and are good jews". (Rabbi j. cohen in jewish identity ed, by b. litvin, p. 58 ff.).

while, of course, one can argue that the situation is different in israel because of the influencing factors are for judaism, never-theless, **many practicing Rabbis accept the above opinon, faced with the onslaught of intermarriage and assimilation, they feel that it is best to convert even those where it is doubtful whether they will observe the mitzvot.** they rely on the influence of the day school movement to influence the children. one of the leading orthodox Rabbis the united states assured

²² כידוע, מבחינות רבות מדובר על הגירסא האמריקאית ל"דתי לאומי", ואכמ"ל.

me that he takes a very pragmatic approach to the whole matter¹⁸. he examines the family background of the prospective convert and the jewish partner. if he feels that there is hope for judaism, he goes through with the conversion; if he feels that this will only serve to encourage intermarriage, he refuses to proceed with the conversion.

שם בהערה 18 הוא חושף את זהותו של הרב המוביל:

18. private conversation with **Rabbi e. rackman** of the fifth avenue synagouge and assistant to the president of yeshiva university. Rabbi rackman is a former president of the rabbinical council of america.

ובהערה 24 הוא מבהיר את שלדעתו נימוק הלכתי מרכזי אצלם הוא שכל עוד אין דחיה מפורשת של חלק מהמצוות – ניתן לגייר:

24. rabbi moshe makes reference to the talmudic statement of a convert who was converted among the gentiles. Similarly, he declares, it is possible that the convert accepted mitzvot. She accepts what she is told and what she sees her husband do. She does not reject anything. Evenif she hears of the necessity of keeping the sabbath she feels that this is but a strungency that she can dispnse with.

Clearly this line of reasoning is advanced in prder to justify the lenient attitude of many rabbis. Obviously they felt that as long as there is no explicit rejection of torah we can proceed with the conversion.

הרי לנו תיעוד ברור על כך שרבנים רבים בארה"ב, ובהם גם הרב עמנואל רקמן זצ"ל – נשיא הסתדרות הרבנים - RCA, סברו שיש להקל בגיור ולגייר גם את אלה שהם מסופקים אם ישמרו מצוות, כאשר הנימוק שלהם הוא שלא ניתן לדחות גרים שלא הולכים להיות גרועים יותר מן המקובל בקרב רוב עם ישראל. העולה מדבריו הוא שהעיקרון המנחה היה שאם הגיור מסמן תחילה של תהליך כללי של חיבור משפחתי ליהדות, בעיקר דרך שליחה לבית ספר יהודי – טוב ונכון לבצע את תהליך הגיור. לא מדובר בתקווה סבירה שהגרים יעשו שומרי מצוות באופן מלא, אלא במגמה כללית של חיבור ליהדות, שאותה כבר כינינו במאמר זה 'מסורתיות'.

בעמוד 16 הוא כותב שבכלל קשה היה למצוא עמדה מחמירה בכתביהם של רבני ארצות הברית, בניגוד לעמדתו של הרב קוק, שמאפיינת חשיבה אירופאית:

Some achronim have accepted the view of the tosaphot that we basically need three ordained scholars. Rabbi Kook feels that today since most of the prospective converts are non-observant, we ought to retain from accepting them. Rabbi kook feels that there is no loses to the converts or to the jewish community if we do not accept them. Consequently, our authority to adjudicate is not to be used. He feels that previous examples by earlier rabbis can not be brought beacause circumstances have changed...

17. This is especially the case in western communities where intermarriage is very widspread and where orthodoxy is very weak. **Rabbi kook's orientation is basically european. It is interesting to note that the tendency to be strict is generally not found in the writings of american rabbis.**

11. הרב מאיר אמסעל, ניו יורק תשל"ה. המאור כך כו חוברת ב עמוד 16

במקור הבא נראה את דבריו של הרב מאיר אמסל, העורך של כתב העת 'המאור' לאורך עשרות שנים, ומפעיליה הבולטים של היהדות החרדית בארצות הברית.

דבריו של הרב אמסל מפליאים ביותר: בתגובה למכתבו של הרב יצחק שחיבר מארגנטינה שמבכה על כך שרבנים (אפילו חרדים ומומחים) עורכים גיורים שאין לאחריהם שמץ של שמירת מצוות, מגיב הרב אמסל בדברים ארוכים ונחרצים על האיסור החמור שרבנים כאלה עושים. הוא מסביר שאמנם גדולי התורה הסכימו לערוך גיורים שכאלה בדורות האחרונים, כמו הטוטו"ד תשורת ש"י ועוד, אולם הם התכוונו שתהיה שמירת מצוות ברמה כלשהי אחר הגיור, ולא גיור פיקטיבי לגמרי שאין לאחריו דבר. ניתן היה לצפות שלאחר דברים החריפים נגד הרבנים המגיירים כך הוא יכתוב לרב שחיבר שעליו להימנע לגמרי מלגיייר במצבים כאלה, כפי שהרב שחיבר ביקש. אולם, הרב אמסל כותב שלא טוב יעשה הרב שחיבר אם ישתמט מזה לגמרי. אלא כיצד יעשה? יפריש את הזוג לשלושה חודשי הבחנה, בחודשים אלו הם ילמדו הלכות ויהדות במידת האפשר. ואז אולי היהודי יבחר לעזוב את הנכרית שלו, וגם אם לא – תהיה אומדנא חזקה שהגיור יעשה לשם שמים במידה שהיא. ולאחר מכן הוא מנמק את דבריו מעט.

נכנעתי כולי לקולו החוצב להבות מסי"נ ומכאוב לקדושתן של ישראל של ידידי הנעלה הרה"ג איש יקרות מהרי"מ שליט"א אב"ד דעדת הספרדים בבואנוס אירוס תצ"ו, ומה גם על אפקרואת דהני המכנים עצמם בתי דינין שעושים שמות בכל הארצות, בגיור שלא כהלכה ונגד ההלכה, של כל מיני גרי 'עריות' וגרי אישות ובעיקר, גרים שלא ישמרו שום מצות ויחללו שבת ויגעלו נפשם בטומאת הנדה ובאכילת טו"נ, ללא שינוי כלל מגיותם וגרים כאלו בודאי הם ספחת עצומה בגוף אומתנו, ואף בדיעבד אין גירותם כלום וכשמ"כ כתר"ה שליט"א.

מיהו למעשה אין כל חדש, והנגע הזה של נישואי תערובת ר"ל, וגיור לשם אישות ללא שמירת מצות להבא, צף ועלה במיוחד מאז ימי המשכילים ופריצת ההתבוללות במידה גסה, ועלה למרום שיאו בתעלוליו של השלטון החפשי במדינת ישראל, והנגע הזה נקרא בשם 'מיהו יהודי', שכל מטרתו להביא גוים בקהל ד', בגיור ע"י ראבייס ריפורמים וכדומה, ואף בלי גיור כלל.

והנה לא באתי לבירור הלכה זו שכבר הלכו בה גדולי הדורות הקודמים, בספריהם המפורסמים בישראל, מיהו למען כבודו ולמען ישע הדבר, אשתדל נא להביא כאן אי-אלה קטעים מחיבוריהם, ואולי אהי' הגרמא שיתעוררו כמה מבעלי ההוראה, לצאת ממחבואותיהם ולתת את נפשם על המכה המהלכת הזו ר"ל, ולהחיש לה איזו עצה ותרופה, בהשמעת דעת תורה ברחובות קריה.

והנה כמה מהמחברים שדנו בזה לחומרא, היינו שלא לגייר, עיקר יסודם הי' הש"ס ביבמות דכ"ד ע"ב, ואה"ע סימן ט"ו, דהנטען על השפחה אסור לישאנה, מחמת לזות שפתים וכו'. מיהו בעוה"ר הטעם הזה ששייך בעיקר בזמן של מקרים יחידים קשה לאמרו בנד"ד שהפריצות וההפקרות גברו ועברו כל גבול, ורבים מבני עמנו התחברו לנכריות ר"ל, ומתנהגים עמהן באישות ללא כל חרפה ובושה כלל, ובארצות ההן כמעט שאין מי שילעז שפתיו והמלעז לא יעשה שום רושם.

שמתו"כ אני מעורר באקדמות מילי, שאף אם אביא לקמן איזו דעות המקילים לטפל בגירות שכזו, יש לשים לב שהמדובר הי' שם ברוב המקרים, מחמת הוראת שעה, שהמקום או המשפחה גרמו לכך, ובעיקר משום דאתרמי אחד או שנים בעיר, והי' נראה לבי"ד **שהמתגיירים אחרי קבלת המצות, ישמרו לכה"פ עיקרי התורה. ואפשר ג"כ שלמען להצילים ובניהם מטמיעה בגוים.** אולם בנד"ד שהמגיפה הזו של נישואי תערובת הולכת ופורצת גדרי הצניעות וטהרת המשפחה, ואם איזה בי"ד מתמסר לקבל גיורות כאלה ללא כל הגבלה, אז על הבי"ד לשים לב, שהוא מביא חורבן ח"ו לטהרת האומה הקדושה, בהראותו מקום לבחורי ישראל להידבק בטמאות, והבי"ד דנן יתן להם התיקון לדעתם, ולא עוד, אלא שגורמים רעה להרבה בתולדות ישראל בארצות ההן, לישוב בדד עד הלבנת ראשן ח"ו, מחוסר בחורים שנפשם חשקה בבנות ישראל.

ואתחיל כתיבתי בדברי הרשב"א ז"ל בתשובה אלף ר"ה, שהפוסקים הדנים בנד"ז ירוה לאבן פינתן... עכ"פ ראי' עצומה למה שכתבתי שלא פרצו בישראל לחשוק בבת אל נכר, ואף במקרה אחד חשו לעשות סייג לדבר, שלא לטמא מחנה ישראל ולא להביא לידי גידול בנין סורים ומורים.

הנה כתר"ה כבר הביא מכמה בעלי הוראה שהחמירו בכל תוקף, וגם בדיעבד אין גירותם גירות, אם יתראה שאינם רוצים לשמור תו"מ. מיהו מצינו גם לגדולי ההוראה שנטו להקל בנד"ז, בפחדם שבאם לא יקבלו אותם בגירות, או שילכו אל ראביי ריפורמי או בי"ד שריא שבודאי יגיירום ויתנהגו גם אחרי הגירות בכל הפקרותם או שלא יתגייירו כלל ויטמעו בגוים או גם יעברו לנצרות ר"ל.

אזכירה נא כאן חד מגדולי הפוסקים ועמודי הוראה מהר"י מינץ... התיר לישא מינקת חברו...דהוכרח לעבור על איסור דמינקת חברו, למען להצילה מעבירות דלא תהי' קדשה וגו' ומאיסור כרת דנידה שאין נזהרות בטבילה בכהא"ג וכו' עכ"ל.

ויוצא דבר חדש מדברי מהר"י מינץ, שמותר להשתמש אפילו בערכאות, להציל הדור מהפקרות וממכשולות.

מיהו עי' בשו"ת קרית חנה שמעורר על פסקו של מהר"י מינץ דאע"פ שמביאו רמ"א להלכה באה"ע סימן י"ג, אבל רבו החולקים עליו עמ"ש בשו"ת צמח צדק סימן צ"ה וסימן ק"ד, ובשו"ת חוט השני סימן פ"ח ועיי"ש בארוכה מפי הרבה פוסקים למתי אמרינן חטא בשביל שיזכה חברך וכו'.

ועיי"ש בסי' י"ג בקיאות רבה מהרבה פוסקים דאין להתיר שום איסור מחשש שמא יצאו לתרבות רעה וכו' ועי'... וידועים דברי רמ"א בסי' של"ד ביו"ד שאין חוששין לתרבות רעה, אולם הט"ז והרבה אחרונים חלקו עליו.

ידועים גם דברי החת"ס בח"ו סימן פ"ג לחלק בין מומר שהוא בין ישראל למומר שנטמע בין הגוים דמי שהוא בין ישראל ונוהג כמנהגיהם רק מומר לע"ז או לחלל שבת, נהי דהוא מומר לכה"ת מ"מ אינו חשוד לכה"ת וכו' ולענין בנותיהם נמי יש לחלק, מומר שנטמע בין הנכרים הרי הוא כנכרי ממש, אבל אם הוא ישראל ועו"ז אפשר בניו לא ילכו אחריו עי' נדה ל"ג ע"ב בנות צדוקים וכו'.

הוראת החת"ס מרפסת איגרא, ויש להבין דע"ק דבאם אפשר להשפיע על המומר שישאר בין ישראל מחוייבין לעשות כן, כי אם יתערב בגוים אז אין תרופה עוד לו ולצאצאיו.

מתו"כ לנ"ד אולי אפשר לומר לדעת החת"ס ובפרט במה שרמז שם ולענין בנותיהם וכו' דאם המומר ישא הנכרית בלי גיור יהא נטמע בין הגוים ואין שום תקנה עוד לא לו ולא לזרעו, אבל אם יגיירנה וישארו בין ישראל אף שיתנהגו בחילול שבת ובשאר עבירות, עכ"פ אפשר שבניהם לא ילכו אחריהם ויהיו יהודים כשרים. מיהו אף לוא יהא כהבנתי, בכ"ז המדובר בגיור בבי"ד וקבלת מצות כדת של תורת הגיור ובאומדנא קצת שישמרו מה שישמרו מתורת ד'.

עיי"ג בד"ח סי' ל"ו בבעל מלחמה שבא על נכרית... מתברר דאע"פ שנתגיירה בבי"ד כדת של תורה דכנראה לא ידעו כלל שהוא לשם אישות, ולא התיר הד"ח אלא מחמת שגיזם לצאת לתרבות רעה, כדי להצילו מעבירות חמורות, וההיתר ג"כ בהסכמת רבנים מובהקים, ומשמע דהיתה איזו אפשרות דבאם יתגייירו יחדלו מת"ר.

עיי"ג בשו"ת טטו"ד בהל' גרים סימן רכ"ט בשאלת השו"ב מלייפציג באחד שנשא נכרית וילדה נקבה ועלה לס"ת ורצה לתת לה שם והשו"ב מיחה בו וביישו ברבים... והגרש"ק משיב לו מי יתן והי' במקומו והי' מנשק עפר רגלו דעבד עובדא דפינחס קנאה וכו' ומסיק דולד נכרית הוה כמוה וכו' ואע"פ דאמרינן בש"ס מי לא טבלה לנדתה וכו' לא שייך לכאן, דהתם מיירי דקבלה תחילה המצות והגרות לפני ב"ד של ג' רק שלא טבלה לפני ג' וכו' אבל כל שלא קיבלה מצות לפני ג' לא מהני טבילה לנידתה. ועוד דהש"ס מיירי בזמן שהי' הכל בחזקת כשרות ולא היו עוברי עבירה וכו' ואנן סהדי דטבלה לנידתה, אבל בזה"ז דפרוצים בעברות ובפרט בזנות וכו' הדין פשוט דהנקבה דנן יש לה דין נכרית וכו'.

מיהו בתשובה הבאה בסימן ר"ל בבע"מ שעמד בין הנכרים ונתדבק בנכרית וזנה עמה ועכשיו רוצה לגיירה ולישאנה וכו', ומהרש"ק נוטה להקל... רק שימתינו ג' חדשי הבחנה וכו'.

נראה דעת מהרש"ק קרובה לדעת החת"ס הנ"ל כדי להצילו משמד ר"ל ואת בניו שיהיו לו שישארו בין היהדות.

והנה בשו"ת שו"מ מהד"ת סימן ל"ט...

עיי"ע בשו"ת בית יצחק יו"ד סי' ק, באחד שהי' לו ילדה משפחה ערלית ומחה אשתו ורוצה לישא הערלית אחרי שתתגייר... והנה כדרכו של הגאון בעל בי"צ בדרך ארוכה, הוא מראה מקום להקל ולהחמיר, ואח"כ סובר דאין לזוז מדברי המחבר והרמ"א ואין לת"ח לגייר, רק אם הוא רואה שיחזיקו במצות כתוס' והגהות הדרישה וכו', אך אם גיירו אותה ג' הדיוטות בדיעבד מהני הגירות.

ושב כותב דגרי דידן אשר בעו"ה מגיירים במדינת אשכנז... לבסוף הוא חוזר להוראתו שאין לבי"ד לטפל בגיור כזה שהוא אסור מכמה צדדים, אמנם אם תתגייר בפני ג' הדיוטות, שאינם יודעים כוונתה לשם נישואין, בדיעבד הוה גיורת ואם כנסה אין להוציאה ובעיקר דין גרים בזה"ז צריך לראות שיקבלו עליהם באמת לשמור עיקר הדת ושאר מצות ושבת וכו' ואם מגייר עצמו ואין מקבל עליו שמירת שבת ומצות כדת לא הוה גר עכ"ל.

עכ"פ מנידונו של הבי"צ לא ברור כ"כ שבודאי לא ישמרו המצות והתיר לגיירה ע"י הדיוטות אבל ת"ח הגון ובפרט בי"ד מובהק של ג', בודאי לא יטפלו בגירות שכזו. ועאכ"כ אם הגירות הזו היא של סיטונות ר"ל.

ועיי"ע שו"ת אבני צדק סימן כו כז... ע"כ צריך בירור שמקיים כל המצות כי רק אז הוחזק להיות גר צדק וכו'.

עיי"ג בשו"ת אמרי א"ש אה"ע סימן י"ד...

עוד בשו"ת תשורת שי ח"ב סימן ג... עכ"פ דעתו דבאם יתנהגו שניהם בהפקרות בודאי שאין לגייר כלל.

ויעויין נא בשו"ת אבן יקרה אה"ע סימן י' תשובה יותר מפליאה באשה שהמירה דתה וישבה כמה שנים עם ערל וילדה ממנו בנים ועכשיו כשנהרג הערל יש ישראל שרוצה לישאנה, והיא מסכמת גם לשוב לדת ישראל, בתנאי שיהיו הנשואין עד שלשים יום, ויש להתיר כמה ענינים וגם מינקת חברו וכו', והגאון המשיב מצדד להתיר, למען תחזור לדת ישראל וכו' ועיי"ש.

ועכשיו אעתיקה נא להדר"ג שליט"א משו"ת אחיעזר ח"ג סי' כ"ו... הגרח"ע שו"ט אח"כ בחששו של הדיין הנ"ל שלא תשמור דיני ישראל כהלכה, אפ"ל דאין לחוש לזה כיון דמקבלת עליה כל המצות, אף שחושבת לעבור אח"כ על איזה מצות לתיאבון, מ"מ אין זה מניעה לקבלת המצות, ודוקא היכא שמתנה שלא לקבל עליו זהו חסרון בקבלת המצות דמעכב וגו'.

ושב כותב הגרח"ע זצ"ל אולם היכא שברור הדבר שבודאי תעבור אח"כ על איסורי תורה חילול שבת ואכילת טרפות ואנו יודעים בבירור כוונתה שאינה מתגיירת רק לפנים ולבה בל עמה, הרי אומדנא דמוכח שמה שאומרת שמקבלת עליה עול מצות לאו כלום הוא, א"כ זהו חסרון בקבלת מצות דמעכב וזהו עיקר הגירות כמש"כ הרמב"ם וכו'. ולענין הלכה נראה לו בפשוטו שאין לב"ד כשר לקבלה לגירות...

הגרח"ע מזכיר שם שאחרי הרעוואלוציע שהותרה הגירות מטעם החוק ונתרבו נישואי תערובת נשאל כ"פ בנכרית שנישאת לישראל בציווילעהע ורצונה להתגייר ולהינשא בחו"ק ולגדל בניהם בדת ישראל ואם הב"ד לא יקבלום לגירות ישתמד הבעל וכו' והוא מביא את הגאון בעל טטו"ד הנ"ל ומסיק באם אומרת שכוונתה לשם גירות לש"ש ואין אומדנא דמוכח להיפך וכו', נראה דלפי ראות עיני הבי"ד יש מקום להקל ולסמוך על הוראת הגאון מוהר"ש קלוגער ז"ל עכ"ל הגאון אחיעזר דקשה יהיה להביא ממנה איזה סמוכין לנד"ד היכא שהגירות אינה אומרת כלום, ורק מניעה בראשה ואומדנא דמוכח שבודאי לא תשמור דת ישראל.

הוא כותב עוד בסימן כ"ח זצ"ל: וע"ד הגירות בכלל שנהגו לגייר את הנשים הנכריות שנשאו לישראל... אולם דא עקא שאין כאן קבלת מצות אחרי שהיא אומדנא דמוכח שלבם בל עמם

ויתנהגו בחלול שבת באיסור נדה נו"ט כמו שכתבתי במכתבי הקודם... לענ"ד יש לעורר שמה שיעץ הגאון ב"צ לגייר לפני ג' הדיוטות, בלי"ס הכוונה לג' אנשים שבקיאם בדיני גיור ואינם עוסקים בזה מחמת ממון, ובכ"ע יעשה הגיור כהלכה, ולא כסתם דייני שריא בדורנו, מחמת יתרון כיס. והיות שקשה הדבר שדייני ישראל יוצאו מתח"י גרים כאלו, וגם איכא מורא שילכו לבי"ד של מתבוללים, או לא יתגירו כלל ויטמעו בגוים, ע"כ העצה להשתמש בג' הדיוטות שהנם ג"כ ת"ח ומביני דבר וברור שיעשו מלכתחילה הכל כדת וכדין.

אביאה נא עוד משו"ת חלקת יעקב... אבל כאן אנן סהדי שאין כוונתם להיכנס תחת כנפי השכינה ואינם רוצים להיות רק יהודים לאומים בלי מצות אין לנו כח כלל לעבור שליחותיהו כיון דלא שכיח ומשפט כתיב ב' וכו'...

לענ"ד אין להביא כלל ראי' מדברי ידידנו הגאון אב"ד ציריך שליט"א, לנדון שלנו, **שהנכרית בנד"ד מתגיירת עכ"פ לשום יהדות סתם, והיינו היהדות המקובלת מדור דור, להאמין בד' ובמשה עבדו והנכרית יודעת שהיהודים הנם עם לבדד ישכון ואדעתא דהכי מתגיירת**, אבל המתגיירת לשום יהדות לאומית, הרי דעתה כמו שהסביר לה אוהבה היהודי להיות גוי בין הגוים, במנהגי גוים ובתרבות הגוים והיינו להיפך גמור שלא להיות יהודי כלל, וברור ממילא שגירות כזו היא ליצנות בעלמא ויפה הורה הרב חלקת יעקב שליט"א.

כדאי עוד לעורר שבכל השאלות דלעיל יש מקום לחשוב שאף אם לא ישמרו המצות אחרי הגיור, הוא מחמת לתיאבון, ולא כן אצל הלאומיים שעושים סתם ליצנות מכל הדת, ואף בדיעבד לא הוה גיור דהא בכל גירותם אין רמז של יהדות והיא להונות את ההורים וכלפי חוץ בלבד.

הגרמי"י ברייש מביא לו גם סמוכין מהרב רי"א הערצאג ע"ה שמסכים לדבריו וכותב לו בין השאר יש לי סברא חזקה מאוד מאוד שבזה"ז אינם גרים אפילו בדיעבד, הואיל ולפנים הי' כמעט כל יהודי מוכרח לשמור את המצות... אבל בזמננו הרי אפשר להיות מנהיג ישראל ומחלל שבת ואוכל נו"ט בפרהסיא וכו' ואין האומדנא שהגוי גמר בדעתו...ומה גם שרובא דרובא ואפשר כולם של הגרים ממין זה אינם מתחילים אפילו לשמור את עקרי הדת וכו' עכ"ל.

ואסיימה נא עוד בפסק הלכה משו"ת בנין צבי ח"ב סימן ל"ז להגרצ"ה מייזליש זצ"ל אב"ד ווייצען דמסיק שלבו מהסס מאוד, לגייר הגוי שדר עם ישראלית, כי לדאבון לב, החרדים רואים את גודל ההפקרות והפריצות במחנה שנתקבצו בו מד' כנפות הארץ וכו' ומי זה יכול לשער אם יהי' באמת שומר הדת ומצות לאחר הגירות והרי גם הצד השני אינה מתנהגת כלל בדרך התורה והמצוה ואת גודל צדקת הכלה יש לשער ממעשיה שדירה עם גוי וכו', ומעתה בזה"ז דראינו שרובא דרובא מהגרים הללו אינם מחזיקים כלל תו"מ ומתחילה לא נחתי כלל להיות שו"מ וכל הגירות היא אך מחמת איזו סיבה חיצונית, הדבר ברור דכ"ז שאין לנו ידיעה ברורה שהגירות היא לש"ש ויהי' שו"מ, אז מסתמא יהי' כרובא דרובא שאין בדעתם להיות שו"מ ואינו בגדר אי עושין ספק לכתחילה ובוודאי אין לגיירה וז"ב לענ"ד עכ"ל.

סו"ד למען כבוד ידידי הרה"ג אב"ד הספרדים טרחתי והבאתי לו כאן מכמה ספרים ויש עוד תח"י כהנה וכהנה, אולם מה התועלת למיחשב גברי וספרי, והנגע הזה הוא נגע צרעת שבכל דור ודור שהגלות גורמת, אולם בהבדל כביר שהיו זמנים שהתורה הי' לה איזה כח והגיור הי' סוכ"ס כולו או חלקו לש"ש, אבל בדורנו בעוה"ר שגברה עם הארצות והבעיטה בכל דבר שבקדושה, והתורה עומדת מוכלמת ומבוששת בקרן זוית, אין כאן רמז כמלא נימא, שגיור כזה יש בו איזה צל מחשבה לתורה ולדת, ומתו"כ מתברר שכל בי"ד שריא אפילו הוא בי"ד של חרדים ועוסק בגירות הזו בסיטונות, לסתם משחיתים ומחבלים יחשבו, ומכניסים הרס וחורבן ר"ל לתוככי אומתנו הקדושה. **מאיך גיסא אין אנחנו בני חורין לסלק עצמנו מכל אחריות ועל כתר"ה שליט"א וחבריו לקיים להביא 'המדינית' לפני 'משה' ולהושיב בית דין מומחה של ג' רבנים בעלי הוראה ולפרסם בעתונות שכל גירות שלא תיעשה על ידם אינה גירות כלל, וכ"מ הן יכריחו את היהודי להמתין ג' ירחי הבחנה ובזמן הזה ישתדל לשוב בתשובה ולשמור כמה פרטי המצות וללמדן היטב אצל יהודים ואולי בינתיים יסיח דעתו לגמרי מן הנכרית ובאם לאו, עכ"פ תהי' אומדנא חזקה שהגירות היא לש"ש במדה שהיא.**

ולבסוף יש לשוות לנגד עינינו בכל נדון שכזה דברי הטו"ז ביו"ד ריש של"ד אע"פ שכמה גדולי אחרונים חולקים עליו, אולם הוא מסיים בתלמוד ערוך ממסכת קידושין ד"כ, במי שנמכר לעכו"ם וכו' והלך זה ונעשה כומר לעכו"ם אימא לידחי אבן אחרי הנופל וכו' ק"ו בזה שעדיין לא התחיל בעכו"ם וכו' וראי' מהגאון מוהר"ר יודא מינץ ז"ל וכו' וכו"ל להציל שתי נפשות מישראל שלא יצאו לתרבות רעה ח"ו וכו'.

עכ"פ דינו של הטו"ז מש"ס קידושין להציל אפילו כומר לע"ז צריך לשמש אור מאיר, לא להיות קלים בהשלכת אבן אחר הנופל ובפרט בדורנו האומלל אחרי החורבן הנורא שנתערערו כל יסודות הדת והאמונה השלמה, ומה גם שהמדינה של היהודים בעצמה, נותנת כל תמיכה להמסיונרים ימ"ש וכבר נתפסו לשמד יותר מה' אלפים ר"ל, ורובם נשלחו לארצות דרום אמריקה וכו' ומי יודע אם הנכרית היא הבאה להתגייר אם אינה בעצם משומדת שנשלחה לשם מארה"ק ועל הבי"ד להיזהר בכל אלו הענינים להורות כדת של תורה. עוד איכא טעם שלא לסלק עצמם מגיור כהלכה, היות ומדינת היהודים החלה לעשות שמות בנד"ז בהבאה בקהל כל גוי ונכרי בכוח שלטונם באיזה גיור של לעיגה גלויה בכל מסורת ישראל, ובכוונה, להשכיח דיני הגירות מהשלחן ערוך, בודאי החובה על כל רב בישראל לא להזניח את מקצוע המשפט הזה ביד כל בי"ד שריא ומסתולל בקדשי ישראל.

אנחנו מצדנו ניתן מקום בקובצנו לכל בעל הוראה הרוצה לחוות דעתו לריפוא המכאוב הנורא הזה עד כמה שאפשר לרפא ולהעלה ארוכה אפי' כל שהיא.

מסיום דבריו של הרב אמסל אנו למדים שלדעתו גיורים שאין לאחריהם שום אהבה וחיבה ליהדות ושמירת מצוות הם איסור גמור, אולם אם בני הזוג (היהודי והגוי) ילמדו יהדות במשך כמה חודשים – אזי ניתן בהחלט להניח שהתפתחה אצלם איזו זיקה וקרבה ליהדות, והגיור יהיה לשם שמים במידה שהיא. הרב אמסל איננו משלה את עצמו שלאחר שלושה חודשים הם ייכנסו ליהדות בשמירת מצוות מלאה כיהודים דתיים או חרדים, אלא שהגיורים יעשו 'לשם שמים במידה שהיא', כלומר מתוך זיקה מסוימת ליהדות, שאולי ניתן לכנותה 'מסורתיות', וכמובן שניתן יהיה לקוות שבעתיד הם ישמרו יותר מצוות.

12. הרב אברהם אהרון פרייס, טרונטו תשל"ח. משנת אברהם, לא תעשה מצוה קט"ז, עמוד רע"ד

כעת נראה את דבריו של הרב אברהם אהרון פרייס, אותו הצגנו מעט לעיל. הרב פרייס תוהה על הגיורים הכמעט 'פיקטיביים' שנערכים תדיר באמריקה וקנדה, שברור לכל שלאחריהם אין כוונה לשמור מצוות כלל, ואף לא החמורות. הרב פרייס מוכיח מכמה מקורות שהעיקר היא אמירתו של הגר בשעת הגיור, ודברים שבלב אינם דברים, ומציין שזהו מקור גדול להיתר לגיורים שבזמנו. בהמשך הרב פרייס מדייק מהרמב"ם שהעיקר בגיור הוא שהגרים מקבלים אמונה באל אחד וכופרים בעבודה זרה, וכותב שמדברים אלו אנו למדים שלשיטתו אין צורך לדקדק הרבה בקבלת גרים. לסיום הוא דן מעט בסוגיית 'תליוהו וזבין' ומוכיח שגם מהבחינה הזאת הגיורים תקפים, ומביא את תשובת הבית יצחק שמחמיר בגיורים שכאלה, ודוחה את דבריו.

מה דינם של המתגיירים לא למען האמת אלא לשם נגיעה או לשם איש או לשם אשה

ב) והנה עד כאן דברנו מגיור שהמתגייר באמת רוצה להיות יהודי ולהתנהג על פי חוקי תורתנו הקדושה והטהורה או כבשאלת הרב הגאון והצדיק ר"י הענקין זצ"ל שהבנים הם יראים ושלמים כל ימיהם. **אולם כעת יש תופעה חדשה הן בישראל והן אמריקה וקנדה**, היינו שלארץ ישראל באים מארצות הגולה ורוצים להתיישב בקביעות בארץ ישראל מפני חמת המציק שבגולה, והם יודעים שאם לא יתחשבו כיהודים לא יהי' להם כל הזכויות שיש לו שם לכל תושב יהודי ומה גם אם ירצו להתחתן ביהודים שבארץ ישראל יהי' להם קישורים גדולים ומשום כך הם מתגיירים בבואם לארץ ישראל או על הדרך לארץ ישראל כגון בעיר ווינה או עיירות אחרות. ובכאן במדינות ארצות הברית וקנדה מעשים בכל יום שמתגיירים לשם אשה או לשם איש. **אבל אין מהם אחד (חוץ מאחד בשנים רבות) שמתגייר מחמת שבא להכרת האמת שהדת הישראלית היא האמיתית וגם אין בדעתם כלל לקיים את מצות התורה לאחר שיעברו את 'הפארמליא' של גיור, ובכן השאלה מופיעה מה דינם של גרים הללו בזמנינו?**

ג) והרמב"ם ז"ל איסורי ביאה, י"ד-יד עד סוף הפרק וכן ביו"ד סימן רס"ח ח"ב, כתבו שבדקים אחריהם שמא הוא נתן עיניו באשה יהודית וכן היא שמא נתנה עיניה ביהודי. ואם לא בדקו אחריהם או שלא הודיעו להם שכר המצות ועונשן הואיל ומלו וטבלו יצאו מכלל עובדי כוכבים 'וחוששים להם עד שתתברר צדקתם' וכו'. ולא הביאו בש"ע יו"ד את שיטת התוס' בשבת בפרק כלל גדול דף סח. ד"ה גר שנתגייר דכיון שנתגייר בפני ג' אפילו לא הודיעו מצות שבת הוי גר. הלא שבת היא מעקרי היהדות ששקולה שבת כנגד כל התורה כולה משמע דאפי' בלא קבלת המצות גם כן הוי גר. אלא דשאני התם שזה הגר מתנהג כיהודי חרדי, שהרי הוא בא לשאול לבית דין כמה חטאות הוא חייב להביא על שחילל את השבת בשוגג. **אולם מה שמטרידני באלו הגרים שהזכרתי למעלה שהבית דין המגייר אותם יודע בבירור שמעולם אלו הנשים לא יקיימו את המצות אפילו את הכי חמורות ולכל היותר יזהרו בשבע מצות כגר תושב, א"כ אין כאן קבלת המצות כלל אפילו ישיבו בפה מלא שיקיימו את כל המצות אין זה שווה כלום, א"כ איך מקבלים גרים כאלו לכתחילה בזמן שהבית דין יודע מראש שאין בדעתם של אלו הבאים להתגייר לקיים את מצות התורה אלא כוונתם או לשם אישות או לשם התיישבות בארץ ישראל.**

ד) ומדברי רש"י שבת דף ל"א שהקשה איך גייר הלל את הגר שאמר שאינו מאמין בתורה שבעל פה ופירש רש"י שהגם שלא הי' מאמין לכל זאת לא הי' כופר וכו', ודברי רש"י לכאורה דברי תימה הם, דמה יותר כופר יש משאינו מאמין ופירשתי במק"א, שהגר זה לא סירב מלקיים את כל המצות כפי המסורת בתורה שבעל פה, אלא אמר שהוא יקיים הכל אלא שהי' מחסרי אמונה שכך הוא רצון הבורא יתברך והלל סמך על חכמתו שבמשך הזמן ישקיע בו אמונה שבעל פה. **אבל בגרים הנ"ל הלא אין כאן אפילו ספק שיקיימו.**

ה) וברמב"ם ז"ל הלכות מלכים יג: בן נח שנתגייר ומל וטבל ואחר כך רצה לחזור מאחרי הד' ולהיות 'או יהרג'. ואי אפשר לפרש 'רצה לחזור', כלומר על אמירה גרידא שהוא רוצה לחזור, שהרי אין אדם נהרג על אמירה גרידא, אלא ע"כ הפירוש אם עושה מעשה המחייבת אותו בתור יהודי מיתה כגון שמחלל את השבת וכדומה לו. והגם שהרמב"ם ז"ל אומר 'או יהרג' בלי כל תנאי, כלומר אפילו יאמר שמיד בשעת קבלת המצות לא קיבל את המצות בלב שלם או שהתגייר רק לשם איזו תכלית לעצמו כגון לשם אשה או לשם שררות, מכל מקום אם אינו רוצה להחזיק בדת ישראל הרי הוא נהרג, דאם לא כן הי' לו להרמב"ם ז"ל לפרש אימתי נהרג דוקא אם אינו אומר שלא קיבל את הגיור בלב. **מכאן נשמע דאמרינן דהדברים אשר בלבו בשעת קבלת המצות והגיירות אין בהם ממש כלל אלא כיון ששמענו ממנו בשעת הגיור שהוא מקבל המצות הרי הוא נעשה יהודי לכל דבר. וזה, אם אמת הדברים שפירשתי בהרמב"ם הנ"ל, מקור גדול להיתר הגרים שבזמננו הנ"ל.**

בספרי השו"ת של האחרונים לא נמצאו הרבה תשובות בדבר גירות משום שברוב המדינות שבאירופה כגון ברוס', בפולין, ובלטיא הי' דבר זה אסור מחמת המלכות. וכל רב או סתם יהודי שיצא עליו שם שגייר איזה נכרי או נכרית היו מענישים אותו ורודפים אותו עד חרמה. רק במדינת גאליציה, כמדומני, שהגרות הי' מותרת מצד הממשלה.

הסמך לקבלת גרים מכל מקום, על תשובת הרמב"ם ז"ל בדבר מילת בני הקראים בשבת

ובתשובות הרמב"ם - קובץ תשובות הרמב"ם נדפס בלפסיא סי' קס"ג השאלה היאך להתנהג עם בניהם של הקראים אם מותר למול את בניהם. ועל זה משיב הרמב"ם שמותר למול את בניהם אפי' בשבת. ומסתמך על רבינו האי גאון ז"ל דאמר הכא: ולענין מילה מעולם לא נמנעו רבותינו ע"ה מלמול את בניהם של הקראים בשבת כי אפשר שיחזרו למוטב ואין מעבירים עליהם. וגם מותר לילך לבתיהם ומעשים רבים בתלמוד יוכיחו בגמ' מעשה דרבא בהדי בר שישך וכו' כדאיתא במס' ע"ז בפרק ראשון. ואם בעובדי ע"ז כן, ק"ו במי שכופר בכל חוקי הגוים ומודה באל אחד יתברך שמו וכו'. נראה מזה דהקראים אין להם חלק ביהדות אלא במה שמודים באל אחד. **וגרים הנ"ל ג"כ מודים באל אחד וכופרים בעבודה זרה אלא שאין מקבלים עליהם בכל לבם למלאות את חוקי התורה מפני שנראה להם כעול כבד שאינם יכולים לשאת אותו.**

ובסי' סח שם באותו קובץ השאלה אם מותר לישראל לעשות פריעה לעכו"ם, רוצה לומר אם העכו"ם חתך הערלה ואז נבהל, יכול הישראל לגמרו, דהא עכו"ם שעשה מצוה נותנים לו שכר מצוה - אך אינו כמי שהוא מצוה - הא מיהו שכר מצוה בידו והתורה אמרה ככם כגר וכל הרוצה להתגייר יבוא ויתגייר ואין כופין אותו לקבל תורה ומצות אבל כופין אותו לקבל עליו מצות שנצטוו בני נח וזהו גר תושב - וצריך לו שיקבל בפני שלשה חברים - וכמו שתראה בברייתא דר' אליעזר בן יעקב וכו'. ובסוף התשובה מסיים הרמב"ם ואינו על ענין אם בא גוי

למול או שיעשו לו פריעה ואין חילוק בזה בין עכו"ם לשאר וכו' וכל הבא למול ולהפרע לשם מצוה יכולים אנו למולו כדת מה לעשות עכ"ל.

מדברי הרמב"ם אלו לכאורה נראה שאין מדקדקין הרבה בקבלת גרים וטעמו בודאי כמו שכתב התשובה הנ"ל ס"י קס"ג משום דאמרינן שאם יהא ישראל ויכנס תחת כנפי השכינה ישפר את מעשיו ויקיים מצות השם ובפרט דחוששין שמא יצאו ממנו בנים דמעלי. הגם שהתשובה בס"י ס"ח הנ"ל קשה להבינה שהרי הרמב"ם ז"ל כותב שם: 'כל הרוצה להתגייר יבוא ויתגייר וכו' אבל כופין אותו לקבל עליו מצות שנצטוו בני נח וזהו גר תושב' וכו'. וקשה הלא אין מקבלים גר תושב אלא בזמן שהיובל נהג. ולא עכשיו ולא בימי הרמב"ם. אבל מ"מ נראים הדברים שהרמב"ם מקיל הרבה בדין קבלת גרים.

(ו) ומימי עזרא שהי' בוכה על אשר הושיבו להם נשים נכריות ואמר לכל העם הן לכהנים האסורים בנכריות משום זונות וגם לשאר העם: המותרות בגירות בלי חשש ועתה תנו תורה להד' אלוקי אבותיכם ועשו רצונו והבדלו מעמי הארץ מן הנשים הנכריות, עזרא י"א, אין רא' כי שם הושיבו נשים משבעה עממין כדכתיב שם מקודם ולכך אי אפשר הי' לגייר אותן ואת בניהם. גם ממה שכתוב במגילת אסתר ורבים מעמי הארץ מתיידיים כי נפל פחדם וגו', אין ללמוד מזה כלל כי אפשר שבשביל שראו את הנס עד שנפל פחד היהודים עליהם באו לידי הכרת האמת ונעשו גרים בלב ונפש. ובפרט שאין כתוב שם שהסנהדרין גיירו אותם אפשר שלא הי' דעת חכמים נוחה מזה. וראה בתוס' יבמות כ"ד ד"ה לא בימי דוד. דבימי מרדכי לא קבלו את הגרים אלא שנתגיירו מעצמן.

(ז) ובספרי על ספר חסידים חלק א' דף קנ"ד כתבתי הרבה בדין המתגייר לשום אשה אם זה בכלל תלוהו וזבין או תלוהו ויהיב, וראה גם שם בהשטות בסוף הספר לסימן ק"ט. ועתה בהסדרי את חלק זה של הסמ"ג, ראיתי בבית יצחק יו"ד סימן ק' אות ט' שכתב: דלכתחילה אין לגייר בשביל תועלת של המתגייר דאין לזוז מדברי המחבר והרמ"א, ואין לת"ח לגייר אלא אם כן הוא רואה שאחר כך יהי' ירא שמים, אך אם גיירו אותו ג' הדיוטות בדיעבד מהני הגיירות. והביא את דברי הריטב"א בשם הרמב"ם בטעם הדבר דפסקין להלכה כולם גרים כיוון דאתגיירו וקבלו עליהם חזקה דאגב אונסיהו גמרו וקבלו. ושם באות י"א כתב: ולפי זה יש ליזהר מאד שלא לגייר אותן שמוחזקים שאחר כך יעברו דנהי דאין זה מכשול לגבי מי שמגיירו דממנ"פ אם בדעתו של המתגייר להיות יהודי חרד מה טוב ואם בדעתו גם עתה שלא לקיים את התורה לא הוי גר כלל ולא יענש אם יעבור (כראה לא ראה הבית יצחק את דברי הרמב"ם בהלכות מלכים שהבאתי לעיל דאם עובר יתחייב). ועוד מכל מקום עדיף לי' ליכנס לכלל ישראל אף שיענש דכל ישראל יש להם חלק לעוה"ב ואנחנו אין ערבים בעדו כמו שכתבו התוס' קידושין ע' דאין אנו ערבים בעד הגרים. מכל מקום הרי מכשיל לאחרים שחושבין שהוא ישראל ומשיאין לו בתו והוא באמת אינו גר ודינו כנכרי, וכו' מזה נראה דעת הבית יצחק שאם המתגייר מטעה ואומר שרוצה להיות יהודי ולבו בל עמו ואינו אומר אלא בפה מפני שהוא רוצה לשם תועלת עצמו אינו גר כלל. ומדברי הרמב"ם הנ"ל בהלכות מלכים, לא משמע כן. ולדעתי הבית יצחק סותר את עצמו שם בדבריו, דלכתחילה שם כתב אך אם גיירו אותה (לזו המתגייר לשם תועלת עצמה) ג' הדיוטות בדיעבד מהני הגיירות ואיך שוב כותב באות י"א: ואם בדעתו בשעת הגיור שלא לקיים כל המצות לא הוי גר כלל.

במקור נוסף שנדפס שנים רבות קודם לכן הרב פרייס מחלק בין גיורים שנערכו בכפיה לבין גיורים שנערכו ברצון, שבהם אומרים שאם 'תלוהו וזבין' המכירה תקפה:

משנת אברהם (על ספר חסידים) חלק א' עמוד קנ"ד, נדפס בתשט"ו

ועלה בדעתי לומר דבדבר זה פליגי רבי נחמיה וחביריו, דר' נחמיה סובר ביבמות כ"ד: אחד איש שנתגייר לשום אשה ואחד אשה שנתגיירה לשום איש וכו' אין גרים, וחביריו חולקים עליו דכלם גרים, כלומר, זה המתגייר לשום אשה, הרי זה אונסא דנפשי', כי חפץ הוא בהאשה הישראלית והיא אינה רוצה להנשא לו עד שיתגייר, ובכן הוא מתגייר מחמת אונסא דנפשי', והואיל וגירות הוא דבר הנוגע לשמים, שהאיש הזה רוצה לקבל עליו עול מלכות שמים, ובדיני שמים הלא אמרינן דתלוהו וזבין לא הוי זביני' זביני, לכן סובר ר' נחמיה דאין זו גיירות, והחולק עליו סובר דרק באונסא דאחרינא כגון תלוהו וזבין אז אמרינן דבדינא שמים לא הוי זביני' זביני, אבל באונסא דנפשי', דאין שום איש אשר אנסוהו, אלא דאניס את עצמו, אפילו בדינא שמים נמי זביני' זביני, ובכן הדין שהוא גר.

ובזה מתחוויר מה שכתבו שם בתוס' ד"ה לא בימי דוד, דבימי מרדכי ואסתר לא קבלו את הגרים אלא שנתגיירו מעצמן כדכתיב ורבים מעמי הארץ מתייהדים. ע"ש, ואמאי לא קבלו אותם, הא קי"ל כדברי האומר כלם גרים הם, אלא דשאני התם שנתגיירו מחמת פחד כדכתיב כי נפל פחד היהודים עליהם, וחשיב אונסא דאחרינא, ודינו כתלוהו וזבין דבדיני שמים לא הוי זביני' זביני, לפיכך לא רצו לכתחלה לקבלם, ואלא שנתגיירו מעצמן, אז אוקמוהו אדינא דבדיני אדם זביני' זביני.

13. הרב אליעזר ברקוביץ', שיקגו תשל"ד.

הרב אליעזר ברקוביץ' היה רב מנהיג תורני הוגה דעות ופילוסוף, פרופסור בישיבת בית המדרש לתורה (Hebrew Theological College) שבסקוקי הסמוכה לשיקגו. הרב ברקוביץ' היה תלמידו של הרב יחיאל יעקב ויינברג, בעל שו"ת שרידי אש, והרב ויינברג העריך אותו ותיאר אותו במילים: "תלמידי הרב הגאון גדול בתורה ובחכמה, הרב ר' אליעזר ברקוביץ' שליט"א".

הרב ברקוביץ' עסק לא מעט בגיור, ונפתח במאמר שנמצא בספר 'מאמרים על יסודות ההלכה' (עמודים 182-183) שיצא לאור בשנת תשס"ד, ובו תרגום של מאמרו של הרב ברקוביץ' 'Conversion According to Halakhah' - What Is It? שפורסם בשנת 1974.²³ במאמר זה הרב ברקוביץ' לא דן באופן ישיר במהותו של הגיור לפי ההלכה אלא מתמודד עם בעיית הקרע בעם היהודי ששאלת הגיור יוצרת.²⁴ במאמרו הוא קובע שכדי להגיע לפשרה בנושא הגיור עם שאר חלקי העם, עלינו להשתמש בהלכה המובאת ברמב"ם (איסורי ביאה יג,ז): "גר שלא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו המצות ועונשן ומל וטבל בפני ג' הדייטות הרי זה גר". ופשוט לא להודיע את המצוות לגר:

עתה אנו יכולים לשוב לשאלת הגיור 'על פי הלכה'. כפי שצוין לעיל, לא מדובר רק בגיור אלא בבעיה כיצד להכריע במקרה של סתירה בין הלכות הגיור ובין החובה שמטילה התורה על האדם לשמר את אחדות ישראל ואת אהבת כלל ישראל. רק בגלל העימות בין שני עקרונות של התורה המחייבים אותנו במידה שווה עומדת לפנינו בעיה הלכתית אותנטית. האם קיים בשלב זה עיקרון נוסף במכלול היהדות העשוי לשמש בסיס לפתרון הלכתי?

אולי אפשר להעלות את ההצעה הבאה. אמנם הלכות גיור קובעות שנכרי יתקבל על חיק היהדות רק אם יסכים לקבל את כל מצוות התורה בכל הכנות ואם יימול ויטבול במקווה שהוא כהלכה. אך עוד נקבע שאם לא כך קרה, ואם מישוהו התגייר בלי לקבל הסבר על חובותיו הדתיות, גם אם הוא או היא עשו צעד זה על מנת להינשא ליהודי או מכל סיבה נסתרת אחרת וגם אם הגיור נערך בנוכחות שלושה אנשים שאינם רבנים ושאינם מכירים את דיני היהדות ואת הוראותיה, הגיור עדיין תקף. מובן שהדבר מותר רק בדיעבד, לאחר שנעשה הגיור. ככלל, מרגע שהתחיל תהליך הגיור אין מתירים זאת. מצד אחר, יש בהלכה עיקרון כללי שלפיו יש להתייחס לכל מקרה של צורך או של דחיפות חמורים כאילו היו 'בדיעבד'. במילים אחרות, מה שכרגיל מותר רק בדיעבד, מותר מלכתחילה בלחץ הנסיבות. והרי אין לי כל ספק ששימור אחדות ישראל וקיום אהבת ישראל הם עניינים דחופים ממדרגה ראשונה. לאחר הבנה כזאת של הבעיה, סבורני בהחלט שפשרה עם אחינו הלא-אורתודוקסים היא בגדר אפשרות.²⁵

במאמר הבא, שפורסם בשנת תשל"ה ב'סיני' כרך עז, אות ב, עמוד לב, הרב ברקוביץ' עוסק במושג קבלת מצוות, ודרך הסוגיות מוכיח שקבלת המצוות איננה קשורה לפרטי המצוות אלא לקבלת עיקרי האמונה והכפירה בעבודה זרה. בשלהי דבריו הוא מציין שהגמרא בבכורות שאומרת לא לקבל גר שרוצה לקבל את המצוות 'חוץ מדבר אחד' נוגעת רק למי שמתנה בפירוש שאינו מקבל, ועושה זאת בדרך כפירה.

²³ 467 (Fall 1974): [Judaism; New York Vol. 23, Iss. 4](#).

²⁴ יש לציין שיש לרב ברקוביץ' עוד כתבים בנושא גיור, חלקם בשפה האנגלית, ועוד חזון למועד לעסוק בהם באופן שיטתי. ועיין במאמר על שיטתו בשפה האנגלית:

"Eliezer Berkovits on Conversion: An Inclusive Orthodox Approach", David Ellenson, Shofar, Vol. 31, No. 4, Eliezer Berkovits (Summer 2013), pp. 37-53 (17 pages)

²⁵ עוד על עמדה זאת של הרב ברקוביץ' ראה בעיתון 'חדשות', 30 בדצמבר 1988.

אחד מתנאי הגיור הוא קבלת המצוות. אמנם המושג צריך ביאור, איך מתקיים התנאי הזה? האם צריך העומד להתגייר לדעת את כל התורה ולקבלם? מתוך סדר קבלת גרים המובא בגמרא לא משמע כן. לפי הנאמר שם מודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת חמורות, הרי לך שאין צריך להודיעו כל מצוות התורה, ואם אין מודיעין אותו אין הוא יודע, ואם אינו יודע איך הוא מקבל? ובכן קבלת המצוות מה היא?

יש ראשונים שסוברים שהגם שלפי הגמרא מודיעין את הגר מקצת מצוות, היינו דוקא לכתחלה, אבל בדיעבד זה לא מעכב. שיטתם מובאת בנמוקי יוסף (יבמות שם) 'וסברא דרבוותא ז"ל שאם לא הודיעו אינו מעכב'. כן כתב גם הריטב"א בחידושייו בשם אותם רבוותא. גם הרמב"ם פסק כך (הל' איסורי ביאה פי"ג הל' יז): 'גר שלא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו המצות ועונשן ומל וטבל בפני ג' הדיוטות ה"ז גר'. והנה ראייתם היא מהא דאמרי רב ושמואל (שבת סח א) דהכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת, והמשנה שם איירי בתינוק שנשבה לבין הנכרים שמעולם לא ידע עיקרו של שבת. ופירשו התוס' (שם, ד"ה גר) שמכאן שגר שנתגייר בינו לבין עצמו אינו גר ע"כ אפי' זה שנתגייר בין העכו"ם ע"כ נתגייר בפני ג'. ואם לא ידע עיקר שבת ומוכרחים אנו לומר שלא הודיעוהו. אין סברא לומר שהודיעוהו מקצת שאר מצות ולא מצות שבת, שהרי שבת היא מעקרי התורה. ואם לא הודיעוהו מצות שבת ע"כ לא הודיעוהו לא קלות ולא חמורות. מוכח איפוא שאם לא הודיעוהו המצוות אינו מעכב את הגיור.

ולכאורה יש להביא ראיה מפשטות לשון הגמרא (יבמות מז ב) שקבלת המצות אינה מעכבת. כי על הא דמודיעין מקצת מצוות קלות וחמורות אמרו: מ"ט דאי פריש נפרוש דא"ר חלבו קשים גרים לישראל כספחת וכו'. ומשמע שאין זה אלא תקנה איך להתנהג למעשה עם מי שבא להתגייר. התקנה היא להרחיק אותו בתחלה. אבל אין למאמרו של ר' חלבו שייכות לעצמותו של הגיור. דמה בכך אם הגרים קשים לישראל? האם משום זה הם יוצאים מכלל גרים? פירוש הענין הוא שמכיון שהם קשים לישראל אין לשדלם שיתגיירו ואדרבה יש להרחיקם בתחלה. משום זה מודיעים אותו מקצת מצוות שאם רצונו לפרוש שיפרוש. לפי האמת אנו מרחיקין אותו בתחלה ואפי' בלי הודעת המצוות וכדמפורש שם בגמרא: ועד כמה מרחיקין אותו? לכאורה אין לדבר זה שיעור. כל ענין ההרחקה אינה אלא תקנת חכמים שאם רוצה לפרוש יפרוש. למעשה אין אנו להוטים אחרי גרים. אמנם אם הב"ד לא הרבה בהרחקתם שלא הודיעם מקצת המצוות וממילא לא פרשו, הרי ע"י מילה וטבילה יצאו מכלל עכו"ם וגרים הם.

והנה המחבר (יו"ד סי' רסח סי"ב) מביא את פסקו של הרמב"ם במלואו. אלא שיש קצת שינוי בלשון המחבר בהוספת מלה אחת. במקום המלים: 'שלא הודיעוהו המצות ועונשן' כתב המחבר 'שלא הודיעוהו שכר המצות ועונשן'. נראה לכאורה שבהוסיפו את המלה 'שכר' רצונו של המחבר לומר שלא סגי בזה שהודיעו לו את המצוות אלא שצריכים גם להודיע לו את השכר והעונש. וא"כ אין ראיה שלפי המחבר הודעת המצוות אינה מעכבת. אדרבה מאחר ששינה מלשונם של הרמב"ם נראה לכאורה שהוא סובר שהודעת המצוות מעכבת וחולק בזה על הרמב"ם. אמנם א"א לפרש כך את דבריו בגלל שני טעמים: ראשית כל אין ספק שמקור דבריו של המחבר הוא הרמב"ם שהמחבר מעתיקו כאן כלשונו פרט לשינוי האמור. יתר על כן לא רק שאינו חולק על הרמב"ם להלכה אלא אדרבה מקיים את דבריו שהרי בב"י טור יו"ד שם הביא ראיה לפסק הרמב"ם ז"ל: 'וכ"כ מן המפרשים ז"ל גר שלא בדקו אחריו וכו' זה פשוט שאין הודעת המצות מעכב דיעבד ואמרו בפ' החולץ (מז ב) טבל ועלה הרי הוא כישראל לכל דבריו, דאי קידש ישראל מומר וקידושי קידושין ע"כ (האי דישאל מומר פירושו אם חזר לסורו כדאיתא שם בגמרא) והדברים הם דברי המגיד משנה (פי"ג מהל' איסורי ביאה הל' יז). והנה דבריו בב"י הם היסוד לדינו בש"ע. כך שניתן לומר שההוספה שכר אינה אלא ט"ס. טעם נוסף המוכיח שיש למחוק תיבה זו, הוא לפי מה שאמרו (שם מז ב) וכשם שמודיעין אותו עונש של מצות כך מודיעין אותו מתן שכרן הרי שתחילה מודיעים לו את העונש ורק אח"כ את השכר וכך הוא בכל הראשונים והפוסקים. וההגיון הפשוט מחייב כך. שהרי בתחלה מסבירין לו את כובד ענין הגיור וחומר האחריות שהוא מקבל על עצמו. משום זה יחד עם מקצת המצות מודיעין גם את עונשן בכדי לברר את כנות כונתו. ואם רוצה לפרוש יפרוש. ורק אח"כ כמו שאין מרבין עליו ומדקדקים עמו בהודעת המצוות ומאותו הטעם עצמו בכדי שלא לטרדו ולהטותו מדרך טובה מודיעין לו גם שכרן של מצוות. מוכח איפוא שדוקא אי הודעת עונשן של מצוות היא חסרון במהלך הגיור שהרי אפשר שאילו היה יודע את העונש לא היה מקבל על עצמו את עול התורה. אבל אי הודעת השכר לא רק שאינה פוגמת בכנות כוונתו של המתגייר אלא אדרבה היא הוכחה שכוונתו לשם שמים שהרי מוכן הוא לקבל על עצמו את עול המצוות הגם שאינו יודע שיש להם שכר. והנה המדובר באותו סעיף בש"ע הוא על חסרונות ופגמים בגיור. דהיינו שלא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו את המצוות או שנודע

שהוא מתגיייר בשביל איזה דבר. והחידוש הוא בפסקו של המחבר שאעפ"כ גר הוא. א"כ מה שלא הודיעוהו את שכר המצוות ואעפ"כ הוא קבלן אינו שייך לחסרון בגיור אלא אדרבה מעלה היא וצריך לזקוף את זה לזכותו של המתגיייר. כך שמוכרחים לומר שתיבת 'שכר' הוא ט"ס. בסיכום נראה ברור שהמחבר פסק כדעת הרמב"ם שהודעת המצוות אינה מעכבת.

ג.

ברם, אם כי הודעת המצוות אינה מעכבת - הרי קבלת המצוות בודאי היא לעיכובא שהרי הקבלה באותה המדה שהיא הכרחית לגיור איננה תלויה בהודעת מצוות ואפשרית היא גם בלעדיה. ומוכח כן מדברי התוספות (יבמות מז א, ד"ה יש לך עדים) שכתבו: 'ותימה מיהא אי הא דבעין ג' היינו דוקא לכתחלה אבל דיבעד חד נמי כשר, א"כ אם יש לו עדים לאו בינו לבין עצמו הוא', ומוכח מזה שאפי' למ"ד (סנהדרין ג א) דבר תורה חד נמי כשר הכא בעין ג' ואפי' בדיעבד (עי' תוס' יבמות מו, ד"ה משפט כתיב ביה). לכאורה יש לתמוה על תמיהתם שהרי יש הבדל גדול בין עד לדיין, העד מעיד על מה שראה, אבל הדיין בב"ד של גיור צריך לבדוק את כוונת הגר וצריך להודיעו מצוות קלות וחמורות מה בכך שיש לו עדים, אפי' אם נאמר שדבר תורה דחד נמי כשר, מ"מ אין העד נעשה דיין כאן, שהרי היו נוכחים כעדים אבל לא פעלו כדיינים, לא בדקו אחריו ולא הודיעו אותו שום דבר. דברי התוס' מתפרשים רק אם נאמר דסברי דבדיעבד גר שנתגיייר לפני ג' הדיוטות בלי שבדקו אחריו ובלי הודעת המצוות גר הוא, ממש כמו הרמב"ם והני רבנותא וא"כ למאן דסבר דחד נמי כשר לדון א"כ הנעשה לפני שנים שהם עדים, אינו גרוע מהנעשה בפני א' שהוא במקום ב"ד. שהרי לא הבדיקה ולא הודעת המצוות מעכבות. ולפיכך יש מקום לקושית התוס' דאם יש לו עדים תו לא היו בינו לבין עצמו. מוכח איפוא שלפי התוס' הודעת מקצת מצוות אינה מעכבת. מאידך גיסא סוברים התוס' שקבלת המצוות מעכבת. שהרי כתבו באותה הסוגיא (יבמות מה ב, בד"ה מי לא טבלה לנדתה) שלקבלת המצוות צריכים ג' עי"ש. הרי לך שלפי התוס' קבלת המצוות מעכבת אבל לא הודעת מצוות. משמע שקבלת המצוות איננה תלויה בהודעת מצוות. והיא הכרחית אפילו בדיעבד ואין מי שחולק על זה. אלא שאם אין הודעת מצוות כיצד מתקיימת קבלת המצוות? מוכח שקבלת המצוות אינה נכנסת בגדר של 'מודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות'. והנה עצם ההדגשה 'מקצת מצות' מוכיחה שלא נקבע כמה מצוות מודיעין אותו ואלו הן המצוות, דמקצת המצוות שמודיעין לגר לא נקבע מה הם מפני שהן אינן מעכבות. והדבר מסור לב"ד להתנהג לפי ראות עיניהם באשר הם שם. וכעת נראה מה הן המצוות שעל קבלתן יכולים העדים להעיד גם בלי הודעת מצוות. ראשית כל חייב הוא לקיים שתי מצוות שהן מילה וטבילה. המצוות הללו הן עדות על רצונו של הלה להתגיייר וכן שהוא מל עצמו וטובל לשם קדושת ישראל (ועי' מה שהבאנו לעיל דברי הירושלמי קידושין פ"ג הל' יב). ובעדותם זו גם נכלל שהמתגיייר הבדיל עצמו מעבודת כוכבים ומזלות. והרי מובן מאליו שאין לך גוי המתגיייר בינו לבין עצמו - בלי לחץ ואונס - שלא משתחרר מאמונתו בע"ז. לפי זה הגר שנתגיייר בינו לבין עצמו קיים קבלת המצוות ע"י שדחה את אמונתו הקודמת ובמקומה קיבל את האמונה בה' אלקי ישראל וגם מל וטבל. משום זה כתב הרמב"ם שבדיעבד אפי' בלי הודעת מצוות המתגיייר שמל וטבל בפני ג' הדיוטות הרי הוא גר מאחר שיש כאן קבלת המצוות מצדו גם בלי הודעת מצוות ע"י ב"ד.

ותמצא ראייה מפורשת שעיקר קבלת המצוות היא הפרישה מע"ז וקבלת האמונה בא-ל אחד שהיא אמונת עם ישראל. והוא מה ששינו (קידושין סט א) עשרה יוחסין עלו מבבל וכו' גירי וחרורי וכו' ובגמ' (שם, ע א) מנלן? א"ר חסדא דאמר קרא: וכל הנבדל מטומאת גויי הארץ אליהם (עזרא ו כא) והנה סיום הפסוק הוא: לדרוש לה' אלקי ישראל. מוכח מכאן שע"י התבדלות מטומאת גויי הארץ והרצון להדבק בעם ישראל בכדי לדרוש לה' אלקי ישראל נעשה האדם גר, כמובן על ידי מילה וטבילה. וזהו העיקר של קבלת המצוות: היבדלות מן האמונה הקודמת והתדבקות בעם ישראל דרישת ה' אלקי ישראל ומילה וטבילה. דוקא משום כך יש מקום לקושי' התוס', שאם חד נמי כשר אין זה עוד גיור בינו לבין עצמו שהרי העדים נוכחים בעת קבלת המצוות והגיור מתקיים לפני א' שהוא במקום ב"ד. גם המחבר פוסק שהמצוות שנכללות בקבלת המצוות אינן מסוג אותן המצוות שמודיעין לגר. הוכחנו לעיל שהמחבר סובר כשיטת הרמב"ם שהודעת מצוות אינן מעכבות. אמנם באותו הסימן בסעיף ג' הוא פוסק שקבלת המצוות מעכבת, הרי לך עוד ראייה שהמצוות שבקבלה אינן אותן מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות שמודיעין לו.

קבלת המצוות הכרחית היא בכל המקרים, אפילו במה דאיתא (יבמות כד ב): אחד איש שנתגיייר לשום אשה ואחד אשה שנתגייירה לשום איש וכו', אחד גירי אריות וכו' ואחד גירי

מרדכי ואסתר וכו' דבמסקנא הלכה כדברי האומר כולם גרים הם פירוש הדבר שנתגיירו בקבלת מצוות אלא שלא עשו את זה בלב שלם רק מחמת רצונם לשם אשה או מחמת אונס וכדו'. וזו היא כוונת הנמוקי יוסף בפירושו על המשנה (שם) שהנטען מן השפחה אם כנס אין מוציאין מידו שכתב: 'וטעמא שלא יוציא. דכיון שנתגיירו וקיבלו עליהן חזקה הוא דאגב אונסייהו גמרו וקיבלו דגמרא גמיר לה דאחד האיש וכו' גרים גמורים הם'. ולכאורה מה צורך בנתינת הטעם הזה. ואמאי לא מסתפק הנמוקי, במה דאיתא בגמרא משמיה דרב שהלכה כדברי האומר כולם גרים הם. אלא כוונתו היא שעצם ההלכה צריכה טעם, דאין אפשר לומר שגמיר לשום איש או לשום אשה גמיר הוא בלי קבלת המצוות. משום זה מפרש הנמוקי שבאמת גם במקרים אלה יש קבלת המצוות ומה פירוש הדבר לשום איש לשום אשה לשום שלחן מלכים וכו' היינו שאמנם היתה קבלת מצוות אם כי קבלה זו היתה מחמת אונס. כן כתב גם הריטב"א בחידושי שגרי אריות כיון שנתגיירו וקיבלו עליהם, חזקה הוא דאגב אונסייהו גמרו וקיבלו ואע"ג דמחמת האונס הוא גירות הוא אליבא דרבנן. הריטב"א מביא את פירושו זה בשם התוס' נראה שכוונתו לדברי התוס' (חולין ג ב, ד"ה קסבר כותים גרי אריות הם) שכתבו דהא דאמרין דאפי' גרי אריות גרים גמורים הם 'היינו כשנתגייר לגמרי מפחד אריות' ואף שהתגייר לשום אשה וכו' לא שייך אונס מ"מ יש בזה דמיון לקבלה מחמת אונס. כי הרצון לשם אישות הוא בבחינת יצרו אנסו וכדו' וזו היא גם כוונת הנמוקי"י שהמתגייר לשם אישות אגב אונסו גמר וקיבל.

ד.

מדברי הרמב"ם משמע שיש הבדל בין המתגייר בלי הודעת מצוות לבין מי שנתגייר בשביל דבר, שהרי פסק (הל' איסורי ביאה פי"ג, הל' יז): 'גר שלא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו המצוות וכו' הרי זה גר אפי' נודע שבשביל דבר הוא מתגייר הואיל ומל וטבל יצא מכלל העכו"ם וחוששין לו עד שיתבאר צדקתו'. דמדפסיק בין דינו של גר שלא הודיעו אותו המצוות שכתב בדיון זה סתם הרי זה גר, לבין המתגייר בשביל דבר וכתב עליו שחוששין לו עד שיתבאר צדקתו, משמע שבנתגייר בלי הודעת מצוות אין לחוש, אמנם שיטת הרמב"ם שחוששין למתגייר בשביל דבר עד שיתבאר צדקתו צריך ביאור, ונראה שכוונתו בזה היא למה שכתב הוא (שם, הל' טו) ש'כל החוזר מן העכו"ם בשביל דבר מהבלי העולם אינו מגיר צדק. ואעפ"כ היו גרים הרבה מתגיירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות והיו ב"ד הגדול חוששין להם לא דוחין אותן אחר שטבלו מכ"מ ולא מקרבין אותן עד שתראה אחריתן'. משמע דהא דחוששין להם היינו לענין התנהגות פרטית עמהם, איך לקבל את פניהם במסגרת החברה היהודית. אכן מצד ההלכה גרים גמורים הם אלא שיש להתנהג עמהם בזהירות: אין לקרבן, ואין לדחותם. לכאורה דברי הרמב"ם בזה תמוהים שהרי נפסק להלכה בגמ' בשם רב שכולם גרים הם, והנה דבריו של רב מובאים גם בירושלמי (קידושין פ"ד הל' א): רב אמר הלכה גרים הן ואין דוחין אותן כדרך שדוחין את הגרים תחילה. אבל מקבלין אותן וצריכין קירוב פנים שמא גיירו לשם. מוכח לכאורה שלרב לא רק שגרים הם אלא שצריך לקרבם. הגם שסיבת הגירות היתה בשביל איזה דבר, מ"מ מאחר שגמר וקיבלו (כנ"ל מהנמוקי"י והריטב"א) אולי נתגיירו כראוי וצריך לקרבם. והנה על עצם הדבר שמי שבא להתגייר דוחין אותו תחילה, הקשו התוס' (יבמות כד ב ד"ה לא בימי) מהא דאמרין (שבת לא א) ההוא דאתא לקמיה דהלל ואמר גיירני - ע"מ לעשות כהן גדול ותירצו שהלל היה בטוח שסופו של אותו גר לעשות לש"ש. וכך גם תירצו את המעשה (מנחות מד ע"א) דההיא דאתא לקמיה דר' חייא ואמרה גיירני ע"מ שאנשא לאותו תלמיד ועל כך העיר הב"י (טור יו"ד סי' רסח): 'ומכאן יש ללמוד דהכל לפי ראות עיני ב"ד'. מדבריהם נלמד שאין כללים קבועים בהלכה זו, לפעמים צריכים לקרב ויש שצריכים לרחק, כן מוכח גם ממעשה דתמנע פילגש אליפז (סנהדרין צט ב) שרצתה להתגייר. באתה אצל אברהם יצחק ויעקב ולא קבלוה. הלכה והיתה פילגש לאליפז בן עשו. אמרה מוטב תהא שפחה לאומה זו ואל תהא גבירה לאומה אחרת. נפק מינה עמלק דצערניהו לישראל מ"ט דלא איבעי להו לרחקה. מוכח מכאן שלפעמים החיוב הוא לא לרחק אלא לקרב. הכל לפי ראות עיני הב"ד.

ניתן ללמוד נקודה חשובה נוספת ממעשה הגר שבא לפני הלל (שבת שם) שהרי אותו הגר היה מוכן לקבל על עצמו תורה שבכתב אבל לא תורה שבע"פ ובכ"ז גיירו הלל, והדבר תמוה, שהרי הלכה פסוקה היא (בכורות ל ב) שעכו"ם המוכן לקבל על עצמו כל התורה כולה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו. וא"כ איך גייר הלל אותו העכו"ם שלא קבל על עצמו כל התורה שבעל פה. ליישב קושיא זו מתכוון רש"י (שבת שם, ד"ה גייריה) שפירש: 'וסמך על חכמתו שסופו שירגלו לקבל עליו. דלא דמיא הא לחוץ מדבר

אחד, שלא היה כופר בתורה שבע"פ אלא שלא היה מאמין שהיא מפי הגבורה והלל הובטח שאחר שילמדנו יסמוך עליו. והנה מדברי רש"י נוכל להסיק שני דברים, כי מה שלמדנו שהבא להתגייר ולא קיבל על עצמו כל התורה כולה שאין מקבלין אותו, היינו דוקא אם מתנה את תנאו דרך כפירה. ועוד שכופר לא מקרי אלא רק מי שידוע שאיזו מצוה מפי הגבורה נתנה ומ"מ אינו רוצה לקבלה ואילו באופן אחר אינו נקרא כופר כלל.

14. הרב שמחה (סטנלי) וגנר, דנבר, תשל"ז

גישתו של הרב ברקוביץ' אותה ראינו לעיל עשתה לה נפשות, ורבנים רבים מן הזרם ה'מודרן'-אורתודוקס' בארה"ב הלכו בעקבותיו. שמואל פרידמן, מתאר בספרו Jew Vs Jew: The Struggle For The Soul Of American Jewry עמ' 91-92 מתאר כיצד בשנת 1976 הבשילה בדנבר ההכרה שיש צורך במנגנון גיור אחיד שירצה גם את הזרמים הרפורמים והקונסרבטיביים, לצד זאת שיעמוד כמובן בדרישות ההלכה המקובלות. הדבר חידד את השאלה האם לפי ההלכה יש היתר לבצע גיורים כאשר יש אומדנא דמוכח שהגר איננו מתכוון לשמור מצוות באופן מלא. דבריהם של הרב ברקוביץ', כמו גם של הרב סטיבן (שלמה) ריסקין, שיכנעו את הרב שמחה וגנר ורבנים נוספים שהתשובה לכך היא חיובית:

Establishing a common set of conversion standards seemed the very essence of serving klal yisrael. The question was how. Orthodoxy required of a convert kabbalat ol mitzvot, accepting the yoke of the commandments, all 613 of them. "If a proselyte is prepared to accept the torah, bar one religious law" the talmud instructed, "we must not receive him." Conservative converts accepted only some of the mitzvot, however while reform converts treated them as guidelines rather than rules.

Then two major figures from modern orthodoxy happened to appear in denver in 1977, each speaking both at the adult-education program and to the rabbi's council. Eliezer berkowitz, a professor emeritus from Hebrew theological college, warned that the "Who is a jew" debate was destroying Jewish unity. And shouldn't Jewish unity be the greater good, the greatest good? Halakhah itself held that in times of crisis one need not insist on lechatchila, a convert's embrace of all the commandments at the outset, but on bediavad, the level of observance a convert would achieve over time. Steven Riskin, the rabbi of manhattan's renowned lincoln square synagogue, spoke in denver about judaism's teachings on the mitzvot. Both the talmud and the rambam held that a prospective convert should be instructed not only in several mitzvot hamurot, difficult requirements, but also a few mitzvot kalot, lenient commandments. To Stanley Wagner, among others, berkowitz and riskin had offered theological justification for conversion as an ongoing process, not a contract signed as a condition of admission. An orthodox rabbi could convert someone who professed adherence to the torah's law's even if his present life revealed umdena demuchach, a compelling indication of breaking some of them.

15. הרב חיים מנחם לויטס, מונטריאול לפני שנת תשל"א. צמיחת גאולתנו עמוד קפ"ו²⁶

הרב חיים מנחם לויטס, תלמיד של הרב משה סולובייצ'יק, היה רב קהילת 'ישראל הצעיר' במונטריאול במשך כעשרים שנה, בגיל 57 עלה לארץ, שבה לא נשא בתפקיד רבני אלא לימד במכון הארי פישל, כתב ספרים רבים, וערך את כתב העת של הרבנות הראשית 'שנה בשנה'.

²⁶ הספר עצמו נדפס בירושלים תשמ"ד, אולם התשובה כפי הנראה ניתנה בשעה שעוד כיהן כרב קהילה במונטריאול, כלומר לפני שנת תשל"א שבה עלה ארצה.

בפסק הדין שהתפרסם בספרו 'צמיחת גאולתנו' הוא מתאר מקרה של גירת וכן שבא לפניו מעיר בקוויבק. הדבר מעיד שכפי הנראה הפסק הזה ניתן בעודו יושב במונטריאול, כלומר לפני שנת תשל"א. בפסק הדין הרב לויטס מסתמך על פסקו של הרד"צ הופמן ב'מלמד להועיל' ומתיר לגייר נכרית שמתכוונת להנשא לכהן, אולם לא לסדר חופה וקידושין אחר הגיור. אולם הוא לא מסתפק בזה, אלא מעיר שבכל הנוגע לגיורים שאנו יודעים שהגר לא מתכוון להיזהר באיסורים ידועים – תשובתו של הרב הרצוג פותחת לנו פתח רחב להתיר.

פסק דין בענין כהן וגירות
בא לפני איש אחד מקהילתו של הרב שלמה שפירא משאמאדי, קוויבק והגיד איך שלפני י"ב שנה נשא אשה נכרית ע"י רב ריפורמי והאשה לא נתגיירה כדת, ועכשיו יש לזוג בן בגיל י"א שנה ובת בגיל שש שנים ושני הילדים נחשבים בעיני הציבור כיהודים גמורים, הילד הולך לבית ספר יהודי ומתכוון לחוג את הברמצוה שלו, והרב דמתא העיר את רוח האיש הזה שאשתו כנכרית תחשב והילדים שילדה לו כנכרים גמורים הם ועתה רוצה האיש לתקן את המעוות ולגייר גם את אשתו וגם את ילדיו כדת וכדין שיהיו יהודים גמורים. אבל דא עקא שהאיש הזה כהן הוא ויודע שכהן אסור בגירות, אבל הוא לא רוצה להפרד ממנה אחרי הרבה שנים של חיי אישות לפי חוק המדינה ואחרי שיש להם שני ילדים. ולסתור בנין כזה קשה מכוחותיו הנפשיים.
והנה אחרי עיונו בענין זה הגענו למסקנה שמה שנוגע לגיור הילדים אין מה לפקפק שעל בית דין כשר לגייר אותם לפי דינא דגמרא בכתובות יא ונפסק להלכה ביו"ד סימן רסח דגר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד, ובפרט שבגיור זה נסיר מכשול שלא יתערבו בקהל ישראל ילדים שחושבים שהם יהודים ובאמת אינם יהודים, ועוד שההורים קבלו על עצמם לחנך את ילדיהם בחינוך תורני.

מה שנוגע לגיור האשה והיא רוצה להתגייר כדת וכבר מחזיקה בית כשר ומדליקה נרות בערב שבת דנו כבר בזה גדולי ההלכה ה"ה בעל המלמד להועיל בחלק אבן העזר סימן ח והרב ריא"ה הרצוג ז"ל בספרו היכל יצחק סימנים יח יט הם התלבטו בבעיה הלא אחרי הגיור האשה תשאר באיסור גירות לכהן דמשמע מכמה ראשונים שהוא דאורייתא. אבל לעומת זה הלא בעודה נכרית ודאי רובצת עליה איסור זונה ועוד איסורים הן מן התורה והן מדרבנן ונלך בזה לפי הכלל דמאכילין אותו הקל הקל, ועוד שזה יהיה מוזר מאד שהאם נכריה והילדים יהיו יהודים, ועוד אם יוולדו לזוג עוד ילדים נצטרך לגייר אותם ומי ישגיח על זה ושוב יצא תקלה מזה. לפיכך כדאי הוא בעל המלמד להועיל שפסק לגייר את האשה לסמוך עליו בנידון זה. ומה שנוגע לגירות במקרה שיודעים שלא יזהרו באיסורים ידועים, עיין תשובתו של הרב הרצוג ז"ל בספר מזכרת לזכרו (הוצאת היכל שלמה ירושלים תשכ"ב), עמ' 48 -

62 מאמר ארוך ומקיף הפותח לנו שער להיתר.

סיכומו של הענין: א. פשוט הוא שהבן המתגייר אין לו שום שייכות לכהונה שאינו מתייחס אחרי אביו הבן הזה כבר נימול לשמונה לשם מצות מילה ואינו צריך הטפת דם ברית ראה ספר שרידי אש חלק ב סימן צא.
ב. כמו כן הבת המתגיירת אין לה שום שייכות לכהונה אדרבה תהיה אסורה לכהן ובנה הבכור מישראל יהיו חייבים לפדותו.
ג. סידור הגירות של האשה צריך להיות ככל גירות היינו עם הודעת מקצת מצוות קלות וחמורות וקבלת המצוות בפני ב"ד חשוב.
ד. אחרי הגירות אסור יהיה לסדר לזוג חופה וקידושין דקידש ובעל - חמור מלא קידש ובעל עיין רמב"ם ה' איסורי ביאה יז ב.
ה. כל הילדים שיוולדו אחרי כן חללים הם ופסולים לכהונה לפיכך רצוי שלא יקראו הבעל הנ"ל לתורה ראשון אלא אחרון שלא יחשבו שהילדים שלו כהנים ואעפ"כ כל איסורי כהונה עדיין רובצים עליו.

יש להעיר שפסקו של הרב הרצוג אליו מפנה הרב לויטס רחוק מלהכריע לקולא בשאלה של גיור שיש אחריו שמירת מצוות מינימלית, אולם אף על פי כן יתכן שהרב לויטס מסתמך על כך שהרב הרצוג מצדד שלמעשה אין לפסול גיור כזה בדיעבד, ונכון לערוך גיור נוסף לחומרא, ועל סמך זה מקל שבשעת הדחק יש להקל גם לכתחילה. ויתכן שהוא מסתמך על הסברות שהובאו שם להקל, ולא מתחשב במסקנתו של הרב הרצוג. כך או כך, מסקנתו לגייר גירות שתחיה עם כהן ברורה, וגם העובדה שלאחר הבאת הפסק הזה מהמלמד להועיל הוא עוד רואה צורך לציין שיש מקום להקל במקרה 'שלא יזהרו באיסורים ידועים' מעידה שכפי הנראה הרב לויטס ידע שהגירות לא תהיה

שומרת מצוות כראוי, שהרי הוא מתהדר בכך שהיא כבר 'מחזיקה בית כשר ומדליקה נרות שבת' ואיננו מדבר על שמירת שבת ומצוות מלאה.²⁷

16. הרב צבי מגנצא, סנט לואיס – מיזורי, בין תש"ל לתשמ"ט²⁸

הרב צבי מגנצא (תרע"ד – תשמ"ט) היה תלמידים של שלושה מגדולי עולם – הגרי"מ חרל"פ (בעת שלמד בישיבת מרכז הרב), הרב אלחנן וסרמן, והרב שמעון שקופ (אותו החשיב כרבו המובהק). שימש רוב חייו כרב קהילת 'בית הכנסת הגדול' בסנט לואיז מיזורי, שנחשב לבית הכנסת הראשון ממערב למיסיסיפי. עסק רבות בענייני ארץ ישראל והלכות מדינה, ופרסם ספר בשם 'ארץ צבי'. שנה לאחר מותו פרסמו בניו סדרת מאמרים ב'אור המזרח' כרך לח, עמוד 251. במאמרו, הרב מגנצא מצר על מצב ההתבוללות החמור באמריקה, ומסכם שלמרות שידוע לנו שרוב הגרים לא ישמרו מצוות ואינם מתכוונים לשם שמים, אין לנו אפשרות להתעלם מהם ולהניח להם להתבולל או ללכת לרפורמים ועלינו לגייר מתוך תקווה שבשעת הגיור הגר אכן מתכוון לשמור מצוות.

הגירות הנה בעיה מסובכת, וכבר אמרו חז"ל קשים גרים לישראל כספחת. אמנם רבו הפירושים בדבריהם מהו הקושי ולמי זה קשה. בקדושין דף ע: פרש"י קשים גרים, שאינם זהירים במצוות והרגילים אצלם נמשכים אצלם ולומדים ממעשיהם. נראה מפירושו שעיקר הקושי הוא לישראל. מכיון שהגרים אינם זהירים הרי הם גורמים שישראל לומדים ממעשיהם וכתוצאה גם ישראל אינם זהירים במצוות. ונראה דס"ל לרש"י שזכות גדולה היא לנכרי להתגייר ולהכנס לכלל ישראל, **אעפ"י שמכיון שנתגייר ונתחייב במצוות כשלא יקימין הרי יענש. מ"מ יותר טוב לו להיות לבן ישראל ולקבל שכר בתור מצווה ועושה עבור המצוות שמקיים.**

הגמ' בנדה דף יג: אומרת הגרים מעכבין את המשיח, והטעם כדר' חלבו דקשים גרים לישראל כספחת. ושם מפרש"י, שקשים לישראל כספחת שאין בקיאים במצוות ומביאין פורענות ועוד שמא למדים ישראל ממעשיהם. משמע מרש"י שהקושי הוא לגרים שאינם בקיאים במצוות, וג"כ הקושי הוא לישראל שמביאין פורענות לעצמם ולישראל. ואח"כ אומר רש"י ועוד שמא למדים ישראל ממעשיהם, שאפשר לומר שלגבי הנכרי בעצמו עדיין יותר טוב לו להתגייר ולהתחייב במצוות, אע"פ שיענש על אלו המצוות שאינו בקי בהן ואינו שומרן. אבל יצא לנו שכרו בהפסדו שקבלנו את הגר והכנסנוהו לכלל ישראל אך הלא גורם שישראל למדים ממעשיהם. ובפרט ששם בנדה אמר' שהגרים מעכבין את המשיח, והגר בעצמו שנכנס לכלל ישראל בזה שחוטא והוא ישראל, הרי הוא מעכב את המשיח. התוס' שם בקדושין מפרשים דקשין גרים לישראל לפי שהזהיר הקב"ה עליהם בכ"ד מקומות שלא להונות אותם ואי אפשר שלא יעצרום. הרי לפי דברי התוס' הקושי הוא לעם ישראל, ולגר בעצמו נראה שיותר טוב לו להתגייר מאשר להשאר נכרי. התוס' שם אומרים ויש מפרשים לפי שע"י הגרים ישראל בגלות, כדאמר' בפסחים דף פז: מפני מה ישראל מפוזרים בכל ארצות יותר משאר עכו"ם כדי שיתווספו עליהם גרים. הקושי הוא לישראל והתועלת היא לנכרים שע"י גלות ישראל הנכרים לומדים את האמת... הרי אברהם הגר פירש לפי שהגרים בקיין במצוות ומדקדקים בהם קשים הם לישראל כספחת דמתוך כך הקב"ה מזכיר עוונתיהם של ישראל...

אמרו חז"ל כשם שאין פרצופי בני אדם דומים, כך אין דעותיהם דומות, כמובן אי אפשר להשוות כל הנכרים הבאים להתגייר, יש מהם שמתגיירים באמת לשם שמים שמכירים את האמת ורוצים להדבק בעם קדוש. בהיסטוריה של עם ישראל מכירים אנו גרים כאלה, אך מספרם לא רב. על אלה הגרים נאמר להוציא יקר מזולל, וחובה עלינו להכניסם תחת כנפי השכינה, ואל לדנו לדחותם ולהשהות אותם מלהתגייר. והלא אמר' (יבמות מח:) מפני מה גרים בזמן הזה מעוניין ויסורים באים עליהם, אחרים אומרים מפני ששהו עצמם להכנס תחת כנפי השכינה. וכשבאים ורוצים להתגייר א"כ אין לנו להשהותן יותר מדי. אך כמובן עלינו לבדוק אותם ולדעת על נכון שבאמת רוצים להתגייר. לכן בתחילה אנו דוחים אותם ואומרים להגר מה ראית שבאת להתגייר אי אתה יודע שישראל בזה"ז דווים דחופים סחופים ומטורפים ויסורין באים עליהם (שם, מז). לכן אם אמר יודע אני ואיני כדאי מקבלים אותו מיד.

²⁷ ברור שעד הגיור היא אסורה בשמירת שבת, אבל אילו היה רוצה להוכיח ממעשיה שהיא מתכוונת להיות שומרת מצוות כדת וכדין היה ניתן לצפות שיתאר מעשים יותר מרחיקי לכת מאשר 'בית כשר' ו'הדלקת נרות שבת'. הבחירה להתמקד בנרות שבת מעידה על רמת שמירת מצוות המתאימה למסורת. גם אם לא נקבל זאת – הטיעונים הקודמים אינם משתנים.

²⁸ הרב צבי מגנצא נפטר בתשמ"ט, והמאמר המדובר פורסם בשנת תש"נ לאחר מותו. אמנם, במאמר הוא מזכיר את ספרו של הרב ליפלנד, שיצא לאור רק בשנת תש"ל בירושלים. מכאן שהמאמר נכתב בין תש"ל לפטירתו. ועיין ב'הדרום' כרך סג (תשנ"ד) עמוד 75, ששם משתמע שבסנט לואיז-מיזורי עסקו רבות בגיורים.

הנסיון מלמדינו שבזמן הזה מעטים הם הנכרים שבאים להתגייר באמת לשם שמים שמכירים שתורתנו הקדושה היא תורת אמת ושקבלנוה בסיני ובאים לחסות תחת כנפי השכינה. רובם באים להתגייר מתוך חשבונות אחרים, וכפי הנראה שהרוב מהם הנם גרי עריות. התאהבו בבחור או בחורה יהודית, והצד הישראלי דורש מהם שיתגייירו אחרת לא יוכלו להנשא. גם בנדון זה שהיהודי הוא שדורש גרות ישנן סבות שונות. כרגיל אם היהודי באמת היה אדוק בתורתו ושומר מצות כהלכתו, הרי לא היה חושב כלל להנשא ללא יהודי ולא היו באים לידי אהבה. אך מ"מ יש ביניהם שמתנגדים לנשואי תערובת, ודורשים מהצד הלא יהודי להתגייר. או לפעמים גם להצד היהודי לא אכפת כל כך אם ינשאו ללא יהודית, אלא שאינם רוצים לגרום צער להוריהם ולמשפחתם. מתוך כבוד אב ואם דורשים מהצד הלא יהודי גירות. ישנם מקרים כאלה שכבר התחתנו וחיו ביחד כאישה ואשה ואחר זמן הנקודה היהודית מתעוררת ודורשים גירות מהשותף.

פה בארצות הברית יש לנו בעיה גם כן שאם הנכרי, בפרט נכרים אלו שבאים להתגייר לא מתוך ההכרה שהדת היהודית היא דת האמת אלא שרוצים להתחתן עם יהודי, ושהצד היהודי הנו הדורש גירות, אם לא נקבלם ילכו להם לראבי" רפורמי "ויגייר" אותם מבלי לדרוש מילה טבילה וקבלת המצות. ואפילו אם יאמר להנכרי שחייב לקבל על עצמו את עול המצות, הרי זה חוכא וטלולא היות שהנכרי יודע שהראבי" בעצמו אינו שומר תורה ומצות. ואפילו אם ה"ראבי"ס" הריפורמים ידרשו מהנכרי הכל כדת וכדין עדיין יש לדון אם ה"ראבי"ס" האלה הנם שלוחי ב"ד של ישראל. מכיון שבזה"ז הטעם שמקבלים גרים הוא דשליחותיהו קא עבדינן, הרי ברור הוא שבי"ד של מומחין יסרבו למנות אותם כשלוחם.

כמובן מאידך גיסא צריך לומר יקוב הדין את ההר, ואסור לנו לקבל נכרים שאינם מתגיירים כהלכה, וכל בית דין שמקבל נכרי לגירות שלא כדין כמובן אין זה גר. ואין בית דין רשאי לומר לנכרי שהנך גר בזמן שלא נעשה כהלכה, ובזה אין הבדל בין בי"ד שכל החברים הנם שומרי תורה ומצות לבי"ד של ה"ראבי"ס"...

דיני גירות מבוארים בשלחן ערוך יו"ד סי' רס"ח ואין לסור מהם. הכלל הוא שבאיש עליו למול בתחילה ואח"כ לטבול. אשה צריכה טבילה, וכל נכרי הבא להתגייר צריך לקבל עליו תרי"ג מצות לשומרן ולקיימן. לכן עלינו להודיע לגר מצוות קלות וחמורות, אך אי אפשר לו לנכרי ללמוד כל התורה כולה על רגל אחת לכן על זאת אמר' לו ואידך זיל גמור... קבלת המצות נראה לומר פשוט שזהו חלק מהגרות ועיקר הגרות הוא שהנכרי יקבל עליו לשמור תרי"ג מצות. אך בזה עדיין יש לדון אם זה מעכב, כגון כשלא הודיעוהו שעליו לקבל המצות וגירוהו. מהו הדין אם יש כאן גרות או שאיננו גר.

הריטב"א בכתובות דף יא. גבי גר קטן כתב וז"ל "אע"ג דגר בעלמא בעינן שידיעוהו קלות וחמורות ההוא למצוה ולא לעכב". הרי הריטב"א אומר שהודעת המצות היא רק למצוה ובדיעבד אינו מעכב. ופשוט שאם לא הודיעוהו המצות שאין מצד הנכרי קבלת המצות, שהרי אינו יודע. והראיה משבת ריש כלל גדול דאמר' היכי דמי שאינו יודע כלל אודות שבת, בתינוק שנשבה בין העכו"ם או בגר שנתגייר בינו לבין עצמו, שלא ידע שעליו לקבל המצות. אמנם שם בשבת ס"ח כתב הריטב"א "גר שנתגייר בין הנכרים לאו דוקא דהא קי"ל דאינו גר עד שנתגייר בפני ג". אך אין לומר "לאו דוקא", גם בנדון זה שלא הודיעוהו המצות, שכן הודיעוהו, דהא התם בגמ' מיירי לענין זה שאיננו יודע כלל את מצות התורה. המחבר שם בסעיף ג' פוסק כל עניני הגר בין להודיעו המצות לקבלם בין המילה בין הטבילה צריך שיהא בג' הכשרים וביום. מיהו דווקא לכתחילה, אבל בדיעבד אם לא מל או טבל בפני ב' ובליה, הוי גר חוץ מקבלת המצות שמעכבת אם אינה ביום. הרי משמע מהמחבר שקבלת המצות מעכבת. מכיון שפוסק שמעכבת אם אינה ביום, כ"ש שלא הודיעוהו המצות ולא קבלן כלל שמעכב בגירותו.

אך צ"ע שהמחבר שם בסעיף י"ב אומר "ואם לא בדקו אחריו ולא פירשו וראו אותם שחזרו מאהבה מקבלים אותם. ואם לא בדקו אחריו או שלא הודיעו שכר המצות ועונשין ומל וטבל בפני ג' הדיוטות ה"ז גר אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר הואיל ומל וטבל יצא מכלל עכו"ם". וצריך להבין מכיון שאומר גם כשלא הודיעו שכר מצות ועונשין ה"ז גר למה פסק לעיל שאם לא הודיעוהו ביום שמעכבת בגירותו. פשיטא שלא גרע בזה שהודיעוהו בלילה, מאילו לא הודיעוהו כלל.

וקשה לפרש דברי המחבר שבאמת הודיעוהו המצות וקבלן רק שלא הודיעוהו שכר המצות ועונשין, מכיון שקבל עליו לשמור המצות מה איפכת לן שאינו יודע שכר המצות ועונשין. ונראה לפרש דעת המחבר שאומר בסעיף ג' שמילה והטבילה כשרה גם בלילה בדיעבד "חוץ מקבלת המצות שמעכבת אם אינה ביום" היינו שקבלת המצות היא התחלת גירותו, וזו היא התחלת הדין. לכן אם הודיעוהו המצות ביום, גם אם הטבילה והמילה היתה בלילה הרי הוא

גר. דאעפ"י דאמרי' שאין דנין אלא ביום, מ"מ אם התחילו ביום אז יכולים לגמור הדין גם בלילה. וה"נ לענין גירות שאם הודיעוהו המצות ביום הרי היתה בזה כבר התחלת הגרות וגומרים אפילו בלילה ואפשר למולו ולטובלו בדיעבד גם בלילה. ובאמת שהרא"ש בהחולץ דף מ"ה: בענין דאמרי' בגמ' מי לא טבל לקריו ואשה מי לא טבלה לנדונה, אומר כן. שמקשה והלא טבילת נדה בלילה ואמרי' בגמ' דאין מטבילין גר בלילה. ומתיר' א"נ קבלת מצוה הוי כתחילת דין וטבילה הוי כגמר דין דהוי אפילו בלילה". לפי"ז יש לפרש שהמחבר באמת פוסק שבדיעבד אפילו אם לא הודיעו המצות ולא היתה קבלת המצות אפ"ה אם קבלוהו הרי הוא גר. אבל כמובן גם אם לא הודיעוהו המצות ולא היתה קבלה מצדו, מ"מ פשיטא שחייב במצוות, כי אי אפשר להתגייר מבלי להתחייב במצוות.

ונראה לבאר דברי הריטב"א שאעפ"י שלא הודיעוהו מצות ולא היתה א"כ קבלת המצות מצד הנכרי שבא להתגייר, הרי צריך לומר שהעובדא שבא להתגייר ורוצה להסתפח לכלל ישראל מוכח שהנכרי יודע ששונה היא דת ישראל ומטילה מצות על בני ישראל, אלא שאינו יודע בדיוק מה התורה דורשת. כרגיל נראה לומר שנכרי זה שבא להתגייר למד את התנ"ך, ומזה הכיר לדעת את דת ישראל, לכן י"ל שהעובדא שבא להתגייר כי רוצה לקבל עליו עול המצות ואעפ"י שלא קבל בפה, כי הבי"ד לא אמר לו שעליו לקבל את המצות מ"מ יש כאן איזה מין קבלת מצוות. אבל א"כ בנדון גרי עריות שבזמנינו שאפשר שאינם יודעים כלל אודות דת ישראל, ועפ"י רוב נראה שיודעים שבני ישראל אינם מאמינים באותו איש, ואינם יודעים ואינם מבינים כלל את דת ישראל, הרי י"ל אם לא הודיעו להם קצת מצות ועיקרי היהדות שאין כאן שום קבלת מצות. וא"כ הוא הדבר י"ל שאפילו לפי הריטב"א אם לא הודיעו המצות ולא קבל עליו לשומרן, שאין כאן קבלה כלל ואינו גר, ואפילו בדיעבד. דבר פשוט שאפילו אם נפרש שקבלת המצות אינה מעכבת זהו דוקא כשלא הודיעו לנכרי אודות המצות וגירוהו, דנאמר שבדיעבד הרי הוא גר. אבל אם הנכרי לא רצה לקבל על עצמו איזו מצוה מן המצות איננו גר כלל. דהא אמרי' בבכורות (ל,ב) אם קבל עליו המצות חוץ ממצוה אחת אין מקבלין אותו. ישנם מבני ישראל שאינם מקיימים את כל התרי"ג המצות, אבל אין יהודי כזה שאינו חייב בכל המצות, ואי אפשר נכרי להתגייר אם לא יקבל על עצמו לשמור ולקיים את כל המצות.

ראיתי באור המזרח (תשרי תשל"ב) שהרב טכורש הביא שהזהר אומר נכרי הבא להתגייר מודיעין לו קצת מצות כגון שבת תפילין ויבום. ומקשה, מובן שצריך להודיעו אודות השבת שהיא מעיקרי היהדות ושבת ותפילין הם אות. אבל מהי החשיבות של מצות יבום שצריך להודיע לנכרי הבא להתגייר.

עוד קשה לי הלא מצות יבום אינה נוהגת בגר שהרי גר שנתגייר כקטן שנולד דמי ואי אפשר לו לקיים מצות יבום.

לכן נ"ל לבאר את דברי הזהר אם הנכרי הבא להתגייר יאמר שהנני מקבל כל המצות חוץ ממצות יבום או למשל שיאמר שאינני מקבל מצות לא יבא ממזר, מהו הדין, האם נקבלו או לא. לכאורה מכיון שאי אפשר לו לקיים מצוה זו, למה לא נקבלו. זהו שהזהר אומר שאומרים לו גם מצות יבום, שעליו לקבל אפילו מצות שאינן נוהגות בו. כי תורת ה' תמימה ועליו לקבל את כל המצות, גם אלו שאינן נוהגות בו.

בעית הגרות היתה בעיא כאובה שנים רבות, כפי הנראה שגם בימי חז"ל היתה זו בעיא וזהו שאמרו קשים גרים לישראל כספחת. בזמנינו הבעיא היא חריפה מאד. ואפשר לומר על כגון זה אוי לי מיוצרי ואוי לי מיצרי, אוי אם לא נתעסק בה ואוי אם נתעסק בה ונגיירים. לעולם תהא ימין דוחה ושמאל מקרבת. קל מאד לומר ידי מסולקת הימנה אינני רוצה לגיירם, מפני שרובם אינם מתגיירים לשם שמים, אך אדם אחראי אינו יכול לעשות כן שיש לנו אחריות לגבי הצד היהודי להצילו אם אפשר שלא ישא נכרית.

הרב יוסף ליפלאנד בספרו גרים וגרות במאמרו הראשון "הגירות בזה"ז" אומר שבא לפניו אינו יהודי להתגייר ולא רצה לקבל מטעם "שמא עיניו נתן וכו'", וכתוצאה מסירובו האשה היהודית התנצרה. הצער והיגון שבא להוריה כתוצאה מזה, הביא לידי כך שהאם שלה שהיתה אשה כשרה הלכה לעולמה, טרם מותה קללה את הרב שלא רצה לגיירה וגרם שהתנצרה.

גם בדידי הוה עובדא בחור אחד הבטיח לאביו שלא יקח הנכרית לאשה אא"כ היא מתגיירת. אבי הבן בא אלי בלב קרוע ומורתח שידע את גישתי לענין הגירות של הנכרים. אך חשבתי מה יהי' אם אומר לו לא, אינני מגיירה. אז אם בנו היה אומר ראה אבא, אני את שלי עשיתי, דברתי על לבה שתתגייר והיא הסכימה. אך אם הרב אינו רוצה לגיירה מה אני יכול לעשות, וחשבתי שכתוצאה מזה שאני לא אשתדל לגיירה ונשאו נישואי אזרחים ויהיו אלה נשואי

תערובת, או שיחליטו ללכת לרב רפורמי שיגירה, והיה עושה זאת והיה אומר לה הרי את יהודית ונגמר כל הענין.

חייבים אנו להתחשב עם המצב כפי שהוא, שאם לא נגייר אותם כדין לא נעצור בעד

מגפת נשואי תערובת, ואפשר מאד שהמצב יהי' הרבה יותר גרוע ולא רק בנדון זה שיהודי ינשא לנכרית שיעבור על איסור כרת כפי שהרמב"ם אומר, אלא בנדון שהאשה היא נכרית והאיש הוא יהודי הולד שילד להם יהי' לו שם יהודי, וכלם יחשבו שלפי שם המשפחה הנו יהודי וגם שומרי תורה יכשלו בזה, שעולים לקחת לאשה בת זו שנולדה מנשואי תערובת שהיא נכרית אך יחשבו שהנה בת ישראל ולא תמיד אפשר לבדוק ביוחסין.

אבל כמובן למרות כל הקשיים הכרוכים בדבר, הגרות צריכה להיות ע"פ דין תורה, אחרת אין אנחנו מתקנים כלום. רק חושבני שלפי המצב שנוצר אין עלינו להחמיר ולדחותם בשתי ידיים, ועל כגון זה כח דהתירא עדיף, ומה גם שיש לחשוב שזה ענין כבדיעבד, אם לא נגייר אין זאת אומרת שלא ינשאו, כרגיל הם החליטו להנשא בין כך וכך, אלא שאם אפשר לנכרית להתגייר רוצים בגירות שהישראל נושא גירות מאשר נכרית. ונראה שלזאת כוונה חז"ל באמרם ואין מדקדקים אחריהם, אלא מקבלים אותו מיד.

לכאורה נראה להביא ראיה מפרש"י והתוס' שפירשו קשים גרים לישראל לפי שאינם שומרים מצוות, דמשמע שידועים אנו שרוב הנכרים המתגיירים לא ישמרו המצוות שקבלו עליהם. א"כ יש להקשות מדוע אנו מקבלים אותם, שאם אנו יודעים שהרוב מהם לא יקיימו מצוות מאי מהני קבלתם?

ונראה לומר שמקבלים אותם כי גם לנכרי הבא להתגייר ואומר שאני מקבל עליי את המצוות מאמינים אנו שבאותה שעה באמת כוונתו טובה ורצויה ומקבל עליו את עול התורה, ודמי להא דאמרי' בקדושין מ"ט: על מנת שאני צדיק אפילו רשע גמור מקדושת שמא הרהר תשובה בדעתו. בשעה שהנכרי בא להתגייר ואמרנו לו קצת מצוות וקבלן אמר' שבאותה שעה קיבל לשמור ולקיים את כל התרי"ג מצוות, ורק אח"כ נכשל ואינו מקיימן. וכיון שחלה גירותו שעה אחת הרי הוא ככל בן ישראל, לכן הדין הוא שאם הגר חזר לסורו הרי הוא כישראל מומר...²⁹

לאחר מכן הרב מגנצא מעלה את החשש שאף שהגירות תהיה כשרה – אם לא תתברר צדקתם של הגרים אולי תפקע גירותם למפרע או שיהיה כח ביד בית הדין הגדול להוציאם מכלל ישראל. מתוך קושיא זו הרב מגנצא מפליג בדין הוצאה מכלל ישראל, ומעלה שאין כוח ביד בית הדין להוציא ישראלים או גרים מכלל ישראל, כי מאחר שחלה קדושת ישראל על האדם – רק ביד הקב"ה היכולת לבטלה:

ביטול גירות ביחיד וברבים

אמנם צריך עיון שהריה רמב"ם בפ"ג מאיסורי ביאה הלכה ט' אומר וז"ל "לפיכך לא קבלו בית דין גרים... עד שתראה אחריתם", מסוף דבריו לכאורה נראה לומר שאם בי"ד הגדול ראו בסוף שבאמת לא היה בדעתם להתגייר כי רצו להדבק בדת ישראל אלא שהתגייר בשביל דבר מהבלי העולם, כי אז הוכיח סופו על תחילתו ואינו גר והרשות היה ביד בי"ד הגדול לבטל את גירותם. או יותר נכון להכריז עליהם שאף פעם לא היה להם דין גרי צדק. יש לדון לפי"ז אם יש הכח ביד בי"ד לבטל את גרות הנכרי שהתגייר. בנדון הכותים שבתחילה נתקבלו והיה להם דין גרי אמת, אבל לאחר זמן בטלו את גירותם ועשאו כנכרים לכל דבר ומותר להלוותם ברבית הרי משמע שיש כח ביד בי"ד הגדול לבטל את גירות הנכרי ולהוציאם מכלל ישראל.

נראה לומר שגם אם נכון הדבר שישנה רשות לבי"ד הגדול לבטל גירות הנכרי, זה י"ל דוקא בנכרי שנתגייר מכיון שצריך קבלת בי"ד כדי להתגייר, לכן יש רשות לבי"ד לבטל את גירותו ולהוציאם מכלל ישראל, אבל אין נראה לומר שאפילו לבי"ד הגדול ישנה הרשות לבטל את זכות היחיד מישראל ולהוציאם מכלל ישראל. שהרי כולנו בני אברהם יצחק ויעקב, והקב"ה כרת את בריתו עם כל עם ישראל וקדשנו בקדושת ישראל במעמד הר סיני. לא היתה זו קבלה בפני בי"ד כי אם כולנו יחד נכנסנו לברית. לכן נראה לומר שאפילו בי"ד הגדול אין להם רשות להוציא בן ישראל מכלל ישראל. אמנם אם אדם עובד עבודה זרה אפשר לומר שהוצא מכלל ישראל, אך האמת היא, בזה שעבד ע"ז הוציא את עצמו מכלל ישראל. פירשנו בנדון עיר הנדחת שהרמב"ם בפ"ד מעכו"ם הל' ו' אומר "ומכין את כל נפש אשר בה לפי חרב טף ונשים אם הדוחה כולה". שמקשים אם הנשים ג"כ עבדו ע"ז פשיטא שצריך לדונם למיתה, ואם הנשים לא עבדו ע"ז למה נהרגו אותן. תירצנו דמיייר שהנשים באמת עבדו ע"ז אלא שהעדים פסולים כגון שנשים הזהירו אותן. לפי דיני ישראל הרי אין כאן עדות

²⁹ עיין במאמר נוסף של הרב מגנצא באור המזרח, כד עמ' 54-53. דבריו שם אינם נוגעים ישירות לנידונו במאמר זה, ולכן לא הובאו כאן.

ואין הנשים נהרגין. אבל לאחר שנעשית עיר הנדחת נתבטל מהם דין ישראל ודין את כולם בדיני בן נח, ובדיני ב"נ גם נשים כשרות להעיד, ולכן לאחר שנעשתה עיר הנדחת נהרגו גם את הנשים.

הרי מוכח שיש הכח לבי"ד לבטל דין ישראל גם מאלה שנולדו ישראלים. אמנם נראה לומר שאעפ"כ אין רשות לבי"ד להוציא אדם מישראל ולומר שאיננו ישראל, רק בנדון עיר הנדחת שרובם עבדו ע"ז והוציאו את עצמם מכלל ישראל הבית דין רק מאשר את העובדא שהוציאו את עצמם מכלל ישראל. אבל יחיד אפילו כשעבד ע"ז עדיין לא הוציא את עצמו מכלל ישראל וגם לבי"ד י"ל שאין הכח להוציאו מכלל ישראל [וכ"כ באו"ז ח"א סי' תרה בשם תושה"ג "מומר... אע"ג שאישתמיד בקדושתיה קאי"].

פירשנו הא דאמרי' עתידין ממזרים להטהר, (קדושין ע"ב:) ויש להקשות הן התורה היא נצחית ולא יחליף הא-ל את דתו לעולמים, ואיך זה שלע"ל ממזרים יהיו מותרים לבא בקהל. ותי' שהקב"ה יבטל את דין ישראל שלהם ויהיו כבני נח, ונכרים אין ממזר. י"ל לא שבי"ד הגדול יעשו זאת אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו יבטל את קדושת ישראל מכל אלה שנכשלו בג"ע ויעשה אותם לבני נח. ורק הקב"ה בידו להוציא אדם מכלל ישראל. ולבאר למה זה יחיד שחטא ועבד ע"ז דינו דין ישראל, וצבור שחטא כגון שרוב העיר עבדו ע"ז אנו מוציאים אותו מכלל ישראל ודינם דין בן נח. יש לפרש יחיד שחטא גם כשעבד ע"ז הרי פגם בנשמתו, ולא פגם בנשמת האומה. לכן אעפ"שעבד ע"ז עצמן הנו בכלל ישראל ואפשר לומר שאין לנו רשות להוציאו מכלל ישראל. כי הברית שכרת הקב"ה היא עם עם ישראל כולו, ואפילו זה שעבד ע"ז עדיין הנו בכלל הברית הזו. אבל כאשר צבור מישראל עובד ע"ז הרי הם פוגמים בנשמת האומה. ואין עצה אחרת כי אם להוציאם מכלל ישראל.

ולפי מה שפירשנו שיותר נקל לבטל דין ישראל וקדושת ישראל מצבור שחטא, מאשר לבטל מיחיד שחטא, יש לפרש שאפילו גרים מכיון שנתגייר ונכנס לכלל ישראל אין רשות לבי"ד ממנו דין ישראל וקדושת ישראל, מכיון שנתקבל לתוך עם ישראל. והא דהוציאו את הכותים מכלל ישראל ובטלו מהם את קדושת ישראל י"ל מכיון שרובם חטאו, לכן היתה הרשות לבי"ד להוציאם מכלל ישראל.

אך יש לעיין דהא אמרי' בקדושין דף ע"ו. דכותים גרי אמת הם אלא שגזרו עליהם מפני ששפחה נתערבה בהם, הרי משמע שיש הרשות לבי"ד לבטל את גירותם גם אם זה רק יחיד שחטא. וי"ל משום דעבד ושפחה נתערבו בכותים גזרו חכמים שלא להנשא להם אבל עדיין לא הוציאו את הכותים מכלל ישראל כדפירשנו שאם יחידים חטאו לא נוציאו מכלל ישראל. וסברא היא שאין להוציא את הכותים מכלל ישראל מפני שיחידים חטאו ונתערבו בשפחה. אבל לגזור שלא להתחתן בהם מהאי טעמא שפיר יש לגזור. אך אחר זמן שראו שרוב הכותים חזרו לסורם הוציאו חכמים אותם מכלל ישראל לכן מותר להלוותם ברבית.

ועיין סנהדרין דף צ"ט: תמנע באתה לפני אברהם יצחק ויעקב להתגייר ולא קבלוה, הלכה והיתה פלגש לאליפז בן עשו אמרה מוטב תהא שפחה לאומה זו ולא תהא גבירה לאומה אחרת נפק מינה עמלק דצערניהו לישראל מאי טעמא דלא איבעי להו לרחקה. הרי אמרי' בגמ' שתמנע מכיון שרצתה להתגייר ובאתה לפני אברהם יצחק ויעקב שהיו צריכים לקבלה. אמנם צריך להבין הלא הכתוב אומר את הנפש אשר עשו בחרן ודרשי' אברהם מגייר אנשים ושרה מגיירת הנשים, ואם אברהם הלך וגייר אנשים אך זה כאשר תמנע באה אליו שלא רצו לגיירה.

ונראה הא דאברהם מגייר לא היה זה שגיירם להיות גרי צדק ושיכנסו לכלל ישראל, רק שלמדמם לקיים שבע מצוות שנצטוו. הלא גר שבא להתגייר צריך לדחותו ואומרים לו מה ראית וכו', ואיך זה שאברהם אבינו הלך אחריהם לגיירם. לכן נראה לפרש שגיירם להיות גרי תושב שישמרו שבע מצוות שנצטוו. וזה מצוה שיקיימו אותן כמו שהרמב"ם כתב בהלכות מלכים שכופין אותם לקיים שבע מצוות שנצטוו, וזה שא"א השתדל שישמרו. אבל הפרשת דרכים אומר שאברהם מגייר את האנשים להיות גרי צדק וצ"ע.

בנדון תמנע שלא קבלוה, כפי הנראה מדברי הגמ' שלא טוב עשו כדמארי' שלא היו צריכים לרחקה, יש לעיין. מכיון שנראה לומר שתמנע באמת רצתה להתגייר ולהכנס לכלל ישראל ולהיות גירת צדק הלא שפיר עשו שדחוה. דהא אמרי' גר שבא להתגייר אומרים לו מה ראית וכו'. ורק אם הנכרי מתאמץ מקבלים אותו. ואם לא התאמצה הרי שפיר עשו שלא קבלוה, ומדוע נענשו. ואם התאמצה ואעפ"כ דחוה מלהתקבל קשה למה דחוה הרי כאשר הגר מתאמץ מצוה לקבלו.

התוס' ביבמות דף ק"ט: בד"ה "רעה אחר רעה תבוא למקבלי גרים. אמר ר"י היינו היכא שמשאינן אותן להתגייר או שמקבלים אותם מיד אבל אם הם מתאמצים להתגייר יש לנו לקבלם שהרי מצינו שנענשו אברהם יצחק ויעקב שלא קבלו לתמנע שבאתה להתגייר". הרי פירשו שתמנע התאמצה ואעפ"כ לא קבלוה לכן נענשו. אח"כ אומרים התוס' בנדון הלל

שקבל את הגרים, ואעפ"י שלא היו מתאמצים להתגייר "יודע היה הלל בהן שסופם להיות גרים גמורים כמו שעשה לבסוף". לפי"ז י"ל שתמנע לא התאמצה מכיון שדחוה הלכה לה ואעפ"כ נענשו שהיה עליהם לדעת ולהכיר ברוח הקדש שהיא באמת רוצה להדבק בעם ישראל ולהכנס תחת כנפי השכינה...

17. הרב מארק אנג'ל שליט"א, ניו יורק תשל"ב.

כעת נביא מדבריו של הרב מארק אנג'ל, רבה של קהילת שארית ישראל בניו יורק, עומד בראש ארגון הרבנים IRF וממנהיגי הזרם ה'מודרן-אורתודוקס' בארה"ב. במאמר שפורסם ב-tradition שנת 1972, Winter - Spring 1972 Issue 12.3 and 12.4, עמוד 107 הוא עוסק בשיטת הרב עוזיאל בגיור. לאחר מאמר שלם בו הוא מראה שלדעתו מצווה לגייר בני זוג וילדים של יהודים מתבוללים גם במקרה בו ברור לנו שלא ישמרו מצוות, הוא חותם כך:

from the responsa it is clear that rabbi uziel offers a halakhic perspective which reflects a profoundly sympathetic and understanding spirit. recognizing the practical realities of our world, it is essential that halakhic authorities courageously respond to the needs. ours must not be a haughty and elite attitude towards would-be converts. we have a moral obligation to convert those who seek conversion, not only for their sakes but for the sakes of their children. of course, we must make every effort to teach them the torah and to encourage their adherence to the mitzvot. but in the final analysis, we must put our faith in human reason and compassion, and, certainly, we must put our faith in god.

ובעברית בתרגום חופשי: מהשו"ת ברור שהרב עוזיאל מציע נקודת מבט הלכתית המשקפת רוח אוהדת ומבינה באופן עמוק. מתוך הכרה במציאות המעשית של עולמנו, חיוני שאוטוריטות ההלכה ייענו באומץ לצרכים. אסור לנו לנהוג בגישה מתנשאת ואליטיסטית כלפי מועמדים לגיור. יש לנו חובה מוסרית לגייר את המבקשים להתגייר, לא רק למענם אלא גם למען ילדיהם. מובן שעלינו לעשות כל מאמץ ללמדם את התורה ולעודד את דבקותם במצוות. אבל בסופו של דבר, עלינו לשים את אמוננו בתבונה ובחמלה האנושית, ובוודאי, עלינו לבטוח בה'. כלומר, טענתו של הרב אנג'ל כאן היא פשוטה ביותר – הדבר הנכון הוא ללכת אחר פסיקתו של הרב עוזיאל.

מאוחר יותר, בשנת 2009, פרסם הרב אנג'ל בכתב העת 'חקירה' האמריקאי, מאמר בשם 'Conversion to Judaism: Halakha, Hashkafa, and Historic Challenge' שבו הוא תוקף את החלטת הרב עמאר שלא להכיר בגיורים של רבנים אורתודוקסיים מחו"ל אם אינם נמצאים ברשימת המאושרים, וקורא ליהדות העולם להכיר בכך שישנן גישות שונות בטיבו של הגיור. הוא מפרט באריכות את שיטתו, שקובעת שאין מקור קדום לדרישה להתחייבות על שמירת המצוות מצד הגר, ומוכיח זאת מן הגמרא, הרמב"ם והשו"ע. נביא כאן את תמצית דבריו. כדי לעמוד היטב על שיטתו מומלץ לעיין במאמרו:

התלמוד, הרמב"ם והשולחן ערוך (1) אינם דורשים ואף לא מצפים ממועמד לגיור שילמד את כל המצוות לפני הגיור. (2) כמו כן, הם אינם דורשים או מצפים ממועמד לגיור להבטיח לקיים את כל המצוות לפרטי פרטים. (3) הם גם אינם דורשים תקופת לימוד ממושכת לפני הגיור. (4) הם גם אינם רואים את הגיור כקבלה מוחלטת לקיום התורה והמצוות אלא רואים את הגיור כדרך של לא-יהודי להצטרף כחבר לעם ישראל. (5) הגיור תקף אפילו כאשר הגר הגיע ממניעים חיצוניים ואפילו כאשר הוא לא ידע על חוקי יסוד של היהדות. (6) כמו כן, הם אינם מאפשרים ביטול רטרואקטיבי של גיור, גם כאשר המתגייר המשיך לעבוד אלילים לאחר הגיור.

18. רב אחד, המובא ב"שאלת ישרון", תשכ"ד. סימן כ"ב, עמוד 113

לאחר כל המקורות האלה, בהם ראינו שרבים מגדולי וגאוני יהדות אמריקה נטו לקולא לגייר גם כאשר היה נראה ברור שהגרים לא ישמרו את המצוות כראוי ואף לא את החמורות שבהם כמו שבת, נביא עוד, והוא מכתב שהרב גדליה פלדר מביא בספרו שאלת ישרון. הרב פלדר ידוע ומפורסם

כמתנגד לגיורים האלה, אבל בספרו הוא מביא מכתב מרב שמתנגד לשיטתו. החיסרון הניכר במקור הזה הוא שהרב פלדר איננו מגלה לנו הקוראים מיהו שולח המכתב מלבד העובדה שהוא מכנה אותו 'אחד הרבנים'. האם היה קטן שבקטנים או גדול שבגדולים? זאת איננו יודעים. מן המכתב עצמו שמצוטט רק בחלקו הקטן לא ניתן להבין באופן ברור באילו גיורים מקילים הרב הכותב תומך, אולם מן ההקשר והתגובה של הרב פלדר למכתב אנו מבינים למעלה מכל ספק שהרב כותב המכתב רצה להקל בגיורים שאין לאחריהם שמירת מצוות כראוי.

אם מצוה להשתדל לקבל גרים ואם אומרים בכגון דא לאדם חטא בשביל שיזכה חברך

בספרי נחלת צבי כתבתי "...כל זמן שאינו רוצה להשתעבד לחקי התורה ולהידבק ברוחה, לכן אין לקבלם".

בקשר לדברים אלה קבלתי מכתב מאחד הרבנים שכתב "קשה להחליט כעת ככה היות שבאם לא נקבלם יאבדו מתוך הקהל או ילכו לראבי" ריפורמי או אחד מאלה שלא יתחשב עם סדר הגירות הנהוג ואפילו מילה וטבילה כדת וכדין לא יעשה ועל כגון זו אמרו ניחא לי' לחבר וכו', (שבת ד') וכפי שכתב הגאון רח"ע גראדנזעסקי ז"ל (שו"ת אחיעזר ח"ג סי' כ"ו) בשם הגאון בעל דברי חיים זצ"ל לצדד להקל באופן שיש לחוש דלא ליתי לידי עבירות חמורות מתירין איסור קל ובפרט בכהאי גוונא וכו', א"כ מצוה לקבל גר כזה". מכתבו קבלתי ועברתי על האי דינא וארשום לכ' כאן מה שעלה בידי בעזה"ש... מה שתמך יתידותיו על דברי הגאון בעל דברי חיים זצ"ל המובא בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' כ"ו) ושם מדובר שקבלה דת קדשינו אלא החשש הוא משום לזות שפתים ובכדי שלא לבוא לידי עבירות חמורות מתירין לו איסור קל וכו' ועל כגון זאת אמרין ניחא לי' לחבר, משא"כ הכי דאין הגירות כדין וכפי שביארתי בספרי נחלת צבי (עמ' ע"ב) אז אין לקבלו. שהרי צריכים להמתין עד שיתברר צדקתו.

והא דחשש שמא ילכו לראבי" ריפורמי או אצל אחד שיעשה שלא כדין, כגון זאת לא ניתן להאמר דבהאי גוונא אין האחריות עליו ואין לומר חטא בשביל שיזכה וכו'... וכן הורו בענינים דומים כמה מהאחרונים שאין להתיר ומטעמים אלו ואין העת האסוף פה, (ראה מזה שו"ת מהר"ם שיק אבע"ז סי' כ"ח, שו"ת אבע"ז סי' כ') ולכן בנידן דידן כשידוע בבירור שדעת הגר שלא לקבל המצוות ולשמור הדת אין להזקק לגירות ועל כגון דא אמרו לפי ראות עיני המורה. (ראה נחלת צבי ל"ט) מיהו בדיעבד כשגייירו אותו אמרו (יבמות כ"ד) בשם רב שהלכה כולם גרים הם ונתקבלו דבריו (ראה רמב"ם איסורי ביאה י"ג-ד, ש"ע יו"ד רס"ח-י"ב) וזהו מפני שבמקצת היתה כוונתו לשם שמים אז אין דוחין אותו כשם שדוחים הגרים תחלה, אלא מראים לו קירוב פנים שמא גיירו לשם וכדביארתי בספרי נחלת צבי (עמ' ל"ט) וכהא דכתב הרדב"ז בחדשות (סי' קפ"ז) דראוי למנהיגי הדור להיות מתונים בכיוצא בו והשי"ת יגדור פרצות עמו, ויערה עלינו רוח טהרה ממעון קדשו, רוח דעת תוה"ק ויראת ה'.

סיכום ביניים

ראינו שלאורך עשרות שנים רבני ישראל מכל קצוות הקשת מתארים שהמנהג הרווח בארצות הברית הוא לגייר גיורים 'מקילים'. מהם רבנים המצדדים בכך, ומהם רבנים המוחים על כך. לאחר מכן הבאנו את דבריהם של כמה וכמה מגאוני וגדולי אמריקה שתמכו ועודדו גיורים אלה, או לכל הפחות הכשירו אותם. כמו כן, ראינו שני מקורות שמתארים שהעמדה המקילה היא העמדה הרווחת בקרב רבנים רבים. בלי ספק, המקורות שהבאנו הם קצה הקרחון. יש מקום לעבודה מקיפה של היסטוריונים ותלמידי חכמים הבקיאים בנבכי עולם התורה האמריקאי, להמשיך לעסוק בבירור זה.

4. מקורות עמומים שיתכן שכוונתם לקולא

עתה, לאחר שההקשר ההיסטורי מובן לנו, חשוב שנראה גם מקורות עמומים יותר המתירים לגייר באמריקה במקרים של נישואי תערובת, למרות שהם כלל אינם מתייחסים מפורשות לבעיית אי שמירת המצוות. מקורות אלו לא יהיו הוכחות חד משמעיות לצד המקל, כיוון שניתן יהיה תמיד לטעון שלפי ראות עיני הדיין באותו המקרה הספציפי אכן הייתה התקרבות משמעותית ליהדות והיה אומדן הדעת שהגרים ישמרו את המצוות. אולם יש לשים לב שהפרט החשוב הזה אינו מצוין בתשובות שנביא,

והדבר אומר דורשני. ולעיתים שתולים בתוך התשובות רמזים בקשר לשמירת המצוות הירודה שיש בגיור, ויש לדקדק בהם היטב. על כל פנים, פוסקים רבים שהקלו רק בגיור לשם אישות ידעו לציין את התנאי החשוב של שמירת המצוות המלאה, ופוסקים שנשמטו מלומר כן, למרות המציאות ההיסטורית המוכרת לנו בארצות הברית – מזמינים השערה מושכלת שאכן התכוונו להקל. אולם לא יצאנו מכלל ספק, והרוצה להתעקש שאין כוונתם להקל – הרשות בידו.

תוכן העניינים לפרק זה:

1. הרב צבי דוב אייזנר, סקרנטון, תרס"ח.
2. הרב שלמה סדובסקי, רוצ'סטר, תרע"ח.
3. הרב יחזקאל אישייסקין, דטרויט, תרפ"א.
4. הרב חיים פישל אפשטיין, סנט לואיז, תרפ"ז.
5. הרב משה רוזין, ברוקלין, תש"ו.
6. הרב יוסף יצחק שניאורסון (הרי"צ), ניו יורק, תש"ו-תש"ח.
7. הרב יוסף ליפלנד, ניו יורק (לכל המאוחר שנת תש"י)
8. הרב יצחק פרייליך, פאר רוקוואי, תשל"א.

1. הרב צבי דוב אייזנר, סקרנטון פנסילבניה, תרס"ח. וילקט יוסף, כרך י (קונטרס ט"ו) סימן קנ³⁰

הרב צבי דוב אייזנר רבה של סקרנטון, פנסילבניה, ארה"ב, משיב לגבי גיור של בנות זוג של יהודים מתבוללים עליו שאל הרב משה אריה במברגר (להבנת ההקשר המלא של הדין עיין שם סימנים מב, סז, פח, קד, קכ, קנ, קצט, ריב), וכותב שיש לדון לא רק מצד הגיור אלא גם מצד הנטען. והוא לא בא להורות אלא רק לעורר. ואמנם כבר הרמב"ם התיר משום עת לעשות לה'. וגם לדעת רש"י אין איסור כי הוא בא ודאי ולא רק נטען, וגם לרשב"א כיון שהוא לא יכול לגרש אותה וגם לא צריכה להתגייר כדי להיות אישתו ולכן ברור שלא לזה התגיירה. ולכן לפי ראות עיני בית הדין ודאי אפשר לקבלה.

מכבוד הרבני החו"ב וכו' מו"ה צבי דוב אייזנר נ"י מק' [סאקרנטון \(אמריקא\)](#) יצ"ו
ראיתי מ"ש (בסי' פ"ח) אודות אם מותר לקבל גר כזו שכבר קשור בה ע"י צויללעה ואין שום תקוה שיעזוב אותה וכו' הנה נראה שהרה"ג נ"י שואל רק על ענין גירות, אבל יש בזה עוד דנטען על השפחה גוי לא ישאנה (יבמות כ"ד אהע"ז סי' י"א) אעפ"י שנתגיירה, ובאתי רק לעורר ולא ח"ו להורות כי התוס' יבמות ק"ט בד"ה רעה אעפ"י שאין מתאמצין לגייר מקבלין אותם מאותו גר שבא לפני הלל להתגייר יען דיודע ה' שסופו להיות גר גמור וכן הובא בב"י טו"ד ס' רס"ח ומסיים שם ומכאן יש ללמוד דהכל לפי ראות עיני ב"ד יע"ש. וכבר נשאלה שאלה זו בימי קדם מהרמב"ם ז"ל תשובה ק"ל, שהשיב על בחור א' שקנה שפחה ויחדה לו, וז"ל. ודאי מדין תו' צריך לגרשה משם ואף כי הנטען של השפחה לא ישאנה אכן כאשר פסקנו בדברים כאלה שיגרש וישא פסקנו רק מפני תקנת השבים ואמרנו מוטב שיאכל רוטב ולא שומן עצמו וסמכנו על אומרם ז"ל עת לעשות לד' הפרו תו' ויכול לשאנה והאל ברחמיו יכפר עונינו כאשר דבר לנו ואסירה כל בדילך, עכ"ל הרמב"ם, ובתשו' הרשב"א בא"ע סי' י"א המובא בב"י שם משמע דטעם דלא יכנסו לכתחלה הוא משום לזות שפתים שלא יאמרו משום כך נתגיירה, ורש"י פי' משום שלא יחזיקו קול הראשון שהי' נטען עלי' וכאן אי לטעמי' של רש"י שפי' שלא ישאנה שלא יחזיקו הקול הראשון אינו שייך כאן דהא כ"ע ידעו בביור שבה עלי' ואינו חושש לזה וגם לטעם של רשב"א משום לזות שפתים שלא יאמרו משום זאת נתגיירה ג"כ אינה שייך כאן דהא אפי' לא תתגייר אינה יכול לגרשה שהוא קשור עמה עפ"י חוקי המדינה ואינה יכול לגרשה ואין שייך לזות שפתים שמשום זה נתגרשה דהא לזה שתהי' אשתו אינה צריכה גירות, ובוודאי לפי ראות עיני ב"ד מקבלי' אותה כהנ"ל. ודו"ק.

ניתן להתעקש ש'ראות עיני בית הדין' הכוונה 'בתנאי שברור להם שהיא תשמור קלה כבחמורה', ולכן לא יכולנו להביא מקור זה בדעות המקילות באופן מפורש. אולם, אם כך – העיקר פשוט חסר מן הספר, ומדוע שלא יתנה את התנאי החשוב הזה שכל בית דין צריך לדקדק בו? יתר על כן, מתוך עיון במהלך ההתכתבות שם קשה להבין כך, כיוון שהמצב הדתי של הזוג המתבולל שמתארים חלק מהכותבים הוא ירוד ביותר. לכן נראה לנו שלפי ראות עיני בית הדין הכוונה לפי השיקולים שבית הדין

³⁰ נדפס גם בחידושי רצ"א – צנא דספרא סימן י'.

רואה לנכון לצורך מניעת התבוללות או לפי ראות עיניהם האם יש סיכוי להתקרבות כללית ליהדות ולגידול הילדים בזהות יהודית וכדומה.

2. הרב שלמה סדובסקי והרב גבריאל זאב מרגליות, רוצ'סטר – ניו יורק, תרע"ח

הרב שלמה סדובסקי, רבה של קהילת בית ישראל ואנשי וואלין ברוצ'סטר, מתאר בספרו פרפראות לחכמה, עמודים 63-64 שנשאל על המקרה המצוי בארצות הברית שיהודי נושא גויה בנישואין אזרחיים, ואז הוא מתחרט אבל זה כבר מאוחר מידי כי הנישואים כבר תקפים, והם רוצים לתקן ושהאישה תתגייר וינשאו בהלכה. ולכאורה זה נגד דין הנטען, אבל אולי מכיון שלפי חוקי המדינה אסור להתגרש, אולי זה כבר נחשב ככנס שלא יוציא, ומוטב יאכלו בשר תמותות שחוטות, וזה נאמר לגבי אשת יפת תואר שהתגיירה בכפייה, וקל וחומר שיש לומר זאת כלפי גיורת שמתגיירת מרצונה³¹. ועל זה השיב הרב גבריאל זאב מרגליות, הרב של רוצ'סטר (ניו יורק) שאירע לו כבר מעשה כזה, והוא הורה לגייר ולהמתין ג"ח המתנה ואז סידר בעצמו חופה וקידושין. והיו לומדים שהיה להם קשה כיצד הוא עושה כך, והוא הסביר להם את הנימוקים והראה להם את דברי הרמב"ם בפאר הדור וכולם הסכימו לדבריו. ולכן הוא אומר לשואל שהוא אכן יכול לגייר ואחרי המתנת ג"ח לסדר חו"ק. ע"ד שבמדינת אה"ב דבר מצוי הוא המקרה בלתי טהור שיהודי נושא נכרית נשואים עפ"י הנימוס אצל שופט השלום, ואח"כ מתחרט הבעל על מעשיו אבל כבר איחר המועד כי הנשואים הנימוסים (ציווילע) נחשב לנשואים גמורים עפ"י חוקי המדינה, ורוצים הם לתקן את עותתם במה שהוא והיא מסכימים שתתגייר כדת ותנשא לו אח"כ כדת משה וישראל. והנה לכאורה הוא דבר פשוט שאין מקבלין אותם ומשנה מפורשת היא ביבמות (כ"ד:) הנטען על השפחה ונשתחררה או על הנכרית ונתגיירה, הרי זה לא יכנס ואם כנס אין מוציאין אותה מידו, אבל למאי דאיתא שם בגמ' דאעפ"י שאין מקבלין לגירות איש שנתגייר לשום אשה וכן להפך ואתמר עלה, אמר רבי יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב הלכה כדברי האומר כולם גרים הם, ורק משום עקשות פה ולזות שפתים מרחיקין אותם, אבל בנידון דידן כיון שאין בידו להוציאה כי חוקי המדינה כופין אותו שלא להוציאה אולי הדין בזה כמו אם כנס אין מוציאין, ומוטב שיאכלו ישראל בשר תמותות שחוטות, משיאכלו בשר תמותות נבלות (קדושין כ"א ע"ב וכ"ב) ועיין בתוס' שם כ"ב ע"א ד"ה שלא ילחצנה בסופו דלהכי קרי לה בשר תמותות משום שנתגיירה בעל כרחיה והגירות ה' שלא כדין לכתחילה וא"כ כ"ש הכא שהגירות הוא ברצונה ולא ע"י כפי' ממש אעפ"י שלא נתגיירה כבזמן הזה (יבמות כ"ד:) והוא כבשר תמותות אבל הלא דברה התורה כנגד יצה"ר גבי יפ"ת, וא"כ ה"ה בנידון דידן בכדי שלא יבלה רוב שנותיו בחיים של הפקר אולי אפשר להקל בזה. וע"ז השיב הרב הגאון רג"ז מרגליות את חות דעתו וז"ל.

לכ' ידידי הרב הגאון החו"ב ו"א כ"ש מו"ה ר' שלמה סאדאווסקי נ"י האב"ד דעיר [ראטשעסטער](#) נ"י, שלום שלום.

אחדשה"ט באה"ר, הנני להשיב על מכתבו אשר קבלתי כעת, יען כי דרוש לו להלכה למעשה, וכבר קרה מעשה כזאת זה יותר משנה [בעיר לארענס, מאסו](#). אשר הוריתי להיתר לגיירה ולהמתין ג"ח של הבחנה ואח"כ נסעתי לשם לסדר קדושין בעצמי, ואם כי ה' זאת לכאורה קשה לפני איזה לומדים, אכן הראיתי להם טעמי ונימוקי בזה (והארכתי בזה תשובה ארוכה) וסופו של דבר הראיתי להם תשובת הרמב"ם ד' לייפציג ס' ק"ל שהתיר באופן כזה וקיצור לשון תשובתו מפני תקנת השבים וכו' וסמכנו על עת לעשות וגו' יעיי"ש, ושתקו כולם והודו לדברי.

קיצור הדברים כת"ר נ"י יוכל לעשות הלכה למעשה לגיירה, ואחר עכוב ג"ח הבחנה יקדשנה כדת משה וישראל ותהי' לו לאשה בהיתר. א"כ ידידו דוש"ת כאה"ר המוקירו ומכבדו כערכו הרם, גבריאל זאב מרגליות, רב הכולל דפה [באסטאן](#) והסביבה.

חשוב לציין שבשאלה מצוין שהבעל מתחרט על מעשהו, ורוצה עתה שתתגייר כדת. ניתן להבין שביטויים אלו מתארים תהליך של חזרה בתשובה שלמה שלאחריה רוצה הגבר היהודי לשמור תורה ומצוות באופן מלא, וכך גם אשתו. בעיני בשל הבנת הרקע ההיסטורי, ובהעדר אמירות מפורשות על החשיבות שבית הדין יוודא נקודה זו עד הסוף – ההסבר הנ"ל איננו סביר. ובמיוחד לאחר שהסברנו בהערה שהדימוי של הגיור הזה לגיירה של אשת יפת תואר מביע שהגיור נעשה במידת מה בכפייה ובלי רצון פנימי של המתגיירת להיות יהודיה כשרה.

³¹ והדבר מזכיר את דבריו של רש"י בקידושין כב,א שהתבארו במאמר זה על ידי הרב חיים רוזין, שבאשת יפת תואר יש פגם מהותי שהיא בליבה איננה מתכוונת לשמור את המצוות, ואף על פי כן הגיור כשר.

3. הרב יחזקאל איישישקין, דטרויט, תרע"ט³². 'יגדיל תורה' תרע"ט סימן ס"ד

הרב יחזקאל איישישקין היה רבה של העיירה ישון שבליטא, ומאוחר יותר היגר לארה"ב והיה רב קהילת מגן אברהם בדטרויט, ופעיל חשוב ומרכזי בתנועת המזרחי בארה"ב. הוא השיב לשאלה על גוי שחי כבר כמה שנים עם יהודיה בנישואין אזרחיים וכעת בא להתגייר, שלמרות שאי אפשר לומר שמתגייר בשביל אישה שהרי כבר חיו יחד יש בזה ספק כי מתגייר כדי לרצותה ולרצון משפחתה, וכתב על זה שיש לקבלו כי רק כשאמרו לנו או שיש אומדנא דמוכח שיש סיבה חיצונית אין לקבל כפי שמוכח מלשון המרדכי ובוודאי כך כוונת הרמב"ם והשו"ע שעושים לתועלת בלי שום כוונה לשאת עול תורה ומצוות, אבל במקרה כמו שלנו שאומר שרוצה ליכנס תחת כנפי השכינה ולהיות יהודי נאמן אין כאן אומדנא דמוכח למרות שידוע לנו שרוצה להתחתן עם יהודיה, וראיה מהגמרא לגבי גוי שאמר לאישה שתהיה מקודשת לו לאחר שיתגייר שהסיבה שאינם קידושין כי זה לא בידו בגלל שגור זה משפט וצריך שלושה ולא בגלל שכשיבוא להתגייר (אפילו אם היה מספיק אחד) לא יקבלו אותו כי זה לשם אישות.

ביחס לדין נטען הסתמך על הגרש"ק שהתיר כשיש חשש שתצא לתרבות רעה, וכאן הרי תחיה עם גוי וזו יציאה לתרבות רעה. הרב מציין להיותה של הבעיה נפוצה (הנוגע להלכה ולמעשה בפרט במדינה הזאת).

הרב איישישקין מתעלם משאלת קיום המצוות:

נערה בת ישראל אחת נתנה עיניה בבחור נכרי וגם נפשו חשקה בה ונתקשרו יחד בנשואין כפי חוקי המדינה בערכאותיהם וחיו כדרך איש ואשה זמן מה ואח"כ בא הנכרי לגייר א"ע אם יש להזדקק לו ולגיירו.

הנה המחבר ביו"ד סימן רס"ח סי"ב כתב והוא מלשון הרמב"ם פי"ג מהל' א"ב הי"ד כשיבוא הגר להתגייר בודקין אחריו שמא בגלל ממון או בשביל שררה שיזכה לה או מפני הפחד בא ליכנס לדת ואם איש הוא בודקין אחריו שמא עיניו נתן באשה יהודית ואם אשה היא בודקין אחריה שמא עיניה נתנה בבחורי ישראל נמצאות להם עילה מודיעים להם כובד עול התורה וכו' ע"ש.

ולפי"ז לכאורה אין להזדקק לו ואם כי הכא אי אפשר לומר דגייר בשביל אשה יהודית דהא הלא כבר נקשר הזוג בקשר של קיימא בערכאותיהם וחיו ביחד כדרך איש ואשה אך יש ספק בדבר כי גייר כדי לעשות נחת רוח להמיוחדת לו ולהשביע רצון משפחתה והיינו נמצאת לו עילה ואין מקבלין אותו אך לפענ"ד נראה דאינו כן רק דיש להזדקק לו ולקבלו דהנה המרדכי בהגהותיו פ' החולץ ביבמות כתב וז"ל אני הדיט הכותב נ"ל דמי שבא לפנינו להתגייר וידוע לנו שבשביל תועלת דבר הם עושים אין לקבלם ע"ש ובודאי כוונת הרמב"ם והמחבר הוא כן דנמצאת להם עילה דאין מקבלין אותם היינו דידוע לנו העילה או מפייהם שאמרו על מנת כן הם מגיירים א"ע עיין בתוס' יבמות דף כ"ד ע"ב ד"ה לא בימי דוד או ע"י אומדנא דמוכח שבשביל התועלת הם עושים כן וכל כוונתם לא לשאת עול תורה ומצוות (ויש להעיר עיין ברמב"ם שם שכתב לפיכך לא קבלו ב"ד גרים לא בימי דוד ושלמה בימי דוד שמא מן הפחד חזרו ובימי שלמה שמא בשביל המלכות והטובה הגדולה שהיו בה ישראל חזרו ע"ש, כתב לשון 'שמא' אך שם היה אומדנא דמוכח) אבל בעובדא דידן **שבא ואמר שרצונו ליכנס תחת כנפי היהדות וליכא אומדנא דמוכח להיפך מזה מקבלין אותו** וגם אם לא נתקשר יחד כהנ"ל רק מי שבא להתגייר ואומר שרצונו ליכנס תחת כנפי השכינה ולהיות יהודי נאמן ויודעים אנחנו כי בחר באשה יהודית אחת שאחרי שיתגייר א"ע ישאנה בחופה וקדושין כדת משה וישראל וליכא אומדנא דמוכח דאם לא היתה לו האשה לא בא לגייר א"ע ג"כ מקבלין אותו וראיה לדבר ממסכת קידושין דף ס"ב דקאמר בשלמא כולו לא בידיה אלא גר הוא בידו גר נמי לאו בידו דאמר כו' אמר ר"י גר צריך שלשה מ"ט משפט כתיב ביה כדן מי יימר דמזדקקי ליה הני תלתא ע"ש והתם קאי על האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי ונימא דנמצאת להם עילה בזה דהא נתן עיניו באשה יהודית ואין

³² הספר נדפס רק בתרפ"א, אולם תשובה זו נדפסה קודם לכן בכתב העת 'יגדיל תורה' ניו יורק, תרע"ט סימן ס"ד (עמוד 268) ועיין שם בתשובת הרב טמשוב בסימן ס"ה שאומר שברור שהגר לא ישמור מצוות אחר הגיור, כיוון שהרב איישישקין העיד שהגוי והיהודי יצאו לתרבות רעה אם לא נגייר אותו.

מקבלין אותו ולמה ליה למימר גר צריך שלשה הא גם אי גר סגי בחד לא מזדקק ליה האי חד ולא הוה בידו אלא ודאי כמו שכתבתי דמזדקקין לו ומקבלין אותו.

אולם בעובדא דידן דחיו יחד כדרך איש ואשתו זמן מה איך יוכל לישאנה אח"כ כדת דהתוספתא בפ"ד במס' יבמות כתב וז"ל גר גוי ועבד הבא על בת ישראל אע"פ שחזר הגוי ונתגייר עבד ונשתחרר הרי זה לא יכנס ואם כנס לא יוציא וכן פסק הרמב"ם הל' גירושין פ"י הי"ד ובאה"ע סי' י"א ס"ו ע"ש ועי' במס' יבמות דף כ"ד ע"א אך הגאון ר' שלמה קלוגער בהגהת חכמת שלמה באה"ע שם כתב וז"ל ועי' בסי' קע"ז לקמן דהיכא דיש חשש שיצאו לתרבות רעה מותר לישאנה וה"ה בזה אם הוה חשש בו או בה ע"ש.

והכא בודאי תצא לתרבות רעה שתחיה עמו בלא חופה וקידושין לכן מותר לישאנה כנלפענ"ד ואבקש מאת הרבנים גדולי התורה קוראי היגד"ת לחות דעתם בזה הנוגע להלכה ולמעשה בפרט במדינה הזאת.

את התשובה הזאת הרב אישישקין כאמור מפרסם בכתב עת תורני 'יגדיל תורה'. בצמוד אליו העורך, המבי"ט (הרב בנימין טמשוב) מפרסם תגובה, שבו הוא שולל לגמרי את פסיקתו של הרב אישישקין, ואף מעיר שלא יתכן שהגיונת תשמור מצוות אחר הגיור, שהרי הרב אישישקין מתאר בעצמו שאם לא נגייירם הם ישתמדו, משמע הם אינם דבוקים לתורה ולמצוות (שם עמוד 276):

ועוד מה שכתב כתר"ה דהכא ודאי יצאו לתרבות רעה סותר את עיקר דבריו ויסודו דא"כ אומדנא דמוכח הוא שאינו מגייר א"ע לש"ש רק לשם זנות כיון דבעת הגירות אינו מקבל עליו עול מצות, ולומר דמשום שלא תצא האשה לתרבות רעה מגיירין אותו מנין לנו לומר כן לש"י הרשב"א והמרדכי הא ביארנו שאינו מועיל אף בדיעבד גירות כזה שאינו לש"ש, כן היה נ"ל לדון בענין זה

ואף על פי כן, הרב אישישקין מפרסם בספרו "דבר יחזקאל" סימן מ"ה את המכתב שלו, בלי תגובתו של הרב טמשוב, ובלי לסייג. משמע בבירור שהרב אישישקין הכיר את הבעיות שהעלה הרב טמשוב – ולא חשש לה. וכבר ראינו בדבריו שהוא קובע מפורשות שאם הגר בא ואומר שרצונו להכנס תחת כנפי השכינה – כל עוד אין אומדנא דמוכח אחרת – עלינו לקבלו. והדבר פלא – הרי הוא מסביר מפורש שמדובר בגר שבא כדי להנשא לחברתו היהודית, ולא עוד אלא שאם לא נגייירנו היא תצא לתרבות רעה. אלא שהרב אישישקין ראה אפילו מציאות כזאת כ'מציאות מסופקת' שבה עלינו פשוט לקבל את הצהרתו של הגר ולא לפקפק בה. ממילא מסתבר שהוא לא דרש שיהיה ברור לדיינים שהגר מתכוון להכנס תחת כנפי השכינה לשמור מצוות, אלא הסתפק בכך שאין להם אומדנא דמוכח ההיפך. והעובדה שבת הזוג איננה שומרת מצוות (שהרי היא אפילו לא המתינה לגיור אלא נישאה לו בנישואים אזרחיים עוד לפני ניסיון לבצע את הגיור) ובכלל המצב הרוחני במדינה קשה ביותר כפי שהתבאר באריכות במאמר זה – אינם מספיק עבורו כדי לקבוע 'אומדנא דמוכח'.

4. הרב חיים פישל אפשטיין, סינסינטי, תרפ"ז

הרב אפשטיין היה אב"ד ורבה של סנט לואיס. בשו"ת תשובה שלמה, חלק ב, אה"ע סימן י', הוא נשאל על אישה שהתגיירה כדי להתחתן עם יהודי ורוצה שיסדרו לה חו"ק. משיב שלכתחלה צריך לבדוק אחריהם, וכו' אבל נהגו לסמוך על הר"ש קלוגר, ולכן ניתן לסדר קידושין מיד. ואמנם לגבי ג' חדשי המתנה לפי הרבה פוסקים לא צריך להמתין בפנויה, ואמנם הרדב"ז החמיר ולכתחילה חוששים לו (אלא שנידון דידן זה לא לכתחלה). אלא שמסוגיית נטען יש בעיה, כי גם אם לא נטען שבא עליה – הרי לפי הרשב"א יש חשש שמתגיירת לשם אישות. ואמנם, כבר אמרנו שאנחנו סומכים על הגרש"ק לידידי הרה"ג המובהק המופרסם בחיבוריו מוה"ר יקותיאל יהודה גרינוואלד שליט"א ע"ד שאלתו אם אשה שנתגיירה כדי להנשא לישראל אם לסדר להם קדושין, הלכה רווחת היא דכולם גרים הם, כמבואר ביבמות (דף כ"ד) וכן אפסקא ברמב"ם ובטור ושו"ע יור"ד סימן רס"ח, ואף שכתבו שחוששין לו עד שתתברר צדקתו כ"ז הוא לפי ראות עיני הב"ד עיין בב"י והובא בש"ך שם ס"ק כ"ג, וזה הוא אם כבר קבלום בב"ד. אבל בתחלת הקבלה יש לדקדק בכל פעם אם לקבלם או לא. אך כבר נהוג עלמא עפ"י דברי הגאון ר"ש קלוגר ז"ל בספרו טוב טעם ודעת לגייר אם יש חשש שיצא לתרבות רעה. וכן בנד"ד יש חשש זה כמוש"כ כתר"ר. ואם כן יש לסדר להם קדושין תיכף, הא כבר אפסקא באעה"ז סימן י"ג סעיף ה' דגיוורת נשואה יש להמתין צ' ימי הבחנה. אבל פנויה אינה צריכה להמתין. וזה לפי דברי הרב

המגיד. אבל בתשובות הרדב"ז ח"א סימן קצ"ו חולק ע"ז, והנה בספר אור זרוע הגדול הל' יבום וחליצה סי' תרכ"ז כתב מפורש כהרב המגיד דגירות פנויה אינה צריכה להמתין ורק גירות נשואה צריכה להמתין ז' ימי הבחנה. מ"מ לכתחילה יש לחוש לדברי הרדב"ז. אלא דלכא' איכא למידק בהא מהא דאיתא ביבמות הנטען על השפחה ונשתחררה או על הכותית ונתגיירה הרי זה לא יכנס, והנה לשיטת רש"י דהטעם הוא משום לעז שלא יאמרו אמת היה הקול הראשון. אפשר דבנ"ד אינו נטען שבא עליה, אך לפי שיטת הרמב"ן והרשב"א והריטב"א בחידושים והרשב"א בתשו' סימן אלף ר"ה דהטעם הוא שלא יאמרו משום זנות נתגיירה ולא נתגיירה בלב שלם, א"כ גם בנ"ד איכא האי חששא. אלא דכבר כתבתי דסמכין על בעל טוב טעם ודעת דאם יש חשש שיצא לתרבות רעה להקל בזה וכ"ז לפי ראות עיני הב"ד בכל פעם. ובהא ענינא יש לדייק בדברי התוס'... ומתוך כך התיר ר"ת לבת ישראל שהמירה... והא מבואר בתוספתא... אלא דבתוס' ישנים ביומא... והתיר ר"י לכותי שנתגייר לישאנה, וכן הוא ברבינו ירוחם... וכבר עמדו רבים בזה. והנראה לענ"ד לומר בזה דהנה החשש דבשביל זו נתגייר, היינו באופן שאם לא היה נתגייר לא היתה מתרצת לו. אבל אם אנחנו רואים דגם אם לא היה מתגייר היתה ג"כ עמו, אז לא שייך לומר בשביל זו נתגייר, רק דנתגייר בלב שלם, וא"כ בעובדא של ר"ת הרי כנסה מקודם וגם אם לא היה מתגייר אפשר ג"כ דלא עזבה אותו. א"כ לא שייך למימר בשביל זו נתגייר... תשובה זו הובאה בדילוגים, אולם הדילוגים הם רק בציטוט מקורות ידועים או בחלקים שכלל אינם רלוונטיים לנידון דידן. לסיכום התשובה: ניתן לראות שהרב אפשטיין משיב שכבר נהוג כמו הגר"ש קלוגר לגייר גם לשם אישות, בשל החשש שיצאו לתרבות רעה. זאת מבלי להזכיר במפורש את הדרישה לוודא שהגיור הנזכר בשאלה, וכן כל גיור שיערך על סמך תשובה זו, חייב להיות תוך קבלת מצוות מלאה ושלמה. מתיאורו של הרב יקותיאל יהודה גרינוולד, נמען התשובה, שהובא לעיל פרק 1 מקור 9, אנו למדים שהמציאות הייתה שהגרים לא שומרים מצוות אחר הגיור, ולדעתו גם לא התכוונו לכך בשעת הגיור, ולכן הוא לא רצה לסדר חו"ק, אם כן, תשובתו של הרב אפשטיין כפי הנראה באה לסנגר בדיוק על מציאות זו, אולם קשה להוכיח זאת בצורה מושלמת.

5. הרב יחיאל מיכל לייטר, ניו יורק תרצ"ב

הרב יחיאל מיכל לייטר (תרכ"ד – תרצ"ג) היה אב"ד בעיר דוניב שבפולין, עד מלחמת העולם הראשונה ולאחר מכן רב קהילת מחזיקי הדת אנשי זלאטשוב בניו יורק. בספרו שו"ת דרכי שלום חלק א סימן נ הוא מספר שנשאל על אחד שחשק בגויה ורוצה שתתגייר ואם לא נתיר הוא יתחתן איתה בגיורתה.³³ משיב שיש לדון האם יש דין שליחותיה לגיורים כאלה ולבסוף מסיק שרואים שבהרבה דינים למרות שעושים נגד ההלכה השליחות עדיין תקפה (דין בשבת ועוד), וכך נראה גם כאן. ועוד שישנו הטעם של לדורותיכם, ורואים שראשונים רבים נקטו שהדיטות גיירו בימי דוד ושלמה. ולכן מסיק שאם 3 הדיוטות יגיירו - הגיור יהיה תקף. אלא שהנישואין תלויים במחלוקת רשב"א ורש"י בטעם איסור נטען. ולכן הבא לשאול כדין תורה - אוסרים לו. ואמנם כאן הוא עלול לצאת לתרבות רעה, אבל ראינו בכמה פוסקים שלא התירו מינקת חברו אפילו כשהיה חשש שישתמדו, ואולי אף המקילים לא התכוונו להתיר לכתחילה אלא רק לא למחות, והעקידה כתב שחטא בהסכמת הקהל הוא החמור ביותר. ולכן למעשה כותב שאין להתיר לגיירה. אמנם אם תתגייר בפני הדיוטות אולי נוכל לסדר חופה וקידושין כי גם לרשב"א אולי יש להתיר כי הוא לא 'נטען עליה' אלא רק 'חושק בה' ומדובר בשעת הדחק.

כלומר מצד אחד אוסר על בית הדין לגייר, מצד שני מצביע בבירור על זה שהדיוטות זו אפשרות שתהיה תקפה לפי ההלכה ואף תאפשר לנו לסדר אחר כך חופה וקידושין. הרב לייטר כלל אינו דן בשאלה האם ההדיוטות שיגיירו ידרשו קבלת מצוות כהוגן, למרות שמדובר כאן ביהודי מתבולל שוודאי אינו שומר מצוות. יתר על כן, הוא מזכיר ומפלפל בדברי הבית יצחק המפורסם, שנוטה בכלל לא להסכים לביצוע גיורים של בנות זוג של יהודים מתבוללים כיון שברור לו שהם לא ישמרו מצוות, ואילו הוא בסופו של דבר מאשר את הגיור הזה אם ייערך בידי הדיוטות, ומבלי להעיר דבר על כך שאותה בעיה שהייתה לפני הבית יצחק ניצבת גם לפניו.

לידיד נעורי היקר הרב המופלג בתורה ירא ושלם מו"ה יעקב שליט"א. ע"ד שאלתו באיש שחושק בבת אל נכר וחפצו לישאנה אחר שתתגייר אם מותר לגייר אותה אדעתא שישאנה זה ואם תתגייר מ"מ אם מותר לסדר להם קדושין והוא איש כזה אשר אם לא יתירו לו ישאנה בגיורתה עד כאן שאלתו.

³³ יש להעיר שאיננו יודעים האם תשובה זו נכתבה בשבתו באמריקה או לפני כן בפולין.

א. מבואר ברמב"ם שהמצוה הנכונה... ושם כתב אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר הואיל ומל וטבל יצא מכלל העכו"ם עכ"ל. וכן הוא בש"ע...

וראיתי בשו"ת בית יצחק שחקר אם הוא איסור לגייר לכתחילה בכה"ג או דאין זה איסור אלא אזהרה מן המובחר ורצה להוכיח דלא הוי איסור דהרי התוס' בקדושין (דף ס"ב) הקשו אמאי לא בעינן מומחין... ותירצו דשליחותיה... ואס"ד דבשביל תועלת אסור לכתחילה נימא דבטל השליחות... וכתב ע"ז מיהו יש לדחות דבשליחות דקמאי ל"ש אשלד"ע...

מה שדחה חוזר ונראה דבתומים העלה ליישב דברי הרמב"ם... דס"ל להרמב"ם ז"ל שתי סברות וכו' ואי אמרין עירוב פרשיות כתיב וא"כ עכ"פ חד סמוך צריך וא"כ אכן הדיוטות דדנין הוא משום שליחות דקמאי הסמוכים דעשו להדיוטות שלוחים ודאי דלא הרשהו כ"א לעשות כפי דעת חז"ל ומבלי לעבור על תקנתם וא"כ אם הם עוברים אף השליחות הרשאה מבי"ד הסמוכים בטל וא"כ שנים שדנו אף דמפאת המנין דהוא בציר משלשה אין הדין פסול בדיעבד דלא אלים כ"כ הקתנה מכל מקום מפאת דהם הדיוטות יש לפוסלו דד"ת בעי מומחה ושליחות דמקאי ל"ז דע"ז לא עשהו לשליח לדון בפחות משלשה עכ"ד וע"ש באריכות. הרי מבואר שלא כדברי הבית יצחק שכתב אשר בשליחות דקמאי לא שייך שיבטל השליחות. ובתומים כתב דכ"ש הוא משאר שליחות. ומה שכתב בשו"ת בית יצחק הנ"ל כדמוכח מטבילת גר בשבת הרי גם לענין דין קיימא לן דאסור לדון בשבת אף על פי כן דינו דין... (ומפלפל בזה עוד לשני הכיוונים)

וברמב"ם כתב ודוד המלך סמך שלושים אלף ביום אחד עכ"ל. וצריך לומר דממאי דכתיב לדורותיכם אמרין דאינו מעכב בדיעבד אף בזמן שיש סמוכים והרי גם לטעמא דשליחותיהו קעבדין תקשה דהרי בימי דוד ושלמה היו סמוכים ומי עשה את אלה הדיוטות לשלוחים ולמה לא ה' הבי"ד הגדול דוחה אותם הגרים שנתגיירו אז בפני הדיוטות אלא ע"כ דביעבד הוי גרים כי סברא זו שליחותיהו קעבדין מועילה גם בזמן דאיכא סמוכים...

ולדינא אם תתגייר מ"מ בפני שלשה בדיעבד הוי גיורת אם מותר זה שנתגיירה בשבילו לכונסה לכתחילה הנה במשנה ביבמות...

נמצא לפ"ז דלפי המסקנא דהלכה דגרים הם ליתא לחשש זה אף לגביה דזה הנטען והא דאסור לכתחילה הוא רק משום הא דרב אסי והיינו טעמא כמו שכתב הנמ"י דכיון שנתגיירו וקבלו עליהן חזקה היא דאגב אונסייהו גמרו וקבלו דגמרא גמיר לה דאחד האיש שנתגייר לשם אשה ואחד האשה שנתגיירה לשם איש גרים גמורים הם עכ"ל. ולפענ"ד נראה להמתיק הדברים במה שכתב הר"ן (נדרים דף פ"ז) בהא דאמרו שם והלכתא תוך כדי דיבור כדבור דמי חוץ ממגדף ועובד ע"ז וכו' וכתב הר"ן ז"ל אבל הני כיון דחמורי כולי האי כשאדם עושה אותם אינו עושה אותם אלא בהסכמה גמורה עכ"ל. וכן הענין להיפוך להמיר דתו ואמונתו ולבוא לכלל ישראל לא נעשה רק בהסכמה גמורה....

נמצא לפי"ז בנ"ד דאין זה בכלל הנטען על הנכרית אף שחושק בה שהרי מבואר בש"ע אה"ע סי' קע"ז סעי' ע' הנטען על הפנויה י"א שלא יכנס משום לזות שפתים וי"א שמצוה לכנס וכתב הרמ"א והסברא ראשונה עיקר וכי יעלה על הדעת שמי שחושק בבת ישראל פנויה שהוא בכלל הנטען על הפנויה. וה"ה בזה שחושק בנכרית אינו בכלל הנטען אף שנתן עינו בה וליכא משום הא דרב אסי ואם תתגייר יהי' מותר לכונסה לכתחילה לפי שיטה זו...

ולפי שיטה זו של הרשב"א גם בנ"ד אסור זה שנתגיירה בשבילו לכונסה לכתחילה מחשש לזות שפתים שהרשב"א חשש. ואין להקשות דאי נימא דלהרשב"א אסור לכונסה לכתחילה גם בכה"ג למה אמרו במשנה הנטען לימא רבונא טפי דאפילו רק נתגיירה בשביל זה אסור לכונסה לכתחילה ד"ל דמשום רבונא דסיפא דאם כנס אין מוציאין מידו נקט לה בנטען ובאמת גם בכהאי גוונא אסור לכונסה לכתחילה.

וכל זה מדינא במי שבא להורות לו עפ"י דין תורה אבל בנ"ד שיש חשש שהאיש הלזה יצא לתרבות רעה וידור עמה בגיורת הנה מבואר בהגהת רמ"א יור"ד (סי' של"ד סעי' א) ואעפ"י שיש לחוש שע"י כן יצא לתרבות רעה אין לחוש בכך. והט"ז שם חולק על הרמ"א... ובשו"ת חת"ס אה"ע סימן ל"ו לא רצה להתיר מינקת אפילו מחשש המרת דתם של הבעל והאשה. וכתב שם ואפילו להט"ז ביור"ד רס"י של"ד היינו שאם כבר עברו לא יענשו העוברים בלי לידח אבן אחר הנופל אבל אם בליעל אחד יבקש ממנו להתיר לו למיעבד איסורא ואם לא יצא מן הדת חלילה לנו להתיר לו אפילו איסור קל דרבנן עכ"ל...

ובעקידה כתב... אמנם החטא הקטן כשיסכימו עליו דעת הרבים והדת ניתנה בבי"ד שלא למחות בו הנה הוא זמה ועון פלילי וחטאת הקהל כולו ולא ניתן למחילה וכו'... ולכן קשה הדבר להקל נגד דעת הרמב"ם והש"ע להזדקק להם לגיירה לשם כך ולסדר להם קדושין.

אמנם אם תתגייס מ"מ בפני שלשה דבדיעבד הוי גיורת לענין להתיר לו הנשואין לכתחילה אם כי מצד אחד יש להחמיר כי אחר שנתגיירה נסתלק החשש שידור אתה בגיורתה כי כבר יצאה מכלל העכו"ם אף בכה"ג שנתגיירה בשבילו מ"מ כיון דאין בזה ליתא³⁴ דאיסורא רק מחשש לעז לדעת הרשב"א... ובנ"ד לא גרע מנטען על הפנויה ואם כי בדין נטען על הפנויה יש פלוגתא הרי גם בנ"ד לפירש"י וכן הוא בנמ"י ליכא חשש לעז כלל רק לפי טעמו של הרשב"א ז"ל ובפרט שבדיעבד שרי וכל שעת הדחק כדיעבד דמי ועיין באו"ח בהגה ולא חיישין שיאמרו לצורך ישראל הוא עושה דבמקום פסידא כה"ג לא חששו ועיין בט"ז ובמ"א וענין לעז הוא כענין שלא יאמרו והנלענ"ד כתבתי

6. הרב משה רוזין, ברוקלין תש"ו

כבר הזכרנו במאמר זה את הרב משה רוזין, נשיא אגודת הרבנים ומחשובי רבני אמריקה. במקור הקודם שהבאנו מדבריו, שנדפס בשנת תש"ה ואולי נכתב קודם, ראינו שהוא מסתפק מאוד בכשרותם של גיורים ללא קבלת מצוות מלאה, ונשאר בצ"ע. אולם, במקור הזה, נזר הקודש - שו"ת, סימן ח, עמוד 263, משנת תש"ו, נראה בבירור שהוא למעשה נשאר בעמדה המקילה, כיוון שהוא עוסק כאן בצורך בימי הבחנה לגיורת, שכל הסימנים בתשובה מעידים שהיא לא קרובה בשום אופן לשמירת מצוות (היא מתגיירת בגלל שההורים של החתן 'הכריחו אותה', הם דרים יחד כדרך איש ואישה לאחר הגיור אך לפני החתונה בתוך שלושת חודשי ההבחנה וכנראה לא מסתירים את זה), והוא לא מעלה על דעתו לרמוז דבר וחצי דבר בקשר לכשרות הגיור. כלומר, לפחות לענין דיעבד לא עלה על דעתו להחמיר, וכפי הנראה אילו היה משוכנע שאין לעשות כך לכתחילה לכל הפחות היה כותב לשואל שלהבא יש להזהר בגיורים כאלה.

ב"ה יום ה' לסדר אמור, תש"ו.

ע"ד השאלה איש צבא נשא אשה נכריה במלחמה ועתה שב להוריו ואשתו הגויה עמו - והוריו הכריחוהו לקבל דת יהודית וגיורו, ופסקו לה הבי"ד לעשות נישואין יהודית כדת מו"י לאחר כלות ימי הבחנה - אבל דרים הם יחד כדרך איש ואשה - וכמובן בטלו ההבחנה - ועתה ההורים מבקשים לסדר להם נישואין יהודית בכדי להצילם מהאיסור בלא קדושין. ע"כ השאלה.

א. הנה לכאורה כיון דכל עיקר ההבחנה הוא בכדי להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שלא נזרע בקדושה כמו שמבואר בשו"ע אה"ע סימן י"ג סע"ה והבי"ד המגירים הורו כדן שצריכין להמתין ימי הבחנה לנישואין - אמנם בנידון זה שדרים ביחד כדרך איש ואשה - וכמובן בטלה ההבחנה וא"כ עתה לא יועיל שוב ההמתנה, ממילא יש לעשות גם נישואין יהודית.

ב. אבל דא בדותא - והוא דהרי כתב הרמב"ם בפרק י"א מגירושין הכ"ד...

ג. והנה לפי"ז בנידון דידן כיון שהדין דגם אחרי הנישואין יש דין חכמים לגרשה עד שיעברו ימי הבחנה - וא"כ ע"כ הנישואין האלה אינן כדת משה וישראל...
י. ויש לזה סמך בהא דאמר רשב"ג ב"ק ס"ט בד"א בשביעית דהפקר נינהו אבל בשאר שני שבוע הלעיטוהו וכו' - וכן פסק הרמב"ם בפר"ט ממעש"ש יעו"ש מבואר דבמי שעובר במזיד כמו התם שנטל דבר שאינו שלו, אין חיוב על אחרים להצילו מאיסור, - וביותר כמו הכא שיש על המציל גם איסור דמסייע ידי עוברי עבירה, לעבור על איסור דרבנן בשאט נפש - ופשיטא שאסור להיות מסייע להיות להם מסדר קדושין. כן נראה לדינא.

7. הרי"צ שניאורסון, ניו יורק תש"ח

במקור הבא, אגרות כרך ט תשובה ג'רסח (עמוד תסב), הרב יוסף צבי שניאורסון, הרבי הרי"צ, בשבתו בניו יורק בשנת תש"ח, משיב לתלמיד שלו שמכהן כרב באיזו קהילה, שמספר לו על המצב הרוחני הגרוע בקהילה, שנגרם בשל השפעתם הרעה של הרבנים הרפורמים, ועל כך שדחה נכרית שרצתה להתגייס על מנת להנשא לבן של אחד מחברי הקהילה, והם הלכו להתגייס אצל הרפורמים. בעניין הראשון הרי"צ מעודדו, ואומר לו שכל שדרוש כדי לעורר את היהודים התמימים והישרים הוא לדבר אליהם בקירוב הדעת בשפה ברורה. בעניין הגיור הרי"צ נזקק בתלמידו ואומר לו שלא טוב עשה שדחה אותם, והוא צריך לתקן את אשר עשה גם לעתיד וגם לעבר אם הדבר עוד אפשרי.

³⁴ כך במקור. אולם צריך להיות כמובן 'לתא'.

הריי"צ מציע לו שילמד היטב את הלכות גרים בטור ובשו"ע ויצרף אליו שני יהודים שומרי שבת ומצוות, ויחד יקימו בית דין לגיור.

ב"ה ד מנ"א (מנחם אב. ד"ש) תש"ח ברוקלין

ידידי תלמידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר מנחם מענדיל שי³⁵

שלום וברכה!

במענה על כתבו... בדבר עניני המצב הרוחני בהקלות הנעשה על ידי הרע-בנים הרעפארמער, הנה לב ישראל חי הוא ת"ל, בזכות אבות אבותיהם היהודים התמימים והישרים מנקרים את החלב אשר שמן – וואס האט פארפעטט – את לבם, ואין חסר אלא מי שהוא בעל רגש אשר ידבר אליהם בקירוב הדעת בשפה ברורה ובעזרתו ית' יצליח להעמידם בקרן אור, חזק ידידי יקירי ואמץ בכל מיני חיזוק ושמח בשמחה גדולה ואמיתית על גורלך הטוב.

בדבר ענינו של המעמבער³⁶ שלו שי' שמו אינו כותב – אשר בא אליו בפנים זעומות ודאוג וגילה לפניו את צערו הגדול אשר בנו התחבר עם נכרי' ורוצה לקחתה, והוא – אבי הבן – יכול לפעול אצל הבן ובחירתו אשר תתגייר, וידידי השמיט את עצמו מזה ודחה אותו בכמה תירוצים, והלכו להרעפארמער, הנה לא טוב עשה, והיא שגגה גדולה מאתו אשר צריך ומוכרח לתקנה אם אפשר גם העבר,

ועל להבא יכניס עצמו בזה וילמוד את ההלכה במקורה הלכות גרים טור וב"י ואח"כ בשו"ע עם מפרשיו ושיהי' בקי בהן אל הפועל לעשותו, ויבחר בשנים יהודים שומרי שבת ושומרי מצות שמהם יעשה חברי הבית דין וילמוד ספרי טיב גיטין שיוכל לסדר גיטין כדן.

ועליו החובה והמצוה אשר ייחד נאומים ברבים – כמובן בלשון רכה ובעירוב איזה לישנא קלילא – א גלייכווערטל – האהוב לאנשים הפשוטים, אבל עם זה יבאר ויסביר חומר הדבר אשר נוגע לדורי דורות והשי"ת יצליחו.

דברי הריי"צ כאן מפליאים. מהעובדה שהתלמיד עצמו מתאר את המצב הרוחני הגרוע בקהילה, ומכך שכאשר הרב השואל סירב לגייר את הנכרית המשפחה פנתה לרפורמי שיגייר אנו לומדים שהמצב הרוחני היה כבי רע והסיכויים שהגיורת תשמור מצוות באופן מלא קלושים ביותר. הריי"צ איננו כותב דבר וחצי דבר על שמירת המצוות של הגיורת, ולא די בכך – הוא אף מעודד את תלמידו, שכפי הנראה לא היה בקי במיוחד, ללמוד הלכות גיור בטור ובשו"ע ולצרף אליו שני הדיוטות ולהקים בית דין לגיור. ושוב, זאת מבלי לומר דבר על שמירת מצוות, שכפי הנראה מהמצב בקהילה, וכן מכל העדויות ההיסטוריות שבידינו על המצב באמריקה אז – הייתה מצומצמת. נדמה שאין מנוס מלהסיק שהריי"צ תמך בגיורים שברור בשעת הגיור שהגיורת לא תשמור את כל המצוות, וקיווה שההשפעה הרוחנית של אותו שליח תביא לכך שאולי בעתיד יתחזקו בשמירת מצוות. הוא אף לא דורש שבית הדין יודא שהבן הזה וכלתו הנכרית יתחייבו להשתייך לקהילה, ולענ"ד נראה שהדברים ברוכים כל צרכם.

יתר על כן, ארבעה עשר ימים לאחר מכן הריי"צ מעורר את תלמידו לפעול בעניין הגיור הזה, ושוב לא כותב כלום בעניין התחייבות לשמירת מצוות:

אגרות חלק ט, ג'רעא

ב"ה י"ח מנ"א תש"ח

ברוקלין

תלמידי ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר מנחם מענדיל שי'

שלום וברכה!

³⁵ לפי המפתחות של הספר מדובר ברב מנחם מנדל פלדמן.

³⁶ Member = כלומר חבר קהילה כנראה.

במענה על כתבו מח' לחד"ז. אתענין לדעת אם עשה איזה דבר לתקן את דבר ההשמטה
מלגיייר את הנכרי', ואם לא עשה הנה פן ואולי יכול למצוא איזה עילה והתחכמות לתקן הענין
עפ"י התורה...

כפי הנראה הרב מנחם מענדיל הפנים את הוראתו של הרי"צ להזקק לגיורים לשם אישות שבאים
לפניו. כשנה לאחר המקרה המדובר אנו מוצאים מכתב נוסף לרב הנ"ל ובו הרי"צ מבקש מהרב מנדל
שיערוך את הגיור הזה במתינות רבה, ולאחר שיברר שאמה של המועמדת לגיור אינה מתנגדת לכך
שביתה תתגייר, וכן יברר מיהו הבחור היהודי שעבורו היא מתגיירת ומה טיבו וטיב משפחתו, ומתוך
כך יתיישב בעניין במתינות במה שצריך להחליט.

חלק י' אגרת ג'תקמט
ב"ה א' אלול תש"ט ברוקלין
תלמידי ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר מנחם מענדיל שי'
שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ד מנ"א העבר אל נא ימהר בהחלטותיו בענין המדובר במכתבו כי
דברים כאלה דורשים מתינות רבה ויאמר להנערה שתדחה את החלטתה לאיזה זמן כדי
שקודם כל לברר אם עצם בקשתה אינה נובעת מתוך התפעלות וחפזון ובינתים יש לברר כל
הפרטים הנוגעים לענין כגון מהות אמה ושתביא הנערה מכתב מאמה כי אינה מתנגדת
שילמדו אותה ושתתגייר מי הוא הבחור אשר הולך אתה ומהות הוריו והדומה ואחר שכל
הידיעות תהיינה יצטרכו להתיישב במתינות מה שיש להחליט
ניתן לטעון שבקשתו של הרי"צ לנהוג במתינות ולברר על טיב הבחור והבחורה ומשפחותיהם היא
למעשה דרישה מהרב המגייר שיוודא בצורה ברורה שברור שאחר הגיור ישמרו מצוות. אולם אם כך,
הרי שוב העיקר חסר מן הספר, ומדוע הרי"צ נמנע מלומר דברים ברורים? לפי דרכנו, הנכון בעינינו
הוא שהרי"צ ביקש מתלמידו לוודא שישנם תנאים מספיקים לכך שהגיורת תהפך ליהודית במידה
כלשהי, כלומר שהוריה לא יתנגדו לגיורה ויערימו קשיים, וגם משפחת החתן היהודי אינם מנוכרים
ליהדות לגמרי, ואלו הם תנאים בסיסיים מספיקים לעריכת גיורים לשם אישות, שבהם הרי"צ תומך,
כפי שראינו במכתביו הקודמים.

גם בתש"ז מצאנו מכתב שבו הרי"צ מעודד גיור בתנאי שלא מעודדים את הנכרי להתגייר, ואומר
שאין להחמיר יותר ממה שאמר השו"ע, ושוב מבלי להזכיר את המורכבות העצומה של הגיורים בזמן
הזה והחובה לוודא שישמרו תורה ומצוות, אותה הזכירו עשרות רבות מהאחרונים שהחמירו בנידון
זה:

אגרות חלק ט, אגרת ב'תתקמו

ב"ה ה' מ"ח תש"ז
ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר דוד שי'
שלום וברכה!

מכתבו במועדו קבלתי ותודה לד' אשר בחסדו הגדול הצילם מסכנת המלחמה אותו ואת ב"ב
יחיו ויעזרם להסתדר בסדר חיים טובים בגשמיות וברוחניות.
ובדבר שאלתו בענין קבלת גרים וגיורות, אין להשתדל לדבר על לבם להתגיר, אבל גם שלא
להחמיר בזה יותר ממה שפוסק השו"ע, ועל הרבנים יחיו לדון ביחוד על כל פרט ופרט הבא
להתגיר, ולהורות לכאו"א בפרט כראוי לו עפ"י השו"ע. והשי"ת יעזרהו ויצליחהו בגור',
הדו"ש ומברכו.

נעתקה מהעתק המזכירות [7253]- (מס' האגרת באגרות תש"ו ונתעכב המענה על מ"ח
תש"ז). מוה"ר דוד: שלא מאוויץ, ברלין

מכלול האגרות האלה, שכולן נכתבו בשבתו באמריקה, בימים שבהם הרב פיינשטיין כבר תמה על
התפשטות המנהג המקל בגיור למרות 'אנן סהדי' – מעלות באופן סביר מאוד שגם הרי"צ סבר שיש
להקל בעניין זה, וכפי שניתחנו לעיל את דבריו בפירוט.

הרב ליפלאנד (תרל"ד – כ"ט באייר תש"י). היגר לארה"ב בשנת תרע"ב, מתאר בספרו 'גרים וגירות' הוצאת מוה"ק שנת תש"ל, שבתחילה כשהגיע לאמריקה סירב לגייר, כיוון שהיה ברור שמדובר בגיורים לשם אישות. אלא שפעם אחת קרה מקרה שבו סירב לגייר נכרי ובעקבות כך היהודיה שרצתה להינשא לו השתמדה, ואימה של אותה בת נפטרה ביגון תוך שהיא מקללת את הרב שהביא את ביתה להשתמד. מתוך כך הוא נתן אל ליבו לעיין בדברים שוב. תמצית חידושו של הרב ליפלאנד היא שבמצבים בהם היה לחץ לגייר בגלל סיבות חיצוניות כמו אישות או טובות הנאה בתי הדין מסרו את הדבר לידי הדיוטות, שהם יעסקו בזה, וכך נערכו הגיורים מבלי לבדוק ולברר באופן מלא, אלא כפי דעת הקהל באותו המקום והזמן. לאחר הגיור היו ממתינים לראות כיצד תהיה אחריתם של הגרים, אם היו מישרים דרכיהם היו מקבלים אותם, ואם לא – נראה שהגיור היה בטל מאליו.

אבל מהזמן ההוא בהיותי ברוסיה ועד ימינו נשתנו הדורות וכשבאתי לארצות הברית נתקלתי בשאלת הגירות כשאלה שהזמן והמקום גרמו. כאן בארץ החופש והדימוקראטיה הרשות ניתנה לכל בן דת לעזוב את דתו ולקבל דת אחרת וכל רב המורה הוראה בידו להכניס תחת כנפי השכינה בן או בת אל נכר ואין מי שימחה בידו אבל כאן בארץ זו הועמדו הרבנים לפני בעיה שהיא בבחינת אוי לי מזה ואוי לי מזה אם נקבל כל נכרי או נכרית הבאים להתגייר, יש לחשוש מטעם האיסור שמא נתן, או נתנה, עיניהם בבן או בת אחר ואינם נקראים גרי צדק ואם לא נגיירם אנו מרבים בזה את ההתבוללות וגורמים לשמד ר"ל.

בדידי הוה עובדא: זה כמה שנים שבא לפני א"י להתגייר ולא רציתי לקבלו מטעם הנ"ל שמא נתן וכו', אבל כתוצאה מסירובי נמסרה חשוקתו בת ישראל ממשפחה מיוחסת, לאמונה הקאתולית וגרמה צער ובזיון להוריה. מרוב צער ויגון הלכה אם הבת, אשה כשרה לעולמה, וטרם מתה סיפרו לי קיללה את הרב שגרם לבתה לעזוב דת יהודית.

אחרי המקרה נתתי לי לעיין בדבר הלכה ולעסוק בענין ה"לכתחלה" ו"בדיעבד" בענין קבלת גרים ואמרתי לשנות לעצמי – וגם לאחרים – כי בזמננו שרבו הנכרים והנכריות הנותנים עיניהם בבן או בת ישראל הרי זה דבר השייך לכל רב בישראל – פרק זה בעיני גירות להלכה, אם לא למעשה. וה' יורני דרך האמת.

ביבמות ק"ט ע"ב: א"ר יצחק מאי דכתיב רע ירוע כי ערב זר רעה אחר רעה תבוא למקבלי גרים וכו' כר' חלבו, דאמר ר' חלבו קשים גרים לישראל כספחת בעור.

רבו הפירושים על מאמר זה. רש"י מפרש: לשון ספחת כפשוטו לפי שאין הגרים בקיין בדקדוקי מצוות ולמדים ישראל ממעשיהם, או סומכין עליהם באיסור והיתר. אולם בנדה דף י"ג ב' פירש רש"י בדרך אחר: "משום דכל ישראל ערבים זה בזה". והקשה מסוטה דף ל"ז דשם משמע שלא היו ערבים על הגרים דלא חשיב התם ערבות של ערב רב. והתוספות ביבמות מ"ז ב', מוסיף עוד טעם: "לפי שמתערבין בהם ואין שכינה שורה אלא על המשפחות המיוחסות שבישראל. ויש מפרשים לפי שביותר הוזהרו ישראל על הגרים ואין יכולין להזהר מאונאתן".

ובתוספות ישנים: "לפי שהקב"ה מעניש אותנו על ידם כשמיטיבים מעשיהם ואומר כי הוא רואה שאין אנו נזהרים במצוות כמותם אע"פ שאינם מזרע כשר כמונו. וכהאי גוונא מצינו גבי הצרפתי, שאמרה מה לי ולך איש האלקים כי באת אלי להזכיר את עוני, שמתוך שהוא צדיק גמור היה נראה לה שמזכיר השם עונה".

ובתוספות קידושין ע': לפי שעל ידי הגרים ישראל בגלות כדאמר בפסחים פ"ז: מפני מה ישראל מפוזרים בכל ארצות יותר משאר עובדי כוכבים כדי שיתוספו עליהם גרים. ושם דוחים מהמאמר ביבמות הנ"ל, עו"כ הבא להתגייר אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר, תדע שישאל דוים וסחופים ואמרינן התם משום דיפרוש הוא דאמר מר קשין גרים לישראל וכו' אלמא דבתר שיתגיירו קשים הם. וה"ר אברהם גר פירש, לפי שהגרים בקיאים במצוות ומדקדקין בהן וכו'.

לפי מאמר זה נפסק בשולחן ערוך יו"ד סימן רס"ח סעיף ב': כשבא להתגייר אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר? אי אתה יודע שישאל בזמן הזה דחופים וסחופים ומטורפים ויסורים באים עליהם, כי קשים הם לנו. ואף על פי כן אנו מקבלים גר אם אחרי הודיע אותו כל אלה והוא מוסכם, ולא איכפת לנו מאמר ר' חלבו.

והנה יש להבין את כל הסברות שלכאורה סותרות זו את זו. מקצת פירושים אנו רואים כי הגרים מקילים יותר במצוות מבני ישראל, ומפירושים אחרים אנו רואים שהם מחמירים ומדקדקים יותר מישראל. למדים מזה לכאורה שמחלוקת המפרשים הוא במציאות ומהות הגרים, אם הם מקילים או מחמירים לפי טיבן או טבעם.

אבל לולי דמסתייגא הייתי אומר שאין כאן מחלוקת כלל במהות או מציאות הגרים, אלא ההבדל בין הפירושים הוא במקום ובזמן. בדורות הקודמים, בימי דוד ושלמה, בזמן שישראל ישבו תחת גפנם ותאנתם, ויד ישראל היתה תקיפה ורבו אז הנכרים שבאו להתגייר היו

חכמים שחשדו אותם, כי מטרת גיורם היא השלום וההתקרבות לישראל או שרוצים ליהנות מתענוגי ישראל בעולם הזה, אבל בדורות האחרונים בזמן הגלות, שישראל היו במצב רע, סתם גר הוא בבחינת גר צדק. אבל בזמן שישראל ח"ו אינם עושים רצונו של מקום, אז יש החשש שהקב"ה יעניש את בני ישראל משום שגרועים הם מגירי הצדק המדקדקים יותר אמור מעתה שכל הפירושים לדבר אחר מתכוונים, כי לפי כל הפירושים קשים גרים לישראל כספחת.

ואם כנים אנו בזה אין מקום לקו' התוספות בקידושין ע"א, שרק בזמן שישראל עושים רצונו של מקום אפשר ללמוד מהם הלכות איסור והיתר, ובזמן שאינם עושים רצונו של מקום רואה הקב"ה שהם מדקדקים יותר והם כספחת הקשה לעור. לפי זה אין כאן מחלוקת כלל בדברי ר' חלבו.

מעשה מובנים גם דברי ר"א מפני מה ישראל מפוזרים וכו', כי מדובר כאן בזמן הגלות, שאז הגרים הם בסתם חזקת גרי צדק. ודבר זה נראה גם מדברי הגמרא בברכות י"ז ע"ב על הפסוק: שמעו אלי אבירי לב, אמר רב אשי בני מתא מחסיא אבירי לב נינהו דקא חזו יקרא דאורייתא תרי זימני בשתא ולא קמגייר גיורא מינייהו. הגם שמתא מחסיא היתה בכל ובימי רב אשי היינו מפוזרים אך שמה היה קיבוץ גדול של לומדי תורה ונתרבה כבוד התורה ולכן כינה אותם אבירי לב והתפלא שאין גרים גרי הצדק בימיו ובמקומו.

ונלענ"ד לתוספות ביאור הענין, כי דיני גרים וגירות שונים מדינים אחרים הבאים לפני הדיינים. עלינו להבין דברי חז"ל שבימי דוד ושלמה קיבלו ק"נ אלף גרים. והשאלה היא: מי קיבלם ואיך קיבלו? אם נתקבלו על דעת בית דין הלא אסור היה לקבלם מטעם הנ"ל, שלא התכוונו לשם גירות, אלא שעל כרחנו עלינו לומר שקהל עדת ישראל קיבלו את הגרים שלא על דעת בית דין. וראיה מדברי הרמב"ם הל' איסורי ביאה פרק י"ג הט"ו: "ואף על פי כן היו גרים מתגיירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות והיו ב"ד הגדול חוששין להם: לא דוחין אותן אחר שטבלו מ"מ ולא מקרבין אותן עד שתראה אחריתן וכו', עיין שם ולכאורה קשה האיך הרהיבו ההדיוטים לעשות נגד דעת בית דין? אלא מוכרחים אנו לומר שב"ד הסכימו למסור את הגרים לדעת הקהל שיקבלום, ואם אחרי גיורם ינהגו ככל ישראל וידקדקו במצוות יהיו נחשבים לגרים גמורים.

והנה ידוע שדעת הקהל משתנה לא רק בזמן, כמו שנתבאר למעלה, אלא גם לפי המקום והמדינה ואפילו באותו הדור. כמבואר בברכות שם, שרב אשי תמה על בני מתא מחסיא דווקא, ולא דווקא על בני מחוזא או פומבדיתא או סורא שגם שם היו ישיבות - אלא נראה מזה, כי במקומו, במתא מחסיא, היה המקום מסוגל יותר לקבלת גרים, ובכל זאת הוא, רב אשי עצמו, לא היה להוט לקבל את הגרים ומסר אותם לדעת הקהל לראות אחריתם וסופם אם ינהגו כבני ישראל גמורים.

וזה משמעות הפוסקים הכותבים, שאם ראינו שהם מישרים דרכיהם הרי הם גרים גמורים, ואף על פי שמתחלה עשו לשם אישות וכדומה, אבל אם נתברר שלא התגייר אלא לשם דבר אחר בלבד, אין זו גירות כלל (הגהות מרדכי יבמות שם).

ולפי הנחה זו שענין הגירות אינו תלוי רק בבית דין אלא גם בקהל, אולי נבין דברי השו"ע שם, סעיף ג': כל עניני הגר בין להודיעו המצוות לקבלם בין המילה בין הטבילה צריך שיהיו בג' הכשרים לדון וביום. מיהו דווקא לכתחלה אבל בדיעבד אם לא מל או טבל אלא בפני ב' או קרובים ובליה אפילו לא טבל לשם גרות אלא איש שטבל לקריו ואשה שטבלה לנדתה הוי גר ומותר בישראלית חוץ מקבלת המצוות שמעכבת אם אינה ביום ובג'. ולהרי"ף והרמב"ם אפי' בדיעבד שטבל או מל בפני שנים או בלילה מעכב ואסור וכו' עיי"ש ונ"ל שאפשר לומר כי השאלה מה ראית להתגייר והדין שצריכים להודיעו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות, הם שני ענינים נפרדים ודיניהם שונות. כי אצל מה ראית הביא הש"ך בס"ק ג' דעת הבית יוסף, שאם לא הודיעו אינו מעכב, אבל בקבלת המצוות פסק שמעכבת אם אינה ביום או בשלשה, כדעת תוספות והרא"ש שקבלת המצוות נחשב כתחילת דין. (ואמנם הש"ך הקשה על זה מחו"מ סימן ה' עיי"ש בכל זאת הסכים לדין הב"י).

וצריך עיון למה קרא לקבלת המצוות תחילת דין הלא תחילת הדין הוא בירור הסיבה מה שהביא אותו לגיור ובירור מצב ישראל. ועוד שהדעת נותנת כי ענין בירור הסיבה למה בא לחסות בצל כנפי השכינה חשוב יותר מלימוד התורה, מטעם זה מודיעם אותו רק מקצת מצוות קלות וחמורות, כי את התורה כולה ילמוד אחרי כן. אבל אם בא להתגייר מסיבות וטעמים שונים, למה נודיעו מקצת מצוות קלות וחמורות, הלא יותר טוב שיהיה כתינוק שנשבה ולא ידע מהקלות והחמורות? ובאמת הודעת הקלות והחמורות ולא כל פרטי ודקדוקי התורה, בעצם שייכת לשאלת "מה ראית" כיון שיש מצוות חמורות כמו שבת וענשם קשה, אין לו להידבק בישראל שענשם קשה.

אולם לפי ההנחה שכל ענין קבלת הגרים מסרו חכמים לדעת הקהל ולפי הזמן והמקום והבי"ד מחכה לראות אם נתגיירו לשם גירות או לשם דבר אחר, ואם מיישרים דרכיהם וכו', ואז יקרבם או ירחקם, לפי זה באמת הודעת המצוות נחשבת כהתחלת הדין ולא השאלה מה ראית וכו'. והנה בשו"ע סעיף ב' שם: כשבא להתגייר אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר, אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דחופים סחופים (פירוש "דחופים" אבודים, ו"בסחופים" - מלשון 'מדוע נסחף אבירך') ומטורפים ויסורין באים עליהם. אם אמר: יודע אני ואיני כדאי להתחבר עמהם ("איני כדאי, איני ראוי להשתתף בצרתם ומי יתן ואזכה לכך" - נמוקי יוסף) מקבלין אותו מיד ומודיעים אותו עקרי הדת, שהוא יחוד ה' ואיסור עבודת כוכבים ומאריכין עמו בדבר זה ומודיעים אותו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות ומודיעים אותו מקצת עונשין על מצוות שאומרים לו קודם שבאת למדה זו אכלת חלב אי אתה ענוש כרת חללת שבת אי אתה חייב סקילה וכו' ואין מרבין עליו ואין מדקדקין עליו. וכשם שמודיעין אותו עונשין של מצוות כך מודיעין אותו שכן של מצוות ומודיעים אותו שבעשיית מצוות אלו יזכה לחיי העולם הבא ושאיין שום צדיק גמור אלא בעל החכמה שעושה מצוות אל ויודעם, ואומרים לו הוי יודע שהעולם הבא אינו צפון אלא לצדיקים והם ישראל. וזה שתראה ישראל בצער בעוה"ז טובה היא צפונה להם שאינם יכולים לקבל רוב טובה בעוה"ז, שמה ירום לבם ויתעו ויפסידו שכר עוה"ב ואין הקב"ה מביא עליהם רוב פורעניות כדי שלא יאבדו אלא הם עומדין, ומאריכין בדבר זה כדי לחבבן.

ואף על פי שהשו"ע מתחיל בלשון "כשבא להתגייר" באמת כל הסעיף שייך להודעת קבלת עול המצוות, כי דין הבדיקה מבואר בסעיף י"ב: כשיבוא הגר להתגייר בודקים אחריו שמא בגלל ממון שיטול או בשביל שררה שיזכה לה או מפני פחד בא ליכנס לדת, ואם איש הוא בודקין אחריו שמא נתן עיניו באשה יהודית ואם אשה היא בודקים אחריה שמא עיניה נתנה בבחורי ישראל. ואם לא נמצאת להם עילה מודיעים להם כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתה על עמי הארצות, כדי שיפרשו. אם קיבלו ולא פירשו וראו אותם שחזרו מאהבה מקבלים אותם ואם לא בדקו אחריו, או שלא הודיעו שכר המצוות ועונשן, ומל וטבל בפני ג' הדיוטות ה"ז גר, אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר הואיל ומל וטבל יצא מכלל העובדי כוכבים וחוששים לו עד שתברר צדקתו, ע"כ לענינינו וצ"ע למה שינה המחבר את הסדר, כי הלא היה לו להביא מקודם דין הבדיקה וקבלת המצוות אחר כן. אך לפי מ"ש מבואר הדבר לנכון. קודם הביא מה ששייך לבית דין וזה הודעת קבלת המצוות: אבל בסעיף י"ב המדובר בעניני בדיקה ואין לזה שייכות לבי"ד בתורת דין, כי הבדיקות משתנות לפי הזמן והמקום. נמצא לפי זה שהרב המקבל גר, צריך לדבר עמו כל מה שנתבאר בסעיף ב', ולא מה שנאמר בסעיף י"ב כי זה עיקר התחלת הדין.

והנה ביבמות כ"ד ב' כתבו התוס' ד"ה לא, ובדף ק"ט ע"ב ד"ה רעה משמע שאם בטוחים בנכרים הבאים להתגייר שסופם לעשות לשם שמים מותר לקבלם, אפילו אם באים להתגייר בשביל דבר אחר. אבל מלשון המחבר לכאורה אין להורות הוראות על סמך הוודאות של הלל, שגייר את הנכרי ע"מ שאהיה כ"ג. כי זה לשון המחבר: ואם לא בדקו אחריו וכו' ומל וטבל וכו' הרי זה גר אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר, הואיל ומל וטבל יצא מכלל העובדי כוכבים, משמע מדבריו שאין ה"בדיעבד" קודם המעשה. ומסקנת הב"י מדברי התוס' הנ"ל דהכל לפי ראות עיני הבי"ד. והאחרונים הסכימו. עיין בדרישה ובש"ך שם. ונלענ"ד דבאמת לשון הב"י "הכל לפי ראות עיני הבי"ד" מוכח גם מדברי התוס' ביבמות ק"ט, כי יש שינוי בלשון התוס' בדף כ"ד "בטוח היה הלל", מלשונם בדף ק"ט "יודע היה הלל בהן שסופן לעשות גרים גמורים כמו שעשה לבסוף". כי הלשון בטחון הוא לא ענין שכלי וודאי, אלא בטחון של אמונה. אך הלשון יודע הוא קרוב יותר לוודאי, שהוא רואה עכשיו בעיני השכל שבעתיד יהיה הדבר כך. וזה משמעות לשון הב"י "והכל לפי ראות עיני הדיין" (ועיין בפסחים ג': דהווי יתבי קמיה דהלל וכו' אמר מובטחני שיהיה מורה הוראה בישראל, שגם שמה ענין אמונה ובטחון, שהלל ראה ברוח קדשו שעתיד לצאת מתלמיד זה שדיבר בלשון נקיה, והוא ר' יוחנן בן זכאי ודו"ק).

נפתח בחלק הברור – הרב ליפלנד ראה שמדיניות הגיור המחמירה שדוחה גרים לשם אישות היא לא מתאימה, וצידד שהדבר הנכון לפי ההלכה הוא למסור את הגיורים להדיוטות, שיקבלו כראות עיניהם לפי דעת הקהל ורוח המקום והזמן. נראה שתקוותו הייתה שבאופן טבעי חלק מן הגרים יתרוממו וידבקו בעם ישראל כראוי, יחד עם בני זוגם, ואזי יצטרפו לעם ישראל כגרי צדק, וחלק מן הגרים, לדאבוננו, יתדרדרו יחד עם בני זוגם ויתנתקו מעם ישראל ממילא, וגיורם של אלה למפרע יתברר כלא תקף. סביר מאוד להניח שהרב ליפלנד הבין שכאשר מוסרים שאלה כזאת להדיוטות – יתבצעו גם גיורים רבים שבהם יהיה ברור שהגרים לא ישמרו מצוות, וכפי שמתאר האחיעזר (ג,כח): "אך אין אני מוצא לנכון שירעישו על זה רבני הדור ולצאת במחאה גלויה נגד הגרות, כי בעיני עמי הארץ זה כחלול השם שאינם מניחים הנשים להתגייר ובפרט הילדים שבאמת עפ"י דין אפשר לגיירם". וכפי

שכתב הרב שלום אלחנן יפה שהוזכר בפרק 'תיאור המנהג המקל': " דאלו הגרים שעמי הארצות בארץ הזאת עושים בלא זה רובם אינם כלום ובדיעבד ג"כ עכו"ם גמורים המה, כי לכל הדעות אם אינם מקבלים עליהם עול כל המצות בשעת גרות".

ובכל זאת, הרב ליפלנד לא ביאר לנו מהי רמת שמירת המצוות ו'ישור הדרכים' שעל פיהם ייקבע שהגיור אכן היה תקף והגר נחשב חלק מעם ישראל. לכן, למרות שפתרונו של הרב ליפלנד הוא פריצה מוחלטת של מדיניות הגיור הלאומית – קשה להוכיח מדבריו באופן חד משמעי מהי עמדתו.

9. הרב שמחה לוי, פורת' אמבוי, ניו ג'רזי, תשי"ב

הרב שמחה הלוי היה נשיא איגוד הרבנים בארה"ב וראש ועד ההלכה, ורב בפרת' אמבוי, ניו ג'רזי. בעיתונות ובספרות המחקר מתוארת גישתו ה'רכה' והמתונה של הרב שמחה הלוי בעניין גיורים בנישואי תערובת. כך לדוגמא, בעיתון. *the jewish post (indiana)*, 4 july 1952, page 5. גישתו בקצרה, כמי שקובע שבהלכה קיימות אופציות חריגות שמאפשרות לבתי הדין להזקק לגיורים של בני זוג של יהודים כאשר אם לא נגייר בן הזוג יתבולל ויאבד מן היהדות. לא מוזכר בדבריו שום תנאי בנוגע לשמירת מצוות, אולם קשה ללמוד מכך, מאחר שסוף סוף מדובר בסיכום חלקי של דבריו:

Rabbi urges leniency in conversion practices

Pittsburgh— leniency in interpretation of laws of conversion where intermarriage is involved was recommended at the convention of the Rabbinical Council of America.

Rabbi simcha levy, perth amboy, N.J. would not rule out conversion where the purpose was marriage of a non-jew to a jew - under certain circumstances. Rabbi levy, who is head of the halacha (law) committee of the rabbinical council, emphasized that he spoke as an individual.

Quoting from jewish authorities, he said that the law, although conclusive, always left room for special circumstances which might guide the Beth din to permit conversion. he said this loophole should be used in cases of conversion for marriage where the alternative was something worse - the possibility where the jewish partner to the marriage might be lost to judaism. rabbi julius hyatt, peoria, Ill, referring to the situation in his own community, suggested the setting up of the regional batei din (courts of law) to relieve the individual rabbi of having to issue rulings which might involve him in bitter local disputes.

he told of a case of a conversion which he had refused to make, and which was being permitted in st. louis. he said he never had converted anybody in his 16 years in the community.

המקור השני שבו פורסמו דבריו של הרב שמחה הלוי הוא בספר *challenge and mission* של 43-44. שם המחבר מתאר את השאלה של הרב קרדון מ *solt lake city* ששואל על יהודי שרוצה להנשא לגויה ואם הוא לא יגיירם הם ילכו לרפורמים. המחבר מעיר שהעניין הזה נידון בכנס של ועד ההלכה של איגוד הרבנים, ושם הוחלט שכל רב צריך לבחון באופן אישי את הרצינות של כוונותיהם של המועמדים לגיור. לאחר מכן הוא מתאר את תשובתו של הרב לוי שבאופן ברור התיר לקיים גיורים לשם אישות, והצריך רשימת תנאים, בהם בית דין כשר של שלושה רבנים, ותקופת לימוד שבה יוכלו בית הדין להתרשם מעט מכנותו של המועמד. הניסוח החמקמק הזה מעלה בלי ספק את המחשבה שהרב לוי איננו דורש שיהיה ברור לבית הדין שהמועמד מתכוון לשמור את המצוות באופן מלא, אלא שיש בו רמה מסוימת של חיבה וכבוד ליהדות, והגיור איננו רק לשם קבלת התעודה אלא גיור שכולל הצטרפות לעם ישראל ותנועת התקרבות לתורה ולמצוות. אולם, קשה מן הניסוח המעורפל קשה להכריע, והמכתב המקורי של הרב שמחה הלוי כפי הנראה אבד:

conversions for marriage

as the american jew became acclimated to american life, his jewish roots became weaker. intermarriage became an increasingly phenomenon. whereas in some cases the jewish partner converted to the faith of the dominant religion, there were and there continue to be a substantial number of marriages in which the christian partner seeks to convert to judaism. in addition to the formal acts of circumcision in the case of a male and

immersion, the prospective convert, according to Jewish law, must convince the rabbinic court of the seriousness of his intentions. The dilemma of the American rabbi, particularly in a smaller community, was graphically described by E. Louis Cardon, the rabbi of Salt Lake City, in a letter to Morris Max. On the one hand, he realized that the sole reason of many candidates for conversion is marriage, yet a refusal to convert in accordance with Jewish law would drive the couple to a Reform rabbi who would convert the Gentile partner who would be recognized as a Jew. He added that he realized the gravity of the problem. The matter was discussed at the meeting of the Halacha Committee which responded that the individual rabbi must exercise his own judgment in gauging the seriousness of the purpose of the candidates.

Ley's responsa on the subject touched several bases. He did reluctantly permit conversion for the sake of marriage lest the family turn to a Reform rabbi and be lost in its entirety. He required a religious court of three rabbis and a period of study in which the prospective convert show some indication of sincerity. Where a child has a Jewish father and a non-Jewish mother, it is necessary to circumcise him if he will be raised as a Jew. The circumcision must take place before a religious court specifically designated for conversions and the parents must be told, that when the child gets older, he must be immersed for the purpose of conversion. Cardon replied that he could not have three rabbis as he was the only rabbi within 500 miles of Salt Lake City.

מקור נוסף שמתאר את דבריו הוא התזה של אוסקר ווקסטוק שהוזכרה במאמר זה לעיל. בפרק 2 הערה 25 הוא מנגיד בין שיטתו של הרב הלוי לשיטתו המחמירה של הרב אלימלך שטר, שטען שקשה להצדיק עריכת גיורים כיום באמריקה, כיוון שהגרים אינם שומרים מצוות:

25. the present co-ordinator of the Beth-Din, Rabbi Melech Schaechter, is very much apposed to most of the conversions done today. An indication of his views are seen in his article, "The problem of conversion today" in Jewish Life, May-June 1965. The former chairman of the RCA Halacha Committee was Rabbi Levi who had a more lenient attitude towards conversions.

מנגד, חשוב לציין שבעניין גיור קטנים נראה מדבריו של הרב הלוי שאי שמירת המצוות מבטלת את הגיור. וסביר להניח שכוונתו שאי שמירת המצוות מהווה מחאה אצל קטן (שמחת הלוי, סימן יא):

אך מאידך גיסא יש להתחשב עם המצב הואיל ומצד הדין אין שום איסור למולו אף שלא לשם גירות כאשר ביארנו לעיל, וא"כ מה נפסיד אם יהיה נימול לשם מצוה, ועוד נרויח בזה דממאי נפשך אם לא יתרצה להתגייר אחר כך בטבילה **ובקבלת מצות** (אף דענין קבלת מצות כמו גר גדול לא נחוץ כאן כמבואר בפוסקים ועיי"ש בשיטה מקובצת בסוגיא דכתובות י"א, **אלא שכוונתי להתנהג כישראל גמור בתורה ובמצות**) **הרי הוא נשאר כעכו"ם גמור ולא נגמרה הגירות**, ואם יחפוץ להיות ישראל אז נרויח שלא יהיה צריך להטיף דם ברית, מה שהיה צריך אם לא היתה המילה הראשונה לשם גירות.

אך לא נראה שניתן ללמוד מדבריו דבר לגבי גיור גדולים שאינו כולל את האפשרות של מחאה.

10. הרב יצחק פרייליך, פאר ראקוביי (Far Rockaway, Queens), שנת תשל"א

במקור הבא, אור המזרח כ' עמוד 55, מובא חלק ממאמר ארוך שכתב הרב יצחק פרייליך על 'מיהו יהודי' ועל כך שלא ניתן להפריד דת ולאום. הוא מסיים בכך שבכלל גיור זה עסק מורכב ולא בכל דור בכלל קיבלו גרים. ובכל זאת חותם שחזקה על רבותינו שיידעו לפתור גם את הבעיות הקשות ביותר בגיור אם המתגיירים יראו קצת רצון טוב. ניתן להבין שמדובר ברמז עבה שרבותינו יכולים לגייר גם גרים שלא מתכוונים לשמור את כל המצוות, אלא לנהוג כמסורתיים, שכן מהם הבעיות - ויותר מזה - 'הבעיות המסובכות ביותר'?

נמצאת למד: א. כי בכל התקופות היסטוריות נכרים וזה מסיבות מובנות ועל יסודות איתנים, וכבר היו תקופות שלימות ומן המפוארות ביותר בהיסטוריה הישראלית שלגמרי לא קבלו גרים כמבואר בגמרא: לא קבלו גרים בזמן דוד ושלמה (יבמות עו א) וברמב"ם: לפיכך לא קבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה בימי דוד שמא מן הפחד חזרו ובימי שלמה שמא בשביל המלכות והטובה והגדולה שהיו בה ישראל חזרו שכל החוזר מן העכו"ם בשביל דבר מהבלי העולם אינו מגירי הצדק" (רמב"ם שם פ"ג הט"ו)

ב. בעיות הלכותיות הקשורות בדיני גירות רבות הן ולא בנקל פתרון. הילכך מן ההכרח שיטפל בהן רב מומחה בדיני התורה ושלם באמונתו בדת ישראל, ועל כגון דא אמרו חז"ל: 'לא כל הרוצה ליטול את השם יבא ויטול' ופשוט הוא שאין הדברים הללו נמסרים בידי ריפורמים ואבזר"הו שאין רבניהם מתנהגים עפ"י ההלכה ואינם מאמינים בעיקרון שיסודי ההלכה נשענים עליו והוא תורה מן השמים. **אולם, על אף כל אלה, עם קצת רצון טוב מצד המתגיירים, אין ספק שחכמי ארץ ישראל ימצאו פתרונות אל הבעיות מסוג זה ואפילו מן המסובכות ביותר, וחזקה על רבותינו שלא יכבידו על המתגיירים יותר מן הצורך.** אך העיקר: אל יבחשו בקדירה זו לא פוליטיקאים זלים ולא סתם מכעיסים שעל פי רוב עושים מעשה זמרי ומבקשים שכר כפנחס.

5. סיכום

ראינו למעלה מ-20 מקורות שמעידים על כך שמנהגם של רבנים רבים באמריקה לערוך גיורים למרות שברוב המקרים הגרים לא ישמרו מצוות, ופעמים רבות גם בשעת הגיור יש אנן סהדי ברור שהם לא מתכוונים לשמור, וזאת כבר החל מאמצע המאה ה-19. לאחר מכן הראנו שרבנים וחשובים עמדו מאחורי הגיורים הלאה, והתירו אותם כדי למנוע התבוללות מכמה סיבות:

1. עיקר הגיור זה ההצטרפות לעם ישראל וההקפדה על דברים שהוא מקפיד. אם רוב היהודים אינם שומרים שבת – אי שמירת שבת אינה פוסלת את הגיור. (הרב הירשנזון)
2. עיקר הגיור זה קבלת האמונה ועזיבת עבודה זרה. אין בגיור התחייבות לקיום המצוות, אלא רק קבלת מצוות כעניין עקרוני מחייב. (הרב ברקוביץ', הרב אנג'ל)
3. כל עוד הגר לא אומר בפיו שהוא לא מתכוון לשמור – קבלתו נחשבת שלמה. (הרב נטלוביץ')
4. דברים שבלב אינם דברים, ולא אכפת לנו מה הגר חושב בשעת הגיור. לא ניתן להפקיע גיור, גם כאשר הגר טוען בתוקף שהוא לא התכוון לשמור כלום. (הרב פרייס, הרב רוזין והרב קאגאן)
5. לעיתים הגיורת אכן תשמור את המצוות אחר הגיור, וממילא למרות שברוב המקרים זה לא המצב – אין זה בגדר 'בליבו ובלב כל אדם'. (הרב פיינשטיין בלימוד זכות על המקילים)
6. 'אגב אונסייהו גמר ומקנה' שייך לפי רוב הראשונים גם במצבים בהם הקניין המתבצע לא יכריח את הקונה להשאר בו לאורך זמן, ובמיוחד שלא ברור שסברה זו בכלל שייכת באונס דנפשיה. (הרב קאגאן והרב פרייס)
7. ניתן להציע גיורים שבהם פשוט לא מודיעים לגר את המצוות בפירוט או לא מודיעים את המצוות שידועים שלא ישמור, ואז הוא יקבל כראוי את השאר. (הרב ברקוביץ')
8. די בכך שהגיור יהיה לשם שמים 'במידה שהיא', כלומר לא ריק מתוכן לגמרי, אלא שיש בו תנועה של התקרבות אמיתית לאמונה ולמסורת. (הרב אמסל)

לאחר דברים אלו, המסקנה הברורה היא שמנהג ישראל בצפון אמריקה להקל בגיורים כאלה. וכמובן שהיו רבים שהחמירו ואיננו מתכוונים להסתיר זאת, אולם מחאותיהם לא הועילו כפי הנראה עד לארבעים השנים האחרונות, והמנהג עדיין היה נפוץ בכל מקום, וזו הייתה מסורת הפסיקה. איננו באים לטעון שהעמדה המקילה היא היחידה והמחייבת, אלא רק להוכיח שהיא נוכחת ומשמעותית

מאוד. תן לחכם ויחכם עוד, ומתוך היכרות מעמיקה עם המנהג והדעות המקילות באמריקה ועם
נימוקיהם וטעמיהם יוסיפו תלמידי החכמים והמוני בית ישראל דעת לדון בסוגייה זו בעומק וברוחב.